

**AZ RBAYCAN MİLLİ ELML R AKADEMİYASI
FOLKLOR İNSTİTUTU**

**AZ RBAYCAN
FOLKLORU
ANTOLOGİYASI**

XIX kitab

(ZƏNGƏZUR FOLKLORU)

II cild

BAKI – 2009

**Azərbaycan MEA
Folklor İnstitutu Elmi Şurasının
qərarı ilə çap olunur.**

**TOPLAYANI VƏ ÖN
SÖZÜNÜN MÜƏLLİFİ:** Rəşid TƏHMƏZOĞLU
filologiya elmləri namizədi

T RTİB ED NLƏR: f.e.d., prof. Hüseyn İSMAYILOV
f.e.d. Rəşid TƏHMƏZOĞLU
f.e.n. ziz L KB RLİ

REDAKTORU: f.e.d., prof. Hüseyn İSMAYILOV

R YÇİL R: f.e.d., prof. İsrafil ABBASLI
f.e.d., prof. Qara NAMAZOV

N ŞRİN M SUL: f.e.n. ziz L KB RLİ

Azərbaycan folkloru antologiyası, XIX kitab, Zəngəzur folkloru, II cild, Bakı, “Nurlan“ nəşriyyatı, 2009. - 416 səh.

AMEA Folklor İnstitutunun nəşr etdirdiyi “Azərbaycan folkloru antologiyası“ silsiləsindən olan bu cildə **Qərbi Azərbaycanın Zəngəzur mahalından** toplanmış folklor materialları toplanmışdır.

A 4603000000 Qrifli nəşr
N-098-2009

© Folklor İnstitutu, 2009.

DODAQQAÇMALARDAN DASTANA QƏDƏR

Mənə elə gəlir ki, «Zəngəzur folkloru antologiyası» top-lu-suna ön söz yazmağa «Zəngəzur» sözünün mənaaçı-mın-dan başlamaq lazımdır. Çünki müxtəlif zaman kəsiklərində ayrı-ayrı adlar daşıyan bu qədim türk-oğuz yurdunun mə-nə-vi dün--yasına da qovuşmaq üçün həmin yer adının eti-mo-lo-gi-ya-sı açıqlanmalıdır.

Naxçıvanla Qarabağ torpaqları arasında dağlı-dərəli bir ərazi var: adına Zəngəzur deyirlər. Müasir çağda Qafan, Sis--yan, Gorus, Meğri bölgələrini əhatə edən bu torpaqlar 1920-ci ildə gözüyumulu imza atılmaqla azğın ermənilərə «pay» veril-mişdir. Ondan xeyli əvvəl isə, buraya Zəngilan, Qubadlı və Cəb--rayıl bölgələri də daxil idi və ərazi Zəngəzur mahalı adla-nırdı. Bu torpaqları hüduclara bölüb, bir-bi-rin-dən ayır-maq şər--tidir, ona görə ki, bunlar tarixən bölünməz olub. Ta qədim-dən bu yerlər türk-oğuz soyköklülərinin də-də-baba yurdla-rı-dır. Bunu, şəksiz qəbul etməyənlər kökün-dən ya-nı-lırlar. Alim-lərin yazdıqları, yürütdükləri mülahi-zə-lər bir ya-na, bu tor-paq-lardakı saysız-hesabsız yer-yurd ad-ları da bunu sü-buta ye-tir-məkdədir. Doğrudan da, kim deyə bilər ki, Qa-pan (ərazi), Ox-çu (çay), Qapıcıq, Gəzbel, Əriməz, İşıqlı (dağ-lar), Oğlan-nıca (pir), Qazangöl (göl), Qırpığanlı, Kölgəli (yay-laq-lar), Tan-rı yo--xuşu, Palantökən (yollar), Sı-nıqdaş, Qaraqaya (qa-yalar), Ündürmaz (sıldırım), Dərin-dərə, Bal-dırğanlı, Daş-dı-də-rə, Qar-lıdərə (dərələr), Göygədik, Ağca-gül-lər (gədiklər), Qa-ra-çanqul, Sırğaçanqul (çınqılıq-lar), Qov-şud, Qarabaşlar, Daş-başı, Ox-dar, Boğazcıq, Qı-zılcıq, Ağbu-laq, Qurdqalaq (kəndlər) ki-mi yer adları türk mənşəli de-yil-dir?

«Zəngəzur» adının etimologiyasının elmi ədəbiyyatda bir sıra yozumları mövcuddur. Onlardan bir neçəsini misal çək-məyi vacib sayıram:

– Albaniyanın tarixi Sisakan əyalətinin sonrakı adı XIV əsrdən məlumdur. Zəngə etnonimi XVI əsrin əvvəllərində Q1-zılbaşlara qoşulmuş Zəngi tayfasının adıdır... (Bax. B.Ə. Budaqov, Q.Ə.Qeybullayev. Ermənistanda Azər--baycan mənşəli toponimlərin izahlı lüğəti, «Oğuz eli» nəşriyyatı, B., 1998, səh.262)

«Zəngəzur» sözü də türk mənşəlidir, adı ona öz sakinləri vermişlər:

– «Zəng-az-ur». Diqqətlə baxanda hər bir heca dilimizdə bir sözdür, mənası «Az, zəng, vur»-deməkdir...

Uzun illər püskürən vulkandan çıxan səs, bəlkə də, zəng sə-sinə oxşar olmuş, o ərazidə yaşayanların və ya bu yerə aya-ğı düşənlərin narahatlığına səbəb olmuşdur. Bu səsdən təngə gələrək «Zəng az vur!» ifadəsini o qədər işlətmişlər ki, bu gün işlətdiyimiz «Zəngəzur» sözü əmələ gəlmişdir... (Bax. Həmzə Vəli «Qafan haqqında düşüncələr», «Vətən səsi», 1991, 7 mart)

«Zəngəzur» toponimi bu ərazilərdə yaşayan, öz igidliyi və cəngavərliyi ilə seçilən Zəngi tayfalarının adı və ərəblərin bu ərazilərə gəlişi ilə bağlıdır. Ərəbcə «sur» daş-divar, bürç de-mək-dir... (Bax. Musa Urud. Zəngəzur, B., «Nurlar», 2005, səh.30)

Bu toponimi başqa anlamda izah edənlər də (Məmməd Elli və b.) vardır. Bəs bu toponimin etimologiyası, əslində, han-sı yönümdən açıqlanmalıdır?

Sözsüz ki, adın indiki şəklində bir neçə söz kökü iştirak edə bilərdi: «Zəngi» (qara dərilə tayfa), «Zəng» (səsyayan alət), «Zur»/«Zor» (dərə/vadi), «dər»/«dur» (qapı).

Desəm ki, Zəngəzurda bir zamanlar tarixin hansı ça-ğın-da-sa, «zənci» soyköklüləri məskunlaşmışlar, güləcə-k-si-niz. Necə ki, bunu «zəngə» soykökünün adı ilə bağlayanlara gü-lü-rük. Ne-cə ki, mənaca bir-birinin eyni olan

və bir kökdən for-ma-laşan «Zən---gilan» toponimini «Zəngçalan», «ilançalan yer» (Bax. Ş.Sə-diyev. Dil haqqında hekayələr, B.Uşaq-gənc-nəşr, 1959, səh. 49) və «Zəngi Kürd qəbiləsinin yaşadığı yer» (Bax. R.Yüz-ba-şov, K.Əliyev, Ş.Sədiyev. Azərbaycanın coğ-rafi ad-ları, B., «Maa--rif», 1972, səh.68) anlamında yazanlara gülürük...

Doğrudan da, qara zəncilər hara, bu torpaqlar hara? Söy-lə-səm ki, «qaralar»-«ulular» deməkdir, farslar onu «qara rəng» mənasında anlayıb, tərcümə ediblər, daha şübhə yeri qalma-ya-caq! Çünki onlar sifətə qara adama «zəngi» de-yir-lər. «Zənci» forması isə ərəb dilinin tələffüzündən meydana çıxıbdır. Necə ki, Qaraçayı-Zəngi, Qaralar kəndi-ni-Zəngilər kimi çeviriblər. Eyni anlam daşıyıcısı olan başqa toponimlər də onlar kimi.

İçimizə daraşib, yüzilliklər boyu qurd tək söküb-dağıdan ermənilər isə torpaq və mədəniyyət «oğru»ları olduqları ki-mi, adları da «çırpışdırmaq»da çox hiyləgərdirlər. Onlar Zən-gəzurda olan tarixi alban (ad şərtidir!) kilsələrini «ələ ke-çirdikdən» sonra, fars mənşəli «jəng» sözünü «zanq» (zəng) formasında alaraq bu torpaqlara «Zanqedzur» (onların yo-zumunda «zəng dərəsi») kimi yazmışlar və rusların Qafqazı işqalından sonra, yazılı mənbələrə bu şəkildə düşübdür.

Eyni zamanda, ta qədimdən dərə-vadiləri «qapı» ad-lan-dı-ran türk-oğuz soyköklülərinin ifadəsini farslar yenə də «dər» (qapı) kimi çevirmişlər. «Hazırın-naziri» olan ermənilərsə, «dər» kökünü «dur» şəklinə salıb, bu yeri «Zanqegzur» ad-lan-dırmağa və yazılı mənbələrdə göstərməyə başlamışlar. Əs-lində, «dz» səsi albanlara məxsus olduğundan «dzur», «dzor» kökləri də erməni dilində alınmadır.

Zəngəzur qocalarının yaddaşında «dər» sözü «dar» kimi yaşamaqdadır. Qalanın darı («Qala dərəsi»), Darlar (dar keçidlər-qapılar) kimi yer adları da buna canlı sübutdur.

Ana abidəmiz «Kitabi-Dədəm Qorqut»da bu yer «Qara-də-rə» formasında maddiləşib ki, bu da «Böyük dərə-vadi» anlamının daşıyıcısıdır. Qaradərə Qazan xanın («Qasğan

xan” daha doğrudur – R.T.) qardaşı Qarakünənin varlığa göz açdığı yerdir.

«Qaradərə ağzında qara buğa dərisindən beşiğinin yapuğu olan, acığı tutanda qara taşi kül eyləyən, bığın ənsəsindən ye-di yerdə düğən, ərənlər əvrəni, Qazan bəgin qartaşı-Qa-ra-künə çapar yetdi:Çal qılıcın, qardaş Qazan, yetdim!»-dedi. (Bax. «Kitabi Dədə Qorqud». Tərtib edənlər: Fərhad Zey-na-lov, Samət Əlizadə, B.,«Yazıçı», 1988, səh.49).

Göründüyü kimi, burada üç «qara» sözü işlənmişdir. Bun-----lardan, ikisi «böyük» anlamındadır, başqa sözlə, «Qa-ra-dərə»-böyük dərə-vadi “Qarakünə” isə – böyük tay-fa-ya, soykökə, elə məxsus olan mənalarını özündə əks etdirir.

Fikrimcə, bu, Zəngəzurun qədim adıdır, çevirmə də bu-ra-dan meydana çıxmışdır. Onun «Qarabağda qədim bir yer adı» kimi izahı doğru deyildir. (Bax. «Kitabi-Dədə Qor-qud»un izahlı lüğəti», B., «Elm», 1999, səh.53)

Haçansa bu dərə-qapılar «Qaraqapı», yaxud «Qaralar qa-pısı» adlanıb. Tarixdə «Alan qapısı», «Hun qapısı» və s. ol-duğu kimi. Bu ərazidə «Qapan», «Qapıçıq», «Ayrıqı» kimi adların olması da bu fikrin doğruluğuna hər cür əsas verir. Bir sözlə, «Qaraqapı», «Qaradar», «Qaradərə»-eyni anlam ifadə edən müxtəlif formalı toponimlərdir. Bu isə «Böyük dərə-vadi» deməkdir ki, zaman keçdikcə yad dillərin təsiri ilə müasir «Zəngəzur» formasına düşübdür. «Dar» sözü isə ərəb dili tələffüzündə «dərə» şəklini almışdır.

Zəngəzur folkloru nümunələrini haçandan toplamağa baş-lamışam, bunu qəti söyləmək çətindir. Bircə onu bilirəm ki, bu nümunələrin bir çoxu uşaq yaşlarımdan hafizəmə kö-çüb-dür. Körpəlikdən Xanqulu babam haqqında şirin söh-bətləri çox eşitmişəm. Hansı yığnağa düşürdümse, hansı ağ-saqqal, yaxud ağbirçəklə kəlmə kəsirdimse, babamın adı çə-kilir, onun məqamında deyilmiş tutarlı sözlərindən hörül-müş müx-təlif söhbətlər eşidərdim. Dadaş əmimin söy-lə-dik-lə-ri daha çox yadımda qalırdı. Bunun başlıca

səbəbi də həmin söhbət-lərin evimizdə tez-tez təkrar olunması idi. Sonradan onları bir ümumi dəftərdə yazıya almağa başladım. «Tək səbr xe-yi-rim-di...», «Güllə məni tutub...», «Qurd nə bilir, qa-tır ba-ha-dı...», «Eşşəyin ölər, qatır alarsan!...», «Kişiliyini yox-layır-dım...», «Quluna duz yükləyəcəyəm?!», «Gördüm, tök-ha-tök-dü...», «Qəndə görə içirəm...» və s. kimi dodaq-qaç-ma-lar ya-ranıb... İllər ötdükcə Bəbir, Molla Cəfər, Hümmətəli, Musa, Hacalı, Məmmədqulu, Orucqulu, zəngilanlı İsmixan kimi öt-gün söz deyən ağsaqqalların duzlu-məzəli, söylənilən zaman yığnaqlarda gülüşə səbəb olan əhvalatları da bu ya-zı-lara əlavə olundu. Onu da deyim ki, bu ağsaqqallardan bəzi-ləri ilə özüm görüşüb, dəfələrlə üzbəüz söhbətlərini eşitmi-şəm...

Sözsüz ki, hər məzəli danışığı «dodaqqaçma» adlandırmaq (bunlara elmi ədəbiyyatda lətifə, gülməcə və bəzəmələr də de-yirlər) düz olmazdı. Bir kəndin, bir bölgənin marağını artıran əhvalat, deyim və ya mübahisə özgələrinin xoşuna gəlməyə bilər. Gülüş o çağda yaranır ki, söhbətlərin iştirak-çıların sir-sifəti göz önündə canlansın, ifaçıların deyim tər-zi yığcam, tə-sirli olsun. Ona görə də mən elə söhbətləri seçib-arayıb, dü-züb-qoşub yazıya almışam ki, bunlar daha çox adamın ürə-yinə yatsın, kütləviliyi özündə yaşada bilsin. La-kin elə söh-bətlər var ki, onları nəinki, yazıya almaq, heç küt-lə içərisində danışmaq da mümkün deyildir. Sözsüz ki, mən belə söhbətləri yazıya almaqdan uzaq olmuşam. Onu da qeyd edim ki, do-daq-qaçmaların coğrafi miqyası bir kənd, bir oba, yaxud bir bölgə ərazisi ilə məhdudlaşmır. Yeri düş-dük-cə bütün Zən-gə-zur mahalına aid yaranmış yumorlu söhbət-ləri də toplamalı olmuşam. Folklorun başqa janr nümunələri də bu sıradandır.

Qeyd etməyi vacib sayıram ki, topladığım Zəngəzur do-daqqaçmalarını ara-sıra dövrü mətbuat səhifələrində dərc edərsəm də, toplu halında 1998-ci ildə «Dik gedib, dik gəlir-sən!...» adı ilə nəşr olunmuşdur. Əlbəttə, cəmi 96 səhifəlik

bir kitabça bütün Zəngəzurdan toplanan dodaqqaçmaları əhatə edə bilməzdi.

Bu işi davam etdirdikcə folklorun Zəngəzurda yaşanan başqa janrlarına aid nümunələri də toplamağa başladım.

Bir dəfə Qafandan qatarla Bakıya gəlirdim. Kupədə baş-qa sərnəşinlərlə bərabər, bir Qarabağlı erməni də vardı. O, Azər-baycan dilində çox gözəl danışır, tez-tez məsəllər çəkir, atalar sözü, bayatılar deyirdi. Söylədiyini bayatılar mənə tanış deyildi. Cibimdən bir köhnə konvert tapdım və əlüstü baya-tıları onun üstünə yazdım. Altı bayatı idi. Bakıya qayıt-dıq-dan sonra araş-dırmalarım göstərdi ki, bayatılar, doğrudan da, heç bir kitab-da dərc olunmayıb. Həmin konverti indi də saxlayıram. Baya-tılar isə ilk dəfədir ki, antologiyaya daxil olur...

Respublika Dövlət Ədəbiyyat və İncəsənət arxivində ça-lışdığım illərdə (1968-1987-ci illər) bu işi ardıcıl davam et-dir-mişəm. Xalq yazıçısı Əli Vəliyevin topladığı və bədii əsərlə-rində gen-bol istifadə etdiyi nümunələrin çoxu arxiv mate-ri-alları əsasında bir yerə yığılmışdır. Bu folklor nümunələri müxtəlif janrlara aid olması (Atalar sözü, el deyimləri, al-qış-lar, andlar, qarğışlar, bayatılar, ağılar, mahnılar, uşaq folk-loru, nağıl-hekayətlər) variantlığı özündə əks etdirməsi və s. amillərə görə diqqət mərkəzində dayanır. Yazıçının uşaqlıq illəri burulğanlı çağlara düşmüşdür. Ona görə də, o, demək olar ki, bütün Zəngəzur mahalı ərazisini kənd-kənd, oba-oba dolaşmışdır. Bu yerlərdə isə ağsaqqallardan, ağbirçəklərdən, çobanlardan, bəylərdən eşitdiklərini iti hafizəsinə köçürmüş, sonradan yazıya almışdır. Bu baxımdan, Əli Vəliyevin top-la-dıqları nümunələri bütün Zəngəzur mahalına aid etsək, ya-nılmazıq. Həmin nümunələr öz araşdırıcısını gözləyir...

Arxiv materialları içərisində müəllim və tədqiqatçı kimi tanınan Fərhad Ağazadənin topladığı folklor nümunələri də böyük maraq doğurur. Onun Gorus məktəbində müəllim iş-lədiyini zaman Əbilcə kəndindən olan Aşıq Abdulladan yazıya

alıb, rus dilinə çevirdiyi «Tufarqanlı Abbas» nağıl-dastanı elmi baxımdan böyük dəyərə malikdir. (Nağıl-dastanın əl-yazması arxivdə, f.515, siy.1, sax. vah.11 şifrəsi altında sax-la-nılır. Antologiyaya daxil olan variantı həmin əlyazmasından sərbəst tərcümə etmişəm – R.T.) Belə ki, nağıl-dastanın möv-cud variantlarından xeyli fərqlənən, tədqiqata cəlb olunmalı məqamların çoxluğu bu fikri söyləməyə əsas verir. Onlardan yalnız birini misal gətirməyi vacib sayıram.

Məlum olduğu kimi, Aşıq Abbas Tufarqanlının ustadna-mələrindən birinin aşağıdakı bəndi çox məşhurdur:

*Abbas bu sözləri deyər sərindən,
Arxı qazın, suyu gəlsin dərindən.
El bir olsa, dağ oynadar yerindən,
Söz bir olsa, zərbi kərən sındırar!*

(Bax. «Azərbaycan məhəbbət dastanları», B., 1979, səh.262)

Elmi ədəbiyyatda tədqiqatçılar bu bənddə ifadə olunan poe-tik düşüncə barədə bir-birinə yaxın mülahizələr söylə-mişlər:

– Abbasın istilaya qarşı çevrilmiş, xalqı birliyə, mü-ba-ri-zə-yə dəvət edən şeirlərində xalqın işğalçılara bəslədiyi nifrət öz əksini tapır. Abbas el gücünü yüksək qiymətləndirir, mü-ba-rizəni alqışlayaraq daha aktual məsələlərə toxunur.

El bir olsa, dağ oynadar yerindən,

Söz bir olsa, zərbi Kərəm sındırar,-deyən sənətkar oxucu-larını da xalq gücünə, xalq birliyinə inandırır. (Bax. H.Aras-lı, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi və problemləri, B., 1998, səh.54-55)

– Xalqın belə ağır və məşəqqətli dövründə Abbas Tufar-qanlı kütlələri səfərbərliyə çağıraraq işğalçılara qarşı mü-ba-rizə aparmağa, vətəni qorumağa ruhlandırır... (Bax. P.Əfəndiyev. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı, B., «Maa-rif», 1981, səh.189)

– Aşıq Abbasın ustadnamələrində ictimai məzmunla bədii ümumiləşdirmə şerin təsir gücünü artırır. Onun bu

ustad-na-məsi xalq arasında zərbü-məsəl kimi geniş yayılmışdır... (Bax. Qara Namazov. Aşıqlar bioqrafik məlumat kitabı. I kitab, B., «Səda», 2004, səh.26)

Fərhad Ağazadənin yazıya aldığı variantda isə həmin bənd tamamilə yeni məzmununda meydana çıxmışdır:

*Abbas deyər, kamal gərək dərindən,
Əqlimi oynatdım, çıxdı sərimdən.
El bir olsa, dağ oynadar yerindən,
Söz bir olsa, zirpi-kiram çındırar.*

Diqqətlə yanaşdıqda bu qənaətə gəlmək olar ki, mövcud variantdakı «bu sözləri deyər sərindən», «Arxı qazın, suyu gəlsin dərindən» və «Söz bir olsa, zərbi kərən sındırar» fikir-lərinin formalaşması dəqiq deyildir. Onu da deyim ki, so-nuncu misraların belə bir variantı da vardır:

*Söz bir olsa, dağ oynadar yerindən,
El bir olsa, zərbi kərən sındırar.*

(Bax.«Azərbaycan ədəbiyyatı inciləri», B., 1988,səh.189)

«Söz bir olsa» və «el bir olsa» ifadələrinin yerinin dəyiş-dirilməsi, sözsüz ki, məntiqsizlik yaratmışdır. «Sözü ba-şım-dan, yaxud sərimdən deyirəm» ifadəsi işlənməz. Arxda su necə «dərindən» gələ bilər? Sonuncu misra daha diq-qət-çə-kəndir. «Söz nə qədər bir olsa», kərəni (tiri) sındıra bilməz, yaxud tiri niyə sındırırlar axı?

Araşdırma göstərdi ki, yeni variantı daha münasibdir. «Kamalın dərən olması», sadələvlük və sevgi ucundan «ağlın başdan çıxması» tamamilə xalq təvəkkürünə söykənən dəqiq ifadələrdir. «Zərbi kərən» isə yanlışdır. Bu ya ərəb əlifbasının düzgün yazılmaması və ya doğru oxunmamasından irəli gələ bilər. İfadənin yeni variantı olan «zirpi- kiram» izafəti isə tam yerini alır. Söhbət burada «kərimlər»in, başqa sözlə, hökm sahibi olanların «qəzəbinin», «inadının» sındırıl-ma-sından gedir. Müəllif demək istəyir ki, Gülgəz Pəri ilə sözü-müz bir olsa, Şah Abbas kimi qəddar şahın qəzəb-inadını sındırıraq. Hadisələrin sonrakı inkişafı da bunu sübut edir. (Bu açıqlamada mənə kömək göstərmiş mərhum

tədqiqatçı Əmirşah Badaşahoğlunun ruhu qarşısında baş ayırəm-R.T.)

Onu da əlavə edim ki, belə müqayisələri dastanın başqa şeir parçalarında da aparmaq elmi baxımdan maraqlı olardı.

Fərhad Ağazadənin el şairlərindən topladığı şeirlər ba-rə-də də eyni fikri söyləmək mümkündür. Bununla yanaşı, Sə-məd Qarayevin, Məmməd Ellinin, Musa Urudun, Elmira Məmmə-do-vanın, Qüdrət Cəfərovun və Əvəz Rzayevin top-la-dıqları Zən-gəzur folklorunun nə qədər zəngin və janr ba-xı-mından rəngarəng olduğunu sübuta yetirən nümunələrdir. O da da-nıl-mazdır ki, folklor yaradıcılığı baxımından Zəngəzur maha-lın-da aşıq sənəti öz inkişafını tapa bilməmişdir. Lakin bu tor-paqda meydana çıxan ayrı-ayrı folklor poeziyası nü-munələri büsbütün Azərbaycanın klassik aşıqlarının yara-dı-cılığının təsiri altındadır. Müasir dövrdə yaranan gəraylı, qoşma və bayatılar da bu təsirin nəticəsində, meydana çıx-mışdır. «Müə-lifli bayatılar» da həmin məqsədlə antolo-giya-ya daxil etdim.

Ümumiyyətlə, indi düşmənlər tapdığı qalan Zəngəzur torpaqlarının folkloru bu yerlərdən uzaqda öz sakinləri tərə-findən yaranır və inkişaf edir. Antologiyanın nəşri inkişafa yeni təkan olacaqdır.

Rəşid TƏHMƏZOĞLU
filologiya elmləri namizədi

ATALAR SÖZÜ VƏ EL DEYİMLƏRİ

A

Ayaqlarının altına daş-qaya yığıblar.

Acından dəyirmançıdı, şahad almır.

Acından dilim kösəv kimidi.

Acından dəyirmançıdı, fətiri bəyənmir.

Adamı dirigözlü udar.

Aşıq hara gedir sazı biləsində, yetim hara gedir qəmi bələ-sində.

Ayı bəd canavardı.
Azarı çox bərk gəlib.
Ac ayı oynamaz.
Alt-üst vurma.
Ayı min oyun açar bir armud ağacının başında.
Acıxan gözlə baxıb uduxar.
Ağına-bozuna baxmır.
Az qalır, pas kimi partlaya.
Adama üz verəndə astar istəmən.
Ayağı yer aldı.
Az qala qapıları dabanından çıxarmaq istəyir.
Aranı-dağı bir-birinə qatır.
Aman-iman bilən deyil.
Allah verəndə bəndə gümana düşər.
Ağzını pişik-zad yeyib?
Ağacı kökdən qırsan, öz-özünə yırılar.
Atın əyağı pıçılğan, köksü yelpik.
Alışıq-dolaşiq fikrə düşüb.
Ağzına çuylu dovşan yerləşmir.
Azacıq aşım, ağrımaz başım.
Adam yediyi qabı üzüquyulu çevirmən.
Alovu su söndürər.
Adam dəli olanda mollağın yanına gedər,
bəs molla dəli olanda hara getsin?
Ayıblı ayıbını bilsə, başını palaza bürüyər.
Adama üz verirsən, astar da istəyir.
Ağzıtışuna danışanın biridi.
Almanı soy ye, armudu say ye!

B

Beşşəkli xoca kimi nə oturmusan?!
Bekarçılıqdan axşamacan it otarırsan.
Bu toy ki mənə çalınır, elə dulam dul!
Başı bir şeydən çıxmır.
Bilmirəm, heç haranın külünü başıma töküm?!

Buynuzunun dibi gicişir.
Boşu tutdum, noxtanı əldən buraxdım.
Bir quş baxışı ona nəzər saldı.
Başını ulduza tutur.
Boğazı cavahanla açılib.
Balın şirəsini sümürüb, kişini gətirib.
Biri ölməsə, biri dirilməz.
Bir budaqda oturub, minbirini silkələyir.
Barmağını ilan başı kimi oynadır.
Buzu Gün əridər.
Birindən bal tutdum ki, o birindən bəhməz tutum?
Başında tərs dəyirman işlədir.
Bu gecə bütün dünyanı ayaqlamışam.
Bu gün gəzib, ayaqdan düşmüşəm.
Başım yerində durmur.

C

Cırmağa bezimiz, sındırmağa qozumuz var.
Cınaq çəkişən həriflər kimidir.
Cini vurub kəlləsinə.
Canına balta çalır.
Canım xirtdəyimə yığılıb.
Cin dəmirdən qorxan kimi qorxur.
Cəhd çarıq yırtar.
Camışa qoşulan dananı qurd yeyər.
Canını öz avcında düyünləmişən..
Cavanlıqda daş daşı, qocalıqda ye aşı.
Cidanı cibdə gizlətmək olmaz.

Ç

Çörəyi dizinin üstündədir.
Çiçəyi cırdadı.
Çarxa çəkilən ülküc kimi itiləndi.
Çaqqal var, gödən yırtır, qurdun adı bədnamdır.
Çaya atıb gəlib, ucuz satıbdır.

Çaqqıldaşarıq-çuqquldaşarıq, qurda gedəndə birləşirik.
Çuluğun nə bu dünyası, nə o dünyası.

H

Hazıraraq olanlar uduzmazlar.
Hesabı içəriyə verəndir.
Heç kəslə atı daşlığa sürməz.
Hamı üzümə gülür, mən içəridən kəsilirəm.
Hər quşun öz yuvası əzizdir.
Hər şeyi avcımın içi kimi bilirəm.
Hər meyvənin bir dadı var.
Həmişə axan arx qurumaz.
Hoşa ilişib qalmışam.

D

Dəng olmusan, hayıf ki, ağlın yoxdur.
Donuzanqurdu, gözümə girdi.
Daşı özümüzdən, divarı özümüzdən.
Dəvin canı göy şüşədədir.
Dərdini açıb ağarda bilmir.
Dərisinə köz doldurublar.
Dalağı sancdı.
Dodaqlarını gəmirib, qan çıxartdı.
Dönüb varımdan «yox» olmuşam.
Dama-dama göl, dada-dada heç.
Darı mıncığına dönüb.
Dişləri yalquzaq diş kimi itiləndi.
Dalısınca zinqirov qoşur.
Dünya onun gözündə noxud boyda görünür.
Dəvə yaxını otlar, uzağı görər.
Dalağı sancmağa başlayır.
Dəliyə yel ver, əlinə bel ver.
Daşı dəmirlə dağdarlar.
Dolu birisini qorxuzar, boş ikisini.

E

Elə bildi, yel əsib, qoz tökülüb, gəldi-gördü, toz tökülüb.
Elə gəzir ki, elə bil, ayağının altında qarışqa ölüb.
Elə danışır ki, elə bil, dili damağına yapışıb.
Ev – suyu sovulan dəyirmanı oxşayır.
Eşşək ağnayan küllüyün külünü öz başına sovurub.
Evdə bişməyib, qonşudan gəlməyib.

Ə

Ətim ürpəşdi onu görəndə.
Əli qoynunda, dizi qarnında qaldı.
Əlindən zağ-zağ əsir.
Əlin əlimdə, gözün gözümdə olsun.
Əli ətəyindən uzun qayıdıb.
Ərlə arvadın arasına girmək-ətlə dırnağın arasına
girmək-dən bətərdi.

G

Gəldi kabab iyinə, gördü eşşək dağlanır.
Gözü-könlü toxdu.
Gərək dəyirmanda da dayın olsun.
Girəvə mənim öz əlimdədir.
Gözümün ilk ovudur.
Gözümün odunu alıblar.
Göz verib, işıq vermir.
Güya ona gün ağlayır.
Gözümə ala-bula dəyirsən.
Gözün özündə olsun.
Gözlərini döyüb durmusan.
Gördüm, başımın tükləri papağımyı qaldırdı.
Gözünün odunu almaq istədi.

İ

İti də qapıya gətirsən, gərək ayağı sayalı olsun.
İt küçüyü dalamaz.

İt itinən dalaşdı, yolçunun işi uvanda düşdü.
İtlə dostluq etsən də, ağacı yerə qoyma.
İşıqlı dünyadan əl-əyağını üzdü.
İynənin deşiyindən keçir.
İnəyinin dişləri su kimi laxlayır.

K

Kim qazana, kim yeyə!
Keçisi koladır (pələdir).
Kişini dünyada üç şey üzüqara edər: yalan, tamah, arvad.
Kitab görəndə gözü ağrılar.

Q

Qulluq atı səni havalandırır.
Qan-qiyamət qopardı.
Qulağı söz aldı.
Qazı olma, başın ağrıməsın.
Qara səni basınca, sən qaranı bas.
Qara-qorxu gəldi.
Qorxudan siçan deşiyi axtarır.
Qaşığın çölünü yaladığı yerdə içini töküüb.
Qızmar sacda qovruldu.
Qoyunu ətyelindir.
Qatırı gahgir, şıllaq atandır.
Qiymət bazarda ceyran belinə çıxıb.
Qarın sufrə dəyil ki, hər yer gəldi, açasan.
Quruyub yerimdə mat qalmışam.

L

Lap bir tay saman çuvalıdı.

M

Məndən sənə öyüt, dəyirmanda buğdanı özün üyüt.
Mərtmə mərək,
Apreldə gərək,
May ayında heç olmasa,

Bir dərz otun gərək.
Məni dara qısnama.
Mitilinə döşədi.
Molla dolmanı görüb, Qurani unudu.
Mənimlə çənə boğazdı.
Mənimlə qaşığı döyüşünə çıxıb.
Mənimlə qılınc-qalxan davasına qalxma.
Məni öldürənin kösöyü göyərər.

N

Nə it görsün, nə də hürsün.
Nə bir küçük görsün, nə də baldırımı dalasın.

O

Oğurluğa gərək dayın evinə gedəsən ki, döyülməyəsən.
O elə adamdı ki, öz bildiyi öz biləsindədir.
Onun yanımı-yatımı yoxdu.
O, göy zəllə adamdı.
O, Nikalayı taxtda görübdür.
O yanına-yanına söyləndi.
O hamının qabağında qazaxlandı.
O hər adama sallaq salmaz.
O hamını ağzıaçıq dinləyir.
Odunun üstünə su tökülüb.
Olan-qalan sarısın uddu.
Onu öz barmaqlarında dingildətdi.
Onun aşını bişirdilər.
Onu gözüqırıq eyləyiblər.
Onu cücəboğaz eyləmək lazımdır.
Onu dişinə vurmuşdu.
Onun dabbaqxanada könünə bələdəm.
Onun ürəyi pilə kimidi.

Ö

Özünü çəkib, qurquru qurudurdu.

Özünü çəkib, nə dağ başına qoymusan?
Özünü elə dartır, elə bil, alacıq dağları bu yaradıb.
Özünü ha yeyib-töksən də, beş abbası bir tüməndi ki, bir tümən.

Özünü urvattı götürürlər.
Öz xörəyindən uzağa əl uzadır.
Öküzü durğuzub, altından buzov çıxarır.
Özünü dartıb, göyün yeddi qatında qoyur.
Ödüm ağzıma gəlirdi.
Öz əli ilə kəfən geyib, ölümə gedir.
Özüm özümə qəbir qazımışam.
Özünü oda-közə vurur.
Özünü köklü-budaqlı adam sayır.
Öz dağarcığını çəkə-çəkə dağ boyda bir çuvala tay qoyur.
Öz canına balta vurur.
Öz-özünə cocuyur.
Öküzün böyüyü pəyədədi.
Öz ayağıyla diri-diri qəbrə gedir.
Ölüsü düşən bir gün ağılyar, dəlisi olan hər gün.
Özünü tülkü ölülyünə qoyub.

S

Sən məni bay eylədin, indi gedirsən?
Siçana dedilər:
– Bu deşikdən çıx, o biri deşiyə gir, on min tümən verək.
Siçan güldü:
– Kirə çox, mənzil yavux, burda nə əlamət var?..
Süfrəyə oturdun, xörək qoysalar, «yemirəm» – demə, əlini apar-gətir, yemirsən, yemə!
Səs qulaq pərdəsini titrətdi.
Sözünü boğazında boğur.
Sözü qılınc kimi kəsir.
Səni mənim üstümə kişkirən var.
Səksən, doxsan, üzüsoyuq dünyada bir gün yoxsan.
Sifətinə ölüm kölgəsi çökür.

Sirr dağarcığının ağzını açdı.
Sirr dağarının ağzını boğdu.
Sivrilib dəridən çıxdı.
Sözü çərlətməzlər.
Suyu qiymətinə alıb.
Söz boğazında ilişdi.
Sayqulu baş salamat olar.
Səngəri qurğuşun dağıdar.

X

Xətir üstə xəstə yatarlar.
Xışı göy daşa ilişmişdi.

P

Pişiyn ağzı ətə çatmayanda deyər iylənib.
Pişiyn qorxduğu it, qorxuzduğu siçandı.
Pişik anadangəlmə öz dostunu, düşməninini tanıyır.

Ş

Şeytana pəriş tikəndir.
Şaxı qatdanıb şıx-şıx sındı.
Şüşəni almazla kəsərlər.

T

Tülkü quyruğundan tələyə düşər.
Taylı tayını tapmasa, günü ah-vayla keçər.
Tikəpərəstdən daima adama azar gələr.
Tülkü tülkülüyünü sübut edincə dərisini boğazından
çı-xardarlar.

Y

Yağı-düşmən dost olmaz, yedirsən yağı-balı.
Yetim dirilər, yamanlıq Əzrayıla qalar.
Yaman gözə iti bıçaq batsın.
Yellənib qapıdan çıxdı.

Yaman ağır adamdır.
Yaxam yüz əldə qalıb.
Ya lələ şələni basar, ya şələ lələni.
Yalanın başını tutub.
Yağ yeyib, yaxada gəzərdi.
Yolundan azıb, cızığından çıxıb.
Yemədiyi bir baş qalmadı.
Yüz dəfə böyük qağa, bir yol da kiçik qağa.
Yüngülsaqqallıq eyləmə.
Yağ yağınan qaynıyar, yarma yavan oynıyar.
«Yat!» – üyüt»-deyiblər, «yet»-üyüt-yox!
Yağın torpaq kiridər.
Yel gətirəni yel də aparar.
Yetimin ağzı aşa çatanda başı daşa çatar.
Yavaş gedən çox gedər, lal duran salamat olar.

U

Ucundan-qulağından bircə dıqqış de.

Ü

Ürəyindən qırıla-qırıla qalıb.
Üyüdüb, dəyirman kimi tökür.
Ürəyinə qara damıb.
Ürəyi qəfəsdəki quş kimi çırpırdı.
Ürəyi pələdən də yumşaqdı.
Ürəyində qan laxtalandı.
Üzüsulu çıxıb getdi.

ƏLİ VƏLİYEVİN TOPLADIĞI ATALAR SÖZLƏRİ *ƏLİ VƏLİYEVİN TOPLADIĞI ATALAR SÖZLƏRİ*

A

Ağ ayrıntı itə tökərlər, qara kişmiş cibə.
Ağac bar gətirdikcə başını aşağı əyər.

Arpaya qatsan, at yeməz, kəpəyə qatsan, it yeməz.
Axşamın xeyrindən səhərin şəri yaxşıdır.
Ağır oturub, batman gəl!
Arım var ha, arım var-eşşək arısı.
Ayağı bir-bir qoyarlar nərdivana.
Artıq tamah baş yarar.
Adam yada yalaq, qohuma colaq olmaz.
Acıqlı başda ağıl olmaz.
Atanla atamı deyincə özümlə özündən danış.
Allahdan buyruq, ağzıma quyuq.
Ağzına çullu dovşan yerləşmir.
Adımı sənə qoyaram, səni yana-yana qoyaram.
Analı qızın işi görünər, anasız qızın dişi.
Altmışında öyrənən gorunda çalar.
Avazın yaxşıdır, oxuduğun Quran olsa.
At muraddır, inək bərəkət, qoyun damazlıq, camış ağartı
nehresi.

At igidin qanadıdır.
Aşığı oynamaq üçün, pulu xərcləmək üçün yığarlar.
Aldın payını, çağır dayını.
Adın nədir – Daşdəmir, yumşalısan, yumşalı.
Allah həmişə yeyicininkin yetirər.
Ağ at da arpa yeyər.
Altmışında zurnaçılıq öyrənən gorunda çalar.
Anası çıxan ağacı balası budaq-budaq gəzər.
Atam mənə kor deyib, hər yetəni vur deyib.
Ağıl ağıldan ötkündür.
Ağacı kəsərlər, səmtinə yxıılar.
Anasına bax, qızını al, qırağına bax, bezini al!
Aşığın sözü qurtaranda «neynim», «neynim» – deyər.
Adını çək, qulağını bur.
Ağa kərəmsiz, qul xətasız olmaz.
Arifə bir söz işarədir.
Ağac dəydi dizimə, ağlım gəldi özümə.
Aydan arı, gündən durudur.

Axtardığın yar idi, yetirdi pərvərdigar.
Alt dodağı yer süpürür, üst dodağı göy.
Aclıq bir il gedər, töhmət min il.
Altdan yuxarı qalxanın havası, üstdən aşağı
enənin naləsi güclü olar.
Ayı qandı, kurd qanmadı.
Arxalı köpək qurd basar.
Ata sığalı boy ucaldır, ana təbəssümü ruh təzələyir.
Ac qılınca çapar.
Aşiq deyər-dəm olsun, molla deyər-qəm olsun.
Ağsaqqalın məsləhəti ağıllı olar.
Ayının min oyunu var, bir armudun başında.
Aləm aləmlə, kor qız xalamla.
Allahın sabahı bir çuval darıdan çoxdur.
Atam ölüb, vəlvələdən, zəlzələdən.
Açsa ovcunda, yumsa yumruğunda.
Allahın kərəminə çox şükür.
Ağzını təmiz saxla.
Allah kəssin belə günü, saati, zəhər olsun, belə çörəyi.
Allah səni mənə verən günü bir qara daş versəydi, nə
olar-dı...
Altda qalanın canı çıxsın.
Ağ daş, qara daş, mən səninlə oldum qardaş.
Ağzından kərə də çıxır, kürə də.
Atın ki, qarnı çəkik, başı xırda, qıçı nazik oldu, ona ürək
qızdırmaq olar.
Ala qarğaya dedilər: – Get, tərhan balası gətir, gedib öz
balasını gətirdi.
Adam gərək, ya Allahdan qorxsun, ya böyükdən həya
elə-sin.
Arvad sözünə baxanın özü də arvaddır.
Aranı dağa, dağı arana köçürə bilər.
Açıq-aydın deyir: – «Gəl, dalaşaq, vur ölüm, qanıma ver».
Az qalırdı, ürəyim quş kimi sinəmdən uçub getsin.
Ağac həmin ağacdır, adam o adam deyil.

Axırkı biabırçılıqdansa, əvvəlki biabırçılıq yaxşıdır.
Arvadı sev, ancaq özünü elə apar ki, onu sevdiyini
bilmə-sin.

Ağzı hələ isti yerdədir.
Allah min bərəkət versin.
Arvadın xirtdəyi yoxdur.
Az qalır, canım çıxa.
Arvad kişinin ömrünü uzadır.
Ailəsiz kişinin yaşayışı ilan yaşayışı qədər soyuq olur.
Ahın dağlara, daşlara.
Arxı sıçramamış «bərəkallah» gözləyir.
Atı torbalı dolaşdırmaq istəyir.
Arvad evi tikər də, yıxar da.
Azacıq aşın duzu deyilsən.
Ağ paltar ağ gün deməkdir.
Ağ gün adamı ağardar, qara gün qaraldar.
Az qalardı ki, qum yeyib, göyə püləsin.
Arvad sözünə baxan kişinin urvatı olmaz.
Allah, adamı arvad olmaqdansa, bir qara daş yarada.
Ağıllı, ağıllı olduğunu bilib susursa, axmaqdır; axmaq, öz
axmaqlığını bilib, danışmırsa, ağıllıdır.
Ağlımın kərkisi yox, bıçqısı yox, nə kəsəcək?
Ağbirçəksiz ev suyu sovuşmuş dəyirmanə oxşayır.
Ağır oturub, yüngül durdu.
Arvadın hiyləsindən allah özü də qurtarmaz.
Allah kasıblığın üzünü qara eyləsin.

B

Buynuzlu qoçun qisası, buynuzsuz qoçda qalmaz.
Bilmirsən, harada bişib, deyirsən, bir çömçə də bura qoy!
Beşdə alacağın yox, üçdə verəcəyin.
Bədən ruhsuz yaşaya bilməz.
Balıq başdan iylənər.
Birlik haradadırsa, dirilik də oradadır.
Birdirçinin bəyliyi darı sovuşuncadır.

Bağa baxarsan, bağ olar, baxmazsan, dağ olar.
Bəylə itə etibar yoxdur.
Bir gül ilə bahar olmaz.
Bir daş dəyib dizimə, aqlım gəlib özümə.
Balığı at dəryaya, balıq bilməsə də, xaliq bilər.
Bir əl ilə iki qarpız tutur.
Bu ilki sərçə bildirkinə civ-civ öyrədir.
Bir ağaca çıxıb, min budağı silkələyir.
Bir güllə ilə iki dovşan vurur.
Bu günün işini sabaha qoyma.
Başına gələn başmaqçı olar.
Bir çətvər dilini saxlayıb, beş girvəngəlik başını niyə
tərpə-dirsən?
Bir qız bir oğlanındır.
Bu vaxta qədər yatan öküzə «hoş», yumurtar toyuğa
«kiş» deməyib.
Başına qızıl al, gəz.
Bu xına o xınadan deyil.
Böyüklərin bir sözü iki olmaz.
Bıçaq sümüyə dayanıbdır.
Bacısız qardaş yarpaqsız çiçəkdir.
Bir öküzlü ilə bir oğullunun ürəyində yağ olmaz.
Bəydən xeyir görən züriyyəət üzünə həsrət qalar.
Bir daş altdan, bir daş üstədən.
Biz atqulağı yaşadıq.
Baltanı lap kökündən vurdu.
Bir qoyundan yeddi dəri soyanın axırı pis olar.
Bu dağa quş gəlsə qanad, qatır gəlsə, dırnaq salardı.
Bilməmək ayıb deyil, öyrənməmək ayıbdır.
Bu it o itin dayısı, hara gedir hamısı.
Başına qızıl al, gəz.
Bir də mənim üzümü görəndə qulağının dibini görə-cək-sən.
Balam, atamızı öldürmüşük ki, goruna and içək də!
Bu evə quşum qonmur.

Birisindən soruşublar: – Qardaşın necə adamdır? Cavab verib: – Dostluq eləməmişəm.

Birtəhər çulunu sudan çıxara bilir.

Bir qoyulu daşdır, üç gün dindirilməsən, dinməz.

Bu qızlarla dağı dağ üstə qoymaq olar.

Bacarana baş qurban.

Babalım sənin boynuna.

Birini bilirsən, biri yox.

Bəs niyə qaş-qabağından ilan-qurbağa yağır?

Biriniz od olun, biriniz su.

Birinə beş de, gözünə şiş de, iynəcən eliyənə qıyıxcan elə.

Buranın xeyir-bərəkəti qaçıbdır.

Bir yeyər, beş itə atar.

Beşindən aşağı olsam da, beşindən də yuxarıyam.

Bala adamı qanlı qapısına aparar.

Başıma gələn işləri əlim ilə desəm, əlim yanar, dilim ilə de-səm, dilim yanar.

Bir çınarın kölgəsində yüz sürü qoyun yatar.

Bu dünyada yüz gün toyuq olmaqdan, bir gün xoruz olmaq yaxşıdır.

Bir gecə seyidbazlığa gedən qırx qazıcan bilər.

Bəxtəvər səni doğanın başına.

Bilmirsən, aş harda bişib, deyirsən, bir kəfkir qoy bura.

Bu günyada adama bircə yaxşışılıq qalacaq.

Bu arvadın ipini yığ.

Bu cür yaşayış düşmənimə qismət olsun.

C

Canavar deyib: «Quyruğumla qulağım olmasa, at təsinin dalında gizlənərəm».

Canlıdan qada əskik deyil.

Cındırından cin hürkür.

Cəhd çarıq yırtar.

Cavanın həmişə gözü dağınıq olar.

Cütə getməyən öküzlə işə getməyən oğul həmişə döyülər.

Canları buz baltası kimidir.
Cəhənnəmə kötük yomalayıram.
Cütə getməyən öküz kimi tənbəldir.
Can hər şeydən şirindir.

Ç

Çölü başqasını yandırır, içərisi özünü.
Çay həmişə qızıl alma gətirməz.
Çobanın könlü olsa, təkədən pendir tutar.
Çox yemək, adamı az yeməkdən qoyar.
Çox yaşayan çox bilməz, çox gəzən çox bilər.
Çirkin, dur burada, gedirəm gözəl axtarmağa.
Çox budaqlar kötüyün üstə doğranıbdır.
Çürük meyvəni öz ağacının dibinə atırlar.
Çax-çax dayananda dəyirmançı yuxudan oyanar.
Çörək açan qapını qılınc açmaz.
Çiy ət ət gətirər, çiy çörək dərd gətirər.
Çırtma vursaydı, qanı çıxmazdı.
Çulumuzu sudan çıxara bilirik.
Çaydan su daşımaqdan qılçalarım qara su enib.
Çopur qızın dərdi var imiş.
Çinara çarınmış sarmaşiq deyər: «-Mən səndən ucayam».
Çinar cavab verər: «-Doğrudur, sən məndən qəlbisən,
an-caq sən əyriliklə ucalmışan, mən isə düzlüklə qalxmışam».

D

Daş atıb, başını tutur.
Dərd bir olsa, dərman tapmaq asandır.
Döyənün çomağını almırlar, görənin gözünü tökürlər.
Daş düşdüyü yerdə ağır olar.
Dostun sədaqətini bərkdə sına.
Daldan atılan daş topuğa dəyər.
Daha bıçaq sümüyə dirənib.
Düzəldi hər yarağımız, qaldı saqqal darağımız.
Dəmiri isti-isti döymək gərək.

Danışiq dananı qurda verər.
Dənlikdən ölü salsan, unluqdan diri çıxar.
Dəvədən böyük fil var.
Dağ nə qədər uca olsa da, el üstündən yol salar.
Dünyada düzlükdən böyük biclik yoxdur.
Dəvə quyruğu kimi, uzanmır ki, uzanmır.
Dəvəni zıncırovla qorxudur.
Düşməne fürsət vermək igidlikdən deyil.
Dəmirlə atın zaravatı olmaz.
Dovşanı arabayla tutur.
Dost-dostuna tən gərək, tən olmasa, gen gərək!
Dost-dostun yaman günündə karına gələr.
Dad, yarımçıq əlindən.
Dünya malı dünyada qalacaq.
Dəvəni xəlbirlə suvarır.
Dəli Qəzərəm, belə gəzərəm.
Damğanı heyvan bədənindən qoparmaq olmaz.
Dəvə nalbəndə baxan kimi baxırdı.
Dünya işığına həsrət qalmışam.
Dağdan aşmış Günəşəm.
Dostdan çox düşmən var.
Dünyada vəbaldan pis şey yoxdur.
Dost sevinər, düşmən yanar.
Deyəsən, məsələmiz qurtarıb, keçmişik ağnağaz üyüt-mə-yə.
Dostunun oğluna deginən buğda çörəyi qarnını deşməsin.
Dağdan soruşublar: «Kimdən qorxursan?» Cavab verib ki,
«Çox pulu olandan».
Durum, sənin üçün ləzgiyəngi oynayım, yoxsa mayallaq
aşım?
Dil deyil ki, xalis ülgücdür.
Dağ Məhəmmədə tərəf gəlməsə, Məhəmməd dağa tərəf
getməlidir.
Daşı ətəyindən tök.
Dəyirmanın daşını yaman qaldırıb, lap yarma eyləyir.
Dilinə dil çatdırmaq olmur.

Dörd yerə bölünməyəcəyəm ki?!
«Dəliyəm, güclüyəm» – deməklə iş getməz.
Danışanın ağzını bağlamaq olmaz.
Dalınızca ilan kimi sürünmüşəm.
Danışqların dəvənin boynu kimi düzdür.
Dəvədən yıxılmışan, höt-hötünü əldən qoymursan.
Düşmənlər əlaldan işləyir.
Dövlətli təzə paltar geyəndə hamı deyir-mübarəkdir; ka-sıb
geyəndə soruşurlar ki, haradan almısan?

E

Erkəksən də quzula, dişisən də.
El ilə gələn qara gün toy-bayramıdır.
Elə adamdır ki, ona üz verəndə astar istəyir.
Elçisi gülüm olanın başına külüm olar.
El içində, öl içində.
Elçiyə zaval yoxdur.
Ehtiyat ağıllıq əlamətidir.
Ev bizim, sirr bizim.
Ev qalır əyriyə, həm yeyə həm səyriyə.
Elə tərpnən ki, dostun sevinisin, düşmənin qara geyib, göy
çalsın.
Elə bil, alçaq dağları (alacıq) bu yaradıbdır.
Elə yerə yıxıl ki, heç haran ağrıməsın.
Elə olmalıdı, belə oldu.
El gücü, sel gücü.
Eyblə eybin bilsə, başına palaz bürüyər.
Elə bil, qurbağalı gölə daş atıldı.
Evimizdə bişməyib, qonşumuzdan gəlməyib.
Elə bil, yarasının qaysağını soydular.
El içində mənim dilimi gödək, başımı aşağı eylədin.
Elə bil, bir-birinin ağzına tüpürüblər.
Elə sözlər danışırsan ki, bişmiş toyuğun gülməyi gəlir.
Elə bil, məni əzib bir torbaya doldurublar.

Elə tənqid eləyərdi ki, onun dəymişi duran yerdə kalı
tö-külərdi.

Elə üdülüyürsən ki, elə bil, qabağında bir nimçə plov var.

Evdə diş qurdlamağa bir çöpü də yoxdur.

Elə parçadan paltar tikdir ki, yırtılanda yamaq tapa
bilə-sən.

Evlənmək qiyamət köynəyi geymək kimi bir şeydir.

Eşim-eşim eşilir, elə bil, qarnına boyunduruqlu kəl girib.

Ə

Əli aşından da olar, Vəli aşından da.

Ələyi ələnmiş, xəlbiri göydə fırlanır.

Ətini yesə, sümüyünü çölə atmaz.

Əslini danana haramzada deyirlər.

Əlin çalır, ayağın oynayır.

Ətyeyən quş dimdiyindən məlumdur.

Ərsiz arvadın urvatı olmaz.

Əmanətə xəyanət eyləməzlər.

Əri döymüş arvadı it də tutdu bir yandan.

Əl mənim, ətək sənin, ya əlimi kəs, ya ətəyini.

Ətimizi yeyib, sümüyümüzə əl qatıb.

Ətini yeyib sümüyünə əl qatmışdı.

Əziz ölüb, boğaz ölməyib.

Əlindən canlı-cinli qaçıb qurtara bilməz.

Əgər qalib gəlsən, məni qaldırıb qoydun dağların başına;
məğlub olsan, saldın məni qırx arşın quyunun dibinə.

Əlləri carda qaldı.

Əlini ağdan qaraya vurmur.

Ərindən qısqaqmayan arvad toyuqdan da ağılsızdır.

Əsil ovçular ovu bərədə vururlar.

Əlin uzundur, öz cibinə sal.

Ərə getmək-qiyamət köynəyi geyməkdir.

Ərdəbil bir şəhərdir, hər kəs öz vəkildir.

F

Faraş qoyunun faraş quzusu olar.
Fürsət qanadlı quşdur, buraxsan, tutmaq olmaz.

G

Günortadan sonra düşən gün adamı qızdırmaz.
Güllə qorxağa dəyər.
Gəzməyən gəzə bilməz, gəzəyən dözə bilməz.
Gözləməkdən gözümün kökü saraldı.
Görülən işdən gül iyi gələr.
Gah nala vurur, gah mıxa.
Getmə gözümdən, gedərəm özümdən.
Güllə yarası sağalar, dil yarası sağalmaz.
Gəzəyən it saxlayanın bir təknə kütü olmalıdı.
Gözün aydın olsun, pişiyimiz oğlan doğub.
Gündə bir söz eşitməsən, qulağın uzanar.
Güllə yarası sağalar, dil yarası yox.
Gəlin gəlin olmaz, düşdüyü yer gəlin olar.
Gəl, mənə gör, dərdimdən öl.
Gəzdim dağı, aranı, cənnət gördüm buranı.
Gen qaz, dərin qaz, özün düşəcəksən.
Günümü göy əskiyə büküb.
Gəl lənət şeytana de, daşı ətəyindən tök.
Gözün aydın olsun.
Gəlmək qonaqla, yola salmaq ev yiyəsi ilədir.
Gözünün yaşı əlində idi.
Göydən gələn minbir bəlanın hamısı onu tapır.
Gedənin dalınca danışmaq kişi xasiyyəti deyil.
Göz namərd olar, qol mərd.
Göz görə-görə özünü uçuruma atır.
Gözəlin üzündə plov yemirlər.
Gen dünyanı mənə dar eyləyib.
Gicirtkanı elə qoparın ki, əlinizi dalamasın.
Görək, kim qabağa düşüb, yola nərdivan salacaq.
Gərək, suyu dəhnədən bağlayasan ki, arxlar həmişə dolu olsun.

Gəlinin ayağı, qohumun dayağı.
Gözündən tük də yayınmaz.
Gözlərindən yaş daşlanır.

H

Hər parıldayan qızıl deyil.
Haynan gələn-vaynan gedər.
Hoşa var, dağdan endirər, hoşa var, dağa qaldırar.
Hər şey vədəyə baxsa da, vədə heç şeyə baxmaz.
Hacdən gələn mənəm, xəbər verən siz.
Hədəri sualın hüdürü cavabı olar.
Heç kəs mənə «gözün üstə qaşın var»– deməyib.
Hər şeyin təzəsi, dostun köhnəsi.
Hər kəsin qızı var, qızdırması əksik olmaz.
Hamam suyu ilə özünə dost tutur.
Hər keçənin gündüzü var.
Hər kəs soyuq qapıya ayaq basmaz.
Haqq söz acı olur.
Hər şey naziklikdən sınsa, insan yoğunluğundan sınar.
Heç kəsin öz malı özünə şirindir.
Heç kim isti ocaqdan ayağını çəkməz.
Həqiqətdən güclü qüvvə yoxdur.
Hər kəs saldığı yerdə oturur.
Hər anqırana axur çəksən, gedib çıxar İsfahana.
Haçan səni iki baş, dörd ayaq eyləyəcəyik?
Həmişə yaz əkinçi, qış dilənçidir.
Hal və xasiyyətini bilmədiyin atın dalına addama.
Heç bir zaman şahla naxırçının sözü düz gəlməz, suları bir yerdən axmaz.
Hərgah pulun vəfası olsaydı, əldən ələ keçməzdi.
Hər bir igid öz torpağında daha güclü olur.
Hövsələmizi bir tikə, çörəyimizi zəhər eyləmə.
Hökumətlə hökumətlik etmək olmaz.
Hardan incələr, ordan üzülər.
Heç kəsin kölgəsində dolanma.

Heç bir vaxt qoltuğa girmə.
Həm dayımız evinə gedərik, həm də dayçamızı öyrədərik.
Hər şeyə bir quşqun qoyur.
Hər işdən bir hoqqa çıxarır.
Hər sözün, hər nöqtənin məqamı var.

X

Xəcalətindən köynək-köynək ət tökür.
Xoruz çırpınsa, bir çəngə tükdür, dəvə silkinsə, xoruza
yükdür.
Xoruzun quyruğu görünür.
Xəmir yeyənin fağırı olmaz.
Xəmir çox su götürər.
Xəcalətindən az qalırım, partlayım.
Xata olub, Araz çayı bir zaman bir salım duz aparıbdır.
Xalam da cicim kimi, onlar da bizim kimi.

İ

İnsan paxıl olmasa, heyvanı damğalamazlar.
İnsan hər gün təzə bir söz eşitməsə, qulağı kar olar.
İki qoçun başı bir qazanda qaynamaz.
İtdən çox çarıq oğurlayan olmaz, amma həmişə ayaqları
yalındır.
İgid odur ki, bərkdə dayana.
İnsan bilmədiyinin düşmənidir.
İgid yıxdığımı gəzməz.
İlan vuran ala çatıdan qorxar.
İgid var ki, igidlərin naxışdır.
İgid var ki, çox yaşasa, yaxşıdır,
İsti ocaqdan heç kim ayağını çəkməz.
İt yiyəsi itdən ayıq olmalıdır.
İstəyir, bir əli ilə iki qarpız tutsun.
İtin yalı artıq olanda yiyəsinə mırıldar.
İlan torpaq yalamaqdan doymaz.
İnsan həmdəmsiz olanda dərdi artar.

İt itin ayağını basmaz.
İslanmışın yağışdan qorxusu yoxdur.
İki yana baxan çəp olar.
İki tərəfə baxan çaş qalar.
İyidin başı qalda gərək.
İnsaf dinin yarısıdır.
İtlə yoldaş ol, çomağını əlindən yerə qoyma.
İlan ulduz görməsə, ölməz.
İgidin ilki qız gərək, o da qara yer payı.
İlandan söhbət düşəndə deyərlər: xalasına lənət, harada isə
ziyanlıq eylədi.
İnsanın ölümü sərçə ölümündən urvatsızdır.
İti görüm, qurdu görüm, səni görməyim.
İndi də su yollarında danışırısan.
İşin suda düşdü, suya düşdü.
İndi də başın başmağına, başmağın da təpənə dəysin.
İstədim ağzın da sevinisin, özün də.
İgid atın təriflər, qurumsaq da arvadın.
İki əli çolaq olsun ki, bir başı dolandıra bilməyəcək.
İlan ilanlığı ilə torpağı qənaətlə yalayır.
İnsan yaman bic olur.
İndi kəsək daşdan ağır olubdur.
İkisinin də xoruzunu verəcəyəm qoltuğuna.
İki adamın arasında olan sözdən şeytan da baş çıxarmaz.
İtmiş şey nə qədər ağrıdırsa, tapılanda o qədər ləzzət verir.
İsti otaqdan kim qaçar.
İpə-sapa yatmır.
İş adam başına gələr.
İş başdan aşmışdı.
İşdən göz açmaq olmurdu.
İstəyir, hamı işdə olan kimi qabıq qoysun.
İtlə pişik kimi yola gedir.

K

Kim eşşək olar, biz də ona palan olarıq.

Kişi tüpürdüyünü yalamaz.
Köhnə şəhərdə təzə nırx qoyma.
Könlü balıq istəyənin ayağı suda olmalıdır.
Kor nə istər iki göz; biri əyri, biri düz.
Kişisiz ev suyu sovulmuş dəyirmanə oxşayır.
Keçəl dərman tapsa, öz başına sürtər.
Kabab qanlı, igid canlı gərək.
Keçmə namərd körpüsündən, qoy aparsın sel səni.
Könül birləşdirən rəhmətlik, qəlb sındıran lənətlidir.
Küsülü getmək arvad peşəsidir.
Keçəlin dərdi-başı, bir qazan ayran aşı.
Kar könlündəkini anlar.
Köhnə palan içi tökür.
Kənddə tazı az idi, biri də böyürdən çıxdı.
Kim istər ki, isti ocaqdan ayağını çəksin.
Kəsik baş söyləməz olar.
Kor atlanır, obasın çapar.
«Kiş» deyirsən, getmir, vurursan, qılçası sınır.
Könül sevən göyçək olar.
Keçənə güzəşt deyiblər.
Kişinin bir üzü, bir dili olar.
Keçinin buynuzu gicişəndə çobanın çomağına sürtüşər.
Kişi basdığını kəsməz.
Katdanı gör, kəndi çap.
Külü də hardan götürməyin əhəmiyyəti var.
Kişi çöl quşudur.
Kələfi dolaşdıran, dükcəni düyün salan sənsən.
Keçmə bu törpü dəyməmişin hüt-hütlüyündən.
Katta olma, başın ağrıməsın.
Kişi evin sütunudur.
Köçdən azmış qarıya nə olsa, haqdır.

Q

Qaradan artıq rəng yoxdur.
Qonşunun toyuğu sənə çaqqal donunda görünər.

Qalan işə qar yağar.
Qonşuya umud olan şamsız qalar.
Qaz vur, qazan doldur.
Qazanlar örtülü qaynayar.
Qar yağıb ayaq üşüməkdən ötrü.
Qız ağacı, qoz ağacı, hər ötən bir salba atar.
Qorxaq adam faydalı iş görə bilməz.
Qorxaq adamın həqiqi dostu olmaz.
Qorxaq kişi ailəsini də satar, vətəninə də.
Qapını möhkəm bağla, qonşunu oğru tutma.
Qurunun oduna yaşı da yandırır.
Qan batıranın qanı batar.
Qazanc quduyub, mayanı yedi.
Quru süfrəyə dua eyləməzlər.
Qonaq ev yiyəsinin bülbülüdür, harada qoysa, orada oxu-malıdır.
Qurban olsun zərgara, onu saldı pərgara.
Qorxan gözə çöp düşər.
Qırqovul girib kola, deyir bəs, quyruğu görünmür.
Qınından çıxıb, qınıni bəyənmir.
Qaraya ağ, güneyə quzey demək olmaz.
Qurudu əzərik, ona da dözərik.
Qazan altdan köz, adam altdan söz.
Qonşuya arxayın olan şamsız yatar.
Qocaya gedən quyruq yeyər, cavana gedən yumruq.
Qoyunu qoyun ayağından, keçini keçə ayağından.
Qorxunun cana faydası yoxdur.
Qurddan qorxan qoyun saxlamaz.
Qarın süfrə deyil, hər yerdə açasan.
Qonaq qonağı istəməz, ev yiyəsi heç birini.
Qarğa, məndə qoz var.
Qaradan artıq rəng olmaz.
Qərbi bu yerdə ağlamaq tutur.
Qozbeli qəbir düzəldər.
Qaranlıq gecə çirkin qadının misalıdır.

Qarnımda qurbağa yoxdu ki, danışanda hıqqana-hıqqana qalım.

Qocalanı öküz otarmağa göndərmək lazımdır.

Qara sudan qaymaq tutan, quru daşdan su çıxardan arvaddır.

Qaz kimi boğazını uzatma.

Qarğa qarıldadı, mükafat aldı, bülbül cəh-cəh vurdu kə-narda qaldı.

Qoy mənim xoruzumun səsi özgə damının üstündən gəl-sin.

Qalmaqal olan evdə xeyir-bərəkət, giley-güzar olan kül-fətdə sədaqət olmaz.

Qara daşa nahaq qan sürtüb ləkələmə.

Qarnı doymayan yerdə aclığını bildirməz.

Qırğı olmağa çalışsan, sərçə yerində qalarsan.

Qırıldamaqda sağsağanı keçmişən.

Qulağı, elə bil, darı dənəyir.

Quru sözlə bir söz çıxmaz.

Quru namus keçib xirdəyimə.

Qorxuram, dişində şirə qala.

Qanımızı satın aldı.

Qərib itsən, qıvrıl, yat.

Qəbrim üstə şam yandırmayacaq ki?!

Qar yağıb ki, ayaq üşütsün.

Qalsan, evindir, getsən, yolundur.

Qurd kimi kolda gizlənilib, güllə atmaq kişinin nişanəsi deyil.

Qaratikan olub, girib aralığa.

L

Lalın dilini anası bilər.

Lənət pozana, rəhmət düzənə.

Loxma ki var – boğmadır.

Lap arxayın ol, ürəyin buz kimi olsun!

Lənət sənə gəlsin, kor şeytan.

Lənət şərə.

M

Mən deyirəm-fədəm dəmə, sən deyirsən – damdan-dama.

Müdəra lazım idi, mən də elə eylədim.

Mən sənin dabbaqda gönünə bələdəm.

Meymunun su boğazına çıxanda balasını ayağının altına salar.

«Mıs-mıs» -deyincə Mustafa de, qurtarsın.

Məhəbbətə xəyanət olmaz.

Meşə çiçəyinin balı, güney otunun yağı can dərmanıdır.

Meşədə armudun yaxşısını həmişə ayı yeyər.

Məsləhətli don gen olar.

Mən neynirəm qızıl testi, içinə qan qusam.

Mən papaq deyiləm ki, başdan-başa qoyulam.

Mal yiyəsinə oxşar.

Molla gəlmişkən ölənlə ölsün.

Meşə çaqqalsız olmaz.

Murdar şey açıqda qaldıqca iy verər.

Mısmırığını elə sallamısan, güya yeddi yetimlə yurdda qalmısan.

Mən həcət dedim, həcət demədim.

Mənim ağzım aşa çatanda başım daşa dəyib.

Mən öldüyüm günü bilmirəm.

Mətahı xırtd olduğundan, şadlığından şitlik eyləyir.

Məni sinəmdən oxlayıblar.

Mən ondan bir yeyib, beş götürmüşəm.

Məhəbbətə güc ola bilməz.

Mərdimazarı axtarmaqla deyil, rast gəlməklədir.

Mən odla su arasında qalmışam.

«Mənəm-mənəm» deyənin axırı olmaz.

Milçək boyda bir işi fil böyüklüyündə göstərir.

Maşallah, səni şaqqalasalar, üç mənim kimi adam çıxar.

Mən dəvəsi ölmüş ərəbəm, hara çəksəniz, gedəcəm.

Məni kəlləpaça kimi ütdün.

Mən köynək-köynək ət tökürəm.

Mənim axırımı it axırından bəzər eylədin.

Mərt çıxdı, dərd çıxdı.
Mənə qıl əyirdir, darayı toxudur.
Mənim qoruğuma quş səkməz, obama oğru girməz.

N

Nə dəvə gördüm, nə də qığını.
Nə olar, qurut əzərik, ona da dözərik.
Nə allahdan qorxursan, nə böyükdən həya eyləyirsən.
Namusla əkilməyən yerdə taxıl bitməz.
Nə dost tanıyır, nə düşmən.
Nə yardım doyur, nə əldən qoyur.
Naxırçı qızının könlü naxır əppəyi istər.
Naxırı itirib, ala dana axtarırsan.
Nə yemisen, turşulu şorba.
Nəqdini qoyub, nisyə dalınca qaçar.
Nadan dostdan bilici düşmən yaxşıdır.
Nə tez bərəmum kimi yumuşaldın.
Nə üçün köhnə palan içi tökürsən.
Nərdivan qoyub, göyə çıxsalar da, bacarmazlar.
Nə üçün haqqın üzünü palçıqlayırsan?

O

Olan olmuş, torba dolmuş.
Oğru elə çığırdı ki, doğru küncə qısıldı.
Oğul, qız düşmən toxmağıdır.
Oddan kül törər.
Ovu bərədə vurmaq lazımdır.
Oxumamış adam kor kimidir.
Ot kökü üstə bitər.
O, yıxan evi fələk də gəlsə, tikə bilməz.
Onu buyurur bitməz işə, adını da qoyur «yarıtmaz».
Oxun atıb, yayın gizləyir.
Ona göz verdi, işıq vermədi.
Oğurluq it peşəsidir.
Oğlanın əli qıza dəyəndən sonra, haram ətə dönür.

Ona nə vermişən, ala bilmirsən?
Oyuna girən axıra kimi oynamalıdır.
Onların ipləri üstünə odun yığmaq olmaz.
O necə bağıdır ki, xarı olmasın.
Onun dişləri bağırsaqlarını kəsir.
Ovqatına soğan doğrama.
Oğul doğmuşam ha, oğul doğmuşam, bir əsrin
böyüklüyündə, özü də ilan-qurbağaya oxşayır.
O qədər arıqdır ki, sümüklərini sanamaq olar.
O, dördboyrək oğlandır.
Onun hərdən soncuqlamağı var: arabir gərək təpik atsın.
Oğlan evlənəndə, qız ərə gedəndə gözü ayağının altını
görmür.

Ö

Örkən nə qədər uzun olsa, doğanaqdan keçər.
Ölənle ölmək olmaz.
Özgə atına minən tez düşər.
Özü yıxılan ağlamaz.
Özgülərinin çaldığı havayla oynayanların başı tez gicəllənər.
Özgə buzovu bağlayanın çatısı əlində qalar.
Ölünün vəsiyyəti yanınca gedər.
Öküz vurub dizimə, ağlım gəlib özümə.
Ölülər elə bilir ki, dirilər halva yeyir.
Ölüm qaşla göz arasındadır.
Özünü dostdan gözlə, düşmənlə bacarmaq asandır.
Ölmüş eşşəyin nalını sökülür.
Öküz inildəməkdən qarnı curuldayır.
Öz ağından özgəyə don biçir.
Övlad ata-ananı düşmən qapısına aparar.
Ölmüşəm, məni yerdən götür.
Özgülərə gələndə mərhəmət çuvalının ağzını açır, mənə
gələndə nifrət dağarcığını...
Özünü arpa ilə ikili, buğda ilə bir yarım satma.
Özünü gözə soxur.
Öz köcümü özüm sürə bilərəm.

Özün özünə, «külü gözünə» eyləmişən.
Övladsız süfrənin nə ləzzəti.
Öldü var, döndü yoxdur.
Öz daşım, öz divarım var.

P

Papağı keçi dərisindən, xəbəri yoxdu gerisindən.
Pulunu ver qoyuna, özünü sal oyuna.
Papağımı tovla, vaxt-vədə gəlib çatacaq.
Pulla açılan yol qılıncla açılmaz.
Pislikdə adın çıxınca, gözün çıxsın.
Papağı isti-soyuq üçün yox, namus üçün qoyurlar.
Pay, payı döyə-döyə çıxardar.
Pul sikkədən, insan hörmətdən düşüb.
Pis atıçı deyil, düz hədəfə vurur.

S

Son peşmançılıq fayda verməz.
Sənə güvəndiyim dağlar, sənə də qar yağarmış.
Sən saydığın qoy dursun, gör fələk nə sayır.
Salavat gücə bağlıdır.
Sən daş qoyan yerə mən baş qoyaram.
Saman altdan su yeridən zəhərli ilandı...
Sağ gözdən sol gözə xeyir yoxdur.
Sən razı, mən razı; nə qələt eyləyir molla, qazı.
Səhəri bərkit, günortanı tərkit.
Sən gərək yeddi il qanqal otlayasan ki, ağzın dəvə ağzına
oxşasın.
Su dama-dama daşı da dələr.
Su sənəyi suda sınar.
Sahibkar olmayan mal qədrini nə bilər.
Səndən hərəkət, məndən bərəkət.
Soruşa-soruşa dünyanın o başına getmək olar.
Sizin kölgəniz bizim üstümüzdən əskik olmasın.
Sifətindən, elə bil, zəhər tökülür.

Sağ əlin mənim başıma olsun.
Sənin nə vecinə; söyən-döyən ərin yox, yel aparın evin yox.
Susuzluqdan ürəyim od tutub yanır.
Söz sözü gətirər.
Sən öyrənmisən aranda tut, dağda qurut yeməyə.
Sənin kimilərinə zurna ilə də qandırmaq çətindir.
Südüni göyə sığadı.
Sən girən kol deyil.
Sənin sözündən belə çıxır ki, mən tərəzidə qalmış boyun
ətiyəm?!
Sən allah, daha az danış, qulaqlarım döyənək oldu.
Sözünü ağzında qoydular.
Sənin sözün o qədər acıdır ki, hər birini, ancaq bir pud bal
ilə yemək olar.
Soğanın adı bir olan kimi, arvadın da adı birdir.
Sən lap ağ eyləmişən.
Sən çomağını götür, suçlu suçunu biləcək.
Südlüaş yaxşı şeydir; dəm sizdə ola, dəm bizdə.
Sağ əlimlə vurub, sol əlimlə yaralamışam.
Sən gördüyün meşələrin hamısını doğrayıb, gürək
qayırıblar.
Sözünün arasında əzizlərin dursun.
Sən yalı artıq düşmüş, qudurmuş it kimi ölməlisən.
Sənin motalının göyde nə işi var ki, yerə düşəndə
part-la-sın.
Səndə günah yoxdur, gönü suya veribsən.
Sözdür də, qoruğu yox, qaytağı yox.

Ş

Şər deməsən, xeyir gəlməz.
Şerti şumda kəsək, xırmanda yabalaşmayaq.
Şeytana papaq tikir, təpəsini də deşik qoyur.
Şirin dilin olmasaydı, qarğa-quzğun səni çoxdan yemişdi.
Şura hökuməti dovşanı araba ilə tutur.
Şadlığından şitlik edir.

Şüşə sınında xeyirdir.

T

Tənbəl öküz kimi işə-gücə yaramır.
Toba toxluqdan, üz-göz yoxluqandır.
Tutulmamış oğruyam, mən hamıdan doğruyam.
Tez qızan tez soyuyar.
Tək əldən səs çıxmaz.
Torpağın üzü soyuqdur.
Tez banlayan çolpadan fərli xoruz çıxmaz.
Taylı, tayını tapmasa, günü ah-vayla keçər.
Tutar qatıq, tutmaz süd.
Tar kökdə olsa, qulağını burmazlar.
Toyuq banladı, başını kəs, arvad danışdı, dilini kəs.
Tənbəl işdən qaçar.
Tatın gəlişi, kürdün görüşü.
Torpaq deyir: «-Öldür məni, dirildim səni!».
Tərəkəmə qazanar, tat yeyər, eşşək qazanar, at yeyər.
Tərəkəmənin iti də doğar olmalıdır.
Toyda oynamazsan, vayda ağlamazsan.
Turpun qalınlığından seyrəkliyi yaxşıdır.
Tez evlənən zərər çəkməz.
Tələsən uduzar, gecikən döyülər.
Tamarzıdan kəsib, dadanmışa verir.
Təzə bardaq suyu şirin olar.
Tovuz quşu kimi hər yerimə baxanda fərəhlənirəm,
ayaq-larımı görəndə xəcalət çəkirəm.
Tək ağac nə qədər qol-budaqlı olsa da, güclü küləyə tab
gətirə bilməz.
Tək övladlığın ürəyində yağ olmaz.
Təklik yaman şeydir.
Təkliyin daşını atmaq lazımdır.
Tüstü kötükdən çıxar.

U

Utanmasan, oynamağa nə var ki...
Ulu sözünə baxmayan ulaya-ulaya qalar.
Uşağın əziz, tərbiyəsi ondan əziz.
Uzun adamın ağıl topuğunda olar.
Uyuşar, qatıq yeyərik, uyuşmaz, südümüz-süddür.
Ustadına kəm baxanın gözlərinə qan damar.
Uşaq səsi gəlməyən evə Əzrayıl tez-tez gələr.
Uşaq evin işığıdır.
Utananın oğlu olmaz.
Uşağa deyərlər: «Nənə pıxı, xala xıxı».
Uşaq ərköyün olanda peşmançılığını valideyn çəkər.

Ü

Ürkütməsən , sanamaq olmur.
Üzük qaşı ilə tanınar.
Ürəyindən qara qanlar axır.
Üzüm ayağının altına.
Üzünə bir çuval darı töksən, biri yerə düşməz.
Üzünün suyu töküldü.
Üç aya dovşan dərisi də dözər.
Ürək yananda nəfəs əvəzinə, alov çıxır.
Ürəkdən ürəyə yol var.
Üz verəndə astar istəyir.
Ürək şadət verməsə, dil açılmaz.

V

Vaxtsiz qonaq kisəsindən yeyər.
Vəfalı dost qardaşdan irəlidir.
Vuran oğul atasına gənəşməz.
Varlıya «bəli», yoxsula «dəli» deyirlər.
Varını verən utanmaz.
Vaxtında səpilən toxumdan dürr bitər.
Vaxtsiz xoruz kimi banlamaq istəyir.
Vuraq özümüzü çaya, nə olar, olar; gələr-gətirər, gedər-
aparar.

Varımdan yox oldum.

Y

Yüz dərənin suyunu bir yerə qatır.

Yel vurub, yengələr oynayır.

Yeməmişən qaz ətini, görməmişən ləzzətini.

Yaman günün ömrü az olar.

Yüz gün yaraq, bir gün gərək.

Yuxarı tüpürəndə biğ, aşağı tüpürəndə saqqal.

Yetimin ağzı aşa çatanda başı daşa çatar.

Yel əsməklə qayadan nə apara bilər.

Yüz fikir bir borcu ödəməz.

Yuxarı qalxanın havasından, aşağı düşənin nalasından
al-lah saxlasın.

Yüz acını yeyərlər, bir şirinin xətrinə.

Yağmadı yağış, bitmədi qamış.

Yoxdan allah da bezardır.

Yay var, qış var, nə tələsik iş var.

Yaz əkinçi, qış dilənçi.

Yüyrən yıxılmağa baxmaz.

Yüyrək at özünə qamçı vurdurmaz.

Yuyulmamış qaşiq kimi ortalığa girmə.

Yaxşı yoldaş, sədaqətli dost qardaşdan artıqdır.

Yabının arpası çox düşəndə şıllaq atır.

Yoxsulluğun üzünü qara olsun.

Yarı özün gör, özün danış, ev yıxar ara sözü.

Yıxılan ağaca balta vuran çox olar.

Yiyə gözü-həkim gözü, özgə gözü-töküm gözü.

Yoldan çıxana yol qənim olar.

Yara nə qədər dərin olsa, ağrısı bir o qədər çox olar.

Yol böyüyündür.

Yaman yerdə axşamladıq.

Yüz dərənin başını bir tap kəsər.

Yer bərk olanda öküzdən görər.

Yük əyməsə, daş qəribliyə düşməz.

Yanan yerdə ot bitməz.
Yaman yeyənin olsun, yaman deyənin olmasın.
Yolun altı ilə gəlmisənsə, üstü ilə qayıt.
Yaxşı kişinin dal ətəyini kəsib, qabaq ətəyinə yamayasan.
Yerində sayanların ayağı qabar olur.
Yuxarıdakı su içər, aşağıdakı and içər.
Yemək yeməkdir, onu da çeynəyib udmaq lazımdır.
Yaman günün ömrü güney qarı kimi tez əriyər.
Yaxşı döyülməyən düydən əla plov olmaz.
Yüz gün toyuq olub, onun onun-bunun qabağında yas-lanmaqdana, bir gün xoruz olub, qanad çalmaq, bərkdən banlamaq yaxşıdır.
Yola bir nərdivan sal, gödəlsin.
Yumurta deyiləm ki, yerə düşən kimi sınam.
Yumurtası tərs gəlmiş toyuq kimi bir yerdə otura bilmir.
Yaxşılığı bilməyən, pisliyi də bilməz.
Yediyimi-içdiyimi irin-qan eylədi.
Yaxşı ilə pisi əlinin içi kimi tanıyır.
Yüz qız tapmaq asan, bir ana tapmaq çətindir.
Yorulmuş at kimi üzə durdu.
Yabı cinsidir, nə qədər tumarlayırsan, tumarla, axırda, təpik atacaqdır.
Yenə qaş-qabağı yerlə gedir.
Yaxşı dostu bərk ayaqda sına.
Yuxarı qalxanda aşağı düşəcəyini unutma.
Yuyulmamış qaşığı kimi ortalığa girmə.
Yuxa qulağı sulamaq lazım deyil.

Z

Zimistan çəkməyən bülbül baharın qədrini bilməz.
Zəmanə sənə saz deyil, sən zəmanəyə saz ol.

DEYİMLƏR DEYİMLƏR

İş görəndə kəsici alətlər (balta, dəhrə, bıçaq, qayçı, kərki, bıçqı) küt olsa, deyərlər:

– Bu da mənnən ağız istiyir, e!

Toy məclisində zurnaçılar kəsə-kəsə çalsalar, həm oynayanlar, həm də tamaşa edənlər yer-yerdən deyərlər:

– Genə, bunların qara sancısı tutub!

Uşaq təzə-təzə ayaqüstdə duranda deyərlər:

– Duran, duran duralı,

Əmiralı, Pıralı...

Atası səfərdə olan körpəyə deyərlər:

– Sağ əyağı sappa götür, görüm atan haçan gələcək?
(Uşaq sağ ayağını qaldırır).

Sonra deyərlər:

– Sol əyağı sappa götür, görüm atan haçan gələcək?
(Uşaq sol ayağını qaldırır).

Uşaqdan pay istəyərlər: uşaq pay verəndə əli yuxarı qal-dı-rib deyərlər:

– Boyun ha, bir belə! Boyun ha bir belə! Boyun ha, bu xarta!

Bir adam işi yarımçıq görəndə, daha doğrusu, yarıt-ma-yanda deyərlər:

– Bah, bah, Zərqələmin çustu var,
Altı yoxdu, üstü var...

Bir adam boş-boş çərənliyəndə deyərlər:

– Bu, çərənliyəndə adamın içi çəkilir...

Bir qızı sevdiyi oğlandan döndərmək mümkün olmayan-da deyərlər:

– Görünür, oğlan qızın saqqızını oğurluyub...

Bir şeydən iyirənəndə deyərlər:

– Az qaldı, ödüm-bağırığım ağzımdan gəlsin...

Təzə evlənənlərin ilkini qız olanda deyərlər:

– İyidin ilkini qız olar, qara yerinə düz olar!

Qışın çilləsində, qarlı-boranlı gündə qız doğularsa, de-yər-lər:

– Keçi, başaa qar yağsın!

Bir kişinin arvadı deyingən olarsa, hər sözünə üçqat ca-vab qaytararsa, deyərlər:

– Arvadı dizinin üstündə kişiye duz yaladır...

Bir adam o birisini qəzəbləndirəndə deyərlər:

– Aşı, sən də öpkən yellənməsin!..

Bir adam ağır yataqdan qalxandan sonra, onun halını so-ruşanda deyərlər:

– Heç soruşma, gedib, o dünyanı görüb qayıtdım...

Bir adam işin çoxluğundan bezib şikayətlənər:

«– Başımı itirmişəm...» ona cavab verib deyərlər:

– Səndə o «baş» yox idi, itsin, gör itən nə imiş?

Bir adam heç bir işə yaramayanda, kimsəyə fayda ver-mə-yəndə deyərlər:

– Sənnən heç gör it də xeyir görməz!

Bir adam sözə baxmayanda, yaxud iş görəndə zaman ləng tər-pənəndə deyərlər:

– Ərindi-yəndən erməniyə «dayı» deyir...

Bir adamın başı bərk qarışıq olanda deyərlər:

– Başımın tükü ayağıma salama gəlir...

Bir adam səhər tezdən, alatoranlıqda oyanıb ayağa qal-xarsa, deyərlər:

– Sən nə tülküdurmazdan qalxmısan?

Bir adam səhər tezdən durub, işini görərək qayıdarsa, de-yələr:

– Bu, xoruz bannamamışdan yeddi xaraba kənd addayıb qayıdıbdır...

Bir adamı iş dalınca göndərələr, yarıtmaya, gəlib nağıl da-nışa, onda deyərlər:

– Xalx gedib qaxınan-qoz gətirər, bu da gedib, bir da-ğar-cıq söz gətirib...

Bir adam pis xəbər gətirəndə deyərlər:

– Bu da bizə dombalan xəbəri gətirib...

Bir kişinin ilk övladı qız olanda deyərlər:

– Bu, qar xirmənli, qız sonuludu...

Bir uşaq deyilən sözə tez və ağıllı cavab verərsə, deyərlər:

– Ağzı cəfadar, balam,
Hər şeydən xəbərdar, balam!

Qızı ərə vermək istəyəndə deyərlər:

– Nə qırağa qız ver, nə qıraqdan qız al!

Bir adam xətdən sovuşanda deyərlər:

– Məndən ötdü, qardaşıma dəydi,–ordan da gedib, saman çuvalına dəydi...

Bir qocaya toxtaqlıq vermək üçün deyərlər:

– Qocalığı heç vaxt boynuna alma!

Qoca isə belə cavab verir:

– Qocalığı boynuma almıram, e, qocalıq minib mənim boynuma...

Bir adama ona aid olmayan iş barədə müraciət edənlərə deyirlər:

– Qatırı itən də maa gaaşır, atı itən də...

Bir adam iş görməkdə aciz olanda deyirlər:

– Səni verənin əli bırışsın.

Araqarışdıran, sözgəzdiren arvadlar barəsində deyirlər:

– Bu arvad qırx qazanın çalasıdı...

Bir adamdan şübhələyəndə deyirlər:

– İrədd eşşəyin irədidi, fel gəlin felidi...

Dərrakəli uşaq barəsində deyirlər:

– Azca yaşı var, bolluca başı...

Aşı yaxşı süzə bilməyən avadlar barəsində deyirlər:

– Arvad var, arpadan aş bişirər, arvad var, düyüdən daş bişirər.

Bütün günü evdən eşiyə çıxmayan uşaqlar barədə de-yər-lər:

– Ay bala, səni qurd yesin!..

Uşaq isə cavab verir:

– Evdən bayıra çıxsan, üç dəfə yesin!..

Özü hiyləgər, biçimdən biçimə keçən adam barəsində de-yər-lər:

– Bu adam çox həlləm-qəlləm adamdı.

Ər-arvad bir-biri ilə yola getməyib, hər gün dava-dalaş sa-landa deyərlər:

– Bunnar da itinnən pişik kimi yola gedirlər...

At axsayanda deyərlər:

– Atın əyağı mıxa düşüb...

Bir adamın eşşəyini qurd yeyəndə deyərlər:

– Qurd murdar heyvanın qulağının dibində olar...

Bir adamın eşşəyi soyuqlayıb öləndə deyərlər:

– Yazığın heyvanı çərrəyib öldü...

Eşşək yük aparanda yavaş-yavaş yerisə, deyərlər:

– A çu, e, saa saqqav dəysin!..

– A çu, e, saa çər dəysin!..

İnəyin südü azalanda deyərlər:

– İnəy südün əvdirir...

Küyər olmamış balalayan çəpişə deyərlər:

– Çəpiş bizək doğub...

Qoyun quzusuna yaxın gəlməyəndə deyərlər:

– Qoyun quzusunu almır...

Yumurtlama vaxtı çox qaqqıldayan toyuğa deyərlər:

– Toyuğun yumurtası tərs gəlib...

Orda-burda (hindən qıraqda) yumurtlayan toyuğa deyər-lər:

– Toyuq yumurtasın azdırır...

Toyuq yumurtadan kəsilib, yatanda deyərlər:

– Toyuq kürt yatır...

– Toyuq kürt düşüb...

Bir adama gərəksiz pay veriləndə deyərlər:
– Tatı tamarzı görüb, qarpız qabığından pay verir...

ACILAMALAR

Arvad kimi nə hırıldayırsan?
Altiaylıqsan, hövsələn olsun da!
Ay qız, mən sənin başını qırxdırıb, eşşəyə mindirərəm.
Ay üzü bəzək, içi təzək xanım!
Ay qulağı sallaq, kar donuz!
Başından yekə danışma, ay döyələk baş!
Başından böyük qələt eyləmə.
Bırınlı-qulaqlı heyvansan!
Dişi pişik kimi nə miyoldayırsan?
Donuz kimi hər yerə dürtülmə.
Hürüt-hürüt üzümə nəyə baxırsan?
Eşşəktəki nə anqırırsan?
Gəlib, dərinə qılçıqlı saman təpərəm?
Gözünü niyə bərəldirsən?
Gözün niyə kəllə çıxıb.
Get, özünü bir dərədə boğ-öldür, görənlər olmasın.
Get, anqır, tayını tap.
Gəlib, səni əzərəm, dəyirman daşı altında əzilən kimi
əzi-lərsən.
Gic qoyun kimi gözlərini nə döyürsən?
Goykür qatır kimi şllağa qalxma!
Get eşşək kimi küllükdə ağna!
İt kimi nə hürürsən?
İt küçüyü kimi nə zingildəyirdən?
İlan kimi nə dil tökürsən?
İt özünsən, qurdu mənə göstərirsən?
İştahın nə aparır?
İt kimi çəmkirib, yan-yörəni dalama.
Qancıq eşşək kimi nə gəvşəyirsən?

Qoyun tәki gözlәrini nә döyürsән?
Qarğa kimi qarıldama.
Qaban kimi xoruldayırsan.
Qurğuşun kimi yappanıb yerә.
Qurddan törәyән qurd olar da.
Qarnına qor dolub?
Qart köpәk kimi nә mırıldayırsan?
Qarğa kimi nә qırıldıyırsan?
Mal kimi nә dayanıb, mat-mat üzümә baxırsan?
Mәnimlә qoz-qoz oynama!
Özünü tülkü faqqılığına qoyma.
Öz küçüyümsән, kimә kişgirsәм, üstünә atılacaqsan?
Sәnin göndәrdiyin pay başaa dәysin, gәl apar.
Sәnin elәdiyin yaxşılıx kәlaa dәysin.
Sәnin adın heç it dәftәrindә dә yoxdu.
Sәnin kәfәnin çoxdan saralıb.
Şadlığına niyә şıllaq atırsan?
Tәkә gözünü Ülkәrә tikән kimi nә baxırsan?
Tüksüz-tüksüz üstümә nә xoruzdanırsan?
Zәvzәyin biri zәvzәk, nә çox zәvzәyirsән?
Üzün çaylaq daşından sürtükdür.
Vaxtsiz beçә kimi nә banlayırsan?
Yurdda qalmış qancıq kimi nә uluyursan?
Yekә-yekә nә danışırsan?
Yan-yörәni ayqır kimi qapırsan.
Yaman qırdı-qaçdı adamsan.
Elә vuraram, it sәsi verәrsән.
Elә vuraram, küçük kimi zingildәyәrsән.
Gәlib, sәni parça-parça edәcәм.
Gәlib, sәnin dilini çәkib dibindән çıxarram, it sәsi
çixa-rar-san.
Gәlib, qol-qıçını qırıb, qarnıa dolduraram.
Gәlib, sәni baltaynan çaparam.
Gәlib, cücә boğazı kimi hülqumun üzәрәм.
Gәlib, ilan başı kimi başın әzәрәм.

Gəlib, səni əyağımın altına salaram, dəli inək bızovı
əyaq-layan kimi əyaqlayaram.

Gəlib, dərinə saman təpəcəyəm.

Cini qəmişə yığan kimi, əl-əyağını bir yerə bükərəm.

Sənə elə bir zınqrov qoşaram ki, səsi ərşi-fələkdən gələr.

ALQIŞLAR, DUALAR-DİLƏKLƏR

Səni görüm...

- Ağgünlü olasan!
- Neynim-neynəmiyim demiyəsən!
- Daş qoyub, qızıl götürəsən!
- Çörəyin bişmiş, suyun gəlmiş olsun!
- Ağ günün ağara qalsın.
- Azar-bezar görməyəsən.
- Ömrün uzun olsun.
- Bay olasan.
- Balan mələr qalmasın.
- Başın-dişin ağrıməsən.
- Başın ərşə dayansın.
- Xətadan-bəladan uzaq olasan.
- Boynun buruq görməsin.
- Varın başından aşıb-daşsın.
- Qada-bəla səndən aralı olsun.
- Qapından qonaq-qara əksik olmasın.
- Qohumluğun başacan olsun.
- Qoltuqlarda qalmayasan.
- Evin abadanlıqda olsun.
- Ev-eşiyin ocaqsız qalmasın.
- El-obadan ayrı düşməyəsən.
- Ehtiyac üzü görməyəsən.
- Əlin əllərdən üzülməsin.
- İzin yolundan itməsin.
- Böyrək kimi yağ içində böyüyəsən.
- Başın daşa dəyməsin.

- Gözünə qara su gəlməsin.
- Evində həmişə çıraq yansın.
- Muradına çatasan.
- Nişanlıyla qoşa qarıyasan.
- Oxun daşa dəyməsin.
- Allah səni xeyrə qənşər gətirsin.
- Ağzından yel alsın.
- Allah səni yarıtсын.
- İşin irəli, allah qüvvət versin.
- Ağzından su ilinsin.
- Allah qabağına uğur gətirsin.

ƏLİ VƏLİYEVİN TOPLADIĞI ALQIŞLAR

Sənə verdiyim süd halal olsun, bala!
 Dost yanında başı uca, düşmən yanında dili uzun, ailə
 ya-nında alnıaçıq olasan.
 Arzum budur, düşmənlərin puç, rəqiblərin xar olsun.
 Sənə yalan desəm, öləndə yer mənə ağız verməsin.
 Dədəmlə nənəm sənə qurban olsun.
 Allah səbəbkərin ömrünü uzun eyləsin.
 Allah bədnəzərdən saxlasın.
 Qadan mənə gəlsin.
 Səni and verirəm öz namusuna, məndən əl çək.
 Allah sənə çox xeyir versin.
 Qudurum, çiynlərimi qapım ki, məndə günah yoxdur.
 Allah bayısa kömək olsun.
 -Of... Nə olaydı, o günü qılçalarım sıneydi.
 Ananın südü halalın olsun!
 Səni görüm, Gün kimi dünyanı tutasan.
 Oğul, vəbalım sənənin boynuna, mənənim vəsiyyətimi unut-san.
 Allah işinizi avand eyləsin.
 Allah pənahınızda olasınız.
 Neylim, necə eyləyim deməyəsiniz.

Aydınlıq içində olasınız!
Allah hamınızı muradına çatdırsın.
Dizində, dirsəyində ağ tük bitsin, oğul!
Ağıllı gözlərinin qadası canıma gəlsin.
Ey məni xəlf eyləyən, bələm dostları deyən olsun!
Atanın-ananın ehsanı olsun.
Əlin-qolun ağrımasın.
Çörəyiniz namərdə qismət olmasın.
Qoynun-qoltuğun gül-çiçəklə dolsun.
Süfrənizin başında igidlər otursun.
Allah, sən çaxla kür övladdan.
Yasdığın yüngül olsun!

QÜDRƏT CƏFƏROVUN TOPLADIQLARI

SƏHƏR DİLƏYİ

Ya sübhü sabah!
Açıx dərgah!
Qızıl bərgah!
Ərənnər, əvliyalar!
Ərbi qilbələr!
Şahların şahı!
Qilbələrin pədsahı!
Gözə görünməz,
Sirri bilinməz!
Haxsan, ədalətsən,
Ya ilahı!

AXŞAM DİLƏYİ

Ey Yusufu quyudan çıxardan!
Sayılı borşdan qurtaran!
Geyiyə zəmin duran!

Günü haxdan qəytərən!
Muxu mismar eliyən!
Südü qana döndərən!
Afını balasına yetirən!
Qara daşın mətləbini verən!
Haqqı ədalət ilahi!
Qapan əvliyaları!
Bərşad ocaxları!
Ələmə irəhm elə,
Mənim balam da içində!
Atadan, anadan mehriban allah!
Əlinin üstə əl olmaz allah!
Allah, imanına bağışda,
Quranına bağışda!
Yüz iyirmi dörd min peyqumbər!
Cənabəmirin qannı meydanı!
İmam Hüseynin başsız baratı!

Bəy qəzəbinnən,
Gör əzabınnan,
Arvat məkrinnən,
Şeytan şərinnən,
Allah, sən saxla!
Allah, sən saxla!

Mənim əlim dəyil-
Fatma ananın əlidi. (boğazı əlləyəndə)

Balam yuxarı,
Çay aşağı!

Üzərrixsən, havasan,
Hər bir dərdə davasan,
Bədnəzəri qavasan! (üzərrik yandıranda)

Saa gözü dəyənin
Gözü beləcə bu odda yansın! (üzərrik yandıranda)

Qarğanın göbəyi düşsün,
Mənim göbəyim düşməsin! (hündür yerdən tullananda)

Mən nənəmin ilkiyəm,
Ağzıqara tülküyəm.
Mən kəsdim,
Sən də kəs! (dolu yağanda)

Falın fal olsun,
Falmanın allah! (fala baxanda)

Tapıl, tapıl, iynə verim,
Tapılmasan, düymə verim!
Tapıl, tapıl, arpa verim,
Tapılmasan, buğda verim! (itmiş bir şeyi axtaranda)

QARĞIŞLAR QARĞIŞLAR

Səni görüm...

- Qara yerə basırım!
- Qara torpağa basırım!
- Tanrı belindən vırsın!
- Vırğın vırsın!
- Boyunu yerə basırım!
- Didik-didik əllərdə gedəsən!
- Boynun qırılsın!
- Başın qopsun!
- Boynun sınısın!
- Belin qırılsın!
- Qıçın sınısın!

- Qıçın qırılısın!
- Acından köpük qusasan!
- Dorçunun qırılısın!
- Güvəndiyin dağlara qar yağsın!
- Ağ günlü olmayasan!
- Qızıl gülləyə tuş gələsən!
- Qızıl qanaa boyanasan!
- Parça-parça olasan!
- Zəlil olasan!
- Zarıncı qalasan!
- Anan mələr qalsın!
- Bala üzünə həsrət qalasan!
- Qızıl qanaa qaltan olasan!
- Heç sağ olmayasan!
- Təpənnən vırılasan!
- Əlin qoynunda qalsın!
- Etdiyim yaxşılıqlar bırıncından gəlsin!
- Yediyn bırıncının dəşiklərindən gəlsin! (tökülsün)
- Qan qusasan!
- Yanlarına piltə qoyulsun!
- Döşəli qalasan!
- Dilin qurusun, lal olasan!
- Dabannarın dağlansın!
- Yadına ox batsın, niyə yadından çıxıb?!
- Sürüncəkli qalasan!
- Günün qara, çörəyin para olsun!
- Qarnıaa od dolsun!
- Qarnıaa qara zoqqun çıxsın!
- Qarnıaa çiban çıxsın.
- Boğazıaa qara yara çıxsın!
- Səsin tutulsun!
- Gözünə yaman çıxsın!
- Kor qalasan, bala!
- Əllərin qurusun, bimar qalasan!
- Verdiyim süd bırıncından gəlsin!

- Gözündə ilan güycə bağlasın!
 - İlan vırsın!
 - Yeddi il o yan üstdə, yeddi li bu yan üstdə döşəli qala-san!
 - Gözlərinin yeri qalsın!
 - Boyuaa xam ipi tutum!
 - Partdamiya düşəsən!
 - İyin dərələrə dağılsın, yanaa soğan-sarımsağınan gəl-sin-lər.
 - Uzun çənən sinəə bitişsin.
 - Damarların barmaq yoğunluğunda şişsin!
 - Omban əyilsin!
 - Dilin ağzında böyüyüb, mal dili kimi şişsin!
 - İlim-ilim itəsən!
 - Yurdunda bayquş ulasın!
 - Ölün-dirin Yezid olsun!
 - Axşam yatasan, səhər durmıyasan!
 - Dəmiyə yer qurbağası kimi yastılanasan!
 - Mən ağırlıqda başına bir daş düşsün.
- Allah səni vırıb!
 Get, qadan olsun sənin öz ürəyinə!
 Bayısın evi dağılsın, qapısı çırpılsın!
 Sizi görüm, biriniz Məşriqə, o biriniz Məkrübə düşəsiz!
 Mənə pay verənin oğlu olsun, məndən can alanın oğlu öl-sün!
- Səni qəbrə qoyaq.
 Qadam ürəyinə olsun.
 Sənə verdiklərim irin-qan olsun, gəlsin bırıncından.
 Pişikdən savayı, dalınca movuldayanın olmasın.
 Yediyin bırıncından pitlə-pitlə gəlsin.

ƏLİ VƏLİYEVİN TOPLADIĞI QARĞIŞLAR

Ağrım onların ürəyinə.
 Elə getsin ki, bir də ilin axır çərşənbəsi gəlsin.

Göz yaşın öz başını yesin.
Kərəmin kəsilsin, ay Tanrı!
Ürəyin daşa dönsün.
Mərdümazarın evini allah yıxsın.
Sənin oğul doğduğun günü qarnına qara yara çıxaydı.
Virana qalsın dədənin evi.
Atandan sən qalmısan, səndən bir bızov başına çatı salan da
qalmasın.

A səni görüm, igid arxan yerə dəysin.
Allah sənə qənim olsun.
Allah sənə lənət eyləsin.
Cəhənnəmə gəlsin, gora gəlsin.
Mərdümazarın evi yırılsın.
Xeyrini görmədiyim dostun vayına oturum.
İlahi, səni and verirəm öz birliyin xatirinə, hər kəs mənim
balamı mənim əlimdən almaq istəyir, ona tez dəy.

Pərvərdigara, mənim halal çörəyimi haram eyləyənə özün
göstər.

Sənin yəhərin qanla dolsun.
Həsrətin gözündə qalsın.
Düşmənimiz zəlil olsun.
Bizə sataşan xeyir görməsin.
Qarı düşmən qanına bulansın.
Bayısın balası gözünün qabağında partlamaya düşsün.
Səni görüm, dəfin dönsün.
Allah kəssin belə dirriyi.
Yalançının dilindən ilan çalsın.
Dilim-ağzım qurusun.
Sənə qələm çalan günü tanrının qolu quruyaydı.
Qabağında duru su axmasın.
Ağrım onu deyənin ürəyinə.
Yalançını biiman ölsün.
Haqq itirənin haqqı batsın.
Fələfin həsrəti gözündə, muradı qəlbində qalsın.
Fələyin elə yansın ki, tüstüsü çıxmasın.

Qara torpaq eybini örtsün.
Üstünə qılınc çəkənlər qəfil qadaya düşər olsunlar.
Sənə kəc baxan gözlər kor olub, həmişəlik yumulsun.
Yamanın yolu yumrulsun.
Görüm, bunların anası mələr qalsın.
Səni görüm, suyumun öz başını yesin.
Səni görüm, dabanın dağlansın.
Səni görüm, heç yönü bəri qayıtmayasan.
Cəddin belinə əmud vursun.
Tərəkməçiliyin bünövrəsini qoyanı gordan gora sıçrasın.
Dilinə qara yara çıxsın.

İNANCLAR İNANCLAR

Saç tellənəndə evə qonaq gələr.

Çəngəl-qaşığı düşəndə evdə qonaq gözlənilir.

Qəcələ qapıdakı ağaca qonub, səslənəndə həmin evin yi-yəsi xoş bir xəbər eşidər.

Ocağa duz atarlar ki, göz dəyməsin.

Uğurlu bir hadisə üz verəndə üzərrik yandırarlar.

Xəstələnən uşağı tufəngin qayışından keçirərlər.

Uşaq xəstələnəndə yeri korpu kimi qazıb, oradan keçirər-lər.

Ay və ya Gün tutulanda mis qab döyərlər.

Ay və ya Gün tutulanda tufəng atarlar.

Göz dəyməsin deyə yanı qaşiyarlar.

Havalar yağmurlu gecədə tapım yeri saydıqları qəbrin üstündən xırda-xırda daşlar gətirib, bulağın gözünə atarlar.

Havalar quraqlıq keçəndə qəbrin üstündən götürdükləri xırda daşları ocağa atarlar.

Quraqlıq uzun çəkəndə qara eşşəyin başını çayda yuyar-lar.

Ev heyvanı itəndə «qurdağzı» bağlayarlar.

Gəlinin bədbəxt olması üçün açıqca onun paltarına qurd yağı sürtərlər.

Dağdağan budağının kəsiklərini uşağın boynundan asar-lar ki, ona göz dəyməsin.

Acıq çıxmaq üçün toyda atın quyruğunu, yalmanını kə-sərlər.

Uşağı olmayanlar pirdə yüyruk asarlar.

Eşşəyin, yaxud atın kəllə sümüyünü bostanın kənarında payaya keçirərlər ki, məhsula göz dəyməsin.

Hava yağmurlu keçəndə kosa bəzəyərlər.

Qarğa qarılıdayanda bədbəxt hadisə baş verər.

Toyuq xoruz kimi banlayanda evin yiyəsinə bədbəxtlik gətirər.

Qara çuxa-baxtdı, taledi. Qara çuxa adamın arxasınca gə-zib-dolanır, adama kömək eyləyir. Qara çuxa adamnan

gə-zib-dolanmırsa, demək, o adamın baxtı yatıb. Belə olanda de-yərlər ki, filankəsin Qara Çuxası yatıb. Yox əyər adamın Qa-ra Çuxası yatmayıbsa, onda, deyərlər, filankəsin Qara Çu-xa-sı dik dayanıb.

Qara Çuxa övliyadı. Qara Çuxa evin astanasında durar, am-ma gözə görünməz. Evin astanasına çatdın, gərək Qara Çu-xaya salam verəsən.

Şər qarışanda yatmazlar. Şər qarışanda qismət paylanar, de-yirlər.

Evdə adam olmasa da, içəri girəndə salam verərlər. De-yər-lər, evdə kimsənələr var. Onlar evə xeyir-bərəkət gə-ti-rir-lər, qaranquş-filan donunda adamın yuxusuna girirlər.

Qaramux, çinar və saqqız ağaclarını kəsmək günahdır. Bir saqqız ağacı var-pirdir. Bu ağacın altında başını qo-yur-san daşın üstünə, yatırsan. Əyər yuxuda bir nurani dərviş, bir əlində ağac, bir əlində də təsbeh gəlib dursa başının üstə, de-sə ki, filankəs sənənin payını verdim, onda, muradına ça-ta-caq-san. Yox əyər dərviş yuxuna girməsə, onda, muradın ha-sil olmayacaq.

Süpürgəni yandıranda qar yağar.

Dörd yaşına qədər uşağa mal-heyvan, qoyun-keçi ürəyi ye-dirtməzlər ki, uşaq qorxaq olmasın.

Duzla baş darağını qonşuya verməzlər.versən, evdən baş-ağ-rısı əskik olmaz.

Səfər üstə qabağına it, canavar, tülkü və ilan çıxsə, xe-yir-li-yədir.

Süd bişirəndə ocaqdan qonşuya köz verməzlər. Əyər ver-sən, onda, gərək süd qazanının üstünə kömür, ya da göy ot ata-san. Yoxsa mal-heyvan süddən kəsilər.

Bayquş qapıda xeyirliyə ulamaz. Ona görə, kösöv atıb, onu qovarlar. Ya da bayquş qonan ağacın altına duz-çörək qo-yub deyərlər: – Sən bu düz-çörək, çıx get!

Canavar hansı kəndin yanında balalasa, o kəndin mal hey-vanına dəyməz.

At sahibi şər vaxtı qonşuya tərəzi verməz. Versə də, əvə-zin-də, nəşə bir şey alıb saxlayar. Yoxsa qada-bala gələr.

Atın üstündə meyit aparanda gərək atın qulağına deyəsən ki, meyit aparırsan. Yoxsa at çatlayar.

Qara süpürgə boldursa, qış sərt keçəcək.

Atın üstündə namaz qılmaq olar.

Təzə Ay çıxanda salavat çevirərlər. Göy guruldayanda sala-vat çevirərlər.

Göy guruldamamış çöldən pencər yığıb yemək haramdır.

Təzə gəlinin ayağının altında kəsilən qoyunun(ya da qo-çun) ətini, illah da başını, ayağını üç gün qonum-qonşuya ver-mək olmaz. Haman heyvanın əti, ancaq gəlin gələn evdə ye-yilər. Pay verilsə, üç gün sonra verilər.

Uşağı gecə cəviz ağacının altında yatırtmazlar, uşağa gecə bu-laqdan su içirtməzlər.

Yazı düzündə taxıl quraqlıqdan yanırmış. Camaat Allaha üz tutub deyir: – Ay Allah, yağış yağdır, bulaq üstdə qurban kə-səcəyik!

Yağış yağır, aparıb, Yazı düzünün yuxarı dərəsindəki bu-la-ğın üstündə öküz kəsirlər. O vaxtdan bulağın adı qalır Nə-zir bulağı.

Gəlini gətirəndə qırmızı geyindirərdilər. Əlinə çıraq ve-rər-di-lər. Üzünə güzgü tutardılar. Qardaşı bir dəsmala çörək qo-yub, gəlinin belinə bağlardı ki, çörəkli olsun. Gəlini apar-ma-ğa gələnlər deyərdilər:

Verdim bir dana,
Aldım bir sona.
Ay qız anası,
Qal yana-yana.

Gəlini atdan düşürəndə qaynata gəlinə atdan düşdü (ipək, qo-yun) verərdi. Gəlinin ayağının altında qurban kəsərdilər. Gə-lin gələndə ayaqyalın gələrdi. Çünki ayaqqabı darlıqdı; ayaq-qabı qız evindən şər gətirir. Əyər gəlin ayaqqabıya gəl-səy-di, qapının ağzında çıxartmalıydı ki, onunla gələn şər evə ayaq açmasın.

Təzə gəlin birinci dəfə bulağa gedəndə qızlar bulaq üstdə şir-ni paylayarlar ki, onun ayağı sayalı-qədəmli olsun.

Yağış yağmayanda, quraqlıq olanda qurban kəsib de-yər-lər:

– Ay Allah, biz sənə can borcluyuq, qurban borcluyuq. Sən də bizə çörək borclusan!

Yağış yağmayanda bir cöngəni aparıb, kövsəndə do-lan-dı-rar-lar. Sonra seyid dua oxuyur, cöngəni kəsirlər,

ətini ora-da-ca bişirib yeyirlər. (O əti evə gətirmək olmaz). Bundan sonra ya-ğış yağar.

Bir adamın gəbəsi-filan itəndə qurd ayağı yandırarlar. Onda, oğrunun əl-ayağı qıc olar.

Qurdun ayağını harda yandırsan, orda quraqlıq olar. Ona gö-rə də, qurdun ayağını aparıb, uzaqda yandırarlar ki, qu-raq-lıq çox çəksin.

Kiçik çillədən on gün sonra, Xıdır Nəbi bayramı ke-çi-rər-lər. Qavıt çəkərlər, xəşil bişirərlər. Bir qabı qavıtlarla doldurub, qo-yarlar eşi-yə. Üstünə ələklə sığal çəkərlər ki, Xıdır Nəbinin çə-liyinin izi düşsün. Xıdır Nəbi çəliyini qavıta bassa, ev-eşi-yə bə-rəkət gələr. Xıdır Nəbi bayramı günü bir qab qavıtı apa-rıb, zəmiyə səpərlər ki, taxıl bol olsun.

Deyərlər, köhnə ildən təzə ilə keçəndə su dayanar, at göv-şə-yər, ağaclar səcdəyə gələr. Söyüd deyər: – Mən də, mən də!..

Bu vaxt kim nə niyyət eləsə, niyyəti hasil olar.

Bir arvad bayram gecəsi su gətirməyə gedir. Görür ki, ağac-lar səcdəyə gəldi. Niyət eyləyir ki, əlimdəki səhəng qızıl ol-sun. Səhəng qızıl olur. Arvad özünü itirir. Güclə deyir ki, boy-num sına-ydı, bə mən evə susuz necə gedəcəm? Arvadın o saat-ca boynu sınır.

Axır çərşənbədə qızlar yumurta ilə cövhəri götürərdilər və apa-rıb bir çəmənliyə qoyardılar. Əyər o gecəsi çəmənliyə şəh düş-səydi, yumurta cövhərə dəyib, qırmızı boyansaydı, onda, qız-ların niyyəti hasil olardı.

-Yazın birinci günü yağış yağsa, yaz yağıntılı olacaq. Ya-zın ikinci günü yağış yağsa, yay, üçüncü günü yağış yağsa, qüz yağıntılı keçəcək.

Deyirlər, el dağa köçəndə bir qadının sancısı tutur. Bir da-şın dibində həmlini qoyur yerə. O daş naməhrəm gözündən qa-dını gizləyir. Daşın adı qalır Daşhərəmi.

Zahı arvadın ayağının altına qayçı, bıçaq, tüfəng qo-yar-lar, yaxasına iynə-sancaq taxarlar, dörd tərəfinə sicim sə-rər-lər, yastığının altına duz, çörək qoyarlar, suyu xəncərləyərlər ki, hal gəlib, onu aparmasın.

Halın boynundakı muncuğu götürüb, evdə saxlasan, hal o evə yaxın düşməz.

Gecə yuxunu qarışdırıbsansa, səhər durub, itə çörək atar-san, toyuğa dən verərsən, sonra gedib, yuxunu suya da-nı-şar-san, xətər sovuşar.

PİRLƏR-TAPIM YERLƏRİ PİRLƏR-TAPIM YERLƏRİ

OĞLANNICA PİRİ

Bu pir Zəngəzur dağlarının Burguşad (Bərguşad) silsi-lə-si-nin zirvələrindən biridir. Bir yanında Yellicə, o biri yanında isə Qırpığanlı və Daşbaşı yaylaqları yerləşir. Uca bir qa-ya-dır. Kölgəsində isə şiş bir qaya var. Həmin qayanın başına do-lanar, ətəyində çiraq yandırardılar. Qayanın köksündə bir oyuq da açılib. Bu oyuqa xırda pullar (nəzir kimi) və çiçəklər qoyarlar. Bura yolu düşənlər, yaxud xoş niyyət eyləməyə, di-lək diləməyə gələnlər daha çox dağ çiçəkləri düzərlər. Qa-ya-nın önündə otlu bir düzən var. Kim

isə pirdən çox aşağıda görünən Qənimət meşəsindən bir palıd qolçağı gətirib. Qol-çağın qabığını soyub ki, çürüməsin. Qurbanlığı burada kə-sər, qolçağın çıxıntısından asıb soyardılar. Sonra hərə öz qur-banlığından pay verər, iri qazan asardılar. Ət bişən kimi, geniş süfrə açılar, dövrə vurub, bardaş qurardılar. Yağlı fəsə-lilər süfrəyə düzülədi. Çıraqlar yandırılıb (çıraqlar yağlı pil-tə-lər-dən olar), niyyət edəndən sonra, yemək-içmək başlayar. Bir az aşağıda axan bulaqdan gətirilmiş sudan içənlər nə yesələr, əridər.

Oğlannıca – (oğullu pir) adı buradan irəli gəlib. Bir məsələ də maraqlıdır; niyyət edənlər pirin ətrafında olan daşlardan alçaq-alçaq oyuqlar (nişanələr) qurarlar. Guya hər kəs öz niyyət və diləyinin heykəlini qurar.

El arasında pir haqqında bir uydurma da dolaşar. De-yərlər ki, Oğlannıca pirinin üstündə, guya bir arvad heykəli var; lavaş yaydığı yerdə daşa dönüb. Oxlavı da, kündələri də daşdandır. Lakin qayanın üstünə çıxanlar heç nə görmə-yib-lər.

KƏKİLLİ PİR

Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsinin Yuxarı Girətağ kəndi ərazisində yerləşir. Təpənin üstündə üç nəhəng palıd ağacı var. Ta qədimdən bu ağaclar pir adı ilə qorunub saxlanmış və sitayiş yeri, tapım yeri kimi qalmışdır. Ağacların köl-gə-sin-də qurban kəsər, koğuşlarında çıraqlar (piltə) yandırılıb, dilək dilərlər. Pir barəsində eldə belə bir söhbət yayılıb; guya 30-cu illərin qadağaları çağında bir molla Quranı ağacların ko-ğuşunun birində gizləmiş, sonradan bu koğuş bitişib-qovuşmuş və bu müqəddəs kitab orada qalmışdır. Ağac-lar-dan ən ucasının həmişəyaşıl bir budağı var. Qoca palıd ağac-larında bu budaqlar olmalıdır. Babalar onu ağacın kəkilinə bənzədiblər. Ona görə də, bu pirin adı belə yaranıb...

CINDALI PİR

Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsinin Yuxarı Girətaq kəndi ərazisində, Kərnikli Yoxuş deyilən yerdə məlumdu. Elat yo-lunun üstündə yerləşən adı mamırlı daşa nə münasibətlə ta-pınıblar, bilinmir. Bircə o məlumdur ki, bu yoldan keçənlər daşın dörd yanındakı ağaclara cında qırıqları bağlar, dilək dilərmişlər. Pirin adı da buradan yaranıb.

DİBLİ QAYA PİRİ

Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsinin Yuxarı Girətaq kən-dində yerləşirdi. Alçaq bir qayadır. Dibində çırağ (piltə) yan-dırıb, dilək dilərlər. Nə zamandan pir kimi tapım yeri olub, məlum deyil. Son zamanlar ona səcdəgah kimi baxanlar azalmışdı.

DƏRVIŞİM PİRİ

Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi Yuxarı Girətaq kəndində yerləşirdi. Pirdə üç dənə yumru yonulmuş kəpir daşı (əhəng daşı) yerə basdırılıbmışdı. Həmin daşların üstündə çırağ (pil-tə) yandırıb, dilək dilərdilər. Hansı çağdan tapım yeri hesab olunduğu məlum deyil. Son illərdə ona maraq xeyli azal-mış-dı. Adının nəyə görə, belə verildiyini bilən yoxdu. Bir rəvayətə görə, burada bir zaman alban kilsəsi varmış...

PİRALATA PİRİ

Qafan bölgəsinin Çiriş kəndində yerləşirdi. Həm də zirvə adıdır.

PİRHƏMZƏ PİRİ

Qafan bölgəsinin Acıbac və Kurud kəndləri çayları ara-sında zirvədə yerləşirdi. Həm də dağ adıdır.

PİREYVƏD PİRİ

Qafan bölgəsi Acıbac və Kurud çayları arasında dağ zir-vəsidir.

CİDALI PİRİ

Qafan bölgəsinin Kirs kəndinin yaxınlığında dağ zir-və-sin-də yerləşirmiş. Müqəddəs ocaq hesab edilirdi. Dilək dilə-yən-lər orada qurban kəsər, duru suda yuyunar, özlərini pak ol-muş sayardılar.

QAZAN GÖL PİRİ

Qazan gölü kənarında, mənzərəli yerdə idi. Hər ilin av-qust ayında ora ziyarətə gedər, qurban kəsib, oradakılara paylardılar. Qurban payı alanlar: -ziyarətin, qurbanın qəbul olsun, -deyərdilər.

ÇİLƏXANA PİRİ

Qafan bölgəsi, Pürülü (Pirili) kəndinin yolu üstündə yer-ləşən bir mağaradır. Mağaranın dərinliyi 15-20 metrə çatır. Mağaranın içində qayadan su süzülür. Deyilənə görə, qə-dim-də burada ulular yaşamışlar. Yolun üstündə yerləş-di-yin-dən ona inam gətirən yolçular ora dönər, nəzir qoyub ge-dər-dilər.

KÖRPÜ QAYASI PİRİ

Qafan bölgəsindəki Mahmudlu kəndinin bir adı da Çay-kənddir. Çayın kənarında yerləşdiyi üçün bu adı veriblər. Kənd çayının üstündəki qaya Körpü qayası adlanırdı. Pirin adı da buradan irəli gəlir. Ancaq hansı məqsədlə buranı ta-pım yeri hesab etdikləri məlum deyil.

ƏLİÇAPAN PİRİ

Qafan bölgəsi Keypəşin kəndinin ərazisində yerləşirdi. Pir haqqında belə bir rəvayət danışılır: guya, yolun çayın üz-tündən keçən hissəsində bir qaya uzanmış və yolu kəsirmiş. Həzrət Əli öz Zülfüqarı ilə həmin qayanı çapıb, yolu açmışdı. O çağdan bura Əliçapan piri kimi ad vermişlər. Bu qayanı müqəddəs hesab edər, nəzir qoyub, qurban keçərmişlər. De-yilənə görə, bir nəfərə Qurana əli basmaq lazım gələndə bura gətirər və and içdirərmişlər.

ƏBƏDƏRƏ PİRİ

Qafan bölgəsi, Acıbac kəndinin yaxınlığında iki çayın qo-vuşduğu ərazidə yerləşirdi. Adını Əbədərə (Obadərə) yer adından alıbmiş. Yerli sakinlərin tapım yeri saydıqları pirlər-dən imiş.

PİR PALID

Qafan bölgəsi, Gərd kəndində yerləşirdi. Eni 3 metr-dən ar-tıq olan bu nəhəng palıd ağacının 700-800 il yaşı varmış. Budaqları quruduqca yerə tökülərmiş. Ancaq onu odun kimi yığıb aparmaq günah sayılmış. Ziyarətə gələnlər ağa-cın koğuşunda, yaxud gövdəsindəki qabarıq düyünlər üz-tün-də çırağ yandırır, dilək dilərmişlər. Yaşlı adamlar hər cümə axşamı bura ziyarətə gələr, çırağ yandırar, qurbanlar kə-sər-mişlər. 1931-ci ildə burada belə bir hadisə baş vermişdir: Pa-lıd pirin dibində bir erməni ocaq qalayıb, ağacı yandırmışdı. Yerli sakinlər onu bərk danlamışlar. Səhəri gün erməni Qa-fana gedəndə yolda qorxudan bağı çatlayıb ölmüşdü. Bu hadisə «Pir Palıd»a inamı daha da artırmışdı. Yerli sakinlər pirin ətrafını həmişə təmiz saxlamışlar.

ÇIRAĞIYANAN PİR

Qafan bölgəsi, Acıbac kəndində yerləşirdi. Deyilənə görə, keçmişlərdə orada gecələr çıraq yanarmış. Pirin adı da bu-ra-dan yaranıbmiş.

DÜLDÜL PİRİ

Qafan bölgəsi, Acıbac kəndində yerləşirdi.

QARA QAYA PİRİ

Qafan bölgəsi, Acıbac kəndinin yaxınlığında Dəf dərəsin-də yerləşirdi.

AŞIQ ŞİKARININ EVİ

Qafan bölgəsi, Mahmudlu (Çaykənd) kəndində ev yeri imiş. Hamı Aşiq Şikarının evinə ocaq kimi baxırmış. Deyi-lə-nə görə, Aşiq istədiyi vaxt qeyb ola bilirmiş. Onun haqqında bir neçə hekayət danışıldılar:

Birinci hekayət

Bir dəfə kəndin cavanları buna inanmaq üçün Aşiq Şika-rıya şərt təklif edirlər. Aşiq razılıq verir və deyir ki, damın qapı-bacasını bağlayın, bir qab su qoyun və bir dənə də çö-rək, qırx gündən sonra, gəlib qapını açın. Ölmüş olsam, gü-nah özümdədir...

Elə də edirlər. Qırx gün tamam olur. Gəlib qapını açırlar. Nə görsələr yaxşıdır? Aşiq Şikarı su ilə dəstəmaz alır, çörəyi isə yeməyib.

Aşiq soruşur:

– Gəldiniz?

Onlar cavab verirlər:

– Bəli, gəldik...

Aşiq deyir:

– Mən də təzə gəlmişəm...

Bununla da ona inam artır, öləndən sonra, evini mü-qəd-dəs sayıb, sitayiş edirlər...

İkinci hekayət

Aşıq Şikarının söz demək, şeir qoşmaq qabiliyyəti də var-mış. O, bir dəfə Naxçıvana toya gedir. Bir tərəfdə oturub, oy-nayanlara tamaşa edirmiş. Qəfildən ortalığa bir pəhlivan düşüb. «Mənə bir qənim» – deyə o yan bu yan əl-qol atır. Heç kim qorxudan meydana girmir. Pəhlivan kənar da-yanmış balacaboy aşığı ələ salmaq üçün aralığa çəkir. O nə qədər xahiş edir, pəhlivan onu eşitmək istəmir. Aşıq Şikarı qəzəblənir və əlini göyə qaldırıb, belə bayatı çəkir:

Əzizim minəngələ,
Can düşdü min əngələ
Aşığın hovuna yetib,
Düldülü minən gələ!

Aşıq Şikarı bayatını söyləyəndən sonra, əlini pəhlivanın kürəyinə elə vurur ki, əli qabırğalarına keçir. Pəhlivan qış-qı-rır və yıxılıb ağlayır. Bunu görən toy sahibi Aşıq Şikarıdan üzr istəyir və ona hədiyyə verib, hörmətlə yola salır...

ŞAHTUT PİRİ

Baharlı kəndinin yaxınlığında daşlar arasında ucalan bir tut ağacı idi. Susuz yerdə bitməsinə baxmayaraq, hər il bol məhsul verirdi. Yerli camaat bu ağacı ulu hesab edib, ona pir kimi inam gətirirdi. Cümə axşamları ağacın dibində çıraq yandırar, nəzir qoyar, qurban kəsərdilər.

ŞEYXİN DAMI

Qafan bölgəsi, Baharlı kəndində yerləşirmiş. Bu evə dilək üçün ziyarətə gələmişlər.

ALTIQARDAŞ DAĞDAĞAN PİRİ

Qafan bölgəsi, Şəhərcik kəndinin məzarlığında yerləşir-miş. Buradakı qəbrlər onun çox qədim ziyarətgah ol-du-ğun-dan xəbər verir.

TIŞ NEYİNİ (DAŞNƏNNİ) PİRİ

Meğri bölgəsi, Nüvədi kəndində yerləşirmiş. Uşağı olma-yanlar orada xoruz kəsib, nənni asarmışlar. Adı da buradan meydana gəlib.

DƏHNƏ PİRİ

Meğri bölgəsi, Nüvədi kəndində yerləşirmiş. Arx dəhnə-sində səcdəgah olan bir qayadır. Adı da buradan meydana gəlib.

BABA HACI PİRİ

Meğri bölgəsi, Nüvədi kəndində yerləşirmiş. Müqəddəs bir şəxsin məzarı üstündə tikilən türbədir.

SAQQIZ AĞACI PİRLƏRİ

Zəngilan bölgəsi, Qıraq Müsilan və İçəri Müsilan kənd-lə-rində yerləşirmiş. Pirçivan («Pirçuan») adı da buradan ya-ranmışdır. Üç saqqız ağacına sitayiş olunardı.

SIX ƏHMƏD PİRİ SIX ƏHMƏD PİRİ

Sisyan bölgəsi, Dəstəgerd qəsəbəsi yaxınlığında hündür bir zirvədə yerləşirmiş. Dairəvi formada tikilmiş türbədir.

Deyilənə görə, qışda hər tərəf qarla örtüləndə pirin ətrafında yaşıl otlar bitərmiş.

SEYİD BABA OCAĞI PİRİ

Sisyan bölgəsi, Dəstəgerd qəsəbəsinin məzarlığında yer-lə-şirmiş. Müqəddəs türbə kimi sitayiş edərmişlər.

CINDIRLI PİRİ

Sisyan bölgəsi, Sofulu kəndində yerləşirmiş.

QIRXLAR PİRİ

Sisyan bölgəsi, Murxuz kəndində yerləşirmiş.

Aşiq yaralı bilər,
Xalqın yaralı bilər,
Uzun gecə qədrini
Halı yaralı bilər.

Araz, Araz budumu,
Araz dolu sudumu.
Quruyasan, ay Araz,
Olasan su udumu.

Bağban bağda bar istər,
Alma, heyva nar istər.
Sancılmamış ağacdən
Əl dəyməmiş bar istər.

Bu gələn özü bilməz,
Danışar, sözü bilməz.
Bulaqdan su götürər,
Bulağın gözü bilməz.

Əzizinəm, bağ saldım,
Bağ becərdim, bağ saldım.
Könül bağladım sana,
Aramıza bağ saldım.

Əziziyəm, bağ salam,
Bağ becərəm, bağ salam.
Çox viran bağlar gördüm;
Keçəm, bir də bağ salam?!

Dünyada beşdi günüm,
Dərd, qəmi seçdi günüm.
Əcələ macal olmaz,
Hayıf ki, keçdi günüm.
Əzizinəm, əyal xas,
Çöldə bitər əyal xas,
Ər üzünü ağ edər,
Evdə olsa əyal xas.

Əzizim, Daşbaşına,
Düşmənin daş başına.
Tərhan quş avın alıb,
Çəkilər daş başına.

Xoruz ban verəndə gəl,
Yaram qan verəndə gəl.
Sağlığımda gəlmədim,
Barı, can verəndə gəl.

Qonağam, ha qonağam,

Mən sabaha qonağam.
Ev bizim, əzab mənim,
Gedim daha, qonağam.

Köksümdən yol eylədin,
Az dərdi bol eylədin.
Yıxdın bağı çəpərin,
Düşməyə yol eylədin.

Kəndimizin dağı var,
Bağçası var, bağı var.
Gəl, mənə dəymə, fələk,
Məndə oğul dağı var.

Dünyadan tam azaldı,
Çəst gəldi, namaz oldu.
Nə məndən dərd qurtardı,
Nə məndən qəm azaldı.
Mən aşığam, ağ qaldı
Çiçək soldu, bağ qaldı.
Səni əcəl apardı,
Köksüm üstə dağ qaldı.

Qar yağdı, tapdalandı,
Yağdıqca tapdalandı.
Sən məni arayınca
Məzarım tapdalandı.

Mən aşiq bağlamaqla,
Qan durmaz bağlamaqla.
Oğul dağı ağırdır;
Sağalmaz aqlamaqla.
Mən aşiq, neynim sənə,
Düşübdür meylim sənə.
Mən dönsəm, üzüm dönsün,

Sən dönsən, neynim sənə.

Əzizim, çimən yerdə,
Göy yerdə, çimən yerdə.
Yara köynək olaydım,
Soyunub çimən yerdə.

Mən səni el bilirdim,
Başımda tel bilirdim.
Uca dağlar başında
Qurumaz göl bilirdim.

Gəl, gedək daş bulağa,
Suyu saf, xoş bulağa.
Sən dərddli, mən yaralı,
Tökək qan-yaş bulağa.
O tayda mal mələdi,
Bu mal nə kal mələdi?!
Yol azdım, nabələdəm,
Haray, bir yol bələdin.

Su gəlir sarı yoldan,
Qayıdır yarı yoldan.
Qara geysin davanı;
Ayırır yarı yardan.

Dağlara binə gəlləm,
Gedərəm, yenə gəlləm.

Gər bir də səni görsəm,
İmana, dinə gəlləm.

Su gəlir yarpızlığa,
Tökülür qarpızlığa.
Gördün, işin dolaşıb,
Özün vur arsızlığa.

Apardı tatar məni,
Qul eylər, satar məni.
Vəfalı yarım olsa,
Axtarıb tapar məni.

Mən aşiq, bir-bir düşər,
Atlanan bir-bir düşər.
Kənddə keçən günlərim
Yadıma bir-bir düşər.
Mən aşığam, axşamlar,
Şamlar yanar axşamlar.
Evli evinə gedər,
Evsiz harda axşamlar.

Başına mən dolanım,
Mən dönüm, mən dolanım.
Allah səni saxlasın,
Kölgəndə mən dolanım.

Qərənfiləm qələmsiz,
Qərarım yoxdur sənsiz.
Yorğanına od düşsün,
Necə yatırsan mənsiz?!

Mən aşiqəm, zirəsən,
Zəfəransan, zirəsən.
O günə qurban ollam,

Qapımızdan girəsən.

Mən aşiqəm, yaz göndər,
Payız göndər, yaz göndər.
Əgər kağız tapmasan,
Yarpaq üstə yaz, göndər.

Mən aşiq, aydın olsun,
Ay doğsun, aydın olsun.
Sayada toy eylədik,
Gözünüz aydın olsun.

Mən aşiq, haray çimən,
Göy çimən, haray çimən.
Dalaşanda məmələr
Olaydım harayçı mən.

Apardı ağ at məni,
Apardı ağ at məni,
Saxladı sayat məni.
Baş qoyum torpaq üstə,
Çox yatsam, oyat məni.

Araz, Araz, can, Araz,
Soltan Araz, Xan Araz.
O tayda bədbəxtlərin
Halına bir yan, Araz.

Məni bir huş apardı,
Araza tuş apardı.
Çiynimi kəndir kəsdi,
Ayağım daş apardı.

Dağların döşünə bax,

Qar yağıb başına bax.
Sevdim, özgə apardı,
Fələyin işinə bax!

Bu yollar cada yollar,
Sirr verməz yada yollar.
Mənim yarım gələcək,
Nə vaxtdır, vədə, yollar?

Başımda kulahım var,
Üstümdə ilahım var.
Qəribədi almışam,
Mənim nə günahım var?!

Aşiq, aran yaxşıdır,
Dağdan aran yaxşıdır.
Dəvəburun, lökdodaq;
Sənin haran yaxşıdır?!

Mən aşiqəm, gözə sən
Çəməndə bir gəzəsən.
Gözlərində gözüm var,
Gəlməyəsən gözə sən.

Mən aşiq, yaz incə gül,
Sarı, bəyaz, incə gül.
Bülbül min kitab oxur,
Bir hərfi yazınca gül.

Mən aşığam, üz üşər,
Bu dərddən can üzüşər.
Milçək, qanad tərپətmə,
Yarpaq əsər, üz üşər.

Mən aşiq, arxa gərək,
Su gələ arxa gərək.
Ürəyi dərdlilərə
Elindən arxa gərək.

Arancı budu, gəldi,
Şalvarın yudu, gəldi.
Qızlara xəbər olsun,
Oğlanlar budu, gəldi.

Quşum uçdu tüləkdən,
Qolum sındı biləkdən.
Bizimki düz gəlmədi.
Çarxı dönmüş fələkdən.

Əzizim, əkə dərdim,
Yüklənib lökə dərdim.
Hər çəkməz, maya çəkməz,
Fil gərək çəkə dərdim.

Aşiq aradan gəldi,
Ağdan, qaradan gəldi.
Göydə bulud yox idi,
Bu sel haradan gəldi.

Mən aşiqəm, dan üzü,
Quşlar oxur dan üzü.
İstərəm, səda çəkim,
Sizə çata dan üzü.

Mən aşiq, lala yalqız,
Gül bitər, lala yalqız.
Qürbət ellərdə öldün,
Məzarın qala yalqız.

Qəlbim qara qazandır,
Dilim ərzə yazandır.
Fələyə bel bağlama,
Fələk pərgar pozandır.

Sən mənim addı Əhmədim,
Şəkərdən daddı Əhmədim.
Ay kimi şölə verdi,
Gün kimi batdı Əhmədim.

Mən aşığam, belə gəl,
Belə sallan, belə gəl.
Oğul ölmək ev yıxar,
Qardaş ölmək bel əyər.

Əzizim, cuvar eylər,
Mirabla civar eylər.
Vətən yadıma düşüb,
Ürəyim qubar eylər.

Yetiməm, atam yoxdur,
Qəribəm, butam yoxdur.
Düşdüm qəm dəryasına,
Qolumdan tutan yoxdur.

Qəlyanın çək ucunnan,
Doldur, bir çək ucunnan.
Nə namərdə yoldaş ol,
Nə bəla çək ucunnan.

Bostanda var yer-yemiş,
Kimə çatır yer-yemiş.
Neçə Rüstəm-Zalı
Fələk əymiş, Yer yemiş.

Biçinçi bafa bağlar,
Biçdikcə bafa bağlar.
Bu Süleyman mülküdü,
Kim buna bəfa bağlar?

Mən aşığı, yaxşı danış,
Yaxşı din, yaxşı danış
Ya məclisdə lal otur,
Ya dinsən, yaxşı danış.

Bu dağda əkdim əkin,
Aldılar əlimdəkin.
Heç kafir, heç müsəlman
Olmasın mənim təkin.

Mərəndin ağ çəməni,
Ağarır ağ çəməni.
Ya mələyib taparam,

Ya vurar ovçu məni.

Çırağın yağı sənnən,
Piltəsi, yağı sənnən.
Bağa bağban tutdular,
Aldılar bağı sənnən.

Əlimdə ələmim var,
Qızıldan qələmim var.
İraxdı, əlim çatmır,
Quruca salamım var.

Bu yol Kaşana gedər,
Aşar, Kaşana gedər.
Qəriblikdə ölənin
Börkü nişana gedər.

Yeri, yeri, dur, dağlar,
Sənə yağsın nur, dağlar!
Gəldim xəstə görməyə,
Xəstə köçüb, yurd ağlar.

Gəl məni fağır ağla,
Gəl məni fağır ağla,
Ağır qoy, ağır ağla.
Səhər ertə çıx çölə,
Adımı çağır, ağla.

Maral, yerin Şam olsun,
Otlar, yerin xam olsun.
Gəl oturaq diz-dizə,
Danışaq, axşam olsun.

Arazın gəmisinə,

Su dolub zəmisinə.
Heç bəndənin balası
Qalmasın əmisinə.

Dağ başı dolu gözlər,
Qar yağar, dolu gözlər.
Bala dağlar dalında,
Ana hey yolu gözlər.

Dağ başından yar aşır,
Yar dolanır, yar aşır.
Qaş altdan göz eyləmək
Bircə sənə yaraşır.

Əzizinəm, başdan mən,
Yemənəm hər aşdan mən.
Nə atam var, nə anam,
Yaranmışam daşdan mən.

Aşığı, o yad elləri
Halım, oyat elləri.
Gözüm yum, ayağım çat,
Onnan oyat elləri

Ana, qurban adına,
Ana, qurban adına,
Kimsə yetməz dadına.
Mən qalmışam qürbətdə,
Vətən düşüb yadıma.

Zəmidə bafam qaldı,
Biçəmmədim, xam qaldı.
Çox əlləşdim, çalışdım,
Mənə də cəfam qaldı.

Bu yollar işdəməsin,
Bəzircan qışdamasın.
Mən sevdim, sən apardın,
Tanrı bağışdamasın.

Bu dağda maral azdı,
ovçu çox, maral azdı.
Ağlama, maral gözlüm,
Ölmərəm, yaram azdı.

Biçinçi nədən bağlar,
Nə biçər, nədən bağlar.
Əkmə namərd zəmisin,
Nə bitər, nə dən bağlar.

Aşiq işdən gileyli,
Kabab şişdən gileyli.
Ovçu ovdan, ov dağdan,
Dağ da qışdan gileyli.

Şam yanır, yağ da ərir,
Qar yağır, dağda ərir.
Mən düşən dərdə düşsə,
Mum olur, dağ da ərir.

Əzizim dalda gəzər,
Əzizim dalda gəzər,
Bülbülər dalda gəzər.
Mərdlər qabağı gözlər,
Namərdlər dalda gəzər.

Mənim nənəm, öz nənəm,
Qoynu dolu köz nənəm.

Bir günümə dözmürsən,
İl uzununu döz, nənəm!

Yel əsəndə gül incir,
Bülbül incir, gül incir.
Yad bağban, girmə bura,
Yarpaq düşər, gül incir.

Mən ölürəm çiçəkdən,
Yaram qoru milçəkdən.
Yad ağlar,yalan ağlar,
Anam-bacım gerçəkdən.

Mən aşığam, kim saya,
Kimim var ki, kim saya?
Canım bir dərdə düşmüş,
Dərmanını kim saya?

Bostanda tağım ağlar,
Basma, yarpağım ağlar.
Sağam, özüm ağlaram,
Ölsəm, torpağım ağlar.

Əzizim, sarı qaldı,
Əzizim, sarı qaldı,
Gün getdi, sarı qaldı.
Yaramı sarımağa
Gözüm yol sarıq aldı.

Əzizim, Baba dayı,

Saqqalı yaba dayı.
Gah minər day babanı,
Gah minər Baba, dayı.

Su gələr arxa, haray,
Tökülməz çarxa, haray.
İgid qürbətə düşsə.
Çağırar: arxa, haray.
«Zəngəzur» (2005) kitabı

Göylərdə bulud mənəm,
Qovr eylərəm, getmənəm.
Dilimdə unutsam da,
Qəlbimdə unutmanam.

Qızılgül dən-dən oldu,
Dərmədim, dən-dən oldu.
Mən ayrılıq bilməzdim,
Ayrılıq səndən oldu.

Qızılgül heşan oldu,
Dərmədim, heşan oldu.
Səndən ayrılıandan mən
Ağlamaq peşəm oldu.

Qalalar, ha qalalar,
Qalalar, ha qalalar,
Qalaya yol salalar.
Qardaşımı vermərəm,
Bəlkə, zorla alarlar.

Qalamız Qızılqala,
Tikilmiş qızıl qala.
Qardaş ola qonağım,
Getməyə yüz il qala.

Aşiq, işin ağlaram,
Yazın, qışın ağlaram.
Ölüm allah qədəri,
Zülüm işin ağlaram.

Göy üzü damar-damar,
Göydən yerə nur damar.
Qəlbimdəki şüşədir,
Sən sındırsan, kim yamar?

Aşiq, elə bir də gəl,
Ceyran, çölə bir də gəl.
Sən ol səni yaradan,
Bizim elə bir də gəl!

Mən aşiq, asan dağlar,
Yağıb qar basan dağlar.
Qərib gülməz, çətindi,
Ağlasa, asan ağlar.

Dedim, gəl, getmə bizdən,
Qar yağar, olar düzdən.
Gəvriklər kürə bağlar,
Səni yad elər bizdən.

Qardaşım qaladadı,
Qardaşım qaladadı,
Qala yolu qaldadı.

Vədə qoyduq, gəlmədi,
Qardaş başı qaldadı.

Qardaş demə, qan olar,
Qar yağar, yorğan olar.
Qardaş gələn yollara
Bacılar qurban olar.

Aşiq yara yemişəm,
Xalın qara demişəm.
Vətəndən ayrı düşüb,
Onda, yara yemişəm.

Mən aşiq, qanlı sana,
Goy geymiş qanlı sona.
Getmə gözüm önündən,
Demərəm, qanlı sana.

Mən aşığam, ha səni,
Haqq saxlasın ha səni.
Xəstə könlü nar dilər,
Mənim könlüm ha səni.

Bir yaralı qoçam mən,
Alam başım, qaçam mən.
Harda yaralı görsəm,
Orda yaram açam mən!

Qardaşlar, ha qardaşlar,
Yağış kəsər, qar başlar.
Ölsə, bacılar ölsün,
Heç ölməsin qardaşlar.

Evləri maşatdadı,

Evləri maşatdadı,
Tikilmiş maşatdadı.
İstədim, duram, gələm,
Qollarım daş altdadı.

Aşiq, nə deyib ağlar,
Xalın nə deyib ağlar?
Gedək dərddi yanına,
Görək, nə deyib, ağlar?

Yolçular yolla gedər,
Yollaşar, yola gedər.
Hayıf, sənin öz canın,
Özgə iş yola gedər.

Əlimdə nar bəzərəm,
Narı hamar bəzərəm.
Dərddi sallam canıma,
Asta-asta gəzərəm.

Əlimdə nar dilimi,
Tutubdu nar dilimi.
Xalq nə bilər yar dilin?
Yar bilər yar dilini.

Gedərəm elinizdən,
Nə gələr elinizdən?
Yaşılbaş ördək ollam,
Uçaram gölünüzdən.

Qayada qarmağım var,
Almağa barmağım var.
Balalar xətri üçün
Sənə yalvarmağım var.

Yaralarım oyuldu,
Yaralarım oyuldu,
Qabıq qoydu, soyuldu.
Köhnə yaram üstünə
Təzə yara qoyuldu.

Qoyun otlar gözədə,
Otlar, durar gözədə.
Sənə də qurban olum,
Səni görən gözə də.

Bostan əkdim xiyarsız,
Şirin cana qıyarsız.
Yuxu gördüm, şad olum,
Oyandım ixtiyarsız.

Bu yola gedən gəlməz,
Bilmərəm, nədən gəlməz.
Ayrılar qatarından,
Çıxar cərgədən, gəlməz.

Aşiq, arxa dolandı,
İpək çarxa dolandı.
Qərrib tikdiyi evdə
Qorxa-qorxa dolandı.

Bacılar bacısıyam,
Şirinlər acısıyam.
Kimin bacısı ölüb,
Mən onun bacısıyam.

Gəlinə bax, gəlinə,
Əlin qoyub belinə.
Gəlinə söz deməyin,

Çıxar-gedər elinə.

Gözlərim gözlərinə,
Gözlərim gözlərinə,
Muştəğam sözlərinə.
Qəfil ayrılıq düşər,
Qoy baxım gözlərinə.
(Yalvarram ilanlara,
Dəyməsin gözlərinə.)

Yük üstə kilim yandı,
Kilim nə zülüm yandı?
Qardaş-qardaş deməkdən
Ağzımda dilim yandı.

Allahımsan, allahım.
Sənsən mənim pənahım.
Dərgahına gəlmişəm,
Sən əfv eylə günahım.

Allah, məni zar eyləmə,
Məzarımı dar eyləmə.
İnkir-minkir sorğusunda
Dilimi sən lal eyləmə.

Qaşların balxı-balxı,
Gözlərin bostan arxı.
Gedirsən, get, tez qayıt,
İntizar qoyma xalxı.

Aşiq, illər ayrısı,
Şana tellər ayrısı.
Bir gününə dözmədim,
Oldum illər ayrısı.

Allah, allah, necəsən,
Uca dağdan ucasan.
Aləm sənin qulundu,
Kimsə bilmir, necəsən?
Mən aşiq, Ərzuruma,
Ərzə yaz Ərzuruma.
Vətəndən ayrı düşmə,
Düşərsən hər zuluma.

Əvləri Xoyda qaldı,
Tikilmiş Xoyda qaldı.
Qoymadı qanlı fələk,
Gözüm bir toyda qaldı.

Dağlar, necə dağlarsan,
Hərdən duman bağlarsan.
Yanmamış yerim yoxdur,
Ta haramı dağlarsan?

Aşiq dolaşıqlıdı,
Zülfün dolaşıqlıdı.
Bağda bülbül ölübdü,
Gülə dolaşıqlıdı.

Dağların qarı mənəm,
Gün vursa, ərimənəm.
Qəbrimi quzeydə qaz,
Cavanam, çürümənəm.

Buxarıya od qala,
Odun gətir. od qala.
Bir od vurdun canıma,
Qiyamətə od qala.

Mən aşıq, ha zarıncı,
Can düşdü ha zarıncı.
Canlı cansız əlində,
Qalıbdı

ha

zarıncı.

RƏŞİD TƏHMƏZOĞLU

Bu bulağım – Əzzalı,
Çıxarıb Əzizalı.
Ruhun şad olsun, baba,
İçcək dərdim azalı.

Bu bulağım – Təknədaş,
Su doludu təknə-daş.
Yığnağı hara köçdü,
Tək nə bulaq, tək nə daş?!

Bu bulağım – Canbulaq,
Damcısı mərcan bulaq.
İçənə «can» verirsən,
Can, ay çeşmə, can, bulaq!

Bu bulaq – Qayabulaq,
Sirdaşmı qaya, bulaq?!
Avcı ondan su içdi,
Ad qoydu: «-Qayabulaq».

Bu çeşmə – Çanaqçeşmə,
Oyub daşçanaq çeşmə.
Amandı, qurulmasın,
Qalar daşçanaq – çeşmə.

Bu çeşmə – Soyuqçeşmə,
Dodağı soyuq çeşmə.

Dörd yan yuxuya getsə,
Qalacaq oyaq çeşmə.

Bu çeşmə – Sarıçeşmə,
Torpağı sarı çeşmə.
Həsətdi – axıb gedər,
Çaylara sarı çeşmə.

Bu çeşmə – Qoşaçeşmə,
Qaynayır qoşa çeşmə.
Dağın iki gözümü,
Verib baş-başa çeşmə?!

Bu qaya – Bərəqaya,
Avçıya bərə-qaya.
Həsət belini büküb,
Çətin dəbərə qaya.

Bu qaya – Alaqaya,
Köksü ağ, ala qaya.
Qiyamətdi, dumanı
Çiyinə ala qaya.

Bu sıldırım – Ündurmaz,
Ha haylasan, ün durmaz.
Gecələr Ay sürüşər,
Gündüzlərsə Gün durmaz.

Daşın adı – Qaradaş,
Mamırı göy, qara daş.
Köksünə qar düşər ki,
Qaradı, ağara daş.

Daşın adı – Motaldaş,
Heç olarmı motal, daş?
Üz-gözünü dəyişdir,
Sən də təzə ad al, daş!

Bir avlaqmı Sınıqdaş?!
Yaranmayıb sınıq daş.
Köks gərib ildırım,
Olub sınıq-sınıq daş.

Oğlannıca – oymaqdı,
Daşı oymaq-oymaqdı.
Qəsdı şiş qayanımmı
Yağı gözü oymaqdı?!

Buzxana qar yeridi,
Qarın saxlar yeridi.
Qar düşdü – yorğan oldu.
Gün düşdü – qar yeridi.

Bu daş-Ağılcaqdaşdı.
Köksü ağ, alçaq daşdı.
Ona özgə ad gəzmə,
Adı – Ağılcaqdaşdı.

Daşın adı – Tayadaş,
Tayayamı tay, adaş?!
Çağların bu tayından
Boylanır o taya daş.

Oba düşər Gəzbelə,
Əyri belə, gəzbelə.
Bu dağlar seyrangahdı;
Dolan belə, gəz belə.

El düşər Daşbaşına,
Quş qonar daş başına.
Kaş qayalar uçmasın,
Daş düşər daş başına.

El düşər Dərəyurdda,
Döş yurdda, dərə yurdda.
Babalar mərdlik əkib,
Mərdlərsə dərə yurdda.

Bu yurd – Ağıllıyurddu,
Yanı ağıllıyurdu.
Çəkər sərin qoynuna,
Şirin nağıllı yurddu.

Bu dağlar yanaşdı,
Dərd, qəmi yan aşdı.
Bu dağlara xor baxan
Ya yağ, ya naşdı.

Bu yaylaq – Çəşməgözü,
Durudu çəşmə gözü.
İçsən də, doymaq olmaz;
Yar gözü – çəşmə gözü.

Bu yaylaq – Çəməndağı,
Bəzəyər çəmən dağı.
Gəzən də məst olacaq

Gül ətrində çimən dağı.

Yellicə – yurd yeridi,
Ər yeri, mərd yeridi.
Dedilər, köç düşübdü;
El qalxdı, yurd yeridi.

Bu yaylaq da – Dulandı,
Bu yaylaq da – Dulandı,
Yayda qoynu dolandı.
Qonaq gəlsə, şad gedər,
Apar, gəzdir, dolandır!

Bu yaylaq – Kölgəlidir,
Dərələr kölgəlidir.
Yurda göz dikən namərd,
Gözlərin kölgəlidir!

Dərə-Dərindərədi,
Necə dərin dərədi!
Dərəyə yandan baxma,
Gizlimi dərindədi.

Bu keçid – Səbətkeçməz,
Çiyində səbət keçməz.
Dağlarda heç bir zaman
Obasız söhbət keçməz.

Bu yamac – Çarıqtayı,
İtibmi çarığ tayı?
Tayını el tapıbsa,
Haçan taparıq tayı?!

Bu yal – Dəvəboynudu,

Əyri dəvəboynudu.
Fərqi nə –əyri, ya düz?
Doğma dağlar qoynudu.

Yoxuş – Tanrıyoxuşu,
Qalx, bir tanı yoxuşu.
Atın bağı çatladı,
Atlananın yox huşu.

Bu yamac da – Hamardı,
Bu yamac da – Hamardı,
Köksü hamar-hamardı.
Kəkliyi gəlin kimi,
İlanları şahmardı.

Bu keçid – Erkəckeçməz.
Haylarsan, erkəc keçməz.
Dağlara mərd kimi gəl,
Bu yerdən hər kəc keçməz.

Çıxdınmı Göygədiyə,
Yaşıl döş, göy gədiyə?
Çiçək necə çayırışır,
Düşübmü göy, gədiyə?!

Bu keçid – Ağcagüllər,
Açılıb ağca güllər.
Kim səpibdir bu yerə
Bir belə axça güllər?!

Bu dərə – Daşdıdaərə,
Dörd yanı daşdı, dərə.
Yağı qan tökdü burda,
Köpürdü, daşdı dərə.

Bu dərə – Ayazgörməz,
Gün görməz, ayaz görməz.
Qayada güllər açıb;
Deməyək:«–Ay yaz görməz!»

O uçan qaraquşdu,
Qartal da qara quşdu.
Qarlıdərə yayda da
Qarsinə, qarağuşdu.

Bu uca – Qarıcıqdı,
Dağlara qarıcıqdı.
Qar uçub, yol tutmasa,
Ucaya yol açıqdı.

Bu ucalıq – Əriməz,
Yayda buzu əriməz.
El dağları yeridər,
Həsrət dağı yeriməz.

Dağların düzü gömgöy,
Gölünün üzü gömgöy.
Bir bacı itirmişəm,
Ağbəniz, gözü gömgöy.

Dağların üzü bəri,
Çəməsi gözü bəri.
Oğul – deyib sızlaram;
Adı dilim əzbəri.

Dağların yolu daşdı,
Sinəsi daşdı, daşdı.
Ana – deyib ağlaram,

Göz yaşım seldi-daşdı.

Dağların çiçəyi ağ,
Qönçə qan, ləçəyi ağ.
Nənəm yağı əlində,
Saçı ağ, birçəyi ağ.

Dağların üstü qala,
Dağların üstü qala,
Bürcündə acaq qala.
Baba – deyib göynərəm,
Həsətdə qala-qala.

Bu dağlar – yurd yeridi,
Ər yeri, mərd yeridi.
Dedilər: – Qovğa düşüb!
El qalxdı, yurd yeridi.

Bu dağlar bir oymaqdı,
Daşı oymaq-oymaqdı.
Qəsdı hər şiş qayanın
Namərd gözü oymaqdı.

Bu dağlar – yanaşdı,
Dərd, qəmi yan aşdı.
Dağlardan üz döndərən,
Ya yağı, ya naşdı.

Əzizim, kimə bəndəm,
Sazımda simə bəndəm.
Yarla görüşüm deyə,
Bir kiçik himə bəndəm.

Əzizim, qalasıyam,

Dağların qalasıyam.
Gedən getsin, ölsəm də,
Balamla qalasıyam.

DÜNYAMALI MƏFTUN DÜNYAMALI MƏFTUN

Yanğınımı gözə verdin,
Mətləbi sözə verdin.
Yarəb, bəs bu bəlanı
Sən niyə bizə verdin?!

Yatırdım qucağımda,
İsədim ocağımda.
Ta demədim ki, nankor
Qan töksün bucağımda.

Nizəni çəkdi candan,
Xəncəri sancdı yandan.
Yarəb, biz ibrət dərsi
Alacağıqmı bundan?

Məftun, bax qarasına,
Sinəmin yarasına.
Şan-şandır-məlhəm qoyum,
Bilmirəm, harasına.

Ox atdım, gilə düşdü,
Söhbəti dilə düşdü.
Mənim də qismətimə
Bir qara Gilə düşdü.

Qəm yedim qəm əlindən,
Bəxtimin kəm əlindən.

Susdum da, qurtarmadı
Yaxam şər əmələndən.

Məftun, yaz, hər gülə yaz,
Tər qönçə, tər gülə yaz.
Bircə şirin nəğmə də,
Mən ölüm, Tərgülə yaz!
Min hörmət yaza məndən,
Kamana, saza məndən.
İstərəm, şair gələ,
Beş kəlmə yaza məndən.

Uca tutduq hər addan,
Dastan yazdıq şər addan.
Caniyə «baba» – dedik,
Babamız çıxdı yaddan.

Əsdi bahar səbamız,
Dil açdı el-obamız.
Sən demə, Qorqut imiş
Bizim ulu babamız.

Qaraya «ağ» söylədik,
Bağçaya «bağ» söylədik.
Dünyada yazıq bizik,
Damağı çağ söylədik.

Ağ dedik qara günə,
Vurduq min yara günə.
Axırda da düşmüşük
Biz dilənçi kökünə.

Vurmuşam zəng Gilana,
Qoy tutsun cəng gilana.
Təzə sovqat bağlayıb,

Göndərsin Zəngilana.

Papağı qoy başına,
Bax tayına-tuşuna.
Məftun, xeyir söylə ki,
Şər çıxmasın qarşına.

Öcəşmə hər kəslə sən,
Çalış, hörmət bəslə sən.
Bu əzilmiş milləti
Səadətə səslə sən.

Qeyrət qanda gərəkdir,
Təpər canda gərəkdir.
İgidin igidliyi
Çətin anda gərəkdir.

Hər saat, hər saniyə,
Boğsa da min maniyə.
Atana lənət, Məftun,
Dost desən erməniyə!

Örpəyi sarı gəlin,
Başına sarı, gəlin.
Tək bircə yol da dönüb,
Bax, mənə sarı, gəlin!

Tərlanı sarı aldı, yaz,
Gül çöhrəm sarı aldı, yaz.
Məftun, məni sarı aldı
Viranə Sarı aldı, yaz!

Aşiq olub kürə sən,
Məni atma Kürə sən.

Könlüm evində, gülüm,
Gəl, qalama kürə sən.

Sirri aç yara, sına,
Məlhəm qoy yarasına.
Bu yaralı könlümdə
İstərdim, yara sına.

Ağa-qara bağlıdır,
Ağa-qara bağlıdır,
Boran-qara bağlıdır.
Məftun, ilhamın sönməz,
Südün Qarabağlıdır.

Can deyirsən ona, de,
Qəzilə yox, yuna de.
Könlün təcnis istəsə,
Gözəlim, Məftuna de.

Dəmdədir qara çaydan,
Süz, içim qara çaydan.
Müjdə ver, mənim gülüm,
Yar gəlir Qaraçaydan.

İncidi Gilə məndən,
Əlində kilə məndən.
Sübhədən durub gedərkən
Bir dilbərgilə məndən.

Qız, adın Qaragilə,
Düşməsin qaragilə.
Yarın da gəlib, gülüm,
Sən də gəl Qaragilə.

Məftunam, qar daşına,
Yaz gələ, qar daşına.
Mən yara nəğmə yazam,
Yar yaza qardaşına.

Ağladı kür də məni,
Araz da, Kür də məni.
Sən qoşulub qaçanda,
Tərlandı, kürdə məni.

Sevirəm göy çəmənini,
Sevirəm göy çəmənini,
Örtəndə göy çəmənini.
Yuxuda da, ay ellər,
Çağırır Göyçə məni.

Demirəm, ağ elə, gəl,
Süzməni, yağ elə, gəl.
Məftun, get kişi kimi,
Sözünü dağ elə, gəl!

Dilbəri ad eyləyin,
Könlümü şad eyləyin.
Sağlıqlar söyləyəndə
Məni də yad eyləyin.

Düşmən baxsın, xar olsun,
Dost sevinsin, var olsun.
Məftunam, ulu Tanrı,
Özü bizə yar olsun!

Gedirsən, gülə dəy, gəl,
Sən gülə-gülə dəy, gəl.
Heç yana dönmə, Məftun,

Tək bircə gülə dəy, gəl!

Dostla vurub aramı,
Dost sandığım haramı.
Şan-şanam indi, Məftun,
Açırsan, aç haramı?!

Qorxu nədi, bilmənəm,
Məni tanı, bil, mənəm.
Göydən Allah da gəlsə,
Düşməyə əyilmənəm!

El arxadan güc alı,
El arxadan güc alı,
Ucaldıqca ucalı.
Yanıb-yanıb arxasız
Külə döndü Xocalı.

Dağ üstə oyuğam mən,
Buz kimi soyuğam mən.
Xocalıyam, sinəsi
Yüz yerdən oyuğam mən.

Vurdu bir çağa məni,
Dönəndə sağa məni.
Düşmən qoymadı, çatam
O şirin çağa məni.

Götürdü Ağa məni,
Gətirdi bağa məni.
Sinəmə tər gül qoydu,
Bükəndə ağa məni.

Nəbiyə deyin, gəlsin,

Təbili döyün, gəlsin.
Düşmən kəsib üstümü,
Durmasın, yeyin gəlsin.

Tikmişəm qala yerdə,
Həmişə qala yerdə.
Qorxuram, ölüb gedəm,
Nahaq qan qala yerdə.

Nankor tər gül bitirməz,
Düşmən fayda gətirməz.
El demişkən; bu zülmü
Heç Allah da götürməz.

Yanım tuluq-tuluqdu,
Yaram suluq-suluqdu.
Xocalının yanında
Xatın da muştuluqdu.

kitabı

«Bahar» (1993)

İDRİS KƏRİMOV

Göy açdı yaz səhəri,
Nura qərğ etdi yeri.
Yudu şirin su kimi
Gözlərdən qəm, kədəri.

Körpə gülər, göz açar,
Təzə söhbət, söz açar.
Müstəqil, azad eldə
Səadət işıq saçar.

Yazın ətirli gülü

Əyləndirir bülbülü.
Hər şeydən qiymətlidir
Dolu buğda sünbülü.

Həyat nəğməli olsa,
Ömür-gün batmaz yasa.
Dodaqlar öpüşsə də,
Şirin olmur hər busə.

Qönçə açıb, gül oldu,
Sevinən bülbül oldu.
Əriyib göy üzündə,
Qara duman tul oldu.

Göründü Dan ulduzu,
Göründü Dan ulduzu,
Güldü min dilək, arzu.
Göz açdı canlı aləm,
Qırıldı sükut buzu.

Günəşin gözü gülər,
Səmanın üzü gülər.
Qoca Yer kürəsinin
Yamacı, düzü gülər.

Barlı, meyvəli payız,
Uca zirvəli payız.
Yerini qışa verdi
Güclü, qüvvəli payız.

Həyatın hər üzü var,
Əyrisi var, düzü var.
Hər qaranlıq gecənin
Bir nurlu gündüzü var.

Zamanın sərtindən qorx,
Hicranın dərindən qorx.
Düşmən elə düşməndi,
Dostun namərdindən qorx.

Dalğa coşub dağ olur,
Gah mavi, gah ağ olur.
Dost dostunu görəndə
Kef-damağı çağ olur.

Mərd dara düşsə yenə,
Təslim olmaz düşməyə.
Son anda, son gülləni
Sıxar öz sinəsinə.

Gül-çiçək saçır ətir,
Gül-çiçək saçır ətir,
Qol-qanad açır ətir.
Kölgədə qoya bilməz
Bir eli qara çətir.

Qızın da igidi var,
Nə qədər şahidi var.
Saysan, gidi dünyada
Neçə milyon gidi var.

Düz əyrini kəsəndə
İnam yaranır məndə.
Dərdim-sərim azalır
Təmiz külək əsəndə.

Güclü gücsüzü döyməz,
Ad çəkib, söyüş söyməz.

İgidlərdən çox deyər,
Amma özünü öyməz.

Dərd sənin, ələm sənin,
Yas sənin, matəm sənin.
Sarsıdıb varlığını
Siyasi vərəm sənin.

Çaylar dənizə cumur,
Hər bulaqdan pay umur.
Nadan ağ yalan ilə
Neçə dil-ağız yumur.

O nə qandı, nə duydu,
Nə də ac gözü doydu.
Düşmənim torpağımı,
Dostum cibimi soydu.

Haqq qələbə çalanda
Haqq qələbə çalanda
Gülür dağ da, aran da.
Zülmət əriyib gedər,
Susar ah da, aman da.

Ucaldıqca təriflər
Gülümsərlər həriflər.
Min-min qapı bağladı
Gizli, sirli «şiriflər».

Düşmən çıxsa qarşına,
Zəhər qatar aşına.
Bu gün sənə baş əyər,
Sabah çıxar başına.

Dağ-dərə yaşıl əlvan,
Havası, suyu dərman.
Bu ülvi gözəllikdən
Necə ayrılısın insan.

«Qarabağda talan var»,
Dağda, daşda qalan var.
Yaxşı ki, düşmən üstə
Misri qılınc çalan var.

Tale başımı qatdı,
Axırıma daş atdı.
Çoxdan ölməli idim,
Məni sözüm yaşatdı.

Aramızda söz oldu,
Qəlbim yanıb köz oldu.
İçimdəki yaralar
Qan verib, göz-göz oldu.

Danlaq etdilər pisi,
Danlaq etdilər pisi,
Qınadılar iblisi.
Dostları bir-birindən
Ayırdı tamah hissi.

Susdu şirlər, pələnglər,
Filtək güclü nəhənglər.
Cırıtdan üçün hörüldü
Əlvan güldən çələnglər.

Yaşıl meşə, göy meşə,
Göz oxşayır həmişə.
Evdə işıq sönəndə

Umud qalır Günəşə.

Nə qılıncək kəsərəm,
Nə qorxudan əsərəm.
Nə gedərəm Vətəndən,
Nə də eldən küsərəm.

Nə vaxt keflər durulur,
Hamı qeyrətli olur.
Əllər birləşən zaman
Daha qüdrətli olur.

Dağdan yola çıxır çay,
Ümman deyə axır çay.
Dənizdə qonaq olur
Gündüz Günəş, gecə Ay.

Keçdi yaşıl yaylaqdan,
Su içdi buz bulaqdan.
Heç zaman əl üzmədi
Doğma oddan, ocaqdan.

Gec yatdı, tez oyandı,
Son zirvədə dayandı.
Qərq olmadı zülmətə,
Şəfəqlərə boyandı.

Yad et gözəl günləri,
Salama gəl günləri.
Yuxarı Qarabağın
Dönər əzəl günləri.

Nur axır pəncərədən,
Yol salır dağ-dərədən.

Gözünü kəsə bilmir
İnsan xoş mənzərədən.

Qızaranda dan yeri,
Dinər el nəğmələri.
Hopar iliyə, qana,
Sözlərin bal kəsəri.

Şər, böhtan işdən yan keç,
Haqq qalib gələr tez-gec.
Bizim ulu xalqımız
Qana susamamış heç.

Xoşbəxt də köks ötürməz,
İşıqsız həyat sürməz.
Sevgi bir gür işıqdır,
Qara ləkə götürməz!

Görə bilməzdim əzəl
Yaxşı iş, yaxşı əməl.
Məni xoşbəxt elədi
Seçib sevdiyim gözəl.

Dərdi dərd çəkən bilər,
Göz yaşı tökən bilər.
Həsrətin acısını
Yola göz tikən bilər.

Haralısan haralı,
Köksü çarpaz yaralı.
Dünyadan nakam getdi
Min didərgin maralı.

Mən aşiq, ana dağlar,

Durub yan-yana dağlar.
Düşmənin tapdağında
Batıb al-qana dağlar.

Bu dağlar sıra dağlar,
Çöl-çəməndə su çağlar.
Yas yerinə gələn kəs
«Didərgin» – deyib ağlar.

Biri vurub baş yardı,
Biri hay-hüy qopardı.
Didərgin dam-daşının
Külünü yel apardı.

Mən aşıq, ad-san getdi,
Sonsuz şöhrət-şan getdi.
Bu həyatdan bir gündə
Neçə yüz cavan getdi.

Ağırdı göz ağrısı,
Sağalmır söz ağrısı.
Günbəgün ağırlaşır
«Səbr eylə», «döz» ağrısı.

Qılıncı çaldı dövrən,
Neçə can aldı dövrən.
Çox şərəfli insanı
Pis hala saldı dövrən.

Nə eylə belə: «ax-vay»,
Nə də qopar hay-haray.
Şəhidin qəbri üstdə
Oxu «laylay», a «laylay».

Mən aşıq, yolu düşər,
Qar, yağış, dolu düşər.
Oğlu ölən atanın
Qanadı, qolu düşər.

Bu dərə, geniş dərə,
Köksünü gərmiş dərə.
Göydən işıq, nur deyil,
Od-alov yağır yerə.

Bu gecə duzlu gecə,
Şaxtalı, buzlu gecə.
Bu gün qırıb dizimi,
Sabaha çıxım necə?

Mən aşıq, mavi sular,
Gülər səmavi sular.
Övlad can verən zaman
Anasını arzular.

Düzülək bir sıraya
Çataq haya, haraya.
Xoş gün görə bilmərik,
Həsərət düşsə araya.

Sındı könül aynası,
Getdi ömrün mənası.
Bir gecədə qocaldı
Şəhidin gənc anası.

Bu gələn qara yazdı,
Günümü qara yazdı.
Hamı getdi cənnətə,
Bəxt məni hara yazdı?

Mən aşiq, çətirli gül,
Nəfəsi ətirli gül.
Şirin sözlər desən də,
Gülməz yaralı könül.

Mən aşiq, Qız qalası,
Varmı doğma balası?
Qaçqın üzdən gülsə də,
Tükənmir dərd-bəlası.

Mən aşiq, qarlı dağlar,
Güclü, vüqarlı dağlar.
Qaçqın düşüb yatağa,
Düşmənlər, dost ağlar.

Yenə qızıışdı dava,
Zəhərləndi su, hava.
Mərd insafı itirdi
Namərdi qova-qova.

Soldu çiçəyim, gülüm,
Daha gülmədi könlüm.
Ruhu uçan adamın
Üstünü alar ölüm.

Sınıq könül şad olmaz,
Qüssədən azad olmaz.
Dava gedən ölkədə
Toy-düyün, büsat olmaz.

Gülüm, gözəlim dağlar,
Görüşə gəlim, dağlar!
Ölərəm, ətəyindən

Üzulsə əlim, dağlar!

Yad yurdumda gül əkdi,
Nə ağac, nə gül əkdi.
Zalım dünya sinəmə
Dağ dağ üstdən dağ çəkdi.

Unudub dərdi, qəmi,
Yad etdi ötən dəmi.
Lakin geri dönmədi
Dəryada batan gəmi.

Çox batdı qana torpaq,
Yığıldı cana torpaq.
Basdı şəhid oğlunu
Bağrına ana torpaq.

Düşmən əl atır zora,
Od tökür, gəldi hara.
Hər yana hay-küy salır
Özü qan sora-sora

Uyduq nağıl dünyaya,
Üzü-qızıl dünyaya.
Axırda qurban olduq
İçi paxıl dünyaya.

Qaçqın çatıb qaşını,
Axıdır göz yaşını.
Həsrət hissi yandırır
Ürəyinin başını.

Yanan alov, qor olur,
Çox ağlayan kor olur.

Mərd alır şəhid adı,
Namərd gorbagor olur.

Ata ağı deyirdi,
Yanırdı, od geyirdi.
Gözünün içini yaş,
İçini dərd yeyirdi.

Nə günləri say, ana,
Nə sal hay-haray, ana!
Şəhid olan övladı
Ağlamazlar, ay ana!

Ağ dalğalar gümüşdü,
Zərif, incə gülüşdü.
Didərgin yuxusunda
Doğma yurdla görüşdü.

Ağrı onu bərk tutdu,
Dərd canını qurutdu.
Didərgin düşən adam
Sevinməyi unutdu.

Nə qədər ki. gənc idi,
Sakit idi, dinc idi.
Düşdü ağır yük alta,
Ürək küsüb incidi.

İnsanın da kalı var,
Dillisi var, lalı var.
Qaçqının nə xoş günü,
Nə də xoş əhvalı var.

Çinarbolyü igidin,

Köklü, soylu igidin
Başını yeyib dünya,
İrişdi şirin-şirin.

Soyuq, buz üzlər gülməz,
Tutqun gündüzlər gülməz.
Yad, ögey baxışlıya
Tuş olan gözlər gülməz.

Ömrün-günün qış çağı
İstər daha çox qayğı.
Həyat zülmətə dönər,
Sönsə ümid çırağı.

Nə borc ödəyir fikir,
Nə də bir könül tikir.
Didərginin köksünə
Ala-çarpaz dağ çəkir.

Axar sular qarışır,
Dil-dil ötür danışır.
Bir bədəndə yüz dərdin
Ağrısı coşur, daşır.

İllər ağı-qaralı,
Ürək dərqli, yaralı.
Nə vaxtdır cənnət quşu
Gəzir bizdən aralı.

Kef çəkmədi çoxutək,
Ömür keçdi yuxutək.
Gizləndi köksü altda
Duyğuları qorxutək.

O ah çəkdi, inlədi,
Kim duydu, kim dinlədi?
Zaman ciyərlərinə
Vərəm yükü çinlədi.

Ürəkdən gələn səsi
Susdurdu top gülləsi.
Hər şəhidin dilində
Döndü «vətən» gəlməsi.

Qara bulud düzüldü,
Nə aran, nə dağ güldü.
Evsiz qaçqının əli
Yerdən, göydən üzüldü.

Xəyal qanad açan quş,
Hər tərəfə uçan quş.
Ara qarışan kimi,
Xeyir gəlir Şərə tuş.

Xoşdur yazın nəfəsi,
Sönmür eşqi, həvəsi.
Dindi odlu güllələr,
Susdu elin nəğməsi.

Söndü bir ömür şamı,
Göz yaşı tökdü hamı.
Bir el ala bilmədi
Ölümdən bir adamı.

Bağçadan gül dərdilər,
Torpaq üstə sərdilər.
Ruhu candan ayırıb,
Sürgünə göndərdilər.

Qara boyanar gecə,
Bitməz, uzanar gecə.
Bütün ağrılı hisslər
Od tutub yanar gecə.

Uyduq haya-haraya,
Ağrı qatdıq qaraya.
Seyrəldi sıx cərgəmiz,
Düşmən girdi araya.

Dağlara duman gəldi,
Yel əsdi, tufan gəldi.
Ağladı gecə-gündüz,
Gözlərinə qan gəldi.

Qeyli-qala düşür qəlb,
Haldan-hala düşür qəlb.
Od-alovun içində
Yana-yana üşür qəlb.

Şeh gülümsər gül üstə,
Nur oynayar tul üstə.
Gedərəm, heç olmasa,
Vətənə son nəfəsdə.

Nə xoş ömür sürdü o,
Nə də çələng hördü o.
Cəhənnəmi, goru da
Bu dünyada gördü o.

Sular yarışa çıxar,
Necə bərə-bənd yıxar.
Dərd çəkənin qəlbindən

Hər an qara qan axar.

Haqq-nahaqq qana batmaz,

Halala haram qatmaz.
Qaçqın çox şey arzular,
Əli heç nəyə çatmaz.

Yaxşı adam söz atmaz,
Sirri açmaz, ağartmaz.
Allah cəza verəni
Dava-dərman sağaltmaz.

İnsan nurdu, işıqdı,
Həyata yaraşıqdı.
Hayıf ki, pislər ilə
Yaxşılar qarışıqdı.

Dayazda üzən də var,
Qol açıb süzən də var.
Dərd-qüssə dəryasında
Özünü üzən də var.

Dağdan keçən də oldu,
Düz yol seçən də oldu.
Ölüb qurtarmaq üçün
Zəhər içən də oldu.

Dost dostu darda qoymaz,
Uzaq diyarda qoymaz.
Yüz il yaşasa belə,
İgid vətəndən doymaz.

Bəzən nə isə sesir,
Bəzən nə isə sesir,

İnsan həyatdan bezir.
Qəm-qüssə didərginlə
Daban-dabana gəzir.

Yanmadı özü üçün,
Ocağı, gözü üçün.
Başı min bəla çəkdi
Haqq səsi, sözü üçün.

Yaş üstə gəldikcə yaş
Gözlərimdə dondu yaş.
Dünyanın iç-üzünü
Görüb sarsıldı çox baş.

Ana dilək dilədi,
Ahu kimi mələdi.
Didərginin başına
Dərd-fikir od ələdi.

Ürək bir an dayanmır,
Yatsa, daha oyanmır.
Zülmətə düşən həyat
Gülüb nura boyanmır.

«Rübailər» (1994) kitabı

**PƏRVANƏ
PƏRVANƏ
ZƏNGƏZURLU**

Dağ başına qar gələ,
Dünya mənə dar gələ.
İnsafdırmı, gülşənə
Bülbül ölə, sar gələ?!

Dərd salıb tora məni,
Aparır hara məni?
Deyəsən, öldürəcək
Axır, bu yara məni.

Qərib qalan dağımdı,
Gülü solan bağımdı.
Yarası sızıldayan
Doğma Qarabağımdı.

Əziziyəm, ağ dama,
Qara dama, ağ dama.
Yağı kəsib yolları,
Gedəmmirik Ağdama.

Əzizim, açın kələk,
Yolları açın, gələk.
İstəmirik cənnəti,
Bizlərə Laçın gərək.

El bu dərdə qayıldı,
Yatanları ayıldı.
Düşmən əlində qalan
Doğmaca Cəbrayıldı.

Unutma sən elini,
Doğma ana dilini.
Kaş ki, azad eyləyək
Düşməndən Füzulini.
Əziziyəm, gül dərə,
Gülü gəlib el dərə.
Nə vaxtacan qalacaq
Yad əlində Ağdərə?!

Əzizim, yarı bülbül,
«Yarı gül, yarı bülbül».
Doğmalardan ayrılıb,
Solubdu xarıbülbül.

Əziziyəm, yar gələr,
Ocaq üstə qar gələr.
Vətənçün ağlamaqdan
Gözlərimə tor gələr.

Acı yel əsdi, neynim,
Yolları kəsdi, neynim?
Üzdə bir, dalda başqa
Mən belə dostu neynim?

Əzizim, üzdə məni,
Cığırda, üzdə məni.
Vətənim əldən gedib,
Qoyublar düzdə məni.

Dağlar, başın qar sənin,
Yamacında sar sənin.
Bizsiz dözüb durubsan,
Dəyanətin var sənin.

Əziziyəm arandı,
El-oba niğarandı.
Gözü yollarda qalan
Viranə Əsgərandı.

Əzizim, haşa düşər,
Əzizim, haşa düşər,
Hayım dağ-daşa düşər.
Cənnətməkan axtarsan,

Yadıma Şuşa düşər.

Əziziyəm, talana,
Düşmən oda qalana.
Qoyublar eli həsrət,
Vətənim Zəngilana.

Mən aşıq, qarda qalıb,
Yağışda, qarda qalıb.
Çağırın, Nəbi gəlsin,
Qubadlı darda qalıb.

Əzizim, sona batdı,
Bu göldə sona batdı.
Bir gecənin içində
Xocalı qana batdı.

Ağlayan gözlərimdi,
Bunlar dərdi-sərimdi.
Düşmən tapdağı olan
Doğma bölgələrimdi.

Tanrım, eşit ahımı,
Xoş gətir sabahımı.
Vətən səcdə yerimdi,
Qaytar qıbləğahımı.

Əzizim, qurban dedim,
Can eşitdim, can dedim.
Vətənə qovuşmaqçün
Canımı qurban dedim.

Əzizim, tuş olaydım,
Üzüyə qaş olaydım.

Vətənin göylərində
Bir qızılquş olyadım.

Əzizim, göz anamdı,
Sızlayan saz anamdı.
Dəyməyin, qoy ağlasın,
Ağlayan öz anamdı.

Əzizim, amana qaldı,
Dağlar dumana qaldı.
Vətən, sənə dönməyim
Bəlkə, gümana qaldı?

Əzizim, olan hanı,
Etdilər talan, hanı?
Dərbədərdi el-oba,
Vətəndə qalan hanı?

Əzizim, dağ dayanmaz,
Can necə dağda yanmaz?
Vətən, ağır itginə
Əriyər, dağ dayanmaz.

Əzizim, vətən sarı,
Yaramı, vətən, sarı!
Tabutumu qaldırıb,
Döndərin vətən sarı.

Əzizim, ündən soruş,
Dumandan, çəndən soruş.
Yad nə bilir dərdimi?
Sən məni məndən soruş.

Əziziyəm, oyubdu,

El bu dərddən doyubdu.
Dağınız anaları
Gözüyaşlı qoyubdu.

Dad ayrılıq əlindən,
Bülbül uçdu gülündən.
Ana, bacı doymadı
Qəhrəman Aqilindən.

Bu dərd bizə tanışdı,
Yandı, bağrım alışıdı.
Qəhrəman soraqladım,
Fəxrəddin yada düşdü...

Əzizim, bərə qaldı,
Ov qaçdı, bərə qaldı.
Oğul dağı çəkməksə,
Qardaş Heydərə qaldı.

Yollar, bağı apardı,
Sel budağı apardı.
O nurani kişini
Oğul dağı apardı.

Əzizim, baldı vətən,
Ağzımda dildi vətən.
Umud et, bir də gördün,
El sənə gəldi, vətən!

Əzizim, bəndə çatıb,
Sel gəlib bəndə çatıb.
Sözüm tamam olmayıb,
Hələ Çaykəndə çatıb.

Bülbül uçub, gül ağlar,
Bülbül uçub, gül ağlar,
Sonası yox, göl ağlar.
Vətənə dönə bilmir,
Həsrət-həsrət el ağlar.

Əzizim, dağlar məni,
Öldürür dağlar məni.
Daim qonağın olum,
Qəbul, et, dağlar, məni.

Mən aşiqəm, bizdədir,
Al lalələr düzdədir.
İki yerə bölündük:
Yarımız Təbrizdədir.

Mən aşiqəm gözümdən,
Yaş süzülür gözümdən.
Xəstəliyim çox çəkdi,
Bezdim özüm-özümdən.

Əzizinəm, gülərdim,
Ağlamazdım, gülərdim.
Kaş ki, gələn bu bahar
Vətən, sənə gələrdim.

Göydə uçan quşa bax,
Qanadı sınımtı bax!
İnsafın olsun, fələk,
Gözdən axan yaşa bax!

Əzizim, gəzim necə,
Yad eldə gəzim necə?
Ayrı düşdüm vətəndən,

Deyin, mən necə dözüəm?

Vətəndən gələn hanı,
Vətəndən gələn hanı,
Etdilər talan, hanı?
Dərbədər düşüb elin,
Bəs səndə qalan hanı?

Zəmini əkən bilər,
Buğdasın tökən bilər.
Vətənin şirinliyin,
Həs-rətin çəkən bilər.

Əzizim, qəm alıbdı,
Könlümü qəm alıbdı.
Ömrün gözəl çağları
Vətən, səndə qalıbdı.

Əzizim, çəndən bəri,
Dumandan, çəndən bəri.
Quş olaydım, qonaydım
Bir az Vətəndən bəri.

Ay ötər, ilə çatar,
Bülbüllər gülə çatar.
Dinə, imana gəlləm,
Əllərim ələ çatar.

Əzizim, oda yandı,
Pərvanə oda yandı.
Elə nalə çəkdim ki,
Alışdı, o da yandı.

Pərvanə, şam yaxşıdı,

Yanmağa şam yaxşısı.
Həsrət külə döndərdi,
Hardan yaşam yaxşısı?

Açıb gülə dönmüşəm,
Açıb gülə dönmüşəm,
Yanıb külə dönmüşəm.
Ötə-ötə budaqda
Mən bülbülə dönmüşəm.

Əzizim, daş qoyubdu,
Hasara daş qoyubdu.
Yarım vəfasız çıxıb,
Məni çaşbaş qoyubdu.

Əziziyəm, bu dərdim,
Bu, dərmanım, bu, dərdim.
Dostlar yanında məni
Gözdən saldı bu dərdim.

«Dağlar yuxuma girir» (2003) kitabı

CAMAL CABBAR

Əzizinəm, kəndə gəl,
Vaxtın olsa, kəndə gəl.
Gözüm üstə yerin var,
Dumanda gəl, çəndə gəl.

Əzizinəm, mərd açar,
Ürək sirtin dərd açar.
Namərdə bel bağlama,

Mərd qapısın mərd açar.

Əzizinəm, bilmədin,
Heç danışıb, gülmədin.
Dedin ki, məni gözlə,
Saç ağardı, gəlmədin.
Əzizinəm, bizə gəl,
Elçi göndər, sözə gəl.
Görüşünə el gəlir,
Yaxşı geyin, təzə gəl.

Əzizinəm, düzə gəl,
Söhbətə gəl, sözə gəl.
Dedim ki, gəl, el görsün,
Demədim ki, gözə gəl.

Əzizinəm, gül sənə,
Göndərirəm gül sənə.
Vətəni yaxşı qoru,
İnanıbdı el sənə.

Əzizinəm, nər gəlir,
Üstü tamam zər gəlir.
Sevinməyim, neyləyim,
Bu gün igid ər gəlir.

Əzizinəm, şər demə,
Hər yetənə nər demə.
Kişi, kişi olmalı,
Nakişiyə ər demə.

Əzizinəm, tək işi,
Sən qabağa çək işi.
Kişi odur, pay verə,
Pay alandan nə kişi?!

Əzizinəm, göz bağı,
Yaman olur göz dağı.
Dilini şirin elə,
Silinməzdi söz dağı.

Əzizinəm, göy nədir,
Əzizinəm, göy nədir,
Yaşıl nədir, göy nədir?!
Qırx birdəki hər b odu
Ürəkləri göynədir.

Əzizinəm, yaz gələr,
Qələm götür, yaz, gələr.
Hər vaxt şaxta, qar olmaz,
Əlbət, bir gün yaz gələr.

Əzizinəm, ara söz,
Özün axtar, ara söz.
Ev dağıdar, ev yıxar
Deyilməmiş ara söz.

Əzizinəm, düzəldir,
Gah yıxır, gah düzəldir.
Kəndimizdi Şəhərcik –
Əzəmətli, gözəldir.

Əzizinəm, yarı şam,
Yanıb, qalıb yarı şam.
Qaçaq igid istərəm,
Mən onunla yarışam.

Əzizinəm, güldü, gəl,
Dörd yanımız güldü, gəl.

Hər gün ağlayan könül,
Bu gün daha güldü, gəl.

Əzininəm, gül üzdən,
Danış üzdən, gül üzdən.
Bir könül oxlanmasa,
Ayrılarımı gül üzdən?!

Əzizinəm, bu dağdan,
Mən çəkmişəm bu dağdan.
Kimlər burdan keçdilər,
Gəl soruşaq bu dağdan?

Əzizinəm, gül istə,
Gəl, bu dağdan gül istə.
Özgə gülü neynirsən,
Öz yarından gül istə?!

Bu daş-nəhəng daşdı,
Kim yıxdı, kim daşdı?
Qayalardan axan su
Dağların göz yaşdı.

Bu dağlar, bizim dağlar,
Söhbətim, sözüm dağlar.
Bu sonsuz ayrılığa
Mən necə dözüəm, dağlar?!

Dağlara duman gəldi,
Qorxuram, yaman gəldi.
Ay oğlan, gözün aydın,
Sevdiyin canan gəldi.

Dağların bulağı var,

Kəməri, dolağı var.
Dedim ki, asta danış,
Hər daşın qulağı var.

Dağlar çaşıb, nə deyir,
Həddi aşıb, nə deyir?
Bu anamız təbiət
Yenə coşub, nə deyir?

Gəl dağlara burda bax,
Çovğunda bax, qarda bax!
Baxdım, Qəlbim titrədi,
Bu kimsəsiz yurda bax!

Bu dağlar haraylıdı,
El üçün harayladı.
Bu daşların hər biri
Bayatı, gəraylıdı.

Əzizinəm, yaxşı dur,
Yaxşı otur, yaxşı dur.
Uzaqdakı qohumdan
Yaxın qonşu yaxşıdır.

Əzizinəm, gül-gülə,
Bülbül gülə, gül gülə.
Arzum odur, həmişə
Bahar ola, gül gülə.

Əzizinəm, göz belə,
Çək kəməri, düz belə.
Yeni illər görəsən,
Azı-azı yüz belə.

Əzizinəm, bir də gəl,
Dolan dağı, bir də gəl.
Gündüz vaxtın olmasa,
Gecə saat birdə gəl.

Əzizinəm, budu yar,
Bax, bu ölkə, bu diyar.
Yoldaşları gedibdi,
Tək qalıbdı budu yar.

Əzizinəm, bu yaşa,
Kim danışa, kim çaşa.
Neçə min göz baxıbdı
Söykəndiyin bu dama.

Əzizinəm, bu düzlər,
Bu yamaclar, bu düzlər.
İldə neçə don geyər
Bu dərələr, bu düzlər.

Əzizinəm, gül mənəm,
Bülbül mənəm, gül mənəm.
Qəm yapışıb yaxamdan,
Bundan sonra gülmənəm.

Əzizinəm, o güldü,
Bu bülbüldü, o güldü.
Düşdüm eşqə, alıxdım,
Mən ağladım, o güldü.

Əzizinəm, budu yar,
Bizə gəlir, budu yar
İgidlər məskənidi
Bax bu ölkə, bu diyar.

Əzizim, dağlar bizi
Qoynunda saxlar bizi.
Güllərə şəh düşəndə
Oyanıb ağlar bizi.

Əzizim, bu qaladı,
Sinəmdə od qaladı.
Şəhərimdə binalar
Hər biri bir qaladı.

Əzizim, üzümə bax,
Dərmişəm, üzümə bax!
Ayrılıq çətin olur,
Doyunca üzümə bax!

Əzizim, de, nə bilər,
Nə danışar, nə gülər.
Ellərin dastanıdır
Koroğlular, Nəbilər.

Əzizim dağa baxdım,
Qəlbimdə dağa baxdım.
Gör necə də xoşbəxtəm,
Çıxıbdı dağa baxtım.

Əzizim, göz eyləmə,
Dərdimi yüz eyləmə.
Qəlbim yaman inciyib,
Hər sözü söz eyləmə.

Əzizim, qanan olsa,
Dərdimə yanan olsa.
Neynirəm dünya malın,

Cananım canan olsa.

Əzizim, gülən azdı,
Ağlama, gülən azdı.
Təbibim çox olsa da,
Dərdimi bilən azdı.

Əzizim, gəl bu başa,
Bülbül qonub budağa.
Mənim kimi kim dözər
Çalın-çarpaz bu dağa.

Əzizim, bu nə yazdı,
Nə oxudu, nə yazdı?
Köksüm od tutub yanır,
Bu nə qışdı, nə yazdı?

Əzizim, gül baharsız,
Gülərmə gül baharsız?
Cəfa çəkdim, gül əkdim,
Açmadı gül baharsız.

Əzizim, gəl o başdan,
Oyan tez, gəl o başdan.
Çox oxuyub çalışma,
Bir şey çıxmaz o başdan.

Əzizim, bu qan ala,
Su axır bu kanala.
Oğul ona deyərəm,
El qanına qan ala!

Əzizim, yuva sına,
Bax, yurda, yuvasına.

Tərlandıma nə oldu,
Gəlmədi yuvasına?

Əzizim, aydın olsun,
Göy üzü aydın olsun.
Qız, sevgilin gəlibdi,
Gözlərin aydın olsun!

Əzizim, dağlardadı,
Gedərmi dağlar dadı?
Ana bayatı dedi,
Sədası dağlardadı.

Əzizim, yana dedim,
Tök telin yana, dedim.
Dünyanı bir tərəfə,
Səni bir yana dedim.

Əzizim, düzlər bizi,
Qoynunda gizlər bizi.
Vaxtıdan tez qocaltdı
Tənəli sözlər bizi.

Əzizim, canandı bu,
Dərdimə yanandı bu.
Əhdi-peyman bağladıq,
Əhdini danandı bu.

Əzizim, canandı bu,
Hər sözü qanandı bu.
Baxdı yadlar deyənə,
Yetənə inandı bu.

Əzizim, gözlə məni,

Bir şirin sözlə məni.
Qəm məni aparacaq,
Qoynunda gizlə məni.

Əzizim, düzə bir bax,
Dolan gəl, düzə bir bax.
Ayrılıq zamanıdı,
A gözlər, üzə bir bax.

Neynirəm bu bazarı,
Dörd yanında məzarı.
Ürəkləri yandırır
Bu paxıllıq azarı.

Dağlarda lala gördüm,
Sahibsiz qala gördüm.
Ana yerdə can verir,
Döşündə bala gördüm.

Dağların düzləri var,
Çox sirli sözləri var.
Demədilər, bu yerdə
Kimlərin izləri var?!

Göllər sonasız olmaz,
Kəklik xınasız olmaz.
Gəl qıyma, qanlı fələk,
Körpə anasız olmaz!

Dağlarda gəzənə bax,
Gül-çiçək üzənə bax.
Görün, mən nə gündəyəm,
Qarşımda süzənə bax!

Dağları dağlar gördüm,
Köksündə dağlar gördüm.

«Mənəm-mənəm» deyən kəs

Ananı ağlar gördüm.

Baxdım qələm qaşına,
Nələr gəldi huşuma?
Ta ayrılıq dəmidi,
Qoy dolanım başına.

Dağı qar aldı, getdi,
Otu saraldı, getdi.
Hər kimə işim düşdü,
Qanım qaraldı, getdi.

Dağlar, səndən bac aldıq,
Gah endik, gah ucaldıq.
Zəmanə pis, hökmü pis,
Vaxtından tez qocaldıq.

Bu dağlar qarsız olmaz,
Bağçalar barsız olmaz.
Günahkar zəmanədir,
Gözəllər yarsız olmaz!

Dağlara duman gəldi,
Necə də yaman gəldi.
Gözün aydın, gözəl qız,
Sevdiyin oğlan gəldi!

Dağlar viranə qaldı,
Güllər dərənə qaldı.
Cəfa çəkdim, bağ saldım,
Xeyrin görənə qaldı.

Bu dağlar, qala dağlar,
Olubdu qala dağlar.
Bizim kimi minləri
Salıbdı yola dağlar.

Bu dağlar, təzə dağlar,
Gəlməsin gözə dağlar.
Hər gələn öz dərđini
Deyibdi sizə, dağlar!

Bundan əvvəl, bir qərinə,
Qanlar axdı su yerinə.
Qəlbimdən bir od atıldı,
Dağlar dəydi bir-birinə.

Ağlamağa gözüm mənim,
Qoy ağlasın gözüm mənim.
Həmişə qəmgin oluram,
Heç gülməyir üzüm mənim.

Döysə də qəm daşı məni,
Heç vaxt sanma naşı məni.
Gündə min xəyala salır
Gözlərimin yaşı məni.

Dərdə, qəmə çatıb dağlar,
Əhvalımı qatıb dağlar.
Ellər köçüb, yalqız qalıb,
Xəbəri yox, yatıb dağlar.

Yenə yağıb qar dağlara,
Yol tapmadı yar dağlara.
İncimişəm, neçə vaxdı,

Şikayətim var dağlara.

Könül bilmir, dərdi nə,
Dərman edə dərdirinə.
Öz dərdirini özün çək,
Özgənin nə dərdirinə?

Arazın dərdi ağır,
Həmişə dərqli axır.
Amandır, köməyinə
Dərd qanan dərqli çağır.

Kəndimiz talan oldu,
Qar yağdı, boran oldu.
Görmədim haqq-ədalət;
Hamısı yalan oldu.

Yarın cananı mənəm,
Candan yananı mənəm.
Küsmüşük, barışarıq,
Dərdin cananı mənəm.

Bu dağın dövranı var,
Çox ağır karvanı var.
Tapdamayın gülləri,
Üstündə el qanı var.

Dağda duman nəş gəlir,
Yolun azıb, tərs gəlir.
Qulaq as bu daşlara,
Gör kimlərdən səs gəlir.

Qış gəlir, solur dağlar,
Boşalıb, dolur dağlar.

Bu gözəl gül-çiçəklə
Könlümü alır dağlar.

Gəlibdi hardan gözəl?
Nə olar yardan gözəl.
Görən yaxşı bilir ki,
Qış var bahardan gözəl.

Bağların barı mənəm,
Heyvası, narı mənəm.
Qoy durum, hamı görsün,
O qızın yarı mənəm!

Yanıma gələn hanı,
Danışıb, gülən hanı?
Gəzdim, gördüm hər yanı;
Dərdimi bilən hamı?!

Dərdimə ağladılar,
Qəlbimi dağladılar.
Ömür pəncərəsindən
Baxmamış bağladılar.

Yanıram yanan kimi,
Dərdimi soran kimi.
Gözlərim qan ağlayır,
Dağları görən kimi.

Bu bağa gözlər baxıb,
Çox gülərüzlər baxıb.
Dağlar özü söyləsin,
Nə qədər gözlər baxıb.

Gülərəm el güləndə,

Dərd-qəmini biləndə.
Ev-eşiyi bəzərəm
Sağlıqla yar gələndə.

Can dedim düzə, mərdə,
Düşməsin qəmə, dərdə.
Bu necə yaşamaqdı,
Mən kənddə, sən şəhərdə.

Canımı üzən yeri,
Dur, tez ol, bəzə yeri.
Kaş doyunca gəzərdim
Xəyalım gəzən yeri.

Dağ başını qar aldı,
Duman gəldi, qaraldı.
Dərdli gördüm dünyanı,
Qanım yaman qaraldı.

Arazın adına bax,
Alışır, oduna bax.
Əzəlki xoş günləri
Düşübdü yadına bax!

Gözü ağlar Arazın,
Suyu çağlar Arazın.
Xeyli vaxtdır, qəlbimi
Odu dağlar Arazın.

Araza düşdü Günəş,
Üstündən keçdi Günəş.
Nə düşündü, görəsən,
Bu yolu seçdi Günəş.

Dağların düzən yeri,
Gəzdim yar gəzən yeri.
Hayıf ki, heç görmədim
Sonalar üzən yeri.

Ey dağlar, sına məni,
Gəl salma qana məni.
Yaxşı həmdəm istərəm,
Anlaya, qana məni.

Toru dərədə qurdum,
Ovu bərədə vurdum.
Mənə candan əzizdi
Vətənim, ana yurdum.

Aşıq, sözün tez denən,
Düz danışıb, düz denən.
Qanana canım qurban,
Qanmazlara yüz denən.

Aşıq gülün solmasın,
Kimsə dərdə dolmasın.
Qoy üzünü heç zaman
Qara bulud almasın.

Arazım xan Arazdı,
Nə dərin, nə dayazdı
Yenə qarğadı fələk,
Gör bəxtinə nə yazdı?

Çay atıdı Arazın,
Həyatıdı Arazın.
Özü başdan-ayağa
Bayatıdı Arazın.

Üada salsın dağlar bizi,
Gül-çiçəkli bağlar bizi.
Dərdimizi bilə-bilə
Görəsən, kim ağlar bizi?

Aşiq sözün nə dana,
Nə gizlədə, nə dana.

Könül verdim nadana.

Mən aşiqəm, zər olsun,
Nər meydanda nər olsun.
Ay ellər, qardaşlaşın,
Qoy fikirlər bir olsun.

Mən aşiqəm, düz əllər,
Düz barbaqlar, düz əllər.
Elimizə yarasır
Şirin dilli gözəllər.

Mən aşiqəm boyuna,
Çağır, gəlim toyuna.
Həmişə arzum budur,
Düşə taylı-tayına.

Mən aşiqəm, nə danlar,
Nə danışar, nə ağlar.
Düşdüm qanmaz içinə,
Məni üzdü nadanlar.

Qadına bax, qadına,
Tərif yazdım adına
Bifəvaya yar dedim,

Mən xam oldum, bilmədim,

Tez alışdım oduna.

Gülləri dərən kimi,
Şal üstə sərən kimi.
Gözlərim qan ağlayır,
Dağları görən kimi.

Mən aşiq, dağ başına,
Yağışdı qar başına.
Bar-bəhərli bağlarım
Qaldı başlı-başına.

Bu güllər sizə qaldı,
Göz dəydi, gözə qaldı.
Çəkdi dərdi, qəmini,
Zəhməti bizə qaldı.

Haray sal, elə gəlsin,
Yaşılbaş gölə gəlsin.
Tez ol, bir bayatı çək,
Bu dağlar dilə gəlsin.

Bu dağlar, qəlbi dağlar,
Yaranıb qəlbi dağlar.
Dağlar qalıb viranə,
Görən qəlbi də ağlar.

Ey qala, qız qalasan,
Əhdinə düz qalasan.
Qız, sənə kim qarğıdı,
Ömürlük qız qalasan?!

Yar bağına girmədim,
Gül-çiçəyin dərmədim.

Hər kimə könül verdim,
Heç vəfalı görmədim.

Mən aşiq, ar eyləmə,
Bülbülü sar eyləmə.
Ömür sür kişi kimi,
Dünyanı dar eyləmə.

Mən aşiqəm, incisin,
Mən aşiqəm, incisin,
Saxla dürrün, incisin.
Tənəli söz danışma,
Könlüm səndən incisin.

Mən aşiqəm, gül diyar,
Lalə, nərgiz, gül diyar.
Dayanmışdım fikirli,
Baxdı mənə, güldü yar.

Mən aşiqəm, sər indi.
Yu dəsmalı, sər indi.
Yarım bir bağ salıbdı,
Hər tərəfi sərindi.

Nə gözəldi bu dağlar.
Dindirmə, bu da ağlar.
Neçə canlar itirib,
Haray çəkir bu dağlar

Saç ağardı, gəlmədin...
(2005) kitabı

NAĞILLAR, HEKAYƏTLƏR
NAĞILLAR, HEKAYƏTLƏR

ŞEH

Neçə gün idi ki, səhərin gözü açılan kimi, təbəssümlə gü-lən qönçələrin günorta olmamış gözlərinə qəmginlik çö-kür-dü. Quraqlığın od nəfəsi çiçəklərin ləçəklərini soldurur, üz-gözünü qarşdırırdı...

Yaxında özündən neçə boy üzün kölgəsini çiçəklərin üs-tü-nə sərəcək uca bir qaya yox idi.

Şaxəli qol-budağının, yaşıl əl-əl yarpaqlarının sərin kül-gə-sində çiçəkləri əzizləyəçək bir boylu ağac da gərəkdi.

Göyün mavi sinəsində bir əlçim qara bulud görünmürdü ki, köynəyini sıxıb çiçəklərin üstünə yağış səpələyə idi.

Quraqlığın od nəfəsi onların zərif təbəssümünə qənim kə-silmişdi.

* * *

Bir gecə hardansa topa duman peyda oldu. Qıvrılıb açıldı, qanadlandı. Qayadan qayaya, ağacdən ağaca, yaldan yala qonub çəmənə çatdı və çəmən boyu dizin-dizin sürünməyə başladı. Çisakli nəfəsi çiçəklərə toxunduqca ləçəklərin üstünə şəh damlları düzüldü. Yarpaqlar və otlar da bu damllarla bəzəndi.

Səhərin gözü açılan kimi, duman oyalandı və yavaş-yavaş dərələrə çəkildi. Səbh şəfəqində çəmən başdan-başa yanırırdı. Gecə şəhdə əməlli-başlı çimmişdi.

Qarşı yamacdakı qaya əlini qapının üstünə qoyub baxa-baxa:

-Çiçəklər ləçəklərinə inci düzüb, – söylədi.

Qarşı dağın meşəsindəki ağaclar başlarını əyib:

-Bürküdən çiçəklər tər tökür, -dedi.

Birdən-birə mavi səmanın sinəsində görünən əlçim bulud qaşlarını çatıb:

– Gecə gözümdən axıtduğım yağımın damllarıdır, -deyə pıçıldadı.

Üfüqdən boylanan Günəşi görən kimi, onların dodaqları təpidi. Qayanın sifəti bozardı, ağacların başı əyildi, əlçim bu-lud isə qızardı.

Günəşin qızılı donu hər tərəfə sərildikcə çəmənə də örtüdü. Par-par yanan şəh damlaları onun gözünə sataşdı. Tezcə qı-zılı donunun ətəklərini büküb, çiçəklərin və onların üs-tün-dən damlaları ehmalca sildi. Çiçəklər titrəşdi və büzüşdü. Çəmənə yenidən sükut çökdü.

Qarşı yamacdakı qaya silkələndi, meşədəki ağaclar yır-ğa-landı, əlçim bulud dalğalandı...

Səxavətli Günəş bu işə mat qalmışdı. O ki, çiçəklərə bir yamanlıq etmədi: onları ağlayan görüb, göz yaşlarını eh-mal-ca sildi. Sən demə, onlar çiçəklərin sevinc yaşları imiş! An-caq səxavətli Günəş onları hələ də göz yaşları bilir!..

QARĞA

Qədimlərdə qarğanın adı yox idi. Uca ağacların budaq-la-rında yuva qurar, bala çıxarardı. Çox zaman havada do-la-nar, ölmüş heyvanların ətinin qır-qırıntısı ilə qidalanardı.

Qabaqlar insaların nə qalmağa evi, nə də saxlamağa hey-vanı vardı. Qalın qar yağanda, qışın şaxtası, boranı baş-la-yan-da zəif heyvanlar ac qalıb qırılardı. Bu isə qarğanın lap ürəyindən olar, uca qoz ağacına qonub qırıldayardı:

– Qarr yağa, qar yağa, qar yağa!

Başqa quşlar və qarnı ac heyvanlar onun bu qarılısını xoşlamazdı. Ona qarğış edib, lənətlər yağdırırdı.

Başqa quşlar və qarnı ac heyvanlar onun bu qarılısını xoşlamazdı. Ona qarğış edib, lənətlər yağdırardı. Belə qanardılar ki, qarğanın qarılısı qar yağdırır.

* * *

Qərinələr keçdi. İnsanlar ev qurmağı, ev heyvanı sax-la-ma-ğı öyrəndilər. Onlar qış üçün azuqə yığdıqları kimi, hey-van-lara da quru ot topladılar.

Daha heyvanlar qabaqlardakı qədər qırılmırdı. Qarğa isə ha qarıldayır, qar, çovğun ona kömək etmirdi.

Bir gün qalın qar yağmışdı. Yer-yurd ağ yorğanla örtül-müşdü. Qarğa yenə sevinir, uca budağa qonub qarıldayırdı:

– Qarr yağa, qarr yağa, qarr yağa!

Qəfildən qasırğa qopdu. Qarı qaldırıb qabağına qatdı. Budaqları qırıq-qırıq qırdı. Qarğanı qara yumaq kimi gö-tü-rüb, qarşdakı qayaya çırpdı. Qanadı əzildi, qabırğaları qı-rıl-dı. Qarın üstünə düşüb, qırıq-qırıq qarılıdadı:

– Qar-r ya-ğa, qa-r, ağ-a, qa-r, ğa!

Ətrafda olan quşlar və heyvanlar onun yanına toplandı. Qarğa ölmüşdü. O çağdan qışda qarıldayan quşların adı «qarğa» qaldı...

QARA ÖKÜZ

Bir kişinin qara rəngdə öküzü vardı. İldə iki dəfə onu xışa qoşardı. Bir güzdə, bir də yazda. Onu da qonşunun öküzü ilə bir yerdə. İlin qalan çağlarında öküz boş qalardı. Odur ki, qara öküz əvgəndə olmuşdu. Onun girmədiyi bostan, tap-da-madığı zəmi qalmamışdı. Qonşular öküzün əlindən lap təngə gəlmişdilər. Qışda hansı qapıda ot tayası vardı, çəpəri bas-da-yıb, özünü tayanın üstünə salardı. Kişi çox yoxsul idi, öküzü satmağa, ya kəsməyə əli gəlmirdi. Qonşuların şikayətləri də onun canını boğazına yığmışdı. Hərdən hirsələnəndə öküzə bir-iki dəyənək çəkib deyərdi:

– Qara öküz, səni kəsib, gönündən çarıq tikmək mənə borc olsun!

İş elə gətirdi ki, bir gün qara öküz uçurumdan sürüşüb öl-dü. Kişi qara öküzün ətini qonşulara payladı, gönünü isə külləyib aşdadı. Gön quruyandan sonra, onu zolaq-zolaq

doğradı. Zolaqları bir-bir qatlayıb yığdı, aparıb dama qoy-du. Birini isə çarıq tikmək üçün tay-tay biçdi, suya qoydu, tükünü qaşdı. Gön qırıqlarını da atmadı, onlardan çarığa köşə çəkdi. Sonra özünə bir şişburun çarıq tikdi.

Kişi kimi görsə, çarığını göstərib deyərdi:

– Bir bax, qara öküz lap canımı cəzana gətirmişdi, indi gö-nündən çarıq tikib geymişəm!

Günlər gəlib keçdi, aylar ötdü. Güz çağı çatdı. Kişi taxıl zəmisini əkməliydi. Ancaq qonşulardan kimə ağız açdı, zə-mini əkməyə öküz vermədilər...

Zəminin mərsində oturub ayaqlarını uzatmışdı. Qara ökü-zü yadına düşmüşdü. Çarıqlara baxıb, özü-özünə de-yirdi:

– Qara öküz, məni yalnız qoyub getdin! İndi işdəklərin yadıma düşəndə az qalırım, gönündən tikdiyim çarığı da ayağımdan çıxardım...

TƏLƏYƏ DÜŞƏN QURD

Bir qudurmuş qurd el-obanın mal-qarasına, qoyun-quzu-suna dadanmışdı. Girəvəsinə düşəni parçalayırdı. Bir kişinin də neçə heyvanını aşırmışdı. Bu kişi çox fikirləşdi, çox götür-qoy eylədi. Bir yol aradı ki, bu qurdu tələyə salsın. Çox ax-tardı. Çox güddü, axırda, onun keçdiyi bərəni nişanladı. Bir keçid yer seçib, tələni orada qurdu. Neçə gün keçdi, qurd tə-ləyə yaxın durmadı. Kişi biclik işlətməyə başladı. Kolluğa gi-rib, qurdun gəlişini gözlədi. Uzaqdan onun gəldiyini görcək qoyun kimi mələdi ki, qurdun nəzərini özünə cəlb etsin. Qurd qoyun mələrtisi eşidib, yaxın gəldi. Həmin yerdən ke-çəndə ayağı tələyə düşdü. Ha dartındı, ayağını oradan çı-xa-ra bilmədi...

Kişiyə də elə bu lazım idi. Tez qaçıb qurdun əl-ayaqlarını bağladı. Dalına alıb, obaya gətirdi. Hay vurdu, camaat yı-ğış-dı.

Elə ki, hamının toplaşdığını gördü, üzünü camaata tutdu:

– Ay camaat, bu quduz kimin mal-qarasını, kimin qoyun-quzusunu, kimin keçi-çəpişini yeyib, başlaşın döyməyə.

Hərə irəli gəlib, qurda bir neçə dəyənək vurur və deyirdi:

– Mənim inəyimi yemisən, al, gəldi;

– Mənim danamı yemisən, al, gəldi;

– Mənim qoyunumu yemisən, al, gəldi;

– Mənim keçimi yemisən, al, gəldi;

Adamların içində bir güp düzəldən kişi dayanmışdı; onun heç bir heyvanı yox idi ki, qurd yesin. Ancaq o da iərli keçib, qurdu dəyənəkləməyə başladı.

Qurd bunu görüb, zarıya-zarıya soruşdu:

– A kişi, o biriləri məni döyür. Haqlıdırlar, axı onların mal-qarasını, qoyun-quzusunu, keçi-çəpişini yemişəm. Bəs sən niyə məni dəyənəkləyirsən. Sənin ki, heç bir heyvanın yox idi ki, yeyəm?

Kişi qurda belə cavab verdi:

– Bilirəm ki, mənim də heyvanım olsaydı, yeyəcəkdin. Ona görə, mən də öz payıma acığımı çıxıram...

DƏYİRMAN DAŞI

Biri vardı, biri yoxdu, bir çayın üstündə su dəyirmanı var-dı. Ətraf obalarda özgə dəyirman olmadığından bütün elat bura axışar, bu dəyirməndə dən üyüdərdi. Buna görə, su də-yirmanında ilin hər çağında nobat olardı. Bir daharcıq dəni üyütməkdən ötrü günlərlə dəyirməndə nobat gözləyərdilər...

Sizə kimdən deyim, kimdən danışım. Bu dəyirməna yaxın kəndlərin birində güzəran keçirən kasıb bir kişidən. Kişiyə üzsüz İmran deyərdilər. Hara getsə, öz haqqını istəməyə üzü gəlməzdi. Onçun da adını «üzsüz» qoymuşdular. Bu kişi zə-misini halal zəhmətlə əkər-biçər, taxılını döyüb, dağarcıq-da-ğarcıq dəyirməna aparar, nobat gözləyə-gözləyə dəni üyü-düb, ununu evə gətirərdi. Ancaq bir dağarcıq dəni üyütməyi bir neçə gün çəkərdi...

İmran kişinin qoluzorlu, qabağından yemiyən, bir oğlu vardı. İşi-gücü ona-buna sataşmaq, dava salmaq, ara qarış-dırmaqdı. Çox adam abırına qısılib, onunla üz-üzə gəlməz, üz-göz olmazdı. Bu oğlana elə gələrdi ki, ondan sinir, çoxu onun qorxusundan əsməcə tutur...

Bir dəfə İmran kişi yenə dəyirmanı dən aparmışdı. Yaz fəslidi. Dəyirməndə nobat çoxdu. Evdə külfəti onu göz-lə-yirdi ki, un gətirsin, çörək bişirsinlər. Ancaq kişi gecikirdi. Oğlu hövsələdən çıxmışdı. Hirsli-hirsli çölə çıxıb evə qayı-dır-dı. Axırda, dözə bilməyib, dəyirmanı getdi. Nə görsə, yax-şı-dı? Dəyirman ağzınacan nobat gözləyənlərlə dolmuşdu. Oğlan gözlədi, birinin dənini üyünüb qurtarandan sonra, dağarcığı qapıb, içəri cumdu.

– «Ay qardaş, axı mənim nobatımdı»– deyən arvadı itə-lə-di, üstünə yumruq çəkdi. Sonra utanmadan dağarcığı dən-li-yə boşaltdı.

İmran kişi ha istədi, oqluna qarşı çıxsın, nobatı pozmasın, mümkün eyləyə bilmədi. Oğlan zor gücünə öz işini görürdü. Bir dağarcıq dən üyündü, oğlan unu götürüb, atası ilə evə gəldi.

Yol uzununu İmran kişi oğlunu ha danladı, ha öyüd-nəsihət verdi, oğlu ipə-sapa yatmadı. Evdə atasının üstünə çımxırıb dedi:

– Bundan belə, dəyirmanı dənini özüm aparacağam!..

İmran kişi çox yalvardı ki, oğlu dəyirmanı getməsin. Bi-lirdi, getsə, genə adamları bir-birinə qatacaq.

Oğlan atasının öyüd-nəsihətinə məhəl qoymadı. Dağarcığı götürüb, dəyirmanı getdi. Onu itələdi, bunu yıxdı, dənini üyütdü. Kimsə qorxudan ağzını açma bilmədi.

Bir gün belə, iki gün belə... Dəyirməndə nobata duranlar daha onun bu işdəklərinə öyrəncəli oldular. Elə ki, dağarcıq çiyində dəyirmanı girirdi, qabağına çıxan, nobat göz-lə-mə-sini dik gözünün içinə deyən tapılmırdı...

İmran kişi yerində oturma bilmirdi. Başa düşürdü ki, bu işin axırı yoxdu. Bir gün, bir məqam yetişəcək, onun da ipini yığan

peyda olacaq. Ona görə, bu səfər oğlu dəyirmandan qayıdanda qabağını kəsdi:

– Ay oğlul, gəl daşı ətəyindən tök, qoy dəni özüm aparım dəyirmana...

Oğlu genə ağır cavab verdi:

– Qoca kişisən, otur yerində, sənın nobatda nə işın var, özümə nə olub?!

İmran kişi yalvartıdan hədəyə keçdi:

– Yaxşı, get-gəl! Həlbət, bir dəyirman daşını bir əllə sax-layan böyürdən çıxacaq?! Onda, baxacam halına! Onda, başa düşəcəksən, dəyirmanın nobatını pozmaq nədi?!

Bunlar höcətləşməkdə olsunlar, sizə kimdən deyim, bu kəndin çobanından. Çoban ömrü boyu dağda-daşda, aran-da-yaylaqda qoyun saxlardı. Qaya təki boyu, dağ təki enli kürəyi, dəmir təki möhkəm biləyi vardı. Çomağının zərbin-dən qurdlar ulamışdı, itlər zingildəmişdi. Nə başınızı ağrı-dım, bu el-obada onun yayını əllyən, çomağına çomaq vu-ran olmamışdı. Bu çoban hərdən dəyirmana gələr, itlərinə yal bişirmək üçün arpa üyüdərdi. Bir gün yenə bura gələndə dəyirmançı əhvalatı ona danışdı. Çoban dedi:

– Qoy gəlsin, mən ona nobat pozmağı göstərəm!

O, dağarcıqdakı arpanı dənliyə boşaldıb, üyünüb qur-tar-masını gözləməyə başladı. Çoban arpa ununu kürəklə da-ğar-cığa yığırdı ki, İmran kişinin oğlu içəri girdi. Genə heç kimə məhəl qoymadı. Çiyində dağarcıq dənliyə sarı yeridi...

Çoban altdan-yuxarı ona göz ağartdı. Oğlan çobanı da saymadı, heç vecinə almadı, elə bil, onu görmürdü.

Çoban bir əllə dəyirman daşını tutub saxladı. Daş hər-lən-məkdən dayandı. Oğlan özünü görməməzliyə vurdu. Bu, ço-ba-nı cin atına mindirdi. O biri əli ilə oğlanın qıçından yapış-b, yerə sərdi. Oğlan çırpınıb, onun əlindən qurtarmaq istə-di, mümkün olmadı. Dağarcıq yerə düşəndə ağzı açıldı. Buğ-da dəyirmanın içinə səpələndi...

Çoban ayağa qalxıb, onu yerdən qaldırdı:

– Yiğ yerdən zəhrimarını!

Oğlan gördü, yox, bu xına o xınadan dəyil. Atasının sözü yadına düşdü. Ovuc-ovuc buğdanı dağarcığa yığmağa baş-la-dı. Elə ki, buğdanı yığıb qurtardı, çoban onu bir də dik qal-dırdı, dağarcığını belinə şəlləyib, dəyirmandan çölə çıxardı:

– Get, bir də qatırcının qatırını hürkütmə!

Oğlan suyu süzülə-süzülə evə qayıtdı. Büzüşüb yumağa dönmüşdü. İmran kişi onu bu halda görəndə məsələni anladı və üzünü oğluna tutub dedi:

– Ay oğul, bəs mən demədim, bir gün dəyirman daşını bir əllə saxlayan böyürdən çıxacaq?!

Oğlu isə xəcalətindən başını aşağı salıb dinmirdi...

ƏLİ VƏLİYEVİN TOPLADIQLARI

QORXURAM, BU SÖZ YALAN OLA...

Bir gün tülküyə deyirlər:

– Gözün aydın, səni toyuqlara çoban qoyurlar...

Tülkü zülüm-zülüm ağlayır. Soruşurlar:

– Ay tülkü, daha niyə ağlayırsan, axı səni, başa çəkirlər, sayırlar?

Tülkü daha bərkdən zarıldayır:

– Qorxuram, bu söz yalan ola!..

SAĞSAĞANLININ QURUD MƏSƏLƏSİ

Bir dəfə yay vaxtı sağsağanlı dövlətlilərindən birisi həyət-də qurud sərribmiş. Həyətə qonan sağsağan qurudun birini dimdiyinə alıb uçar. Ev yiyəsi sağsağanın dalınca düşür. Kişi axşama kimi, onu o koldan bu kola qovur. Güya Gün ba-tanda qurudu saldırıb, geri qayıdır...

Qonşular soruşurlar:

– Ay qonşu, qurudu harada saldırdın?

Ev yiyəsi gülə-gülə saqqalını tərpedib, otuz kilometrlik bir yeri nişan verir və lovğa-lovğa deyir:

– Mən hər sağsağana bir qurud versəm, dünyanın bütün sağsağanları dadanıb, kəndə comaşar. Onda, kəndin də adı Sağsağanlı olar...

Deyilənə görə, əsil adı Kalafalıq olan bu kəndin adı o zamandan, doğrudan da, Sağsağanlı qalır...

MOLLA VƏ OĞRU

Bir oğru mollanın oğlunu dilə tutub, oğurluğa aparır. Mollanın bundan xəbəri olmur. Onlar tərəkəmə obasından bir kəl oğurlayırlar. Kəli kəsib, ətini satandan sonra, gөнünü qurudub, zollamaq vaxtı çatır. Oğru mollanın yanına gedib, xəbər alır:

– Axund, oğurluq kəlin ətini yeyib, könündən çarıq tik-mək olarmı?

Molla hirsələnib qışqırır:

– Məhun! Müsəlmanın dilinə haram tikə dəysə, bu dün-ya-da kafər, o dünyada cəhənnəmlikdir.

Oğru özünü o yerə qoymayıb deyir:

– Molla, kəli sənin oğlunla bir yerdə oğurlamışıq...

Molla, əvvəlcə, susur. Sonra ora-bura baxıb, qəraətlə de-yir:

– Cənnət cəlaləst,

Yaş gön həlaləst.

Kəlin qalın zolundan

Bir cüt çatar mollaya...

«AZ TƏFƏVÜTÜ VAR, AĞA!»

Bir bəy gündə neçə yol muzdurun atasına söyürmüş. Muzdur isə cavabında deyirmiş:

– Az təfəvütü var, ağa!

Bu cavab bəyi fikrə salır. Axırda, dözə bilməyib, muz-dur-dan xəbər alır:

- Ə, hərçi bətdərin biri, məni ələ salmısan?
Muzdur heyrətlə çiyinlərini çəkir:
– Ağa, nə olub ki?!
Bəy daha bərkdən qışqırır:
– Canına azar olub, o nədi, mən hər dəfə atana söyəndə «az təfavütü var, ağa!» – deyirsən?
Muzdur gülə-gülə deyir:
– Ağa, sən qışqıra-qışqıra mənim atamın adını bir dəfə çə-kirsən, mən isə ürəyimdə sənın atanın adını yüz dəfə çəkirəm. Ona görə, təfavütü az olur...
Bəy cavab tapmayıb, hirsindən bıqlarını çeynəyir...

BƏYİN KAĞIZI **BƏYİN KAĞIZI**

Bir dəfə Abdal Qasım qışda Qarabağ bəyindən at yükü ta-xıl istəyir. Bəy onu hörmətlə qarşılayıb deyir:

– Abdal Qasım, bir at yükü taxıl nədir ki, indi darğaya kağız yazaram, gedib alarsan...

Bəy kağızı yazıb ona verir. Ancaq kağızda nə yazıl-dığın-dan xəbəri olmur. Evə qayıdan kimi, kağızı oğluna oxut-durur. Bəy yazıbmiş ki, darğa Qasıma bir yük buz ver...

Abdal Qasım kağızı cibinə qoyub saxlayır. Elə ki, yay gi-rib, taxıl biçilir, xırman döyülür. Taxıl anbarlara yığılan vaxt Qasım palanlı ata minib, darğanın hüzuruna gəlir və bəyin kağızını ona verir. Darğa kağızı oxuyub, mat-mat Qasımın üzünə baxır. Haçandan-haçana özünə gəlib deyir:

– Qasım lələ, bəy məni buyurur bitməz işə, adımı qoyur yarıtmaz. A kişi, ilin-günün bu vaxtında Qarabağda bir at yükü buzu hardan tapım?!

Abdal Qasım özünü bilməməzliyə vurur:

– Darğa, özün bilərsən, mən bəydən xahiş etlədim, o da sənə kağız yazıb, indi bir yük buzu ver aparım...

Darğa ələcsiz qalıb, mülayimliklə deyir:

– Qasım lələ, gəl, sən razı ol, buzun əvəzinə, çuvallarını doldurum sarı buğdayla, çıx-get...

Abdal Qasım naz sata-sata razılıq verir və buğda dolu çuvalları ata yükləyib, geri qayıdır...

ŞAH ABBASIN SUALLARI

Bir gün Şah Abbas vəziri Allaverdi xanı yanına çağırıb deyir:

– Sənə üç sual verəcəyəm, cavablarını düzgün tapsan, ənam alacaqsan... Cavablarını doğru verməsən, dar ağa-cın-dan asılacaqsan...

Allaverdi xan qorxa-qorxa deyir:

– Buyruq sizinkidir, hökmdarım!..

Şah Abbas sualları verir:

– Birinci sual belədir: – Dünyada hansı gül qiymətlidir?

– İkinci sual belədir: – Dünyada ən pis hərəkət nədir?

– Üçüncü sual belədir: Çərxi-dövrən nə deməkdir?

Allahverdi xan görür, çox bərkə düşüb. Şahdan qırx gün möhlət istəyir. Qiymətli libasını geyir, atını minib, kəndləri gəzməyə başlayır. Bu minvalla 39 gün keçir. Suallara cavab verən tapılmır ki, tapılmır...

Gün günortadan əyləndə bir dəyirmanı çatır. Su də-yir-manında salam verib, atdan düşür. Atı qol-bənd eyləmək istəyəndə dəyirmançı onun əyin-başına baxıb, atın yedəyini əlinə alır, bir kənara çəkib, qabağına bir xorum ot qoyur.

Sonra qonağa «Xoş gəldin» eyləyib soruşur:

-Mənim üçün qulluğunuz?

Allahverdi xan oturur və dəyirmançı ilə söhbətə başlayır. Söhbət arasında şahın suallarını dəyirmançıya deyib, cavab gözləyir. Xanın gözləmədiyi halda, kişi suallara çox aydın və səliqəli cavab verir:

– Dünyada ən qiymətli gül pambıq gülüdür. Onun üçün öləndə adamların ağzına və gözünə pambıq qoyurlar.

-Dünyada ən pis hərəkət nəfiskarlıqdır. Adamların başına gələn bəlaların hamısı nəfsin ucundan gəlir.

– O ki, qaldı çərxi-dövrən məsələsinə, zəhmət çəkin, paltarınızı soyunub, mənə verin. Mən sizin paltarınızı ge-yəcə-yəm. Siz də mənim paltarımı...

Vəzir təklifi qəbul eyləyir. Dəyirmançı Allahverdi xanın paltarını geyinib, ata minir. Sonra qamçını əlində bir necə dəfə kənara qıçayıb deyir:

– Çərxi-dövrən odur ki, dəyirmançını ata mindirib, vəzir eyləyir, vəziri atdan endirib, dəyirmançı halına salır. Çərxi-dövrən bütün günü tərəzi gözləri kimi qalxıb enir. Bu, çərxi-dövrənin peşəsidir...

EŞQ VƏ ABDAL ƏFSANƏSİ

Bir dövlətlinin Eşq adlı gözəl qızı vardı. Bu qız yoxsul oğ-lu Abdala aşiq olmuşdu. Ancaq qardaşlarının üçü də buna razılıq vermirdilər. Abdalın görən kimi, ona hədə-qorxu gəlirdilər:

– Bizim bacımızla yaxınlıq eyləmə. Hərgah sözüümüzü eşit-məsən, özünü ölmüş bil!

Buna baxmayaraq, qız hər gün Qarasu çayının kənarında Abdalla görüşür.

Qardaşlar qıza da hədə-qorxu gəlirlər. Bir gün toran vaxtı Eşqlə Abdal yenə çay qırağında bir-birini tapırlar. Bunu bi-lən qardaşlar yaraqlanıb, onlara hücum edirlər. Eşq yanıqlı-yanıqlı oxumağa başlayır:

Əziziyəm, al məndən,
Yaşıl səndən, al məndən.
Ya dərdimə çarə ol,
Ya bu canı al məndən.

Qızın səsi obaya yayılır. Hamı evdən eşiyə çıxıb, bu səsə qulaq kəsilir...

Eşq qardaşlarının gəldiyini görüb, Abdalın qucağına sığınır. Abdal onu bərk-bərk qucaqlayıb saçlarını tumar-la-yır...

Qardaşlar həmin yerə yetişəndə gözlərinə inanmırlar, bir az qabaq oğlanla qızın durduğu yerdə, Ay işığında, qön-çə-lənmiş qızılgül kolu, dibində isə boynunu büküb, ona baxan bənövşə görürlər...

Onlar yerlərində dönüb qalırlar. Sonra obaya qayıdıb, gördüklərini camaata danışirlar. Bu əhvalat ağızdan-ağıza düşür. Hamı iki gəncin uğursuz sevgisinə acıyır...

Deyilənə görə, Eşqlə Abdalın görüş yerində sonradan türbə tikirlər və bura ziyarətgaha dönür.

SƏN NİYƏ OYNAYIRSAN?

– Deyir, keçmişlərdə bir fəhlə qazandığı pulları vermiş mollaya ki, saxlasın, vətənə qayıdanda alıb aparar. Fəhlənin qazancı yüz manata çatanda molla yanına gedib, pulunu istəyir. Molla danıb, pulu vermir. Fəhlə əlacsız qalıb, yenə iş-ləməyə başlayır.

Günlərin bir günündə gözəl bir qadına yük gətirməli olur. Fəhlə yükü yerə qoyub, dərin ah çəkir. Qadın soruşur ki, ya-nıqlı ah çəkdi? Fəhlə, əvvəl, demək istəmir, sonra başına gə-lənləri açıb söyləyir. Qadın söz verir ki, əsla ürəyini sıxma, pulunu qəpiyinə kimi alacaqsan. Sonra bəzənib-düzənir, ba-halı daş-qaşları taxır, qızıl boyunbağlarını boynuna salıb, molla yanına gedir. Fəhləyə deyir ki, mən molla ilə da-nışdığım vaxt sən içəri gir, pulunu istə. Qulluqçusuna tapşır ki, mən molla ilə şirin danışdığım yerdə qapını açıb, içəri gir və deginən «xanım, muştuluğumu ver, ağam gəlib». Xanım dedi ki, kimi hərəkət eləyir. Molla yanına gedib, salam-ka-lamdan sonra deyir:

— Molla əmi, ərim evdə yoxdur, qorxuram. Xahiş elə-yi-rəm, ərim gələndə kimi mənim qızillərini, daş-qaşlarını sax-layasan. Molla razılıq verib, dil tökdüyü vaxt fəhlə içəri gi-rib, pulunu istəyir. Molla xanımın yanında özünü etibarlı göstərmək üçün fəhlənin pulunu tamam-kamal gətirib verir. Bu vaxt qulluqçu gəlib deyir:

— Xanım, muştuluğumu ver, ağam gəldi.

Xanım da, qulluqçu da, fəhlə də çirtiq çalıb oynamağa başlayan zaman molla da onlara qoşulub sındıra-sındıra sü-zür. Mollanın oynadığını görən xanım soruşur:

— Molla əmi, mən oynayıram, çünki ərim gəlib, qulluqçu oynayır, çünki ağası qayıdıb, fəhlə oynayur, ona görə ki, pulunu alıb. Sən niyə oynayırsan?

Molla gülüb cavab verir:

— Xanım, mən də sizin kimilərinin felinə düşdüyümə görə oynayıram.

VƏFALI DOST HANSIDIR?

— Bir gün ata ilə oğulun mübahisəsi olur. Oğul öz dost-la-rını, ata öz dostlarını tərifləyir. Hər ikisi dostunun sə-da-qə-tin-dən, vəfasından danışır. Ata oğluna deyir: – Quru təriflə heç kəs heç kəsi inandıra bilməz. Gəl dostlarımızın vəfasını sı-na-yaq.

Oğul razılaşır. Onlar iri bir öyəc kəsir, ağın arasına qo-yub, ata yükləyirlər.

Ata deyir: – Bala, hansı dostunu lap sədaqətli hesab elə-yirsən, atı sür onun qapısına.

Oğul ən çox inanıb, ürək qızdırdığı dostunun qapısında dayananda it hürür.

Ev yiyəsi həyətə çıxıb, qonaqları görən kimi deyir: – Xoş gəlmisiniz, göz üstə gəlmisiniz. Bəs niyə çöldə durursunuz? Evə buyurun.

Şərtlərinə görə oğul dinmir, ata danışır: – Bilirsiniz, nə var? Kəndin bəyi namusumuza toxunmaq istəyirdi, öl-dür-dük. Atın üstündəki onun meyitidir. Gərək bunu elə bir yer-də basdıraq ki, heç kəsin ağına gəlməsin!

Kişi sözünü qurtarmamış, ev yiyəsi əl-ayağa düşüb, dili dolaşa-dolaşa deyir: – Yox, başına dönüm, aman günüdür, məni dilə-dişə salmayın. Sabah sizin izinizə düşüb, birbaşa

mənim qapıma gələrlər, ölünü məndən istəyərlər. Yox, aman günüdür, qanı məndən uzaq eləyin!

Ata ilə oğul həyətdən tərpənməmiş ev yiyəsi içəri girib, qa-pını örtür. Ata oğlunun üzünə baxır, ancaq heç bir söz de-mir. Onlar bu kənddən çıxıb, başqa kəndə yola düşəndə ata deyir: – Qabaqkı kənddə mənim bekara bir dostum var. Ge-dək onun qapısına.

Onlar qapıya çatanda gecədən xeyli keçibmiş. Camaat şi-rin yuxudaymış. İtin səsinə ev yiyəsi çölə çıxır. Qonaqları gö-rən kimi soruşur: – Gecənin bu vaxtı xeyir ola?

Ata cavab verir: – Bilirsən, nə var? Kəndin bəyi namu-su-muza toxunmaq istəyirdi, öldürdük. Atın üstündəki onun meyitidir. Gərək bunu elə bir yerdə basdıraq ki, heç kəsin ağ-lına gəlməsin.

Kişinin sözü qurtaran kimi, ev yiyəsi deyir: – Lap yaxşı eləmisiniz, əlinizin içindən gəlib. Onu elə yerdə korbakor elərəm ki, bu dünya durduqca yerini bilən olmaz!

Bu sözdən sonra ataya deyir: – Oğlan atı saxlasın. Biz me-yiti yerə qoyaq.

Ata kişinin sözünə əməl eləyir. Atın yükünü yerə qo-yur-lar. Ev yiyəsi cəmdəyi düşürə-düşürə deyir: –Tünbətün ol-muş nə canaraq şey imiş.

Ata ilə oğul baxır, öv yiyəsi deyir: – Meyiti basdırmaq haq-qında fikirləşməyin, siz gedin içəri, mən atı rahat eləyim, ye-nə məsləhətləşərik.

O atı tövləyə çəkib, qaydınca ata ilə oğul ağı açır, öyəcin cəm-dəyi görünür. Ev yiyəsi gəlib əhvalatı belə görəndə so-ru-şur: – Bəs hanı bəyin meyiti?

Ata məsələni açıb deyir. Üçü də gülüşür. Sonra öyəc atin-dən kabab bişirib, səndən naxoş, o ki lazımdır, yeyirlər.

SƏMƏD QARAYEVİN TOPLADILARI

ŞAH ABBASIN DUZU

Şah Abbas təğyiri-libasda gecə şəhərə çıxır və küçədə üç nə-fərin baş-başa söhbət etdiyini görür. Yaxınlaşıb salam verir və yaxına gəlməyə icazə istəyir:

– Qardaşlar, sizi allaha and verirəm, hara getsəniz, mənə də yoldaş edin, sizə zərərim dəyməz, ağır külfət sahibiyəm, bəl-kə, sayənizdə bir balaca qazancım oldu.

Bundan soruşurlar ki, nə sənətin var, nə iş bacarırsan?

Şah Abbas isə deyir ki, əvvəlcə, siz sənətinizi, bacarığınızı de-yin, sonra da mən deyəcəm. Bunlardan biri deyir ki, mən bü-tün itlərin dilini bağlayıram. O biri deyir ki, nə cürə bağlı qı-fil olsa, mən açaram. Digəri də deyir ki, mən bu qaranlıq gecədə gördüyüm adamı çox uzun vaxtdan sonra da ta-nı-yı-ram.

Deyirlər ki, indi də sən öz bacarığını de. Şah Abbas cavab verir ki, mən sağ əlimi bığığa çəksəm, adamı öldürər, sol əli-mi bığığa çəksəm, ölümdən keçərlər.

Bunlar sevinirlər ki, bu da vacibdir, yoldaşlığa qəbul edirik.

İndi haraya getmələrini götür-qoy edirlər. Biri xəzinəyə yarımağa, birisi tacirin evini talamağa və s. təkliflər edirlər.

Şah Abbas deyir ki, niyə dərəyə düşürsünüz, gedək şahın xə-zinəsindən hərəməz bir az aparaq. Əvvəl, razılaşımlar, sonra Şah Abbas onları razı salır hərəkət edirlər...

Şəhərə girəndə it dili bağlayan irəli çıxır; itlərin dili kəsilir, şahın sarayına yaxınlaşanda qıfil açan irəli keçib, bütün qı-fil-ları açır. Xəzinəyə girirlər. Qaranlıq olduğu üçün əllərini yerə sürtür, yoxlaya-yoxlaya gedirlər. Qabaqda gedən qə-fil-dən dayanır. O, əlini ağzına vurub deyir: –Qayıdın, kişinin du-zu dilimə dəydi, haramlıq edə bilmərəm.

Bunların üçü də geri dönr. Şah Abbas isə özünü bil-mə-məzliyə vurur:

– Bu qədər zəhmətdən sonra, niyə boş gedək, hərəməz bir az xəzinədən götürək!

Lakin yoldaşları razı olmurlar. Onu itələyib, çölə salır, öz-lə-ri də çıxıb gedirlər. Şah Abbas xahiş edir ki, yerinizi

mənə de-yin, sabah gəlim, sizi tapım. Sonradan yerlərini şaha nişan ve-rirlər.

Şah Abbas saraya qayıdır. Ertəsi gün bir neçə xidmətçi gön-dərib, haman adamları sarayın meydanına gətirməyi əmr edir. Onları asdırmaq istəyirmiş. Şah qadın libası geyib, yo-lun kənarında arvadlarla dayanır və incə səslə soruşur:

– Bu yazıqlar görün nə ediblər ki, şah bunları asdırmağa apa-rır?

Elə bu vaxt adam tanıyan şaha yaxınlaşıb deyir:

– Qadın paltarı geymişən ki, gizlənəsən? Gəl birlikdə ge-də-cəyik!.

Yoldaşları razı olurlar ki, ayıbdır, arvadla işin olmasın, bəl-kə, bu dünən dəriş libası geymiş imiş...

Kəcəsi, bunları meydana gətirirlər, şah da libasını dəyişib, öz taxtında oturur.

Sən demə, şahın vəziri-vəkili, xəzinədarı qapının ya-rıl-dı-ğı-nı görüb, xəzinəni gecə talayıb aparırlar. Xəzinə bom-boş qa-lır.

Şah Abbas bunların hamısını bilir, əlini yuxarı qaldırır ki, sağ əlini bığına çəksin, adamtanıyan əl qaldırıb, söz istəyir. Şah ona söz verir.

Adamtanıyan şaha deyir: –Şah sağ olsun, hər şey sizə bəl-li-dir,. Xahiş edirəm, bizi bu nahaq işdən qurtarmaq üçün sol əli-nizi bığımıza çəkəsiniz. Şah gülür, sol əlini bığına çəkir, bun-ları dar ağacından uzaqlaşdırıb, baş vəziri, vəkili və xə-zinədarı gətirirlər. Şah sağ əlini bığına çəkir, oğruları dar ağa-cına çəkirlər.

Sonra Şah Abbas xalqa deyir: –Mənim bir çimdik duzum bun-ların dilinə dəyən kimi, malıma haram qatmaqdan im-ti-na etdilər. Ancaq ömrüboyu sarayımda yallanan belə ha-ram-zadalar xəzinəmi gecə ikən talan eyləyiblər.

Şah Abbas həmin üç nəfərdən birini baş vəzir, birini vəkil, o birini isə xəzinədar təyin etdi.

ŞAH ABBAS VƏ NAXIRCI

Şah Abbasa xəbər verirlər ki, filan kənddə yaşayan na-xır-çı Vəlinin həm ağılda, həm də gözəllikdə tayı-bərabəri ol-ma-yan bir qızı var.

Şah qıza elçi göndərir. Qız elçilərdən soruşur ki, şahın nə sənəti var?

Elçilər gülür və deyirlər ki, böyük bir dünyanın şahı üçün nə sənət lazımdır?

Qız razılaşmır: – Şahlıq sənət deyil, sabah şahlıqdan düş-sə, it gününə düşə bilər.

Elçilər qayıdır və şaha xəbər verirlər. Şah, əvvəl, qə-zəb-lə-nir, sonra səbr edib soruşur ki, qısa vaxtda nə sənət öyrən-mək olar?

Vəzir-vəkil götür-qoy edib, bu qərara gəlirlər: «Ən asan sənət keçə salmaqdır». Şah razılaşır, keçəçi usta tapıb gətirirlər. Şah keçə salmağı ondan öyrənməyə başlayır. Az vaxtda ke-çə salmağı öyrənir.

İkinci dəfə qızın elçiləri gedib, şahın öyrəndiyi sənəti qıza deyirlər. Qız şahın öyrəndiyi sənəti gözləri ilə görür və ona ərə getməyə razılıq verir. Şah Abbas naxırçı qızı ilə evlənir və qı-sa vaxtda bunun ağılna, dərrakəsinə heyran olur, onu baş hə-rəm təyin edir.

Şah, öz adəti üzrə, hər gecə təğyiri-libas olub, şəhəri gə-zir-di. Bir gün nərdivanla yerin altına enir. Adamlar onu tutub, ye-rin altındakı zirzəmiyə aparırlar. Şah baxır ki, zirzəmi qul-dur-larla doludur; adamları aparıb başını kəsir, ətindən cür-bə-cür yeməklər bişirirlər. Cəllad gəlib, onu da kəsməyə apa-ran-da şah xahiş edir ki, quldurların başçısı ilə gö-rüş-dür-sün-lər.

Şah başçıya deyir:

– Mən qoca adamam, ağırəm, ətim heç nəyə yaramaz. Si-zə başqa yolla daha çox xeyir verərəm. Yaxşı bir sənətim var.

Quldur başçısı soruşur:

– Hansı sənəti bacarırsan?

Şah isə cavab verir:

–Mənə yun və bir də yay verin. Yaxşı keçə salım, siz də apa-rıb satın. Xeyli gəlir götürə bilərsiniz. Keçəni şahın adam-ları çox baha qiymətə alırlar...

Başçı razılaşıır. Şaha yun və yay verirlər. O, yayın kirəcini ağac toxmaqla döydürür, yunu təmizləyir, döşəyib keçə salır. Ke-çənin isə içərisinə yunun öz rəngində düşdüyü zirzəminin ye-rini yazır. Keçəni bağlayıb satıcıya verir və deyir ki, başqa yer-də ucuz gedəcək, şah sarayına aparın, orada iki qat qiy-mə-tinə satacaqsınız.

Keçəlləri şah sarayının həyətinə gətirirlər. Əyanlar keçəni al-maqdan imtina edirlər. Naxırçı qızı balkondan baxıb, keçə sa-tanları görür və hal-əhval tutur, tez onları geri qaytarmağı tə-ləb edir. Keçə satanlar sevincək geri qayıdırlar. Naxırçı qızı gös-təriş verir ki, onlara istədikləri qiyməti verib, yola sal-sın-lar. Həm də tapşırır ki, yenə də keçə gətirsinlər.

Şah Abbas neçə gün saraya qayıtmır. Naxırçı qızı bundan şüb-hələnir. Şahın keçə salmaq sənəti yadına düşür. Ona görə də keçəni açıb, diqqətlə yoxlayır və keçənin içindən zirzə-mi-nin yerini öyrənir. Dərhal əmr edir ki, böyük bir dəstə həmin zir-zəmiyə hücum etsin, şahı qurtarsınlar.

Elə də edirlər. Şah Abbas cəlladların əlindən qurtulur və onun əmri ilə quldur yuvasını dağıdırlar. Şah naxırçı qızını da-ha çox sevməyə başlayır.

ŞAH ABBAS VƏ QADINLAR

Şah Abbas gecə şəhəri gəzməyə çıxanda qıraq mə-həl-lə-lər-də-ki evlərdən birində işıq yandığını görür. Şah evin pən-cə-rə-si-nə yaxınlaşır və dəhşətli bir hadisənin şahidi olur; bir qa-dın-la kişi adam öldürürdülər. Şah görür ki, ölən qanı qa-pı-nın altından çölə axır. O, əlini qana batırıb həmin evin qa-pı-sına çəkir və çıxıb gedir.

Ev sahibəsi oynacı ilə gecəyəkən kişisinin meyitini aparıb giz-lədir. Qadın ehtiyat edib, qapı-bacaya bir də göz gəzdirir. Nə görsə, yaxşıdır? Qapıya qanlı əl vurulub. Başa düşür ki, bu, bir işarədir. Ona görə küçələrindəki qırx evin hamısının

qa-pısını qanla nişanlayır. Ertəsi gün şah adamlarını göndərir ki, qan nişanlı qapının sahibəsini saraya gətirsinlər. Məmur-lar gəlib görürlər ki, küçə boyu bütün qapılara qan ləkəsi vu-ru-lubdur. Bunu xəbər verəndə şah qəzəblənib, əmr edir ki, o kü-çədə yaşayan qadınların hamısını gətirsinlər. Şahın fər-ma-nı ilə qadınların hamısını sarayın həyətinə gətirirlər. Onların ha-mısının qətli haqqında sərəncam verir və bu işi baş vəzir Al-lahverdi xana tapşırır.

Allahverdi xan ağıllı, təkinkli adam idi, şah ona inanırdı. Al-lahverdi xan şahdan xahiş edir ki, əvvəlcə, onun bir na-ğı-lı-nı dinləsin, fərmanı sonra icra etsinlər. Şah razılaşır.

Allahverdi xan şaha belə bir nağıl danışır: «-Mənim atam ev-də yatırmış. Gecədən xeyli keçmiş qapının darvazası dö-yü-lür. Atam tez geyinir, patrondaşını bağlayıb tüsəngini gö-tü-rür və həyəətə çıxır. Kişini həyətdən küçəyə çağırırlar. Atam çö-lə çıxır və görür ki, iki at dayanıb, ancaq birinin üstündə adam yoxdu. Atlı işarə edir ki, atam da ata minsin. Atam isə səs-siz-səmirsiz ata minir. Atlı atı sürür, atam da onun ar-xa-sın-ca düşür. Onlar xeyli gedirlər və gəlib bir qəbristanlığa çı-xır-lar.

Atlı atdan düşüb, atama tapşırır: «-Mən gəlməsəm, atın iki-si də sənindir, mindiyin atın üstündəki xurcunda qiymətli şey-lər var, o da sənə halaldır, götür get!

Atam bu adamın arxasınca gedir ki, bu sirri öyrənsin. Bir-dən görür ki, həmin adam bir qəbrin üstündə dayanıb deyir:

– Həsənağa, qanına qan aldım, qanına qan aldım! Səndən son-ra da yaşamaq istəmirəm!

Belə deyib özünü dik qoyduğu xəncərin üstünə salmaq is-tə-dikdə atam arxadan onu tutur və xahiş edir ki, bu sirri aç-sın.

Qadın tərs-tərs atama baxır. Özünü öldürməsinə mane ol-du-ğu üçün onu məzəmmət edir.

Atam məsələni öyrənəndən sonra deyir:

– Ərinin qanını almısan, bundan sonra, yaşamaq la-zım-dır!

Qadın isə ona belə cavab verir:

– Hansı darvazanı döydüm. Kişilər yalınqat çölə çıxdılar. Heç birisini yoldaşlığa götürmədim. Təkcə səni gördüm. Ona görə, istədim ki, ərimin varidatı sənə qismət olsun! Son-ra atam həmin qadınla evlənmiş və mən də onun oğluyam...

Şah Abbas Allahverdi vəziri diqqətlə dinlədikdən sonra, ver-diyi fərmanı dəyişməyi qət edir.

Allahverdi vəzirin nağılı o qədər qadını ölümdən qurtarır:

Deyərlər:

– Elə qadınlar da var, belə qadınlar da!

ŞAH ABBAS VƏ DƏLİLƏR

Şah Abbasın yanına hər gün çox şəhərli gəlir, hamısı da ti-ca-rətdə uduzduğundan, başqasının onu aldatdığından, al-da-dıb özgə ölkələrə qaçanlardan şikayətlər edirlər.

Şah Abbas onları diqqətlə dinləyir və bunun dəlilik ol-du-ğu-nu qərara alır. O, vəziri Allahverdi xana tapşır ki, bu şə-hə-rin dəlilərinin siyahısını tutdursun və bir aydan sonra ona təq-dim eləsin. Onun fikrincə bu şəhərdə dəli çoxdur, bunun üçün bir tədbir görülməlidir.

Ay tamam olur. Allahverdi vəzir siyahını gətirib, Şah Ab-ba-sın qabağına qoyur. Şah siyahıya baxanda birinci öz adı-nın yazıldığını görür:

– Şah Abbas Məhəmməd Xudabəndə oğlu.

Şahı təəccüb götürür, tez vəzirdən soruşur:

-Bu birinci ad kimindir, mənimdir?

Allahverdi vəzir cavab verir, bəli, sizindir.

Şah Abbas vəzirin üzünə baxıb, bir də xəbər alır:

– Mən də dəliyəm?

Vəzir cavab verir ki, bəli!

Şah qəzəblənir:

– Bunu nə ilə sübut edə bilərsən?

Vəzir cavab verir:

– Şah sağ olsun, indi ki, nişyə pul verənlər dəlidir, deməli, siz birincisiniz! Ona görə ki, siz Qara qula 10 min tümən ver-miş-siniz ki, gedib Misirdən mal gətirsin. Qara qulun burada evi, mülkü, ailəsi yoxdur ki, qayıdıb gəlsin, o pulları apardı, bir daha bura qayıtmayacaq.

Şah Abbas inamla deyir: – Yox qayıdacaq!

Vəzir də cavabında:

– Nə vaxt Qara qul qayıtsa, o vaxt sizin adınızı pozub, onun adını yazacağam.

Şah Abbas fikrə gedir və başa düşür ki, vəzir onun adını ye-rində yazıb...

PADŞAHIN QUZULARI

Padşahın öz vəzirinə inamı az idi, bir bəhanə ilə onun ba-şı-nı vurdurub, canını qurtarmaq istəyirdi.

Bir gün padşah səyahətə getməli oldu, padşah qəfəsdə bəs-lək quzuları vardı. Səyahətə çıxanda vəzirə tapşırırdı:

– Quzular arıqlasa da, kökəlsə də, öz başını verəcəksən, öz çə-kilərində qalmalıdır.

Padşah səfər təbilini vurdurub, yola düşdü. Vəziri dərd gö-türdü, necə edəcəyini bilmirdi. Yemini az versə, arıq-la-ya-caq, çox versə, kökələcək, çəkisi düz gəlməyəcək.

O bir çox adama gənəşdi, məsləhət istədi. Axırda, bir ağıl-lı qoca tapdı.

Qoca vəzirə belə məsləhət verdi:

-Get bir dənə qurd balası tap gətirt. Quzulardan kənar bir yer-də onu bağlat. Onlara da nə qədər istəyirsən, yem ver. Qu-zular kökəlsələr də, qurda baxa-baxa yediklərini tö-kə-cək-lər.

Vəzir deyilən kimi etdi.

Padşah elə bilirdi, vəzir uduzacaq. Gələn kimi, tapşırıq ver-di, quzuların çəkisini yoxladılar, çəki düz gəldi... Padşahı tə-ə-c-cüb bürüdü.

Ağıllı məsləhət vəzirin canını qurtardı...

PADŞAHIN QUŞU

Padşahın bir dənə sevimli quşu var idi; bütün gün onunla əylənirdi. Bir gün ova getməli oldu. Ova gedib-gəlmək isə ay-lar-la çəkirdi.

Padşah quşu vəzirə tapşırıb dedi:

– Quşumun ölüm xəbərini kim versə, başını bədənindən ayır-dacağam!..

Padşahın uzun ov səyahəti başa satdı.

Saraya qayıdan kimi, birinci quşu yoxlamağa getməli idi. Quş isə ölmüşdü. Vəzir iki daşın arasında qalmışdı; quşun ölü-münü neçə xəbər versin, bilmirdi. Sarayda bir təlxək var idi. Vəzir ona xeyli pul verib, yola gətirdi. Quşun ölüm xəbə-ri-ni padşaha o verəcəkdi. Təlxək razılaşdı və padşahın qa-ba-ğı-na çıxıb, ehtiramla baş əydi.

Padşah çatan kimi, quşu soruşdu.

Təlxək cavab verdi:

– Padşah sağ olsun, quş yatır, qanadları düşüb, gözləri yu-mu-lub, başını da qoyub yerə...

Padşah qəzəblə qışqırdı:

– Yoxsa, quş ölüb?!

Təlxək halını pozmadan:

– Padşah sağ olsun, özünüz dediniz!

Padşah cavab verə bilmədi...

QUŞTUTAN VƏ SƏRÇƏ QUŞTUTAN VƏ SƏRÇƏ

Bir quştutan meşədə ağacın dibində tor qurmuşdu. To-ru-na bir sərçə düşmüşdü. Sərçəni tordan çıxarıb, başını üzmək is-təyəndə sərçə dilə gəldi.

– Məni öldürməsən, sənə üç söz öyrədəcəyəm, nəsihətli sö-lərdir, lazımlı olacaq...

Quştutan razılaşdı və tələb etdi ki, həmin üç sözü desin.

Sərçə dedi:

Deyilənə inanma, gedənə yanma, özündən yuxarıya əl uzat--ma!

Quştutan bu sözləri öz-özünə təkrar etdi, huşu getdi, əli bo-şaldı. Sərçə əlindən çıxıb, ağacın aşağı budağına qondu və gü-lüb dedi:

– Boynun sınısın, məni niyə buraxdın, çilədanım dolu idi qı-zılla!

Bunu eşidən quştutan dik tullandı ki, sərçəni tutsun, yı-xıl-dı və qolu-qıçı əzildi.

– Hayıf, verdiyim nəsihətə, mən onun sənə necə əsər et-di-yi-ni də elə indicə yoxladım. Sənə dedim ki, gedənə yanma: Mə-nim çilədanımda qızıl da olsa, artıq əlindən çıxıb. Bir də ki, mənim çilədanımda qızıl nə gəzir? – deyilənə inandın və özün-dən yuxarıya da tullanıb əzildin. Yuxarı tullanmaqla qu-şu tutmaq olar?

Sərçə uçub getdi. Quştutan onun ardınca baxa-baxa qal-dı...

DƏVƏ VƏ EŞŞƏK

Karvan gedərkən bir eşşək bərk yorulub taqətdən düş-müş-dü, həm də çox arıq idi. Karvan sahibi adamlarına əmr et-di ki, bu eşşəyi buraxsınlar yolun qırağındakı meşəliyə.

Elə də etdilər, eşşəyin palanını alıb, yolun kənarındakı va-di-yə buraxdılar. Eşşək bir neçə gün otlayıb yaxşılaşdı, gəz-mə-yə başladı. Yolun kənarındakı meşədə bir dəvə də bunun ki-mi yorulub, xəstələnib qalmışdı. Onu da karvandan ayıraraq buraxmışdılar, bir sözlə, əl çəkmişdilər. Dəvə də xeyli vaxt idi ki, bu otlu və sulu vadidə otlayıb dirilmişdi. Bunlar bir-bi-rinə rast gəldilər. Dəvə böyüklük edib, eşşəyə tədbir tökdü, bun-lar bir yerdə yaşadılar, günləri xoş keçirdi, yemək bol idi, su da var idi.

Artıq eşşək kökəlmişdi, ora-bura qaçır, hey anqırırdı. Də-və isə bunu başa salırdı ki, sakit olsun, bu xarabada sərbəst yaşasınlar.

Bir gün yaxınlıqdan karvan keçirdi, eşşək dedi ki, an-qır-ma-ğı gəlir, dəvə nə qədər xahiş etdisə, eşşək razılaşmadı, dedi ki, anqıracağam, həvəsim gəlib. Eşşək dəvəni eşitmədi, uca-dan anqırdı. Sarvan səsi eşidib, karvanı dayandırdı və dedi:

– Gedin, buradakı eşşəyi gətirin, yorulmuş dəvənin yü-kü-nü ona yükləyək.

Adamlar gedib eşşəyi və dəvəni gətirdilər. Yorulmuş də-və-nin yükünü bunlara yükləyib, sevincək yola düşdülər. Səh-ra-lar isti, susuz. Xeyli yol getmişdilər ki, eşşək yorulub əldən düş-dü, adamlar eşşəyin xəstələndiyini zənn edib, onu atıb get-mədilər. Sarvan tapşırırdı ki, onunla tapılmış dəvə güm-rah-dır, eşşəyi həmin dəvəyə mindirsinlər. Elə də etdilər, bir qə-dər gedəndən sonra dəvə eşşəyə dedi ki, yaman oynamağım gə-lir. Eşşək etiraz etdi, dedi ki, oynasan məni salarsan, bu fi-kir-dən əl çək. Dəvə dedi ki, sən anqırmağın gələndə mən çox yalvardım, məni eşitdinmi?

Bunu deyib dəvə oynamağa başladı, eşşək özünü saxlaya bil-məyib, tir-tarab yerə düşdü.

XAN VƏ QIZLARI

Bir kişinin iki qızı vardı. İkisini də ərə köçürmüşdü. Qızın bi--rini əkinçiyə, o birini dulusçuya vermişdi.

Bir gün arvadı dedi:

-A kişi, qızlar uzaqdadırlar, gedib-gələ bilmirlər, onlara baş çəksənə!

Kişi razılaşdı. Ertəsi gün qızlara baş çəkməyə getdi.

Əvvəl, böyük qızın evinə yetişdi. Qızından soruşdu:

-Qızım, necə dolanırsınız, vəziyyətiniz nə təhərdir?

Böyük qız cavab verdi:

– Atacan, il yaxşı gəlsə, yağınlıq olsa, çörəyimiz var, o qədər taxıl əkmişik ki...

Kişi sonra xırda qızın evinə getdi, vəziyyətlərini soruşdu, qız cavab verdi ki, atacan, əgər quraqlıq olsa, havalar bərk is-ti keçsə, bir neçə ilin gəlirini götürəcəyik, o qədər saxsı qab-qa-caq qayırmışıq ki.

Kişi evə qayıtdı. Arvad qızların dolanışığını soruşdu.

Kişi dedi:

– Arvad, qızlardan biri çezəcək! O heç nə başa düşmədi:

– A kişi, başaa at təpib, açıq de, görüm qızlar necə do-la-nır-lar?

Kişi isə özünü arsızlığa vurdu:

– A tünbətünün qızı, burda başa düşülməməli nə var ki... Ya-ğınlıq olsa, qızın biri, quraqlıq olsa, o biri çezəcək!..

AT OCAĞA!

Bir qoca xəstələnib, yatağa düşmüşdü. Son günlərini ya-şa-yırdı. Ancaq bir nigarançılığı vardı. Sonbeşik oğlu hələ bir yer-də işləmir, qazanc gətirmirdi. Arvadını çağırıb tapşırırdı ki, uşa-ğı bu gün göndər gedib işləsin, qazandığını gəlib mənə gös-tərsin, dünyadan nigaran getməyim. Arvad, əvvəl etiraz et-di, sonra kişinin inadını görüb, razılaşdı və oğlunu çağırıb giz-lin ona bir abbası verdi və tapşırırdı ki, axşama qədər gəz-sin, axşam pulu gətirib, atasına göstərsin. Güya qazanıb.

Oğlan elə də etdi. Axşam evə qayıdanda atasının ya-ta-ğı-nın yanına gəldi. Kefi kök idi. Kişi uşaqdan bu gün işləyib-iş-ləmədiyini soruşdu. Oğlu cavab verdi ki, işləyib.

Kişi bir də xəbər aldı:

– Pul verdilərmə?

Oğlan cavab verdi ki, veriblər və əlindəki iki şahlığı gös-tər-di.

Damın ortasında ocaq yanırdı. Kişi oğluna dedi ki, pulu at ocağa!

Uşaq gülə-gülə pulu ocağa atdı və çölə qaçdı. Kişi ar-va-dı-nı çağırıb danladı və tapşırırdı ki, sabah da göndər, gedib iş-lə-sin, qazancımı gətirsin.

Arvad oğluna başa saldı ki, bu gün həl-həlbət gedib işləsin və aldığı pulu gətirib, atasına göstərsin.

Uşaq könülsüz-könülsüz bazara getdi, iş verdilər işlədi, ax-şam evə qayıdanda buna bir şahı pul verdilər.

Oğlan atasının yanına gələndə çox kefsiz, yorğun gö-rü-nür-dü; başı da toz-torpağa bulaşmışdı.

Kişi soruşdu:

– İşlədinmi? Sənə nə verdilər?

Oğlan işlədiyini və aldığı pulu atasına göstərdi. Atasının inan-dı ki, bu gün, həqiqətən, işləyib.

Kişi oğlunu bir də yoxlamaq üçün dedi:

– O pulu da at ocağa!

Oğlu incik halda cavab qaytardı:

– Bu gün özümü həlak edib, pul qazanmışam ki, ocağa atam?

O pulu ocağa atmadı. Atası dedi:

– Gördün, dünən mənim qazancımı ocağa atırdın, indi özün qazanmışan, atmağa əlin gəlmir. Çalış, həmişə özün qa-zan!

ARVAD FELİ

Qənbər aldı bir kişi allah adamı idi. Gözütox, zəhmətkeş, qə-naətcil, özgə malına göz dikməyən, allahın verdiyinə qane olan bir adam idi. Ağzı dualı idi, həmişə yemək qurtaranda al-laha dua edər, şərdən, fitnə-fəsaddan uzaq olmağı arzu edər-di. Allahdan və bir də yer üzünün padşahından qor-xar-dı.

Bir gün də yeməkdən sonra, allaha dua etdi:

– Allah, sənin verdiyinə şükür, bizi yaratmışan, padşahın zül-mündən, şeytanın şərindən də qoru, – deyib iki əlini göyə qal-dırar yalvarardı.

Arvadı Yetər də kişidən tələb edirdi ki, o duaların arasına bi-rini də əlavə etsin:

– Allah, bizi arvad felindən də qoru!

Qənbər həmişə buna etiraz edər, hətta arvadı söyərdi. Bir gün onun söyməyi Yetərin acığına gəlir.

Qənbər kişi əkinçi idi, hər gün iki öküzünü aparıb cütə qo-şar, axşama qədər yer şumlayar, axşam evə gələrdi.

Bir gün Yetər balıqçıya pul verib, ona diri balıq gə-tir-mə-si-ni xahiş etdi.

Balıqçı çaya enib, 10-15 balıq tutdu, suya salıb, diri-diri Ye-tərə gətirdi. Yetər də ərinin şum elədiyi yerə gedib, gizlicə ba-lıqları cütün keçdiyi şırıma tökdü və pusub gözlədi.

Qənbər öküzləri geri qaytaranda gördü ki, öküzlər hür-kür. Tez qabağa baxdı. Cütün açdığı şırımda balıqlar part-la-şır-dı. Öküzləri saxladı. Tez balıqları papağına yığıb, torba-da-ğarcığına tökdü. Sonra işini qurtarıb, axşamüstü evə dön-dü.

Arvad isə özünü xəstəliyə vurmuşdu. O arvadına xoş xə-bər verdi. Yaxşı balıq gətirmişəm, xəstə olmasaydın, bi-şi-rər-din, yeyərdik.

Arvad etiraz etdi: –Yeməyin var, onu ye, mən xəstəyəm, sa-bah tezdən bişirərəm, yeyərsən.

Kişi razılaşdı, olandan-qalandan yeyib yatdı. Bunu görə Ye-tər tez durub balıqları gizlətdi.

Qənbər kişi səhər tezdən durdu ki, arvad balıqları bişirmiş ola-caq. Baxıb gördü ki, heç nə yoxdur. Arvaddan soruşdu ki, bəs balıq qızartmamısan? Arvad özünü bilməməzliyə vur-du:

– Balıq nədir?

Qənbər hirsələnib özündən çıxdı:

– Necə yəni balıq nədir, axşam gətirdiyim balıqları de-yi-rəm!

Yetər yenə onun üzünə baxıb:

– Balığı haradan almışdın?

– Balığı özüm tutmuşdum?

– Haradan tutmuşdun?

Nəyinə lazımdır, belə şumdan tutmuşdum?!

Arvad çölə çıxıb qışqırdı:

– Oy, gəlin, Qənbər dəli olub!

Tökülüşüb qonşular gəldilər.

Qənbər irəli yeriyib qışqırdı:

– A kişilər, axşam əlimdə gətirib, balıq vermişəm, indi da-nır, bu hər işi belə tutar!

Qonşular da bildilər ki, güneyin şumunda balıq olmaz, de-məli, kişi dəli olub, hamı bu inamla da evinə qayıtdı.

Bütün gün evdə dava-dalaş oldu. Qənbər özü də fikirləşdi ki, yəqin ki, onun gözlərinə balıq formasında şeylər gö-rü-nüb.

Kişi götür-qoy elədi, gələn-gedən də onu qınadı. Özü də elə bildi ki, başına hava gəlib. Çıxıb çöldə qaldı, bir də get-mək istəmədi, qonşunun evinə getdi.

Qonşusu da məsləhət bildi ki, bu gecə onun evində qalsın. Sa--bah erkən onu qonşu kənddəki cindarın ocağına apar-sın-lar.

Qənbər o gecə qonşunun evində yatdı. Yetər gecə gəlib, ki--şinin paltarlarını qonşunun paltarları ilə dəyişdi.

Qənbər gecə pis yatdı. Obaşdan durub qonşunun pal-tar-la--rını geyindi və yola çıxdı.

Cindar olan kəndə çatanda hava işıqlandı. Qənbər əy-ni-nə-başına baxıb gördü ki, bu paltarların heç biri onunku de-yil. O, öz-özünə dedi:

– Paho, deyəsən, mən yatıb qalmışam, qonşum Məmməd du-rub gəlib?

Qənbər bir xeyli fikirləşdi, nə edəcəyini bilmədi. Çasıb qal-mışdı, heç yana gedə bilmirdi. Bir qədər keçmişdi ki, gör-dü Yetər gəlib çatdı və bunun paltarlarını da gətirdi dedi:

– Dur, öz paltarlarını gey, qayıdaq gedək!

Qənbər getmək istəmədi. Yetər qızardıb gətirdiyi balıqları da, başqa yeməkləri də onun qabağına yığdı. Qənbər balıq-la-rı görüb qaçmaq istədi, arvad qaçmağa qoymadı:

– Sənə deyirdim ki, özünü arvad felindən də qoru, sən mə-nim atama söyürdün. Gördün?!

Qənbər hər şeyi başa düşdü, o vaxtdan sonra, süfrə duasına arvad felini də əlavə etdi...

MƏMMƏD ELLİNİN TOPLADIQLARI

ADİL ŞAHIN NAĞILI

Biri var idi, biri yox idi, qədim zamanlarda Adil şah adlı bir hökmdar var idi. Yaşı əllini keçmişdi. Böyük hökm-dar-la-rın həyatını dərindən öyrənən Adil şah öz ölkəsini ədalətlə idarə edirdi. Bununla belə, bərk narahat idi. O, dövləti idarə et-mək işlərində yeni yollar axtarırdı.

Günlərin bir günü Adil şah oğlunu yanına çağıraraq dedi:

– Oğlum, nə qədər yaxşılıqlar eləsəm də, xalq elə bilir ki, mən başıma qızıl tac qoymaqla kef içində yaşayıram. Dü-şü-nü-rəm ki, xalq öz hökmdarını, hökmdar da öz xalqını daha ya-xından tanımalıdır. Buna görə də, mən xalqın arasına get-mək istəyirəm. Sabahdan taxtı-tacı sənə verəcəyəm. Get ha-zır-laş!

Oğlu ehtiramla baş əyib dedi:

– Ey mehriban ata, sən həmişə doğru danışmışsan. Mən sə-nin tutduğun yolu davam edəcəyəm.

Ertəsi gün sarayda böyük məclis quruldu. Adil şah xeyir-dua verib oğlunu taxtda əyləşdirdi.

Say-seçmə adamlar hökmdarın məqsədini bəyənib, ona uğur dilədilər.

Adil şah bir həftədən sonra, adi paltar geyinib, atına min-di. Tezliklə ölkəyə səs yayıldı ki, bəs, hökmdar kəndləri, şə-hər-ləri gəzməyə çıxıb. Hamı hökmdarı görmək ar-zu-sun-day-dı.

Adil şah bir kəndə gəldi. Əlini qaldıraraq dedi:

– Ay camaat, gəlin birlikdə açıq söhbət edək.

Kəndin ağsaqqalları baş endirdilər:

– Xoş gəlmisiniz, ey möhtərəm hökmdar! Yeriniz gözlər üstə! Qulluğunuzda hazırıq!..

Adil şah davam etdi:

– Mən bu gün yol boyu gələ-gələ çox sevinmişəm. Necə gözəl yurdumuz var! Bu məmləkətdə siz yaşayırsınız. Mən hökm-dar olsam da, bu gözəl torpaqların əsl sahibi sizsiniz. Elə isə kəndinizi abadlaşdırın. Mən artıq taxtı-tacı oğluma ve-rib, sizin yanınıza gəlmişəm. Yeməyə nə versəniz, ondan ye-yəcəyəm. Harada qal, desəniz, orda qalacağam...

– Adil şah sağ olsun!

Adil şahı hörmət-izzətlə bir evə aparıb qonaq elədilər. Er-təsi gün səhər tezdən hökmdara gözəl-gözəl hədiyyələr gətir-dilər. Adil şah kəndin ağsaqqalına üz tutub dedi:

– Çox sağ olun! Mən bu hədiyyələri kəndimizdəki yox-sul-la-ra, imkansızlara bağışlayıram. Bundan sonra, mənə elə-di-yi-niz hörməti onlara eləyirsiniz.

Adil şah sağollaşıb, uzaq bir kəndə yola düşdü. Bu kəndin adam-ları çox qəribəydi. Elə bil, qərib adam görməmişdilər. Hökm-darın gəlişinin məqsədini biləndə kötük başlı, kömür do-daqlı bir kişi ağzını açdı, nə açdı:

– Ay camaat, biz eşitmişik ki, hökmdar öz sarayında otu-rub, qulluqçulara əmr eləyər. Bu isə durub gəlib bizim ya-nı-mı-za. Özünü bizə ağıllı göstərmək istəyir. Mən bilən, bizim hökm-darımızın ağılı çaşıbdır. Siz hələ onun buraxdığı saq-qa-la bir baxın, lap keçə saqqalına bənzəyir. Xa, xa, xa!.. daha ni-yə dayanıb durmuşuq. Belə səfeh hökmdarı daşa basmaq gə-rəkdir.

Adamlar Adil şahı daşa basmağa başladılar. Beş daş, on daş, on beş daş... Bir də baxdılar ki, atılan daşlar dərhal ha-va-da qızılgülə çevrilir. Hamı heyrətləndi.

Bu zaman Adil şah sakitcə yerində dayanıb gülümsəyirdi. Adamlar diz çöküb yalvarmağa başladılar:

– Ey böyük hökmdar, sən bizi bağışla! Biz səni indi ta-nı-dıq.

Adil şah dedi:

– Ay camaat, sizin ulu babalarınız çox yaxşı insanlar olub-lar. Siz onların müdrik sözlərini yaddan çıxarıbsınız. Ona

görə də, bu günə qalıbsınız. Artıq siz qəflət yuxusundan oyan-dınız. Siz daha aydınlıqdasınız.

Adamların üzü getdikcə işıqlanırdı. Çoxusu sevincdən ağ-la-yırdı. Kötük başlı kişi qorxudan tir-tir titrəyirdi. Adil şah ona yaxınlaşıb dedi:

– Qorxma! Heç kəs səni incitməyəcək. Bu gündən sən mə-nim əziz dostumsan!..

Kötük başlı kişinin dodağı qaçdı. Hamı gülüşdü.

Adil şah o kənddə gecələyib, ertəsi gün başqa bir kəndə yo-la düşdü. Beləcə beş-on kəndi gəzib-dolanandan sonra, öz sa-rayına qayıtdı. Ağır bir məclis qurub dedi:

– Mən bu günlərdə çox şey öyrəndim. Xalqımız qüd-rət-li-dir. Belə bir xalqnan dağı dağ üstə qoymaq olar. Biz xalqa bun-dan sonra da qayğı göstərməliyik. Ən bacılıcası isə, biz xal-qı sevməliyik!

Yerdən səslər havalandı:

– Bəli, bəli, sevməliyik! Özü də çox sevməliyik! Sev-mə-li-yik! Sevməliyik! Sevməliyik!

Alqış sədaları sarayı titrətdi, nə titrətdi. Elə nağılımız da bu-radaca sona yetdi.

DAŞBULAQ

Qədim zamanlarda Gəncə xanının Gülşən adlı ağıllı-ka-mal-lı, gözəl-göyçək bir qızı varıydı. Gülşən xanım saz çal-ma-ğı çox sevirdi. Onun gözəl çalğısı hamını heyran eləmişdi. Aşıq-lar xan qızının şəninə «Gülşəni» adlı bir saz havası da ya-rat-mışdılar.

Bir yaz günü Gülşən xanım bacılığı Səidə xanıma dedi:

– Can Səidə! Güllər, çiçəklər üçün yamanca darıxmışam. Dur gedək Kəpəz dağına. Orada Göy gölə doyunca baxaq.

Səidə xanım onu bağına basdı:

– Can bacı, sən deyəsən ürəkləri oxumağı da bacarırsan. Söy, gölə baxmaq!!! Mən bunu çoxdan arzulayırdım.

Onlar atlarına minib, Kəpəz dağına tərəf yola düşdülər. At ayağı yüngül olar. Bir də baxdılar ki, artıq Kəpəz dağının zir-vəsindədirlər. Gülşən xanım heyran-heyran dörd yana göz gəz-dirdi: o yanda Maral göl, bu yanda Göy göl!.. Sonra üzü-nü Səidə xanıma tutdu:

– Can Səidə, görürsənmi, necə gözəl yurdumuz var?!.. Mən bu gözəlliyi elə indicə bir bayatıya çevirmək istəyirəm:

Çıxdım Kəpəz dağına,
Baxdım cənnət bağına!
Qızılgül calaq olub
Bənövşə yarpağına.
Səidə xanım alqışladı:

– Əhsən, Gülşən xanım! Öpürəm səni! Bəh, bəh, bəh!.. Bir vaxt gələcək bu bayatı dillər əzbəri olacaq. Qız-gəlinlər onun söz-lərini xalçaya köçürəcəklər.

Gülşən xanım gülümsədi:

– Can Səidə, elə mənim istəyim də budur. Yurdumuzun gö-zəlliyi bizə sevinc gətirir. Belə gözəl yurdu necə sev-mə-yə-sən. Odur ey xan babamın tikdirdiyi qalalar! Bu da Kəpəz da-ğının zirvəsi! Sən hələ diqqətlə bax: lap Dədəm Qorqudun qo-puzuna bənzəyir. Hərdən söz düşəndə Kəpəz dağına elə Qo-puz dağı da demək olar: Kəpəz dağı-Qopuz dağı!..

Bu zaman göy üzündəki ağ bulud topası dilləndi:

– Ehey, Kəpəz dağı! Gülşən xanımın söylədiyi bayatını eşit-dinmi?! Deyəsən, xan qızı sənə meydan oxuyur. Cavabını ve-rə bilərsənmi?!

Kəpəz dağı dilə gəldi:

– Ey şanlı bulud, bil ki, mənim hər qarış torpağım bir tü-kən-məz xəzinədir. Bircə duyan gərək, anlayan gərək! Bax o sal qayanı görürsənmi, mən indi onun köksündən bir bulaq qay-nadacağam.

Bu zaman sal qayanın köksü yarıldı, dumduca bir bu-laq nurlana-nurlana qaynamağa başladı.

Xanımlar yaxın gəldilər. Bu yandan da Dədə Aşıq gəlib ye-tişdi:

– Xoş gördük, mənim balalarım!.. Bu gün uğurlu gündür. Daş-bulağın görüşünə gəlmişik.

Dədə Aşıq telli sazı sinəsinə basıb, xan qızının şəninə bir ha-va çaldı.

Səidə xanım maraqlandı:

– Dədə Aşıq, sən müdriksən, uzaqgörənsən. Ellərimizin gə-ləcəyi haqqında nə deyə bilərsən?!

Dədə Aşıq dedi:

– Mən uzaq gələcəkdə bir yepyekə qara düymə görürəm. Bir vaxt gələcək ata-baba yurdlarımız xəyanət ucbatından düş-mən tapdağına çevriləcək. Qaçqın insanların ah-naləsi göylərə yüksələcək. O zaman zavallı qadınlar öz dərdlərini bax, bu Daşbulağa söyləyəcəklər.

Gəl gedək Daşbulağa,

Suyu sərxoş bulağa.

Sən dərdli, mən yaralı,

Tökək qan-yaş bulağa.

O qaçqın ellərimiz çox əzablar, əziyyətlər çəkəcəklər. İllər ke-çəcək. Günlərin bir günü onlar doğma yurdlarına qa-yı-da-caq-lar. Mən onların sevincini duyuram.

Gülşən xanım dedi:

– Dədə Aşıq, bu gözəl gündə bizə bir öyüd söylə. Biz Dədə öyü-dünü çox sevirik.

Dədə Aşıq dedi:

– Bir-birinizi sevin, birlikdə olun! Doğru söyləyiblər: «Güc birlikdədir! Öyümlü Uca Tanrı özü sizə yar olsun!»

Xanımlar bir ağızdan dilləndilər:

– Sağ ol, Dədə Aşıq, dilin var olsun!

Dədə Aşıq sağollaşıb yola düzəldi.

Gülşən xanım dedi:

– Can Səidə, heç bilirsən, indi nələr düşünürəm: saz çal-ma-ğımız yaxşıdır. Qılınc oynatmağı da bacarsaydıq, lap yax-şı olardı.

Səidə xanım vüqarlandı:

– Mən qılınc oynatmağı bacarıram. Sənə də öyrədəcəyəm. An-caq sən o qədər zərifsən ki!.. Adın Gülşən olsa da. Özün Banı-çiçəksən!

Onlar qucaqlaşdılar. Sonra atlarına minib, Gəncəyə qa-yıt-dılar.

DİRİBAŞ DAMLA **DİRİBAŞ DAMLA**

Diribaş Damla bulağın gözündən bayıra atılan kimi ora-bu-ra vurnuxa-vurnuxa özünü verdi bir yarpızın yarpağına. Ay-dınlıqdan üz-gözünə cırpa-cırpa dilləndi:

– Oxay! Oxay.. Axır ki, yeraltı əzabından qurtardıq. Bəh, bəh, bəh! Bu işıqlı dünya necə də gözəldir!..

Bu andaca küləyin qamçısı havada oynadı:

– Ey Diribaş Damla, dincəlmək vaxtı deyil. Sel Nənə səni göz-ləyir. Tez elə düzəl yola. Yolçu yolda gərək.

Diribaş Damla tez qanadlənib axdı. Sel Nənə onu bağına ba-sıb öpdü, oxşadı:

– Səni bayaqdan gözləyirəm. Sənin söz-söhbətin dillərdə das-tan olub. Deyirlər, yer atında qaranlıqla kəllə-kəlləyə dö-yüşürmüşsən!..

Diribaş Damla öyündü: –Bəs neyləyim, Nənəcan! Mən ay-dınlıq yolçusuyam-qaranlıqla barışmaram. Məsəl var, de-yir: «Çəkişməsən, bərkəşməzsən». Bir də ki, ürəyimdən bir səs gəlir həmişə: «Cəsür ol, qalx ayağa, yağı düşmənlə döyüş. Sən mütləq üstün gələcəksən!...».

Sel Nənə dedi:

– Elədir, mənim balam, elədir. Di gir mənim qoluma. Tan-rı səni yaman gözdən saxlasın. Getdik haa!..

Diribaş Damla Sel Nənənin qolundan tutub, üzüaşağı uçur-du. Birdən diksindi:

– A Sel Nənə, sən bir ora bax! Aşağıda yekə-yekə daşlar gö-rünür. Ay aman, mən qorxuram...

Sel Nənə qəh-qəhə çəkdi:

– Qorxma, mənim balam, qorxma! Başın daşdan-daşa dəy-məsə, ağıllanmazsan. Qolumdan bərk yapış. Getdik haa!..

Onlar qanadlanıb hey uçurdular.

Bu zaman mamırlı qayanın yarığından çıxan Sığallı Dam-la səsləndi:

– Ehey, Diribaş Damla, məni də gözlə, gəlirəm. Sənə de-yi-lə-si sözüm var.

Diribaş Damla əlini yellədi:

– Mən Sel Nənədən ayrıla bilmərəm. Biz gedirik. Gəl aşı-ğı-da-dərədə görüşərik.

Artıq dərədəydilər. Diribaş Damla getdikcə vüqarlanırdı. Bir-dən ufuldadı:

– Ah, Nənəcan, bu nəydi, məni daladı?!

Sel Nənə izah etdi:

– O gicitkəndir, gicitkən. Oy, oy, oy!.. Onun xasiyyəti elə-dir: yetənə yetir, yetməyəne bir daş atır. Gicitkən xasiyyətli uşaq-lar da var. Yerlərində dinc oturmazlar. Elə hey onu-bu-nu sancmaq istərlər.

Sel Nənə gicitkən kollarının budaqlarına bir şapalaq iliş-dir-di:

– Ax, dəcəl yaramazlar! Dəyməyin mənim balama. Siz mə-gər onu tanımırsınız?! Onun adı çəkildə qaranlıqlar zağ-zağ əsir!..

Gicitkən kolu dilləndi:

– Ay Sel Nənə, məni bağışla. Bir balaca zaravat eləmək is-tə-dim. Daha bundan sonra eləməərəm.

Bu zaman Sığallı Damla gəlib yetişdi. Diribaş Damlaynan qu-caqlaşdılar. Sel Nənə çox sevindi.

Yamyaşıl dərə uzandıqca uzanırdı. Tezliklə Duman Ba-banın səsi eşidildi:

–Ehey, ehey, ehey!.. Eşidin, bilin: mən uca dağların qoy-nu-na gedirəm. Getmək istəyənlər gəlsin dalımca.

Diribaş Damla Sel Nənənin boynuna salırdı:

– Nənəcan, bizi qoş Duman Babaya. Biz də dağların qoy-nu-na getmək istəyirik.

Sel Nənə razılaşdı:

– Buyurun, mənim balam, buyurun. Sizə yaxşı yol!..

Beləliklə, Diribaş Damlaynan Sığallı Damla Duman Ba-ba-nın ətəyindən yapışıb yola düzəldilər.

Duman Baba o yamacdan bu yamaca, bu yamacdan, o ya-maca, o yaldan bu yala, bu yaldan, o yala yayıla-yayıla, yay-xana-yayxana gəlib çatdı Baba Dağın qoynuna. Baxdılar ki, burada gül gülü çağırır, bülbül bülbülü!..

Diribaş Damla astadan dilləndi:

– Duman Baba! Şəbnəm olmaq mənim çoxdankı ar-zum-dur. Mən Şəbnəm olub bu güllərin, çiçəklərin arasında qal-maq istəyirəm.

Sığallı Damla tez əllərini havada oynatdı:

– Bəs mən, bəs mən! Mənciyəz də Jalə olmaq istəyirəm – Jalə!.. Jalə olmaq mənim çoxdankı arzumdur.

Duman baba:

– Çox gözəl, çox gözəl! Buyurun, bax bu güllər, çiçəklər, bu da siz! Di salamat qalın, mənim əzizlərim!

Elə o gündəcə Diribaş Damlaynan Sığallı Damla gül-çiçək-lərlə dost oldular. Xallı kəpənəklər qanadlandı. Arılar səs-səsə verdi, nə verdi. Günəşin şəfəqi də bu yandan özünü ye-tirdi:

– Gözlərim aydın olsun, gör kimləri görürəm!..

Bəh, bəh, bəh!..

Beləcə dostluq məclisi quruldu.

HƏRFLƏRİN SÖHBƏTİ

Hərflər ildə bir dəfə bir yerə toplaşıb, öz qayğılarından da-nışar, gələcək işlərindən söz açardılar. Günlərin bir günü

ye-nə də hərflərin məclisi qurulmuşdu. Əlahəzrət «A» hərfi sö-zə başlayıb dedi:

– Əzizlərim, sözün doğrusu, mən bəzi qədərbilməz in-san-lar-dan bərk incimişəm. Səbəbi də budur ki, onlar bizim adı-mı-zı lağ yerində, pis mənada işlədirlər. Görürsən ki, biri deyir: «Mən filankəsi hərifləmişəm». Bir başqası da belə deyir: «Mənə kələk gələ bilməzsən. Məgər mən hərifəm?!». Əcə-ba, yəni hərf olmaq bu qədər nöqsanlıymış?!.

«B» hərfi əsəbi halda dilləndi:

– Doğru deyirsən, ağa! İndi gəlin yada salaq, görək necə olub ki, bu insanlar bizi hərifləyiblər. Eh, eh, biz necə də eh-ti-yatsızlıq eləmişik...

«H» hərfi bərkdən hönkürüb ağladı:

— Ax, ax, ax!.. Mən hardan bilim ki, məni necə də hərif-lə-yib-lər? Məgər yaddaş sandığıyam?!.

«N» hərfi söz alıb dedi:

– Əzizlərim, bir zamanlar mən dənizin dalğaları arasında oy-nayırdım. Bir də baxdım ki, bilici bir şəxs sahildəki ağacın ar-xasında dayanıb, mənim hərəkətlərimi izləyir. İstədim, tez qa-çıb gizlənəm, mümkün olmadı. O bilici şəxs dərhal öz dəf-tə-rində məni işarəyə döndərib həriflədi. İşim beləcə bitdi. O gün-dəncə hərif olub həriflərə qoşuldum.

«A» hərfi soruşdu:

– Ay zavallı, oynamağa yer tapmırdın?!

«N» hərfi cavab verdi:

– Mən neyləyim! Təbiətim belədir... Öyrəncəliyəm.

«D» hərfi söz aldı:

– Mənciyəz bir zamanlar dağın döşündəki qayanın kül-gə-sin-də əyləşib, dünyanın yaranması haqqında düşünürdüm. Bir-dən dönüb yana baxanda nə görsəm yaxşıdı: bir alim mə-nə baxıb gülümsəyirdi. Bildim ki, artıq iş işdən keçib. O za-lım oğlu məni yerimdəcə hərifləmişdi...

«T» hərfi icazə almadan dilləndi:

– Əhsən sənə, ey «D» hərfi! Yaxşıca yadıma saldın. Məni də elə həmin o alim həriflədi. Qoy deyim necə oldu. Hə, da-ğın

zirvəsinə söykənib bir maralın buynuzuna baxırdım. Bax-dıqca öz-özümə düşünürdüm: «Aaa, bu maralın buy-nu-zu lap mənə bənzəyir ki!..» Elə bunu demişdim, onda gör-düm bir alim irəli yeriyib dəftərini havaya qaldırdı. Gülə-gü-lə dedi: «Heç qayğılanma. Sən elə maral buynuzu şəklində ola-caqsan!..»

«A» hərfi, qaşlarını çatıb dedi:

-Ey, «T» hərfi, bütün bu dediklərin çox gözəl. Ancaq bir də yerindən icazəsiz danışma.

«Ş» hərfi söz alıb astadan dilləndi:

- Hə, əzizlərim, mən də bir göy çəməndə gəzə-gəzə göy qur-şağının rənglərini sayırdım. Bir də gördüm üstümə kölgə düş-dü. Dərhal anladım ki, artıq məni hərifləyiblər. Bax bur-daca deyiblər ki, «Sən saydığını say, gör fələk nə sayır...»

«A» hərfi alınının tərini silib dedi:

- Bəli, əzizlərim, bir zamanlar mən fındıq boyda bir işıq idim. Göyün qübbəsində əyləşib ulduzları seyr edirdim. Hər-dən yer üzünə enib torpağı öpərdim. Bir dəfə yerə enəndə bir alim-lə qarşılaşdım. Alim məni alqışlayıb dedi: «Sən torpağı sev-diyinə görə bütün hərflərin başçısı olacaqsan!..»

«L» hərfi dedi:

- Başılığın, böyüklüyün var olsun! İndi bizə yol göstər. Bun-dan sonra biz nə etməliyik?!

«A» hərfi dedi:

- Gözləyək, qələm gəlsin. Sonrasına baxarıq. Elə bu vaxt qə-ləm gəlib yetişdi. Məclisə göz gəzdirib gülümsədi:

- Özgə vaxtlar «C» hərfi «R» hərfiylə yola getməyir. Bu gün isə onlar yanaşı oturublar. Özləri çox şəndirlər. Xeyir ola!..

Burada nəse bir iş var...

«C» hərfi «R» hərfini yana itələyib cingildədi:

- Mən neyləyim, ey... Bu özü gəlib oturub mənim ya-nım-da. Deyir: dur, qaçaq, gedək!..

Söz-söhbətin başı açıldı nə açıldı. «A» hərfi lağlağı adam-lar-dan xeyli giley-güzar elədi. Axır dedi:

- Biz hərflər artıq belə bir qərara gəlmişik ki, çəkilib ge-dək təbiətin azad qoynuna. Bu kitab dəftərlərin içində dus-taq

olduğumuz daha bəsdir. İnsanlar qədrimizi bilsəydilər, ye-nə də dərd yarıydı...

Qələm dilləndi:

– Siz nə üçün lağlağı adamların mənasız sözlərinə fikir verir-siniz. Sizin müdrik insanlardan xəbəriniz varmı?! Onlar si-zi necə əzizləyirlər. Yadınızda saxlayın ki, insanlara xidmət etmək çox şərəfli işdir.

Həriflər bir ağızdan dilləndilər:

– Var ol səni, ey qələm! Kölgən qalın olsun! Sən, do-ğ-ru-dan da dünyanın yaraşığısan!

FİL VƏ QARIŞQA FİL VƏ QARIŞQA

Günlərin bir günü fillərin hökmdarı öz vəziri ilə birlikdə me-şədə gəzə-gəzə söhbət eləyirdil? Hökmdar fil dedi:

– Ey vəzir, qəflət içində olanlar haqqında məsəl çəkib de-yər-lər: «Filankəs fil qulağında yatıb. Yaxşı bəs biz fillər qəf-lət içində olanda harada yatarıq?!

Vəzir fil dedi:

– Ey ulu hökmdar, bil ki, biz fillər heç vafxt qəflət içində ol-muruq. İş vaxtı çalışırıq. Döyüş vaxtı meydanda hünər gös-təririk. Boş vaxtlarımızda isə öz gələcəyimiz haqqında dü-şünürük.

Hökmdar fil soruşdu:

– Vəzir, hər bir canlı varlıq öz canını qorumağı ba-car-ma-lı-dır. Düşmənin böyüyü, kiçiyi olmaz. Düşmən-düşməndir. İn-di mənə de görüm sənin qarışqalardan xəbərin varmı?!

Vəzir fil dilləndi:

– Var, hökmdarım, var! Qarışqalar çox çalışqan, ağıllı, fə-ra-sətlidirlər. Hər bir qarışqa öz çəkisindən ağır yükü ağ-zın-daca daşıyıb aparır...

Hökmdar fil sözünə davam etdi:

- Ey vəzir, bəlli bir məsəl var, deyir:

«Qarışqa şıllaq atdı, dəvənin budu batdı». Bəs bunu niyə de-mirsən? Əgər günlərin bir günü bu qarışqalar baş qaldırıb bi-zə təpik atsalar, o zaman bizim halımız necə olar?! Sən də de-yirsən ki, biz fillər qəflət içində deyilik...

Vəzir fil cavab verdi:

- Doğrusu, mən bu barədə heç fikirləşməmişəm. Ya-dım-da-dır, on il bundan qabaq dəvələrlə qarışqalar arasında dəh-şət-li bir savaşı oldu. Qarışqaların başçısı döyüş meydanında bir-cə təpiklə dəvələrin hökmdarının budunu batırdı. Hökm-dar dəvə nərildəyib yerə sərildi. Qalan dəvələr qorxudan baş gö-turüb qaçdılar...

Hökmdar filrtumunu yellədi, qulaqlarını şappılatdı:

- Bay, bay, bay!.. Bütün bunarı bilə-bilə arxayın oturmaq olar-mı?! Necə olursa-olsun, biz bu dikbaş qarışqalara öz gü-cü-müzü göstərməliyik. Qarışqalar bizdən qorxub çə-kin-mə-li-dir-lər.

Beləliklə, onlar qarışqaların yuvasına doğru yollandılar. Baş-çı qarışqa filləri hörmətlə qarşıladı:

- Buyurun, buyurun! Xoş gəldiniz! Bu gəlişlə kiçik-li-yi-mi-zə hörmət etməkmi istədiniz?!

Hökmdar fil dilləndi:

- Hörmət öz yerində, ey qarışqa. Bununla belə, biz is-tər-dik ki, siz bizim böyüklüyümüzü, üstünlüyümüzü qəbul edə-si-niz.

Başçı qarışqa dedi:

- Çox yaxşı! Söyləyin görək tələbiniz nədir? Biz bundan son-ra nə etməliyik?

Hökmdar fil dedi:

-Ey qarışqa, məsləhət belədir: Gələn ildən etibarən siz qa-rı-ş-qalar mənim icazəm olmadan öz yuvanızdan çıxıb yem da-lınca getməməlisiniz.

Başçı qarışqa sir-sifətini turşutdu:

– Çox pis fikrə düşmüşən, ey böyük fil! Fikrindən da-şın-ma-san, gələn il bu vaxt bax elə buradaca səni öz qarşımda diz çökdürəcəyəm. Sən bizi qorxuda bilməzsən.

Hökmdar fil qəzəbləndi:

– Çox yaxşı. Sözümlər sözdür. Gələn il bu zaman qayıdıb gələcəyəm. Mənim gücümü onda bilərsiniz. Fillər çəkilib get-dilər.

Başçı qarışqa əhvalatı bütün qarışqalara danışdı:

– Fillər bizi sıxma-boğmaya salmaq istəyir. Ancaq biz də bi-zik! Mənim məsləhətim belədir: Yuvamızın on ad-dım-lı-ğın-dan o yana yerin altının torpağını daşıyıb qırağa tökməliyik. Be-lə-liklə, biz yekəpər filləri gözəgörməz tora salacağıq.

Hamı başçı qarışqanın məsləhətini bəyəndi. Yeddi aydan son-ra işi başa çatdırdılar. Vaxt-vədə tamam oldu. Fillərin hökm-darı yeddi fillə birlikdə gəlib yuvanın yaxınlığında da-yan-dı. Hökmdar fil üzünü vəzirə tutub dedi:

– Ey vəzir, məsəl var, deyirlər: «Qarışqa ölümündən qa-baq qanad çıxarır». İndi sən bax gör başçı qarışqanın be-lin-də qanad varmı?!

Vəzir cavab verdi ki:

–Hökmdar sağ olsun. Mən başçı qarışqanın beilndə qa-nad-zad görmürəm.

Hökmdar fil bərk həyəcanlandı:

– Baho, baho! Bax bu mənim işimi bir qədər çətinləşdirdi. Ar-tıq dizlərim titrəyir.

Vəzir soruşdu:

– Hökmdar, olmaya qorxursan? Qorxma! Sən ki fillərin cə-sur hökmdarısan! Hələ bax, meşədəki bütün heyvanlar, quş-lar tamaşaya çıxıblar. Di tərən, irəli yeri, öz gücünü gös-tər.

Hökmdar vəzirə göstəriş verdi:

– Onda, yanımca gəl. Eh, bu andıra qalmış nə zəhrimar şey imiş.

Onlar birlikdə irəli yeridilər. Bir addım, iki addım və bir-dən hər iki filin qabaq ayaqları dizə qədər torpağa batdı. Xor-tumları yerə dəyib yaralandı.

Hökmdar fil acı-acı bağırdı:

– Ax, ax, ax!.. Ömrümdə heç belə yıxılmamışdım. Ey qa-rış-qa, köməyə gəl! Mən sənə pislik etmək fikrində deyiləm.

Başçı qarışqa yaxınlaşıb dedi:

– Ey böyük fil, qalx yerindən, qayıt evinə. Mən öz hə-ki-mi-mi göndərəcəyəm yanına. Onun yaxşıca turşulu dərmanı var. O sizin xortumunuzu sağaldacaq.

Fillər güc-bəla ilə yerlərindən qalxdılar.

Hökmdar fil dedi:

– Ey qarışqa, çox sağ ol! Biz artıq qardaşlaşdıq. Mən hər il sənə bir səbət meyvə göndərəcəyəm. Başçı qarışqa dedi:

– Dadlı meyvələri ağıllı uşaqlara göndərsən, daha yaxşı olar.

Hökmdar fil razılaşdı:

– O da mənim gözlərim üstə! Ağıllı uşaqları mən də se-vi-rəm.

QIRXBULAQ YAYLAĞI QIRXBULAQ YAYLAĞI

Qədim zamanlarda qarşı yatan qarlı dağların qoynunda, gö-bələk-göbələk təpələrin arasında bir oğuz eli yaşayırdı. Bu elin ağsaqqallı qocaları, ağbirçəkli nənələri, ağca üzlü gözəl-göy-çək qızları, aslan biləkli igid oğulları var idi.

Uzun-uzun dərələrdə qoyunlar otlayır, quzular səs-səsə ve-rirdi. Xalçalarla bəzədilmiş alaçıqlara, ağban evlərə ba-xan-lar bircə anda heyran olardı. Qopuz çalıb, nəğmə deyən ozan-ların söz-söhbəti tükənməzdi. Bir sözlə, oğuz elinin gəl-ha-gəlli dövranıydı.

Obada Bağış adında bir dəmirçi var idi. O, yurdu qoruyan oğuz igidləri üçün qılınc-qalxan, xəncər, nizə düzəldirdi. İş-dən-gücdən söz düşəndə deyərdi:

–Dəmirçilik yaxşı sənətdir. Bu sənəti oğlum Urşana da öy-rədəcəyəm. Qılınc-qalxanı olan bir elin torpağına düşmən ayaq basa bilməz. Qılıncın özü də, kölgəsi də xeyir-bə-rə-kət-li-dir. Babalarımız and içiblər, biz də and içirik: «Qılıncıma doğ-ranayın, oxuma sancılayın!»

Beləliklə, Urşan atasından dəmirçilik sənətini öyrənməyə baş-ladı. O, at çapıb, qılınc oynadan oğuz igidləriylə dost ol-muş-du. Hərdən bir qurşaq tutub, öz gücünü sınağa da unut-murdu.

Beləcə günlər keçir, aylar dolanırdı. Bir gün Bağış kişi oğ-lu-nu yanına alıb, «Oğuz qəbri» deyilən yeri ziyarət etməyə yol-landı. Bu qəbrdə oğuz elinin ulu xanı İlalmış xan uyu-yur-du. Oğuz qəbri bir təpənin üstündəydi. Buradan dörd tərəf apay-dın görünürdü.

Bağış kişi oğluna üz tutub dedi:

– Oğlum, o qarlı dağları görürsənmi?! Ora Qırxbulaq yay-la-ğdır. Adı «Qırxbulaq»dır. Əslində isə orada yüzdən çox b-ulaq var. Bulaq, nə bulaq – suyu can dərmanı! O yaylaq keç-miş-də bizim idi. İndi isə...

Urşan dedi:

– Atacan, necə yəni «Bizim idi»... Məgər indi bizim deyil?!

Bağış kişi dedi:

– On beş il bundan qabaq yadelli hökmdar bizim xa-nı-mı-za yeddi rəqqasə qız göndərmişdi. Xan bunların əvəzində, Qırx-bulaq yaylağını ona bağışladı. Elimiz bu işdən xəbər tut-caq üsyana qalxdı. Xan qorxusundan baş götürüb ölkədən qaç-dı. Ara qarışdı. Fərsətdən istifadə eləyən yadelli hökm-dar Qırxbulaq yaylağında öz yerini möhkəmlətdi. El yığışıb ye-ni xan seçdi. Maday xan!.. Maday xan elsevərdir.

Urşan dedi:

– Atacan, bəs nə vaxt savaş başlanacaq?! Biz nə vaxt o gö-zəl yaylağı düşmənlərdən geri alacağıq?! Axı sən özün hə-mi-şə deyirsən ki, «Domiri isti-isti döyərlər!»

Bağış kişi dedi:

– Darıxma, oğlum! Dəmir artıq yavaş-yavaş qızmaqdadır. Ma-day xan ağıllı adamdır. O, savaşın vaxtını bilir. Tezliklə dö-yüş boruları ün salacaq. Nağaralar gumbur-gumbur gu-rul-dayacaq. Uzun-uzun nizələr, qara poladüz qılınclar göy üzün-də parlayacaq...

Urşan dedi:

– Dilin var olsun, ata! Bircə o günü görsəydik!..

Beş aydan sonra Bağış kişinin dedikləri çin oldu. Maday xan oğuz elinin igidlərini döyüşə səslədi. Dedi:

– Ehey, ər igidlər, bu gün savaş günüdür. Silahlara sarılın! Hay-dı, at belinə! Ey qanında yurd qeyrəti yaşadanlar, Qırx-bu-laq yaylağına doğru, ardımca!..

Atlı döyüşçülər yürüş etdilər. Urşan da onların ara-sın-day-dı. Maday xan hamıdan öndə çapırdı.

Yadelli sərkərdə qala bürcündə dayanıb baxırdı. Bir az-dan keşikçilərə dedi:

– Aha, bu gələn ağ atlı Maday xandır. Mən onun payını ver-məliyəm. Tez olun, hay vurun, ayağa qalxın!

Bəli, qoşunlar yeriyib üz-üzə dayandı. Qara çalmalı ya-del-li sərkərdə atını oynadıb meydana girdi. Bu zaman Urşan qa-bağa çıxıb Maday xana dedi:

– Ey böyük xan, izn ver, bu döyüşə mən girim. Maday xan de-di:

— Səbr elə, igid! Sən onunla bacarmazsan. O qoca qap-lan-dır, sən-əmlik quzu...

Urşan dedi:

– Xan sağ olsun, yeri gələndə quzular da qoç hünəri gös-tə-rə bilir.

Maday xan gülümsünüb dedi:

– Yaxşı, igid, izn verdim. Buyur, meydan sənindir.

Urşan tezcənək atını səyirdib düşmənin üzərinə yeridi. Dö-yüş başlandı. Yadelli sərkərdənin endirdiyi qılınc zərbəsi bo-şa çıxdı. Urşan var gücünü toplayıb qılıncı onun təpəsinə en-dirdi. Yadelli sərkərdə «Vay qaraca başım!..» deyib atdan ye-rə yığıldı. Bunu görən yadelli əsgərlər qaçmağa üz qoy-du-lar. Oğuz igidləri onları izlədilər. Qırılan qırıldı, qaçan qaçdı. Be-ləcə Qırxbulaq yaylağı yadellilərdən geri alındı.

Maday xan öz igidləriylə birlikdə obaya qayıtdı. Teliklə şad-lıq məclisi quruldu. Maday xan Bağış kişini yanına ça-ğı-rıb dedi:

– Hey, Bağış kişi, sənin oğlun Urşan bu savaşda hünər gös-tərdi. Bu gündən ona bəylik verirəm. Üstəlik də gözəl-gö-zəl ərnağanlar... Yurdsevər igidlərin göz üstündə yeri var.

Urşan yaxın gəldi. Maday xan onun alından öpüb dedi:

– Bax belə oğullar istəyir Vətən!..

Bağış kişi sevindiyyindən uçmaq isləyirdi.

- Var ol, ey sevgili hökmdarımız! Ömrün suyun ömrü qə-dər uzun olsun!

TEŞTİ BƏY

Qədim zamanlarda Mil düzündə bir el yaşayırdı. Bu elin adam-ları torpağa can deyər, onu əkib becərərdilər. Yamyaşıl bağ-lara, bostanlara baxan heyran olardı. Çöllərdə qoyun-qu-zu sürüləri sellənərdi.

Bu elin adamları inanırdılar ki, göylərdə Teşti bəy adlı bir tan-rıça var. Yağışı o yağdırır. Buna görə də, göy üzünə bu-lud gələndə deyərdilər:

– Bax indicə Teşti bəy öz nizəsilə buludları deşəcək, yağış yağ-dıracaq.

Elə də olurdu.

Günlərin bir günü el yenə yığışıb, Teşti bəyin şəninə nəğ-mə-lər oxuyurdu. Ağsaqqallı Dədə Ozan qolça qopuzunu gö-tü-rüb meydana dolanır, böyü-yə-kiciyə xeyir-dua verirdi:

– Qoy həmişə bolluq olsun! Ulu Tanrı sizi zalımlara möh-tac eləməsin.

Hə, Mil düzündə el öz şənliyini eləməkdə olsun, indi sizə kim-dən deyim, quraqlıq devi Qara Qotur Azmandan.

Qotur Azman bir boz təpənin döşündə uzanıb mür-gü-lə-yir-di. Qulağına çal-çağır səsi gəldi. Gördü ki, odur ey, qala-şə-hərin kənarından adamlar boy-boya verib nəğmə oxuyur:

A Teşti, Teşti, Teşti!..

A Teşti, Teşti, Teşti!..

Qotur Azman bərk tutuldu:

– Aha, ycnə də Teşti bəyi alqışlayırlar. Bəs mən? Məni ni-yə alqışlamırlar?!

Qotur Azman qara dəyənəyini götürüb yola düzəldi. O ye-ridikcə torpaq için-için inildəyirdi. Onun ayaq izlərindən qa-ra tüstü qalxırdı. Onun ağır-ağır nəfəsindən ağaclar zağ-zağ əsirdi.

Qotur Azman adamlara yaxınlaşıb dedi:

– Bu nədir, siz yenə də Teşti bəyi öyürsünüz... Məndən qorx-mursunuz?! Bəs məni haçan öyəcəksiniz?!

Dədə Ozan irəli yeriyib dedi:

– Ey Qotur Azman, sən zalımsan. Biz zalımları öymərik.

Qotur Azman bərk qəzəbləndi:

– Ehey, dəli Ozan, həddini aşma. Yoxsa sənə də, sənin elinə də qan udduraram. Əlimdəki qara dəyənəyimi görür-sən-mi?!.

Dədə Ozan dedi:

– Biz səndən qorxmuruq. Bizim Tanrımız var. Biz ona gü-və-nirik!

Qotur Azman qışqırdı:

– Ey dəli Ozan, hələ bir de görüm mən əgər ağzımı söy-kə-yib, bax bu Araz çayının suyunu qurutsam, halınız necə olar? Bulaqların suyunu bircə qurtuma hop eləsəm, halınız ne-cə olar?! Onda da məni öyməyəcəksiniz?!

Dədə Ozan dedi:

– Ey Qotur Azman, sən gəl ara yerdə incitmə bizi. Biz səni ça-ğirmamışıq. Çıx get burdan.

Qotur Azman nərildəyə-nərildəyə ağzından alov püs-kü-rür, ayağını yerə döyüb bağırdıqca bağırırdı. Onun qu-laq-la-rın-dan qara tüstü çıxırdı. Hava bürküdən ağırlaşdı. Mal-qa-ra mələşdi. İtlər ulaşdı. Qadınlar, uşaqlar nalə çəkib ağlaşdı.

Bu zaman Dədə Ozan qopuzunu çala-çala vəcdə gəldi, cır-pına-cırpına bircə anda qartala döndü, sonra havaya qal-xıb uçub getdi. Dədə ozan göy üzündə uçmaqda olsun, indi si-zə kimdən deyim -Teşti bəydən.

Yağış tanrıçası Teşti bəy yeddi dağın arxasında – Batabat yay-lağında bir bulağın qırağında oturub dincəlirdi.

Bu zaman qartal donuna girən Dədə Ozan uçub gəldi. Ye-rə qonandan sonra, dönüb yenə də adam oldu. Teşti bəy qal-xıb onu gülərlə qarşıladi.

– Xoş gördük, Dədə Ozan! Nə var, nə yox el-obada?! Xe-yir ola bu gəlişindən. Mənə görə qulluğun!

Dədə Ozan dedi:

-Qotur Azman yenə azğınlaşıb. Anda, amana baxmır, eli-mi-zə qan uddurur...

Teşti bəy gülümsədi:

– Kədərlənmə, Dədə Ozan. Qayıt get yurduna. Mən özüm bir azdan gələcəyəm. O, Qotur Azmandırsa, mən də Teşti bə-yəm! Onun taxta sinəsini bu nizəmlə deşəcəyəm.

Dədə Ozan bulağın suyundan içib sərinlədi. Sonra yenə cır-pınıb qartala döndü, uçub getdi.

Gün günortadan keçmişdi. Qotur Azman hələ də ayağını ye-rə döyüb nərildəyirdi.

Birdən külək qalxdı, göy üzünü bulud aldı. Şimşək çaxdı, göy guruldadı. Bir də baxdılar ki, budur, Teşti bəy öz qızıl qo-tazlı arabasında uçub gəlir. Teşti bəy arabasını buludların üs-tündə saxlayıb, dilləndi:

– Ey Qotur Azman, on il bundan qabaq sən bu eli bərk in-cit-mişdin. Mən o zaman səni bağışladım. Ancaq bu dəfə

mən sə-ni bağışlayan deyiləm. Çünki sən zalımlıqda həddini çox aş-mısan.

Qotur Azman diz üstə çöküb, yalvarmağa başladı:

– Teşti bəy, amandır, dəymə mənə! O yaraşlıq boyuna and olsun, sənə söz verirəm ki, bundan sonra, bir daha bu eli in-cidən deyiləm. Məni çevir o Dədə Ozanın başına, burax ge-dim.

Teşti bəy dedi:

– İndi söz Dədə Ozanıdır. Nə buyursa, yerinə yetməlidir.

Dədə Ozan dilləndi:

-Teşti bəy, o müqəddəs nizəni bu zalımın murdar qanına bu-lama. Səndən aman istəyir. Aman ver, qoy çıxsın getsin.

Teşti bəy dedi:

– Eşitdinmi, Qotur Azman?! Di dur, tez elə, itil buradan. Ya-dında saxla ki, sən bundan sonra Mil düzünün milçəyinə də toxuna bilməzsən.

Qotur Azman yerdən qalxıb, kor-peşman yola düzəldi. Elə o gedən getdi. Bir daha Mil düzünə qayıtmadı.

FALABAXAN TÜLKÜ

Sizə kimdən deyim – şələquyruq tülküdən.

Tülkü axşam üstü yuvasına qayıdanda gördü ki, doqquz ay-lıq balası oturub zülüm-zülüm ağlayır.

Soruşdu:

– Mənim gözəl balam, sənə nə olub, niyə ağlayırsan?!

Bala tülkü bir az da bərkdən hönküdü:

– Nə olacaq, hər gün çaqqalın balası mənə lağ eləyib deyir ki, eyib deyil, bu qədər hiyləgərlik olar... Siz nə vaxt hiy-lə-gər-lik-dən əl çəkəcəksiniz?! Deyir ki, sizin hiyləgərliyiniz in-san-la-rı da yoldan azdırır. Onlar da hərdən tülkülük eləyirlər.

Tülkü dedi:

– Nə, indi nə demək istəyirsən. Deyirsən ki, mən birdəfəlik hiy-lə-gər-lik-dən əl çəkim, hə?! Bala tülkü mızıldadı:

– Bəli, bəli, anacan! Əl çək hiyləgərlikdən. Başqaları necə, biz də elə. Qoy bir gün də ac qalaq. Eybi yoxdur. Təki bizi hiyləgərliklə qınamasınlar.

Tülkü boynunu qaşıya-qaşıya dedi:

– Yaxşı, mənim balam. Qoy sən deyən olsun. Mən elə bu gün-dən hiyləgərlikdən əl çəkirəm. Di ağlama, dur ayağa, dü-nən-ki balığı gətir. Könlümə yamanca balıq əti düşüb.

Bala tülkü gülümsədi:

– Anacan, sənin sözünün qüvvəti, belə bir məsəl var, de-yir: «Könlü balıq istəyənin quyruğu suda gərək!»

Tülkü qaşlarını oynatdı:

–Eh, mənim gül balam, sən gəl mənə məsəl öyrətmə. Mən o yolları çox yaxşı bilirəm. Balıq tutmağın özü də bir hiylə-gər-likdir. Gərək suyu bulandırmağı bacarasan. Yoxsa ba-lıq-lar yaxına gəlməzlər...

Ana-bala gülüşə-gülüşə şam elədilər. Sonra uzanıb şirin-şi-rin yatdılar.

Səhər tezdən tülkü yerindən durub, kəndə tərəf yola dü-zəl-di. Gəldi gördü ki, qarı nənə toyuqlara dən səpir. Quy-ru-ğu-nu qısıb yazıq-yazıq dilləndi:

– Ey mehriban qarı nənə, mən artıq hiyləgərlikdən əl çək-mi-şəm. Özümə söz vermişəm: bundan sonra nə istəsəm, xoş-luq-nan istəyəcəyəm. İndi Tanrı xatirinə, o beçələrdən bir-cə-ci-yini ver mənə. Axı sən yaxşı nənəsən!..

Qarı nənə ağızını açdı, nə açdı:

– Ax, hiyləgərin yekəsi! Sən hiyləgərlikdən əl çəkərsən?! Hə-yasızın biri, həyasız! İndi mən sənənin payını verim, sən də gör!..

Qarı nənə əlini daş parçasına atmaq istəyəndə tülkü ye-rin-dən götürüldü. Necə ki, deyərlər: "asta qaçan namərddir..."

Tülkü ardıçlı dərəyə çatıb, nəfəsini dərdi. Şöngüyüb bir az din-cini aldı. Sonra qalxıb yuvasına yollandı.

Bala tülkü irəli yeridi:

– Hə anacan, yeməyə bir şey tapa bildinmi?! Yamanca ac-mi-şam...

Tülkü başını yırğaladı:

– Mənim balam, yeməyə bir şeyimiz yoxdur. Gəl indi bu bol havadan doyunca udaq. Bu da bir kefdir!..

Bala tülkü yazıqlandı:

– Anacan, sən gəl zarafatı burax... Mən acqarına zarafat et-məyi xoşlamıram. Sən lap zavallı insanlar kimi danışırısan: «Ac-lıq olsun, kef olsun!..»

Tülkü ciddiləşdi:

– Can bala, bu günlüyə döz. Sabah sənə beçə əti ye-diz-di-rə-cəyəm. Anan hələ ölməyib...

Ertəsi gün tülkü təsbehi əlinə alıb yola düzəldi. Kəndin qı-ra-ğına çatanda gördü ki, bir beçə hasarın üstünə qonub xoş-ha-llanır. Tülkü dərhal şirin dilini işə saldı:

– Xoş gördük səni, ey gül üzlü beçə! Beçə dilləndi:

– Xoş gəldin, tülkü lələ! O əlindəki nədir?!

Tülkü dedi:

– Təsbehdir, beçələrin falına baxıram. Gəlsənə, elə birinci sən-dən başlayaq. Beçə həvəsləndi:

– Çox yaxşı olar.

Sonra hasardan yerə tullanıb, tülkünün qarşısında da-yan-dı. Tülkü gözlərini süzdürdü:

– Ah, mənim əzizim! Kaş bütün beçələr sənini kimi meh-ri-ban olaydılar. Di yaxın gəl, bu təsbehi salım sənini boynuna. Bəh, bəh, bəh! Təsbeh, nə təsbeh!..

Beçə lap yaxına gəldi. Tülkü onu tezcənək boğazlayıb yo-la düzəldi. Yuvasına çatanda bərkdən qəh-qəhə çəkdi:

– Ey avam beçə, mən hara, fala baxmaq hara. Mən beçə əti-nin dadına baxmaqdan təzzət alıram.

Tülkü öz balasıynan kef eləyirdi. Beçə ətinin ətri ətrafi bü-rü-müşdü. Tülkü tamsına-tamsına gözlərini qiydı:

– Hə, necədir, mənim balam, xoşuna gəlirmi?! Bala tülkü de-di:

– Çox yaxşıdır, anacan. Amma zor iş gördün ha! Bunun üs-tündən dovşan əti də yesəydik, lap yaxşı olardı!..

Tülkü ucadan güldü:

– Ey mənim dəcəl balam, bil ki, hiyləgərlik bizim qa-nı-mız-da-dır. Biz bu yolun yolçusuyuq. Aslan gücünə güvənir, qurd-cəsaretinə. Biz tülkülər isə hiyləgərliyimizə güvənirik.

Bala tülkü dedi:

– Doğru deyirsən, anacan. Hiyləgərlikdən əl çəksək, çaq-qal-lar bizə topuqlarıyla gülərlər.

Tülkü qulaqlarını şəkldi:

– Sən çaqqallara baş qoşma. Sən öz ananın sözünü eşit. Mə-səl var, deyir: "Tülkü tülkülüyünü sübut edənə qədər, çə-kib dərisini boğazından çıxararlar".

Bala tülkü diksindi:

-Aaa!.. Nə danışırsan, anacan! Yəni bizim dərimizə də ta-mah salan var?!

Tülkü dedi:

– Var, mənim balam, var. Ovçular bizim dərimizi göydə ax-tarırlar. Bu dünya həyatı çox amansızdır. Hərə bir cür ov-çu-dur. Ağıllı ol ki, tələyə düşməyəsən.

Bala tülkü gülümsədi:

-Arxayın ol, anacan. Mən ovçuların başına bir oyun açə-ca-ğam ki, özləri mənə "Afərin!" deyəcək.

ŞƏFALI GÖYƏRTİLƏR

Baharın xoş günləriydi. Bostanda göy-göyerti əlindən tər-pən-mək olmurdu. Yaşılca ləklər sevincdən aşib-daşırdı. Şü-yüd öz şan-şöhrətindən dəm vurur, öyündükcə öyünürdü. Rey-han qaş-gözünü süzdürüb dilləndi:

– Ey şüyüd, bəs deyilmi, səhərdən axşamacan elə hey öyü-nür-sən. Nə olub, nə xəbərdi?! Məgər burada səndən başqa gö-yərti yoxdur?!

Şüyüd çiyinlərini oynatdı:

– Yaxşı eləyirəm-öyünürəm. Mənim öyünməyə haqqım var. Çünki mən ürək üçün çox xeyirliyəm. Bütün varlığımla şə-fayam, şəfa! Mənim şan-şöhrətim hər yana yayılıb. Odur ey, qadınlar bazara girən kimi əlüstü soruşurlar: «Təzə şü-yüd varmı?!» Alverçilər də dərhal səs-səsə verirlər: «Var, var! Buyurun, elə indicə gətirmişəm». Hə, görürsünüzmü?! Bax elə buna görə də şadlığımdan bostana sığmayıram.

Reyhan dedi:

– Ey şü-yüd, elə bilirsən ki, ürək üçün xeyirli olan təkcə sən-sən?! Bəs biz?! Mən hələ özümü demirəm. O yana bir bax: nanə, yarpız, tər-xun, zəfəran... Axı biz də ürək üçün xə-yir-liyik. Ancaq biz yerli-yersiz öyünməyi xoşlamırıq. Ürəyə xə-yir vermək bizim borcumuzdur. Təki ürək sağlam olsun, tə-ki ürək şad olsun!..

Şü-yüd hikkələndi:

– Yaxşı, bir de görək, bəs niyə səhərdən axşamacan sı-ğal-la-nırsan?! Bu qədər sığallanmaq olar?! Həm də özünü elə apa-rırsan ki, guya Rey məmləkətinin şahzadəsisən. Gö-zü-müz aydın olsun, xoş gördük Reyhan xanım!..

Reyhan yavaşca sığallandı:

– Sığallanmaq mənim adətimdir. Mən sığallanmağı çox se-virəm. Gözəl-göyçək qadınlar sığallanmağı məndən öy-rə-nib-lər. Yəqin ki, elə güzgünü də mənim şənimə düzəldiblər. Mən tez-tez sığallanıram ki, bostan daha da işıqlı olsun.

Tər-xun səsinə ucaldı:

– Tərtər çayının suyuna and olsun, mən sizin halınıza bərk acıyıram.

Məgər bu dünya öyünmək yeridir?! Bu qədər öyün-mək-dən-sə, səhərin açılması haqqında düşünsəydiniz, daha yaxşı olar-dı. Mən bir daha bilik öyrənməyi min dəfə öyünməkdən üs-tün tuturam. Bostançının söylədiyi bayatı yadınız-da-dır-mı?!

Əziziyəm, yaxşı bil,

Yaxşı öyrən, yaxşı bil.

Özünə yaxşılığı
Özgəyə də yaxşı bil.

Bu anda külək əsdi. Göyərtilər yerbəyerdən özlərini yı-ğış-dır-dılar. Sonra Zəfəran dilləndi:

– Ay bacılar, qoysanız bir kəlmə də mən danışım. Heç ol-ma-sa, adıma hörmət eləyin. Axı mən Zəfəranam. Ağıllı uşaq-lar mənim adımın mənasını yaxşı bilirlər: Zəfəran – «zəfər na-xışı» deməkdir. Mən qələbə sevinciyəm. Qələbə sevincinin ləz-zəti bambaşqadır. Mənim xoş ətrimdən ürək şadlanır. Bu da mənim gözəl rəngim! Arılar, kəpənəklər mənə heyran olub-lar. Şan-şöhrətim göz önündə! Mənim üstünlüyümü kim dana bilər?!

Nanə əllərini qabağa uzatdı:

– Siz bircə dayanın. Məsəl var deyir: «Adın nədir? – Rə-şid. Birini de, birin eşit!» Siz öyünməyi çox sevirsiniz. Mən isə uşaqlara qayğı göstərməyi xoşlayıram. Təki onlar sağlam bö-yü-sünlər. El bilir, aləm bilir: mənim bircə yarpağım min dər-din dərmanıdır. Mən azacıq titrəyən kimi, nənələr dərhal hə-yəcanlanır: «Ay aman, uşağı soyuqdan gözləyin!» Buna gö-rə də, uşaqlar gərək bir dəfə «nənə» deyəndə, beş dəfə də «nanə» deyələr.

Yarpız qayğılı başını dikəltdi:

– Can bacı, mən də sənin günündəyəm. Havadan barıt qo-xu-su gələndə heç bilmirəm, hara qaçım. Gecə-gündüz dü-şü-nü-rəm: dava-dalaş nəyə gərək?! Qoy dünyada dinclik olsun! Dinc-lik olsa, analar da, uşaqlar da xoşbəxt olar. Gəlin əl-ələ ve-rək, uşaqları qoruyaq!..

Bu zaman göy üzündəki ağ bulud yırgalandı:

– Ey şəfali göyərtilər! Mən Bulud babayam. Mən də öyün-məyi xoşlayıram. Ancaq mən özümlə yox, yurdunu se-vən ağıllı uşaqlarla öyünürəm. Onların hər biri mənim gö-züm-də uca dağın zirvəsidir. Mən hər il uşaqlara beş alma gön-dərəcəyəm. Üç alma da göydən düşəcək. Səkkiz alma bəsl-əridir. Şirin olsun, nuş olsun!.. Dediklərim öz yerində.

An-caq mən istəyirəm ki, uşaqlar özləri də ağac əksinlər, bağ sal-sınlar. Onda, meyvə daha da bol olar.

Göyertilər gülüşdülər. Bostan xoşallandı.

ÇULLU DOVŞAN

Çullu dovşan meşədə kefi kök, damağı çağ yaşayırdı. Kök-lükdən iki qat piy bağlamışdı. Hərdən özünə baxanda hey-rətlənirdi: «Görəsən, bu mənəmmi?!»

Harayçı Ağacdələnin gözlərindən heç nə yayınmazdı. Çul-lu dovşanı görən kimi meşəyə car çəkirdi:

– Şad xəbər! Şad xəbər! Gözləriniz aydın olsun! Bu il bol-luq olacaq. Heç kəs yeməkdən korluq çəkməyəcək.

Çullu dovşan səhər tezdən yerindən qalxan kimi gəzməyə çı-xar, göy otları yara-yara o yana, bu yana qaçardı. Qaç-dıq-ca fərəhlənərdi. Sevincdən bərələn gözləri bir az da ge-niş-lə-nə-rdi.

Günlərin bir günü Dəvəquşu dedi:

– Bəxtəvər başına, ay Çullu Dovşan! Doğrusu əda sənə ya-raşır. Bir yelpənzəg şalvar geyinsən, ədan daha da yelli alı-nar. Sonra istəsən, sənə bir gümüş gözlük verərəm, taxarsan. Yel-pəzəg şalvar, gümüşü gözlük! Bəh, bəh, bəh! Onda sən ye-rə, göyə sığışmazsan.

Bu söz Çullu Dovşanın ağına batdı. Dərhal meşənin dər-zi-lər məhəlləsinə yollandı. Meymun onu qarşıladi:

– Bu məhəlləyə gələn gərək əvvəlcə məni görsün. Mən bu mə-həllənin gözətçisiyəm.

Çullu Dovşan qaşlarını dartdı:

– Çox gözəl! Çox gözəl! Gör deyirsən, görüm də: hə bax bu mən, bu da sən! Meymun əllərini yellədi:

– Ay dilbilməz, mən belə görməyi demirəm ey... Neçin əli-boş gəlmisən?! Məgər bu böyüklükdə meşədə almadan, ar-mud-dan bir şey tapa bilmirdin?! Eşitməmişəm: «Kovxanı gör, kəndi çap...»

Çullu Dovşan əllərini sinəsinə qoydu:

– Mənim gözlərim üstə! Belə işlər mənim üçün çox asan-dır.

Ertəsi gün Çullu Dovşan bir zənbil armud gətirdi. Mey-mun armudlara baxan kimi bərkdən güldü. Çullu Dovşan qu-laqlarını oynatdı:

– Bilirəm, nəyə gülürsən: armudbaş adamlar yadına düş-dü, eləmi?!

Meymun Çullu Dovşanın boynunu qucaqlayıb, alnından öp-dü:

– Dostum, sən də bir az bilmirsən ha!.. Onu da bil ki, ar-mud-baş adamlar çox hiyləgər olurlar. Onlar bizim ağayana otu-ruşumuza qibtə eləyirlər.

Çullu Dovşan dedi:

– Meymun ağa, bayaqdan sənə baxıram: meymunluğun öz yerində, bir balaca da adama oxşayırsan.

Meymun üz-gözünü turşutdu:

– Yox, yox! Nə danışırısan. Sən gəl məni adama oxşatma. Mə-nim adamlardan acığım gəlir...

Çullu Dovşan təəccübləndi:

– Niyə, nə üçün?. Adamlar sənə nə pislik eləyiblər ki?!

Meymun fikrini izah etməyə başladı:

– Adamlar mənə pislik cləsəydilər, mən onları ba-ğış-la-yar-dım.

Onlar özləri bir-birinə pislik eləyirlər. Yüz il bir yerdə duz-çörək kəsirlər, sonra günlərin bir günü qalxıb savaşırlar. Bun-lar uzun söhbətdir. Vaxt keçir. Dayanma. Get işinin da-lın-ca.

Çullu Dovşan gəlib Tülkünün dükanının qabağında da-yan-dı. Tülkü onu gülərüzlə qarşılıdı.

– Aha, Çullu Dovşan, xoş gəlmisən! Bizə görə qulluğun?!

Çullu Dovşan dedi:

– Qulluq sahibi olasan. Bir yelpəzəng şalvar tikdirmək istə-yirəm.

Tülkü məzələndi, nə məzələndi:

– Tikərəm, lap yaxşı tikərəm. Sən hələ bir əyləş, dincini al. Ha-ra tələsirik ki!..

Tülkü ürəyində sevinirdi: «Bəxtim yetirib. Ovum öz aya-ğiy-nan gəlib qapıma. Ancaq bir az ehtiyatlı olmalıyam».

Çullu Dovşanın çənəsi qızıxdı:

-Ay Tülkü lələ, nədənsə, Meymun ağanın adamlardan xo-şu gəlmir. Sən necə?!

Tülkü dərindən ah çəkdi:

– Adamlardan danışma. Mən onlardan gördüyümü gör-mü-şəm. Bir də görürsən ki, biri deyir: «Filankəs haqdan-ədə-lətdən danışanda ağzına Çullu Dovşan sığışmayır»... Bu nə deməkdir?! Məgər biz tülkülər ölmüşük ki, adamlar ağız-la-rını açıb Çullu Dovşanın yolunu gözləyirlər?! Məgər bizim ağ-zımız yoxdur?! Şəxsən mən özüm dovşan ətinin dadına dö-nə-dönə baxmışam. Hə, sənin canın üçün doğru deyirəm. Bəs necə...

Çullu Dovşan qorxudan rəng verib, rəng aldı. Ürəyində özü-nü danlamağa başladı: «Yaman yerdə axşamladıq. Mən ha-ra, bura hara... İndi bu zalım Tülkünün torundan kim mə-ni qurtaracaq».

Bu zaman Meymun qapının ağzında göründü. Çullu Dov-şan acı-acı doluxsundu:

– Meymun ağa, mənə kömək eylə. Mən getmək istəyirəm.

Tülkü gözlərini qıydı:

– Bəs şalvar tikişməyi istəmirsən?!

Çullu Dovşanın dili topuq çaldı.

Meymun işin nə yerdə olduğunu dərhal anladı:

– Dur gəl, dur gəl! Sən mənim dostumsan. Mən səni heç vaxt darda qoymaram.

Çullu Dovşan yavaşca dükandan çıxdı. Yolun ağını tutub qaç-dıqca qaçdı. Gəlib yuvasına çatan kimi, yerə sərildi. Öz-özü-nə gileyləndi: «Mənə şalvar gərək deyil. Qoy şalvarı Də-və-quşu geysin...»

ASLAN, ŞƏLƏQUYRUQ VƏ UZUNQULAQ

Heyvanların hökmdarı Aslan bərk acmışdı. O, Tülküni ya-nına çağırıb dedi:

– Ey Şələquyruq, bu gün çox yorğunam. Ov dalınca get-mək istəmirəm. Gör mənim üçün yeməyə bir şey tapa bi-lir-sən-mi. İşı yarıda bilsən, səni özümə baş məsləhətçi gö-tü-rə-cə-yəm.

Tülkü yastı-yastı dilləndi:

– Mənim gözlərim üstə! Sizə qulluq göstərmək bizim bor-cu-muzdur.

Aslan nərildədi:

-Di tez elə! Bah, bah, bah!.. Aclıq böyük bələdir. Yaxşı de-yiblər ki: «Toxun acdan nə xəbəri!..» Acları diriylən ağ-la-maq gərək!..

Tülkü əllərini sinəsində cütlədi:

– Lap ürəyimdən xəbər verdin, Ağa! Dünyanın işləri çox qə-ribədir. Məsəl var, deyərlər: «Aclar clə bilir, hamı acdır, tox-lar elə bilir, hamı toxdur...»

Sonra Tülkü qalxıb yola düzəldi...

Çox gəzib dolandı, axır çölün düzündə bir Uzunqulağa tuş oldu. Uzunqulaq yerində dayanıb qəmli-qəmli düşü-nür-dü. Tülkü yaxınlaşıb dedi:

– Ey möhtərəm Uzunqulaq, sənə nə olub?! ...Neçin belə qəm-lisən?! Kaş ki, səni belə qəmli görməyəydim.

Uzunqulaq başını yırğaladı:

– Ey Şələquyruq, məni dindirməsən, yaxşıdır. Qəmli olma-yım, neyləyim. Sahibim yayda mənə ot daşıtdırır, qışda odun. Otun alagülünü dana-buzovlara verir, mənə qalırım qıraq-dan baxa-baxa. Acığı tutanda da acı dəyəniyi salır işə...

Tülkü vəsındı:

-Vay, vay, vay!.. Ay evi tikilmiş, bu yaşamaq deyil, zarın-cı-lıqdır. Ancaq çox qəm eləmə. Sənin səsinin məlahəti bütün bu dağlara dəyər. Çoxbilmiş çaqqallar gözəl oxumağı səndən öy-rənir.

Uzunqulağın qaş-qabağı yavaş-yavaş açıldı:

– Doğrudan da, mənim səsim çox gözəldir. Həmişə zildən oxu-yuram. Buna görə də, paxıllığımı çəkənlər çoxdur. Elə biri şanapipik xoruz! Bay atonan, səhərin gözü açıldan baş-layır banlamağa. Banla ki, banlayasan!.. Daha fikir-ləş-mir ki, başqaları da oxumaq istəyir. Bu yandan da Sarı bül-bül... Hansına öyüd verəsən.

Tülkü dodaqlarını yaladı:

– Mən də xoruzlardan bərk yanıqlıyam. Onlar mənim adı-ma çox böhtan danışirlar. İllah da ki, boynuyoluq xoruz! Sən hələ bir sözə bax: «Dərə xəlvət, Tülkü bəy!» Heç anlaya bil-mirəm: mən hara, bəylik hara?! Bizim bircə bəyimiz var – o da böyük Aslandır. Aslan olan yerdə mən nəçiyəm ki... Bir sözlə, xoruzlardan qanacaq gözləmə. Onların qanacağı ol-say-dı, su içməyin incəliyini səndən öyrənərdilər.

Uzunqulaq köksünü ötürdü:

– Heç bilirsən, bu xoruzların iddiası nədir?! Onlar deyirlər ki, biz şahların, sultanların varisiyik. Göydə qızıl Günəşdir, yer-də də biz! Deyirlər ki, biz banlamasaq, səhər açılmaz.

Tülkü qəhqəhə çəkdi:

–Necə, necə?! Xoruzlar mənim qabağımda elə söz danışa bil-məzlər. Onlar məni yaxşı tanıyırlar. Yeddi dərənin suyunu bir-birinə qarışdıran kimdir? Əlbəttə ki, mən Şələquyruq!..

Tülkü bir anlığa üzünü yana tutub astadan pıçıldadı: «Ay ax-maq, neçin öz sirrini açıb-ağardırsan...»

Uzunqulaq dərhal maraqlandı:

– Öz-özünə nə danışırısan elə?!

Tülkü gülümsədi:

– Deyirəm, kaş mən də sənin kimi uzaqqörən olaydım... Eh, məndə ağıl hanı...

Uzunqulaq bir az da fərəhləndi:

– Bəli, bəli, mən uzaqqörənəm. Ancaq bəzi adamlar mə-nim uzaqqörənliyimə şübhə ilə yanaşırlar. Bəziləri də mənə lağ eləyirlər: «Eşşək nə bilir, zəfəran nədir...»

Tülkü dedi:

– Günah onlarda deyil ey... Günah zəfəranlı plovun üs-tün-dəki xoruz ətindədir. Xoruz əti adamların ağlını çaşdırır. An-caq öz aramızdır, boynuyoluq xoruzun əti çox dadlı olur ha!.. Bəh, bəh, bəh!..

Uzunqulaq ayaqlarını yerə döydü:

– Hə, görürsənmi, xoruz öləndən sonra da öz pa-xıl-lı-ğın-dan əl çəkmir. Buna dözmək olarmı?! Ax, ax, ax!..

Tülkü dedi:

– Ey qəmli Uzunqulaq, sən heç kefini pozma. Mən sənə bir sad xəbər gətirmişəm: bizim hökmdarımız səni özünə baş məsləhətçi götürmək istəyir. Razısanmı?!

Uzunqulaq dərhal başını dik tutdu:

– Razıyam, razıyam! İki qulağımla, dörd ayağımla razı-yam!.. Baş məsləhətçi!!! Bəh, bəh, bəh!.. Tülkü quyruğunu buladı:

– Onda, buyur gedək.

Onlar yola düzəldilər. Aslan qayasına yaxınlaşanda Tülkü dedi:

– Ey mənim əzizim, sən Aslanın yanında özünü yaxşı gös-tər. Qoy hökmdarımız sənin qanacağına bəyənsin.

Bir azdan Uzunqulaq Aslanın qabağında diz çöküb da-yan-dı. Aslan bir göz qırpımında Uzunqulağın leşini yerə sər-di. Sonra üzünü Tülküyə tutdu:

– Ey Şələquyruq, sözüümüz sözdür. Get dincəl. Sabah sənə tə-zə xələt verəcəyəm.

Tülkü dönə-dönə baş əyib getdi.

KİMİN ADI GÖZƏLDİR...

Biri var idi, biri yox idi, bir bağban var idi. Bir gün o, ağac-ları sulaya-sulaya keçmiş günləri yada salıb, öz-özünə dü-şünürdü: «Bəli, doğru deyiblər ki, bağa baxarsan – bağ olar, baxmazsan – dağ olar. Beş-on il bundan qabaq bura bom-boş bir yer idi. Zəhmət çəkdim, ağac əkdim, bağ saldım. İndi budur, bar ağacları adamın üzünə gülür. Baxan deyir, bir

də baxım. Şükürlər olsun Allaha, hər il bu bağdan yaxşı-ca xeyir götürürəm. Düşəndə qonum-qonşuya da əl yetiri-rəm. Odur ey, o üç ağacı ehсанat demişəm. Gəlib-gedənə pay ve-ri-rəm. Halal xoşları olsun!..»

Sonra qoca bağban bağın kölgəli bir bucağına çəkildi, ye-rə əyləşib kürəyini bir ağacın gövdəsinə söykədi. Azacıq din-cəl-mək istəyirdi. Yaşıl yoncaların ətri, nəğməli quşların səsi bağ-banı lap kövrəltmişdi...

Bağbanın yuxuya getdiyini güman edən bar ağacları öz ara-larında söhbətə başladılar. Birinci alma ağacı dilləndi:

– Dünən bütün günü fikirləşmişəm ki, görəsən bu dün-ya-da mənim adımdan gözəl ikinci bir ad varmı?! Bu gün artıq ba-şa düşmüşəm ki, mənim adım adların ən gözəlidir!

Heyva ağacı soruşdu:

– Ey alma, sənın adının gözəlliyi nədədir?– Sən öz adının mə-nasını bilirsənmi? Bilirsənsə, buyur, söylə!

Alma ağacı dedi:

– Adım dillər əzbəridir! İnsanlar mənim adıma gözəl-gö-zəl mahnılar qoşublar: «Alma almaya bənzər». Bax, bütün bun-lar hamısı mənim adımın gözəlliyindəndir. Ətrimin, da-dı-mın gözəlliyi isə özgə bir aləmdir! O ki, qaldı adımın məna-sı-na – adımın mənası «bayraq» və yaxud «ən uca» deməkdir. Ana torpaq «bayraq» deyər məni həmişə uca tutur. Mən hə-ya-tın, xoşbəxtliyin, cavanlığın bayrağıyam. Bu dediklərim bəs deyilmi?! İndi görürsünüzmü ki, mənim adım da gö-zəl-dir, adımın mənası da!..

Heyva ağacı dedi:

– Ey alma, mənim adım gözəllikdə heç də sənın adından ge-ri qalmaz. İnsanlar mənim adımın şəninə «Heyva gülü» ad-lı oyun havası qoşublar. Bəli, «Heyva gülü!..» Toy şə-n-lik-lə-rində gözəl-göyçək qız-gəlinlər qol götürüb bu havanın qoy-nunda sona kimi süzürlər, süzə-süzə subay oğlanların ürəyini heyva gülünə döndəririlər. Bax, bunlar mənim adımın gö-zəlliyindəndir. Adımın mənası da gözəldir: «heyva – ürəyə qüv-vət verən» deməkdir. Mənim meyvəm zəif

ürəyin dirə-yi-dir. Qədimlərdə ağıllı kişilər deyərmişlər ki, heyva yeyin – qo-lunuzda qüvvət, dizinizdə hey olsun!

Elə o yerdəcə şəftəli ağacı söhbətə qoşuldu. O dedi:

– Ehey, ehey!.. Neçin haqsızlıq eləyirsiniz? Bir özünüzdən de-yəndə, beş də məndən deyən. Mənim adım daha gözəldir. «Şəf-təli» deyən kimi üfüqlərdən üfüqlərə qızıl şəfəq saçılır. «Şəft-əli» deyən kimi uşaqların baxışları aydınlığa açılır. Mə-nim meyvəm büsbütün zülaldır-zülal!.. Adımın mənası da gözəldir: «Şəftəli – şəfa yuvası» deməkdir. Mən ana təbiətin bir şəfqətli əliyəm! – Bəli, mən şəftəliyəm! Təpədən dırnağa şə-fayam, şəfa!

Nar ağacı çılgınlıqla öz səsini ucaltdı:

-Bunlara bax a!.. Ey qibləsizlər, niyə mənə söz ver-mir-si-niz? Mənim adım üçcə səsin birləşməsindən ibarətdir: nar! An-caq bu səslərin işığını Yer-Göy yığb-yığışdırı bilməyir. Üç-lük müqəddəsdir! Deməli, mən müqəddəs ağacam! Elə bu-na görə də mənim adım daha gözəldir! Siz hələ mənim ba-şım-dakı yaraşığı taca baxın! Bunu mənə qızıl Günəş ba-ğış-la-yıb. Mənim adımın mənası da gözəldir: «nar – oda bənzər, qı-zılı» deməkdir. «Nardan qızın nağılı»nın sirrini yalnız mən bi-lirəm. Özünüz də görürsünüz: mən sirli bir düyüncəyəm... Mə-nim adım nəğmələrə qol-qanad verir. Mənim çiçəyim sevənlərin yoluna çıraq tutar. Sevən gənclər ürəklərinin sir-ri-ni birinci mənə söyləyərlər. Mən onların sirrini heç kəsə da-nış-maram.

Heyva ağacı dedi:

– Ey müdrik bağban, çox sağ ol ki, bizi qəflət yuxusundan oyat-dın. Sən, doğrudan da, Allah adamısan. Allah sənə yar ol-sun!..

Bu zaman bağın üzərində bir nur parladı. Allahın gözəl bir mələyi bağbanın qarşısında peyda olub dedi:

– Əhsən sənə, ey bağban. Mərhəmətli Allah sənin ömrünə on il də artırdı. Şadlıqla yaşa!

Mələk bir göz qırpımında uçub gəldi. Bağban dərhal diz çö-küb, Allaha səcdə etdi, ən gözəl sözlərilə Allahı öydü. al-qış-ladı:.

– Ucalardan ucasan, öyümlü Uca Allah! Bu səhnədən hey-rətə gələn ağaclar bir ağızdan dilləndilər:

– Allah ən böyükdür, Allah uludur! O Bir Allahındır ən gözəl adlar! O Bir Allahındır ən gözəl adlar!

Hamıdan mərhəmətli, hamıdan güclü-qüvvətli, hamıdan var-lı-dövlətli, hamıdan şanlı-şöhrətli, hamıdan gözəl, ha-mı-dan bilikli Uca Allaha şükürlər olsun!!!

DODAQQAÇMALAR DODAQQAÇMALAR

TƏK SƏBR XEYRİMDİ...

Deyirlər, keçənlərdə Zəngəzur mahalında mal-qara oğur-luğu adətdən sayılanmış. Hətta özgə kənddən mal-qara gə-ti-rəni igid sanarmışlar...

Bir gün iki nəfər qonşu erməni kəndindən düyə oğurlayıb gətirir. «Oğurlayıb deyəndə» başqa məna verməyin. Qaba-ğına keçən heyvanı çatılayıb gətirmək adi hal imiş. Zəngəzur mahalı dağlıq olduğundan bu işə daha yaxşı fürsət düşərmiş. Nə isə... Düyəni «ho,ho» ilə, gətirib bir dərəyə çıxardır və «Öküz küfülü» deyilən yerdə onu kəsmək istəyirlər.

İşin tərsliyindən, düyəni gətirəndə qar yağmış. Qarda ki, üstündə izləri gizləməz, ha!

Başına «pırlandığım» düyənin sahibi erməni izə düşüb, onların arxasınca qarabaqara, marıtlaya-marıtlaya gəlir. Er-məni gəlməkdə olsun, görək oğrular nə «oyun» çıxarırlar.

Onlar düyəni küfüldə yerə yıxıb kəsmək istəyirlər. Bu zaman bıçağı düyənin boğazına çəkmək istəyən tək səbr gətirir. Hər ikisi duruxur. Biri deyir:

– Tək səbr gəldi, mən bu düyəni kəsə bilmərəm.

O birisi daha cəsərətli imiş. Yoldaşına toxtaqlıq verir:

– Ə, axmaq olma, düyəni kəs, bu xaraba dağlarda bizi kim görəcək?!

– Bilmək olmaz, torpağın qulağı səsdədi, görərlər, bizi si-lisə verərlər.

Dedim, axı, böyün cümə günüdür, düşər-düşməzi olar...

Yoldaşı hirsələnir:

– A kişi, «Cümə mənim günümüdü, tək səbr xeyrimdi», kəs, deyirəm, kəs diyənin başını!

Yoldaşı nəalac qalıb, bıçağı çəkir, düyənin boğazından qan fışqırır.

Qəfildən gəlib çıxan erməni onları tanıyıb salam verir:

– Ay kirvə, Allah saxlasın!

Kişilər özlərini itirirlər.

Biri hirsələ deyir:

– Kirvən məssəbinə zapı saplasın! Bu vaxt «allah sax-la-sın!» – olar?!

Erməninin ağzını yummaq üçün səhəri ona bir düyə verir-lər.

Deyərlər, o vaxtdan Zəngəzurda bu söz ağız-ağız gəzər. Bir işi görəndə tək səbr gələrsə, belə söyləyərlər:

– Cümə mənim günümüdü, tək səbr xeyrimdi...

GÜLLƏ MƏNİ TUTUB...

Bir Zəngəzurlu ovçunun «dayan-doldurum» tufəngi var-mış. O hər gün dağlara çıxmamışdan əvvəl, tufəngini sümbə ilə silərmiş...

Ovçunun qoca nənəsi tufəngdən bərk qorxduğu üçün hə-mişə deyərmiş:

-Bala, qadan alım, ağzını o tərəfə tut, açılıb mənə dəyər.

Hər dəfə tufəng silinəndə təkrar olunan bu söhbət ovçunu lap təngə gətirir, hövsələdən çıxararmış. O, bir gün tufəngi siləndə cında ilişib tufəngin içində qalır. Ovçu nə qədər ça-lı-şırta, onu çıxara bilmir, barıt doldurub, ağzına cında təpir. Qarı yenə sözünə başlayır:

– Bala, qurbanın olum, ağzını o tərəfə tut, açılıb mənə də-yər.

Ovçu bu söhbətə son qoymaq üçün tufəngi qarıya tərəf tutub tətii çəkir. Tüstülənən cında ona dəyən kimi, yerə yı-xılıb qışqırır:

– Vay, nənən ölsün, demədim, ağzını o yana çevir...

Ovçu ona təskinlik verir:

– Ay nənə, qorxma, heç bir şey olmayıb...

Qarı nəvəsinin sözünə məhəl qoymur:

– Nənən ölsün, necə heç bir şey olmayıb, görmürsən, güllə mənə tutub?!

QURD NƏ BİLİR, QATIR BAHADI...

Burgürşad dağlarında dumanlı günlər çox olur. İlin yarısı havalər çiskinli keçir. Duman da var, duman. Bir də ba-xır-san, dərələrdən qalxıb qanadlandı, əjdaha kimi dağları ağzı-na aldı...

Belə havalarda mal-qara, qoyun-quzu, ulaq itkisi çox dü-şər, illah da, at-eşşəyin, qatırın itməyi. Deyərlər, dumanlı ha-vada qurd murdar heyvanın qulağının dibində olar. Açması budu ki, yəni duman qurda fürsət verər.

Bir kişinin neçə gün idi ki, qatırı itmişdi. Duman da oya-lanmaq bilmirdi. Kişi gözləyirdi ki, duman açılısın. Arvadı danlamaqda onu illap qotur danaya döndərmişdi. Axırda, arvad bezib, kişiye el ağsaqqalının yanına getməyi məsləhət gördü: – Ay başı batmış, dur, get ağsaqqalımızın yanına. De ki, özün bilirsən, qatır indi necə bahadı, bir yol göstər, gö-rüm, neyləyim?

Bu fikir kişinin ağlına batdı:

– Arvad, başın haqqı, düz deyirsən, bizə bir yol tapsa, elə ağsaqqalımız tapacaq!

Kişi durub ağsaqqalın yanına getdi:

– Ay ağsaqqal, özün bilirsən, qatır indi necə bahadı, du-man da sıvaşib çəkilmək bilmir. Qorxuram, birdən qatırı qurd-quş yeyər?..

Ağsaqqal kişini diqqətlə dinləyib dedi:

– Ay kişi, ağlını başına yığ, qurd nə bilir, qatır bahadı-ucuzdu, kirəvə düşsə, aşıracaq. Get, qatırı axtar, tap, duma-nın çəkilməsini niyə gözlüyorsən?..

Kişi ağsaqqala «çox sağ ol!» – deyib, qatırı axtarmağa ge-dir. O zaman yetişir ki, qurd qatırı bir dərədə haxlayıb. Hay-haray salıb, qatırı qurdun əlindən alır və gələ-gələ fikirləşir:

– Doğrudan, ağsaqqala qulaq asan ziyan tapmaz. Kişi düz deyirmiş: «_Qurd nə bilir, qatır bahadı?»

Nəsillər dəyişir. Ancaq bu söz heç vaxt köhnəlmir:

– Qurd nə bilir, qatır bahadı?!

EŞŞƏYİN ÖLƏR, QATIR ALARSAN... **EŞŞƏYİN ÖLƏR, QATIR ALARSAN...**

Zəngəzurda bir adət varmış; elliklə yığışib, bu gün birinin, sabah başqasının işini görərmişlər; zəmisini əkər, taxılını bi-çər, bostanının məhsulunu toplamaqda kömək edə-miş-lər...

Bir dəfə yoxsul kişinin taxılı biçilirmiş. Keçənlərdə taxılı belə yığarmışlar; bir dəstə qabaqda oraqla biçib bafa qoyar, onların arxasınca dərzbəqlayan gələmiş. O, bafaları bən-də-min arasına yığib bağlarmış. Dərzləri taya vurur, bir müd-dətdən sonra ulaqla xırmana daşıyıb döyərmişlər.

Yoxsul kişi görür ki, dərzlər çox iri bağlanır, onları arıq eşşəyi apara bilməz.

Odur ki, kişi bir neçə dəfə dərzbəqlayana yanaşib yal-va-rır:

– Başına dönüm, ay qohum, dərzləri azacıq xırda bağla...
– A kişi, bunun nəyi iridi, altısını bir eşşək aparar!
–Yox, başına dönüm, özün bilirsən, mənim eşşəyim çox çəlimsizdi...

Dərzbağlayan bir az da qızıdır:

– Rəhmətliyin oğlu, mən dərz bağlayıram, aşıq-aşıq oy-na-mıram ki...

Kişi daha mülayimliklə:

– Ay başına dönüm, bunların altısı nədi, dördünü də yük-ləsəm, eşşək ölər...

Dərzbağlayan hövsələdən çıxır:

– Zalım oğlu, ta mən neynim, eşşəyin ölər? Eşşəyin ölər, qatır alarsan!

Bir zaman zarafatla deyilmiş bu söz uzun zaman misal kimi çəkilər...

KİŞİLİYİNİ YOXLAYIRDIM...

Bir zəngəzurlu çoxlu arı saxlarmış. Deyərlər, arının gəlha-gəl vaxtı var, elə ki, arının gəlhağəl ili yetişdi, nə beçəsini tu-tub çatdırar, nə də balını yığıb-yığışdırmaq olar...

Hamı bilirmiş ki, bu il bal bol olacaq. Kəndin qoca-la-rın-dan biri arısaxlayana hərdən söz atıb deyirmiş:

– Bacıoğlu, arıdan bu qədər bal götürürsən, nə vaxt on-dan bir barmaq dadacağın?

Kişi şəstlə cavab verir:

– O nə sözdür, ay əmi? Barmaq nədir? Bal kəsəndə gəl, qazanıyan çək qabağına!

Qoca bir söz demir. Onu sınamaq istəyir. Aradan xeyli ke-çir. O zaman səbətdən bal kəsəndə, əvvəlcə, tüstü verərmişlər ki, arılar sanemasın. Bir gün qoca görür ki, arılıqdan tüstü çıxır. O saatca barmağını dişləyir:

– Deməli, sabah bal günüdür!

Bəli, səhərisi qoca bir qol da toğlu əti büküb, çuxasının al-tında arısaxlayanın evinə gedir. Xatalı kimi, kişi evdə yox

imiş. O, elə güman edir ki, qəsdən evdən gedib, qoca kişiyə yalan satıb. Odur ki, oturmaq istəmir. Evin arvadı çox təkid edir. Qoca könülsz oturur. Arvad balaca camda ona bal ver-rir. Qoca bir-iki barmaq yeyəndən sonra, «sağ ol!» deyib ge-dir.

Yolda onlar qarşılaşırlar:

– A əmi, bal yedin?

Qoca kinayə ilə:

– Yox, balam, bal-zad verən olmadı...

– Onda, qayıt!

– Yox sağ ol, bal verən olsaydın, evdən qaçmazdın!

– A əmi, mən evdən qaçmamışdım, atı hörükləmək üçün getmişdim!

Qoca yenə inanmır. Kişi onu çəkə-çəkə evə gətirir və lə-mi-də qoyulmuş bal qazanını onun qarşısına çəkir:

– Hə, indi, nə qədər kefindir, ye!

Qoca çuxasının altından əti çıxarıb, qazanın üstünə qo-yur:

– Sağ ol, balam. Yemişkən varam. Mən bal ha, is-tə-mir-dim. Sənin kişiliyini yoxlayırdım!..

Sonralar bu fikri atalar sözü kimi işlədərtilər...

QULUNA DUZ YÜKLƏYƏCƏM?! QULUNA DUZ YÜKLƏYƏCƏM?!

Zəngəzur mahalı Naxçıvana yaxın olduğundan keçən-lər-də duzu oradan gətirərmişlər; kimi atla, kimi qatırla, kimi də uzunqulaqla.

Bir zəngəzurlu qulunlu maydanla duz gətirməyə gedir. Bəli, maydanın yükünü tutub geri dönürmüş. Yolda qar-şı-sı-na bir bulaq çıxır: fikirləşir ki, yaxşı oldu, yükü düşürüm, həm də azacıq çimir eyləyim...

Maydanın yükünü alıb, otlığa buraxır, özü isə bulaq başında yığılıb yatır. Sən demə, qaçaqlar onu güdürmüşlər. Elə ki, kişi yuxuya gedir, maydanı noxtalayıb aparırlar. Ancaq maydan dartınır, qulunsuz, nə illah eyləyirlər, yerindən

tər-pənmir. Darta-darta zorla bulaqdan aralayır. Bu zaman maydan kişnəyib qulunu səsləyir.

Kişnərtiyə kişi yuxudan ayılır. Görür ki, iş işdən keçib, onlardan maydanı ala bilməyəcək, qulun da qalacaq əlində. Odur ki, qulunu onların ardınca qovaraq hirsə qışqırır:

– Qaçaq qardaş, qaçaq qardaş, hayla, qulun da gəlsin, onu saxlayıb neyləyəcəyəm?! Quluna ki duz yükləyə bil-mə-rəm...

İndi mümkün olmayan bir iş təklif ediləndə deyərlər:

– Quluna duz yükləyəcəm?!

GÖRDÜM, TÖKHATÖKDÜ...

Qaraqapılı Zəngilanın kəndlərinin birində qonaq qalır. Düşdüyü evdə kişi, onun arvadı, bir də gəlini olurmuşlar. Axşam azdan-çoxdan yeyib yatırlar. Sübhədən xoruz ban-la-yan kimi, arvad qalxıb, sobanı qalayır və qazanda südlü aş asır. Sonra isə divardan sallanan torbadan bir ovuc duz gö-türüb xörəyə atır. Arvad tövləyə-mal-qaraya qulluq etməyə və inəyi sağmağı gedir.

Az keçmir, gəlin durur. O da xörəyi qarışdırır və torbadan bir ovuc duz götürüb, qazana atır. Kişi yuxuda imiş. Görür ki, bir qazan xörəyə iki ovuc duz tökülübsə, daha onu yemək olmaz. Odur ki, ayağa qalxır, xörəyə bir ovuc duz da o atır. Sonra yorğanı başına çəkib, özünü yuxuluğa vurur.

Bu ara arvad içəri girir. Xörəyi qarışdırıb duzuna baxır. O saatca bilir ki, gəlin də ona duz atıb. Onun qarəsınca deyən-məyə başlayır:

– Əlin qurusun, gəlin, xörəyə bir belə duz tökərlər?! – de-yib çıxır.

Bir azdan gəlin gəlir. O da südlü aşdan dadan kimi:

– Əlin qurusun, qaynana, görəyə bir belə duz atarlar? – deyinə-deyinə gedir.

Hamı səhər yeməyinə oturur. Arvad əlacsız qalıb, xörəyi qablara çəkir və paylayır. Kişi qaşığı ağzına aparıb kimi qış-qırır:

– Əliniz niyə qurumayıb? Xörəyə bir belə duz atarlar?!
Qonağın yanında biabır olduq!

Qaraqapılı evdə mərəkə qopmasın deyə, gülə-gülə kişini sakitləşdirir:

– Ay qardaş, hirsənmə; arvadlar bir-birindən xəbərsiz hə-rə-si bir ovuc duz atdı. Mən də gördüm, tökhatökdü, bir ovuc da mən atdım!..

Hamı gülüşür. Arvad təzədən xörək bişirməli olur. Odur ki, xörəyə tökülən duzun miqdarını soruşanda hər iki ovucu açıb deyirlər:

– Az töksən bir belə (yəni bir ovuc), çox töksən bir belə!..

QƏNDƏ GÖRƏ İÇİRƏM...

Keçənlərdə iki qaraqapılı erməniyə qonaq olur. Kişi evdə yox imiş, onları harsınla («Gəlin» deməkdir) balaca qızı qar-şılayırlar.

Harsın tez çay süfrəsi açır. Sözsüz ki, süfrəyə qənd də qo-yur. Qəndin qıt vaxtı imiş. Çayı soyudub içirlər. Onlardan biri hər qurtum çaya iki dişdəm qəndi ağzına atır. Bayaقدan onlara diqqətlə baxan qız tez anasının yanına qaçır:

– Ana, bu türk necə acgözdür, qəndi yeyib qurtardı!..

O biri qaraqapılı erməni dilini bilirmiş. Odur ki, yoldaşına acıqlanıb deyir:

– Ə, bir az qəndi təhrincə işlət, görmürsən, qız anasına nə deyir?

– Nə deyir, ə?

– Nə deyəcək, deyir ki, qəndi çox yeyirsən!

Qaraqapılı heç halını pozmur:

– Ə, qoy nə deyir, desin! Mən su içsəm, ağzımı söykəyib, dərədən axan çaydan qarnım tutduqca içərəm. Mən çayı qəndə görə içirəm!

Yoldaşı biabır olacağını görüb, qəndqabını bir az yana itələyir.

O zamandan çay məclislərində bu söhbət tez-tez söy-lə-nər...

«BAĞLI QAPILARI AÇ!..»

Qaraqapılının arvadı həmişə allaha dua edəndə deyərmiş:

– Ay allah, bağlı qapıları aç, bizimki də içində!..

Kişi bunun havaya buraxılan söz olduğunu başa düşər, dinməzmiş. Bir gün belə, iki gün belə. Axırda, kişi bu sözdən lap bezir, cana gəlir...

Qış imiş, hər tərəf qar. Külək də öz işində; qarı qaldırır, qapıya-bacaya çırpırmış...

Belə bir gündə arvad yenə əllərini göyə qaldırır və dua edir:

– Ay allah, bağlı qapıları aç, bizimki də içində!..

Kişi daha dözə bilməyib, ayağa qalxır və qapıları taybatay açır. Sonra kırımışca oturur. Külək qarı eyvana, oradan da içəri doldurur.

Arvad təəccüblə qışqırır:

–Ay kişi, dəli olmusan, qarın-qiyamətin bu çağında qapı-ları niyə açıq qoyursan?

Kişi halını pozmadan cavab verir:

–Daha neynim, baş-beynim getmişdi: «bağlı qapıları aç!», «Bağlı qapıları aç!».

Allahın əli bura necə çatsın?! Onun o qədər «iş-i-gücü» var ki! Mən yaxındayam, durub açdım!..

Arvad deyinə-deyinə qalxıb qapıları örtür...

O çağdan bir adam öz işi üçün allaha yalvaranda kinayə ilə deyərlər:

«-Ay allah, bağlı qapıları aç, bizimki də içində!»

«DİK GEDİB, DİK GƏLİRSƏN!»

Qaraqapılının bir eşşəyi varmış. Hər gün səhər cütlə yer ək-məyə gedər, axşam eşşəyə odun yükləyib qayıdarmış...

Kəndin kişilərinin çoxu belə işləmiş. Ancaq bəziləri eşşəyi yükləyib, özləri də çəpərə vurmaq üçün ya bir kum tikan, ya da yandıрмаğa iki-üç quru odun çiyinlərinə alıb gələr-miş-lər...

Kişinin arvadı bunu görür və ərinə acığı tutub deyir:

-Xalxın kişiləri gör nə gətirirlər? Sən də dik gedib, dik gəlirsən?

Kişi heç bir söz demir. Sabahı gün işdən qadımda kənd-dən aralı eşşəyi qabağa buraxıb, özü də onun dalınca əyilə-yilə gəlməyə başlayır. Yol kişinin evinə qabaq-qənşər imiş. Arvad qapıdan kişinin əyilə-əyilə gəldiyini görür və qışqıra-qışqıra ona sarı qaçmağa başlayır:

-Vay, dədəm, vay, evim yıxıldı, görən kişiyə nə oldu?

Kişi altdan-altdan arvada baxıb, bığaltı qımışır. Adamlar səs-küyə arvadın dalınca axışırlar...

Arvad yetişib, özünü kişinin üstə atır:

-Ay kişi, niyə ikiqat olubsan, yıxılıb-zad eləməmişən?

Kişi qəddini düzəldib gülə-gülə:

-Zalımın qızı, hər gün zəhləmi aparmırsan ki, dik gedib, dik gəlirsən? Bu gündən əyilə-əyilə gələcəm, onda, görək, sö-zün nə olacaq?

Yığışan adamlar qəhqəhə çəkib gülüşürlər. Arvad isə üz-gözünü turşudur.

O çağdan bir iş dalınca gedib, boş qayıdan adamı belə mə-zəmmət edərlər:

-Qaraqapılı arvadı demişkən «-Dik gedib, dik gəlirsən!»

GƏLİNİN AYAĞI, ÇOBANIN DAYAĞI

Qaraqapıda belə məsəli tez-tez çəkərlər; filan gəlinin ayağı düşmədi, yaxud filan gəlinin ayağı sayalı-qədəmli oldu.

Bunun da öz qaynağı var. Keçənlərdə bir kişi oğlunu ev-ləndirmək barədə arvadı ilə məsləhət edirmiş:

- Ay arvad, axı bu gədənin ta vaxtı çatıb görək bir halal südəmmiş gətirək. Kənddə gözütutanın varmı?

- A kişi, mən də gecə-gündüz fikir içindəyəm. Görüm, bu gədənin axırı necə olacaq? Özü dilsiz-ağızsızın biridi.

- Ay rəhmətliyin qızı, nə fikir eləyəcəksən, odur e, qonşu-muzun qızı, abırlı-hayalı, başısağa, gözəl-göyçək qızdı.

On-dan yaxşısını haradan tapacaqsan, göydənmi düşəcək?
Özü də gözümüzün qabağında ərsəyə çatıb...

Arvadı, elə bil, cin vurur:

– Kişi, başına hava gəlib, eşitməmişən, gəlinin ayağı dü-şər-
düşməz olar? Mən bunu sınamasam, qoymaram, o qızın ayağı
astanadan içəri girsin!

Kişi təəccüblə:

– Ay külolmuşun qızı, bunu nə təhər sınaçayaqsan? Qız
qarpız kimi bir şeydi; kəsərsən, qırmızı çıxar, kəsərsən ağ.

– Kişi, sən qarışma, mən bilirəm, niyyətimi necə tutacam?

Arvad tezcə bayıra çıxır və bir uzunsov qara daşı quca-ğı-na
alıb qayıdır:

– Bu da qonşunun qızı, qoy qalsın bu bucaqda, görək,
ba-şımıza nə gəlir?

Kişini od götürür:

– Ay gorbagor qızı, deyiblər, gəlin ocağa gələr, bucağa
gəlməz! Sən niyə onu bucağa qoyursan?!

–Kişi, dinmə, bir ay bucaqda qalar, evimizdə bədbəxtlik-zad
olmasa, o qız, bizim gəlinimizdi, hərgah, allah eləməmiş, ya
bizim, ya da heyvanlarımızın başına bir iş gəlsə, öz bax-tından
küssün, ondan bizə gəlin çıxmaz!

Beləcə bir neçə gün keçir. Allahdan olmayan kimi, ailənin
gözünün tikəcəyi madar inəyi yarığandan uçub, ömrünü
bu-zov-danaya bağışlayır.

Arvad saçını yolub, ağzını açır:

– Səni, görüm, ağgün görmiyəsən! Ağgün deyəndə ünün
ərşə çıxsın, necə ki, mənim naləm ərşə dayanıb! Adını bircə
həftə dəyil, çəkmişik, bu müsibət başımıza gəldi. Ay allah,
uşaqlarımı niyə yavanlıq üzünə həsrət qoydun?

Kişi onun bu qarğışını eşidib deyir:

– Ay arvad, o yazıq qızın bir günahı yoxdu, axı?!

– Necə yoxdu, inək bir həftə qabaq ölərdi də? Niyə elə onun
adını niyyət eləyən kimi bu bədbəxtlik oldu?

Bir həftə keçməmiş baş verən hadisə arvadın bu məsələyə
inamını daha da artırır. Qaraqapıda çobanın dayağı hesab

edilən it də yatıb kənddə qalır. Həmin gün sürüyə basqın edən qurdlar bu ailənin qoyununu da parçalayır. Çoban tək-başına heç bir iş edə bilmir. Bundan xəbər tutan arvad kişi-nin üstə düşür, nə düşür:

– Sən o qızın adını çəkməsəydin, bu müsibət olmazdı, gə-lin seçdiyən yerdə başına daş düşəydi!

Kişi yenə də and-aman eləyir ki, bu işi qonşu qızının üstü-nə atmaq olmaz!

Baxtdan, çobanın da dayağı yox imiş. Arvad isə həmin qara daşı bu əhvalatdan sonra, götürüb çölə atır. Qaraqapı-da bir hikmətli kəlam yaranıb:

– Gəlinin ayağı, çobanın dayağı!

BAŞIMDAN DA QƏLBİ YERİM VAR?

Bir qaraqapılı küləkli havada yol gedirmiş. Başından qu-zu dərisindən papaq varmış. Ona görə də, bir az gedəndən sonra tər-ləyir. Papağını daldan azca qovzayır ki, tərini silsin. Bu vaxt külək papağı alıb yerə atır. Kişi güc-bəla ilə papağı tutub deyinə-deyinə başına qoyur və yoluna davam edir. Yenə az sonra, tər onu basır. Papağı bir balaca qaldırmaq is-təyəndə külək qızılquş kimi çalıb yola salır. Papaq qaçır, kişi qovur. Yolun kənarındakı kola ilişib qalmasaydı, hələ çox qaçacaqdı...

Kişi papağı götürür tozunu qırpıb, təzədən başına keçirir. Həm də üstədən bərk-bərk basır ki, külək onunla daha zara-fat eləməsin.

Kimə deyirsən, külək ki, bir şeyi qaraladı, yıxmamış əl çə-kən deyil!

Qaraqapılı yorğunluğu almaq üçün bir daşın üstündə otu-rur və papağı da çıxarıb yanında yerə qoyur. Qəfildən külək yenə papağı götürüb qaçır. Kişi qovur, papaq qaçır, axırda, onu tutub hirs-lə:

– Hara qaçırsan, başımdan da qəlbi yerim var, səni qal-dı-rım? – deyir.

Sonra papağı ayağının altına salıb tapdalayır. Bu söz el içində bir məsəl kimi işlənir.

AT HARDADI, OT HARDADI...

Bir qaraqapılı biçənkədə ot çalmışdı. Qayda belə idi ki, çalınan otu quruyan kimi yığıb bağlamaq lazım gəlirdi. Yox-sa, ya yağış yağıb isladar, ya da qaralıb xarab olar. Ona görə, hamı çalışır ki, qurumuş otu gecə vaxtı yığıdırsın. Deyərlər, gül-çiçəklili otun üstünə gün düşsə, ovulub tökülər.

Nə isə... Həmin qaraqapılı gecə səhərə kimi çaldığı otu yı-ğıb, bağlamaqla məşğul olur. Gün çırtar-çırtmaz ata ot yük-ləyib, kəndə yola düşür. Atın çilovundan tutub, çəkə-çəkə ge-dir. Gecə yatmadığından gün üzünə dəyən kimi mürgü-lə-məyə başlayır. Necə olursa, at yolda dartınır və çilov ba-şın-dan çıxır. Qoca çilovu çəkə-çəkə kəndə yetişir, atın yolda qaldı-ğından xəbəri olmur. Evə çatıb, adəti üzrə, uşaqları səs-ləyir:

– Ay uşaq, gəlin, atın yükünü düşürün!

Səsə arvad-uşaq həyəətə tökülüşür. Ancaq at haradadı, ot haradadı?

Qoca yalnız indi ayılır və bir söz demədən uşaqlardan bi-rini atın dalınca göndərir. Qaraqapılılar arasında bu söz tez-tez işlənir: «At hardadır, ot hardadır?!»

ARVAD, ŞİŞƏK GƏTİRMİŞƏM!..

Bir qaraqapılının arvadı hər gün onu danlayırdı:

– Kişi olan yerdə başın batsın! Xalxın kişiləri ov ovluyur, quş quşluyur, yol kəsir, ev çapır, qazanc gətirir, sən də mə-nimlə oturub, saqqız çeynəyirsən?! Nə vaxt bizim evdən də bişmiş ət iyi gələcək?!

Kişi cavab verir:

– Ay tünbätünün qızı, deyirsən, bu yaşında oğurluğa ge-dim?!

– Gedən də nə olar? Qıçın sınımaz ki?! Özgələri necə, sən də elə!

Qaraqapılı oturub fikirləşir: «Arvad düz deyir, nə vaxta kimi biz yavan arpa çadı yeyəcəyik? Gedib bir öküz oğur-la-sam, ətini qovursa q bütün qışa bəs eylər. Sonra fikrindən da-nışır; yox, əşi, öküz gətirə bilmərəm, toğludan, çəpişdən gə-ti-rim, arvadın ağzını yumum!..»

Bu fikirlə də sürünün axşam arxaca gəlməsini gözləyir. Çoban hər axşam sürünü kəndin yaxınlığındakı qayanın di-binə yığarmış. Bəli, kişi görür ki, sürü arxaca yaxınlaşır. FÜR-səti əldən vermir. Çobanın gözünü yayındırır, bir şişəyi qa-mar-layır və evə gətirir. Onu tövləyə qatıb, özündən razı hal-da, arvadın yanına gəlir:

– Arvad, diləyin hasil oldu, bir şişək gətirmişəm!..

Arvad sevincək:

– Ay kişi, bəlkə, kəsməyək, bir şişəyimiz var, olar iki, dişi heyvanı kəsmək günahdı!..

– Aaz, nə danışırsan, bəs sabah onun yiyəsi deməz ki, şi-şəyi niyə oğurlamısan?

Arvad hələ indi ayılır:

– Kişi, onda, gecə tövlədə kəsərsən, gecə qara, cücə qara, kim görəcək?!

Kişi gecə tövlədə şişəyi kəsir. Arvad evdən çıraq gətirir ki, o, işıqda cəmdəyi soya bilsin. Şişəyin başını görən kimi, ar-vad şübhəyə düşür. Kəsilmiş başı bir o tərəfə, bir bu tərəfə çevirib baxır. Qəfildən qışqırır:

– Dədənin evi yıxılsın, kişi, evimizi yıxmısan!

Kişi təəccüblə soruşur:

– Ay arvad, qışqırma, qonşular eşidərlər! Nə olub axı? Məni bir başa sal, görüm?!

– Kişi, gözün kor idi, aman-zaman bir şişəyimiz vardı, onu da gətirib kəsmisən?!

– Arvad, yaxşı bax, birdən səhv elərsən?

– Ay kişi, başıma at təpib, səhv eləyəm? Şişək özümü-zün-dü, bir bax, sol qulağında damğası var!

Kişi əlacsız qalıb şişəyi söyür, o gecə ətini bişirirlər. Səs yayılmasın deyə hamıya deyirlər ki, şişək itib. Ancaq deyər-lər, yerin qulağı dara dalar. Bir neçə gündən sonra, bu məsə-ləni məclislərdə danışib gülüşürlər...

«ASTAVAY» – DƏDƏNDİ!..

Çar hökuməti zamanında Qaraqapıda atlı kazaklar bu kənd-dən o biri kəndə çapar, poçt xəbərlərini və müxtəlif tap-şırıqları yerlərə çatdırarmışlar. Bir qaraqapılı piyada yol ge-dirmiş. Yorulduğundan bir keçiddə oturub dincini alır. Bu zaman oradan atlı kazak keçirmiş. O, çatan kimi kişiye «zdrasti» – deyib salam verir. Qoca bir şey anlamayıb, başını tərpedir. Keçid dar imiş. Qoca yol verməsə, at keçə bil-məz-miş. Ona görə, kazak kişiye üz tutub deyir:

– Vstavay, papulya! (Atacan, ayağa dur!)

Qoca yenə bir şey başa düşmür, elə bilir ki, kazak ona söyür.

Kazak səsini qaldırır:

– Vstavay je, papulya (Atacan, ayağa qalxsana!)

Qaraqapılı «vstavay» sözünün mənasını anlamır, kazakın çığırmasından daha da əsəbiləşir. Ayağa qalxır və kazakı çə-kib atdan yerə salır, «Nə yemisən, turşulu aş!»– onu döymə-yə başlayır. Hər dəfə vurduqca da deyir:

– «Astavay» babandı, «astavay» – dədəndi, «astavay» – özünsən! Di, get, köpəkoğlu! İndi bil ki, söyüş söymək necə olar!

Kazak kişinin əlindən birtəhər qurtarıb, atını dəhmər-lə-yir...

Deyərlər ki, həmin qoca uzun zaman bu əhvalatı məc-lis-lərdə danışib, adamları uğundurarmış...

ÖZÜNÜ AYAZA VERMİSƏN...

Yay zamanı qaraqapılılar yaylaqdan bölük-bölük arana peşqurda kedərmişlər.

Bir dəfə üç-dörd kişi yığışb arana gəlir. Qayda belə imiş; yaylaqdan gələnlər təzə yağ gətirər, aranda isə bu ilki buğda-dan aş bişirərmişlər.

Həmin kişilər bir kənddə tapışlarının evinə düşürlər. Ev yiyəsi, qayda üzrə, təzə buğdadan aş bişirir.

Qonaqlar aşdan yeyib dincələndən sonra, isti olduğu üçün eyvanda uzanıb yatırlar. Yaylaqdan arana gələnlər çox za-man qızdırma xəstəliyinə tutulurdular. Qızdırma bu kişiləri də yaxalayır. Ev yiyəsi tez əl-ayağa düşür və onları bir-bir kənd mollasının yanına göndərir.

Molla bilir ki, yaylaqdan gələnlər təzə yağ gətirirlər və bu yağla axşam, sözsüz, buğda aşı asıblar. Odur ki, xəstələrin nəbzini ehmalca tutub deyir:

-Yağlı aşdan yeyib, özünü ayaza vermişən...

Bu söz dağdan gəlmiş kişiləri təəccübləndirir; «Molla ağıllı adamdı, gör necə də bilir ki, biz axşam yağlı aş yeyib, ey-vanda yatmışıq, soyuq dəyib?!»

O vaxtdan bu söz dildən-dilə düşüb. Xəstənin könlünü al-maq üçün deyərlər: «Yağlı aşdan yeyib, özünü ayaza ver-mi-sən!»

ÖZ XARABAN YOXDU?..

Bir qaraqapılının başı tez-tez ağrıyırdı. O, kənddə kimə rast gəlsə, bu ağrıdan şikayətlənər, barmağını həmin adamın alınına söykəyib deyərdi:

– Bax, alınımın ortasından az qalır, dağılsın!

Adamlar ona təskinlik verər, başağrısının keçib-gedəcə-yi-ni söylərdilər. Qaraqapılı bir qonşusunu lap cana gətirmişdi. Hər gün onu görən kimi, barmağını qonşunun alınına söy-kə-yib, eyni sözləri təkrar edərdi:

-Qağa, alınımın ortasından az qalır, dağılsın!..

Qonşusu elə bilir ki, barmaq qoymaqla başağrısı onun başına keçər. Odur ki, dözməyib əsəbi halda çıxır:

– Əşşi, öz xaraban yoxdu (yəni öz başın yoxdu?), bar-ma-ğın ora tuşut da?!

Qaraqapılı şikayət etməyinə peşiman olur. Əlini ehmalca geri çəkib, yanına salır.

Deyirlər, o söhbətdən sonra, qaraqapılı bir daha bar-ma-ğın heç kəsin alnına tuşlamadı... Kişinin dediyi işə məsələ dön-dü «– Öz xaraban yoxdu?».

MƏN TƏZƏ YELLƏNMİŞƏM...

Qaraqapılının atı itmişdi. Kişi ha axtarır, tapa bilmir. Ar-vadı da düşür kəndin canına. Ondan soraq, bundan soraq, axır, gəlir ilxıcı Xəlilin yanına:

– Ay Xəlil qağa, bizim atı görməmişən?

Xəlil cavab verir:

-Niyə görməmişəm, at odur e, qoşulub ilxıya...

– Allah sənnən razı qalsın, ay Xəlil qağa, kişi neçə gündü, yerini-yurdunu bilmir...

Arvad geyinib-keçinib, bəzənib-düzənib toya gedir...

Qaraqapılı gəzmədiyi yer qoymur. Axırda, əldən düşüb, evə qayıdır. Biləndə ki, arvad toya gedib, daha da əsəbiləşir. Özünü toy evinə çatdırır.

Yetişəndə nə görsə, yaxşıdı; arvad ortalığa düşüb, sındıra-sındıra süzür. Qara zurnanın da səsi yeri-göyü lərzəyə salıb. Ağız deyəni qulaq eşitmir.

Kişi kənardan bir neçə dəfə him-cim eləyir ki, arvad or-ta-dan çıxsın. Ay çıxdı, ha! Qaraqapılı əlacsız qalıb əlini ağzına qoyaraq qışqırır:

-Atdan xəbər tutmadın?!

-Atı? Atı (bir tərəfdə dayanmış Xəlili göstərir) Xəlildən xəbər al, mən təzə yellənmişəm, mən təzə yellənmişəm!

Arvad bu sözləri deyə-deyə oynayır, ortada fir-fir fırla-nır...

Elə o gündən də həmin sözlər gülüş bəhanəsi olub.

ARVAD, QOYMA, BOĞULDUM...

Bir qaraqapılı bütün günü ot biçib əldən düşmüşdü. Ax-şamüstü özünü acından ölmüş halda evə yetirib, üzünü ar-va-dına tutur:

– Arvad, keçinirəm, yeməyə nəyin var?

Arvadı cavab verir:

– Kişi, təzə ayrandan qatmalı qatmışam...

– Onda, tez ol, görüm!

Arvad bir badya qatmalı çəkir və taxta qaşiq da verir ki, kişi horrasın (keçənlərdə ancaq taxta qaşiq olardı). Kişi bir əlində taxta qaşiq, o biri əlində isə buğda çapartması (buğda cadı) horramağa başlayır. Tələsdiyindən necə olursa, çörək əvəzinə, qaşığı dişləyir. Demə, qaşiq da köhnə imiş, kişinin özü kimi qocalıq günlərini keçirirmiş. Bu dəmdə arvad so-ru-şur:

– A kişi, doymadınsa, badyanı ver, bir də çəkim, hələ qat-malıdan var?

Kişi cavab vermək istəyir ki, hələ yeyib qurtarmayıb. Bu zaman qaşığın sınığı boğazına ilişir... Ancaq bu sözləri deyə bilir:

– Arvad, qoyma, boğuldum...

Arvadı özünü yetirir. Güc-bəla kişinin boğazını sığıyıb, qaşığın qırığını geri qaytarır. Kişi özünə gəlib deyir:

– Arvad, atan rəhmətlik, sən olmasaydın, getmişdim, ha!..

İndi bir adamı tez-tez yeyən zaman udqunan görəndə de-yərlər: «–Qarıqapılı kimi qaşiq qırığı boğazında qalmayıb ki?!»

İNƏYİN QUYRUĞU GÖRÜNÜR...

Bir nəfər qaraqapılıya qonaq gəlir. Deməyəsən, bu, mal oğ-rusu imiş. Axşam yeməyindən, söz-söhbətindən sonra, yı-xılıb yatırlar. Elə ki, hamı dərin yuxuya gedir, oğru fürsəti

əl-dən vermir. Elmalca ayağa qalxıb, qapıdan inəyi çatılayır və aparıb kəndin kənarında gizli bir yerdə bağlayır. Qayıdıb tə-zədən yatağa girir.

Səhər heç bir şeydən xəbəri yoxmuş kimi, ev yiyəsi ilə sa-ğollaşıb yola düşür. Onun yola düşməyindən az keçməmiş, kəndə hay yayılır ki, kişinin inəyi gecə yoxa çıxıb. Kişi ha so-raqlayır, «gördüm» deyən olmur. Axırda, məsləhət bilirlər ki, bir qonağın kəndinə də dəysin. Çünki onun sübhədən yola düşməsi şübhəlidir. Kişi qonşu kəndə gedir. Ondan-bundan soruşub, həmin qonağın evini tapır.

Oğru gecə ikən inəyi kəsibmiş. Kişinin gəldiyini ona xəbər ve-rirlər. O tez əl-ayağa düşür; əvvəlcə, inəyin cəmdəyini evin or-tasına çəkib üstünü örtür. Sonra qonşu arvadları çağırır deyir:

– Siz başlayın ağlamağa, hamıya deyin ki, bu evin arvadı ölüb.

Kişi qapıdan içəri girər-girməz arvadlar hay-həşir qopa-rırlar. Onlardan biri ağı deyə-deyə ağlamağa başlayır. Qəfil-dən gözü palazın altından inəyin çıxmış quyruğuna sataşır və belə bir bayatı çağırır:

Əzizim, quyruğuna,
Əməl et buyruğuna.
Çıxsın mənim gözlərim,
Baxmadım quyğuruna.
Aman, aman, ay bacı.
Bacın ölsün, vay, bacı!

Başqa bir arvad onun himini başa düşür, ətəyi ilə quy-ru-ğun üstünü örtür və güya, ağı deyir:

Əzizim, gözlətmişəm,
Səni çox gözlətmişəm.
Toxdaq ağla, ay bacı,
Quyruğu gizlətmişəm.
Aman, aman, ay bacı,
Bacın ölsün, vay, bacı!

İnək yiyəsi gəldiyinə peşman olur və oğruya başsalığı ve-rib geri qaydır. Evə çatanda arvadı ondan soruşur:

– Ay kişi, nə oldu, inəkdən bir xəbər tuta bildin?

Kişi qəmli-qəmli cavab verir:

– Kaş ki, heç geməyəydim, kişinin arvadı ölmüşdü, me-yi-tinin üstünə çıxdım, daha soruşmağa dilim gəlmədi...

BAŞLARINI QATIRAM...

Qaraqapıda şura hökumətinin təzəcə qurulduğu illər imiş. Kənddə müəllim olmadığından uşaqlara dərs deməyi bir mollaya tapşırırlar.

Molla uşaqlara hər gün nağıldan-mağıldan danışır, sonra evə buraxır. Kəndlilər öz uşaqlarından soruşurlar:

– Bəs, molla necə dərs keçir, nə öyrədir sizə?

Uşaqlar cavabında:

– Molla bizə nağıl danışır...

Kəndlilər yığılıb mollanın yanına gəlirlər:

– Ay molla, axı biz uşaqlarımızı göndərmişik yanına, dərs öyrədərsən, sən də nağıl daşırsan, niyə belə?

Molla gülüb deyir:

– Rəhmətlik uşağı, siz nə qoyub, nə axtarırsınız, dərs öyrətmək nədir? Hələ çox «sağ ol» deyin ki, onları bir yere cəmləyib, başlarını qatıram. Yoxsa bağ-bostan oğurluğu kimi pis əməllərə qurşanarlar. Elə bunun özü dərsdi də!..

Kəndlilər gülüşüb, geri qayıdılar. O çağdan Qaraqapıda bir məsələ qalıb:

«Başlarını qatıram ki, bağ-bostan oğurluğuna getməsin-lər!»

DUA YAZMAĞINAN OĞLAN OLSA...

Bir qadın qonşu kənddə yaşayan qaraqapılı mollanın yanına gəlir. Molla onu hörmətlə qarşılayıb deyir:

– Ay bacı, muradın nədi?

Arvad yalvarmağa başlayır:

– Molla əmi, əziz adını tutub gəlmişəm! Bu dəfə kişi evdən qovacaq məni...

Molla soruşur:

– Ay bacı, açıq danış, görüm, axı nə səbəbə kişi səni evdən qovur?

Arvad göz yaşını silə-silə:

– Molla əmi, üzüm ayağının altına, utanıram da deməyə, qurban olum, mənə bir dua yaz...

– Axı murazın nədi, ay bacı?

– Mənim beş qızım var, biri də olsa, kişi evdən covacaq...

– Ay bacı, dua yazmağına yazaram, amma dua yaz-ma-ğ-ı-nan oğlan olmaz! Bax, mənim özümün də iki qızım var... Ne-cə deyərlər, xəstə dərman bilsə, həkimi neylər?

Molla bir dua yazıb, arvada verir:

– Bu da dua, allah özü kömək olsun!

O çağdan Qaraqapıda bu söhbəti yada salıb deyərlər:

– Dua yazmağınan oğlan olmaz!

BİZİ TAPMIŞAM...

Bir qaraqapılıının evdə çarıq bizi itir. Evi ələk-vələk eylə-yib, tapa bilmir. Axırda, hirsini yazıq arvadının üstünə tö-kür. Bizi bəhanə edib, xubunca döyür onu. Arvad da tab gətirməyib, qaçır dədəsi evinə. Qaraqapıda deyərlər: «Gəlin də-dəsi evinə küsülü gedib...»

Bəli, arvad küsülü gedəndən sonra, kişi oturub fikirləşir. Ya-dına düşür ki, bizi neçə gün əvvəl, özü qonşuya verib.

Demək, bu işdə arvadın heç bir günahı yox imiş. Bəs necə eləsin ki, bir yol ilə arvadı geri qaytarsın?

Arvad hər gün səhəngi götürüb, bulağa gedirmiş.

Bir gün səhər kişi bulağın başını kəsdirir. O, sal daşın üs-tündə oturub çəliyi ilə gölməçəni qurdalamağa başlayır. Alt-dan-altından da yola baxırmış...

Bu zaman arvad çiyində səhəngi su aparmağa gəlir. O, səhəngi bulaqdan doldura-doldura gözaltı kişiye nəzər salır. Ora-bura baxa-baxa özünü elə göstərir ki, nəse itirib.

Sonra kinayə ilə kişidən soruşur:

– Ay qardaş, sən orda nə axtarırsan?

Kişi cavab verir:

– Ay bacı, nəyinə gərək, bir kişisi itmiş arvadı axtarıram?

Bəs sən nə gəzirsən?

– Ay qardaş, nəyinə gərək, bir çarıq bizi itmiş kişini gəzi-rəm?..

Kişi sevincək deyir:

– O çarıq bizi itən kişi elə mənəm!..

Arvad görür ki, kişi barışmaq fikrindədir:

– O çarıq bizi itmiş kişinin arvadı da mənəm.

Kişi bığaltı gülümsünür:

– Qayıt, gedək evə, bizi tapmışam...

Arvadın da dodağı qaçır. Bir söz deməyib, kişinin dalınca evə qayıdır. O çağdan yaşlı qaraqapılılar bir-birindən küsən-də zarafatla deyirlər:

– Gəl, barışaq, bizi tapmışam!

NAĞI – YE!

Qaraqapıda kolxoz qurulan illəri bu işi bilən, təhsil gör-müş adamlar çox az idilər. Bəzən adını güclə yazanlardan kolxoza sədr təyin olunurdu. Onlar da kolxozçuların əri-zə-lə-rinin üstünə gülməli «dərkənarlar» qoyardılar. Bir kolxozda Nağı Nağıyev sədrlik edirdi. Onun «dərkənarları» gülməyə bəhanə olardı...

Bir kolxozçu ambardan borc taxıl almaq üçün kənd mü-əlliminə ərizə yazdırır. O, Nağıyevin yanına gəlir. Sədr əri-zə-ni birtəhər oxuyub, üstünə nə isə yazır.

Kolxozçu soruşur:

– Sədr, qadan alım, nə yazdın, mənə taxıl verəcəklərimi?

Sədr şəstlə:

– Get ambardarın yanına, yazmışam, taxıl verəcək; ağzı nədi, verməsin?!

– Allah başını uca eləsin, sədr!

– Xoş getdin, işində ol!

Kolxozçu ərizəni aparıb ambardara verir. Ambardar «dərkənar»ı oxuyub çiyini çəkir:

– Bu nədi, ə? Necə ki, «Ambardar, burax, Nağı – ye?» A kişi, sən taxılı sədr üçün alırsan?

– Yoox, başına dönüm, özümə alıram.

– Bəs, niyə bu belə yazıb, ə?

Kişi yalvarmağa başlayır:

– Onu mən deyə bilmənəm, başına dönüm, taxılımı ver, aparım...

– A kişi, ərizəni qaytar sədrin yanına, qoy aydın yazsın, görüm, nə istəyir?

Kolxozçu yenidən sədrin yanına qayıdanda ərizəni yazan müəllimə rast gəlir:

– A müəllim, qurban olum, bax, gör, sədr ərizənin üs-tün-də nə yazıb? Ambardar deyir ki, sədr yazıb taxılı ona alım.

Müəllim «dərkənarı» oxuyub, şaqqanaq çəkir:

– Yox, ay əmi, sədr taxılı yeməyi yazmayıb, soyundan «v» hərfini «yeyib».

– Nəyi yeyib?

– Familini yazanda «v» hərfini axırda yaddan çıxarıb, apar, bir «v» yazsın!

Kişi sədrin yanına gedib, «v» hərfini yazdırır və ambardan taxılı alır.

O vaxtdan gülüş məqamında deyərlər: «-Ambardar, bu-rax, Nağı-ye!»

HARA CANIN QURTARIR?

Belə deyərlər ki, sovet impeyası çağlarında Zəngəzurun kasıb-kusubu vergi əlindən zara-bezara gəlmişdi. Torpaq

vergisi, tüstü pulu, su haqqı, meşə haqqı, yol rüsumu, əsgər-lik pulu, daha nə bilim, nələr, nələr...

Vergiyiğanın biri gedib, biri gələrmiş. Bir kasıb kişi lap ca-na yığılmışdı. Odur ki, bu dəfə vergiyiğın gələndə qoca əl-lə-rini göyə qaldırıb, allaha yalvarır:

– Ay allah, mənim canımı al, bu vergilərin əlindən qur-tar-sın!

Yaxında dayanan qocalardan biri gülüb deyir:

– Ə, sən elə bilirsən, ölməynən canın bu vergilərin əlindən qurtaracaq? O fikri heç aqlını gətirmə! Bunlar iki qardaş-dır-lar; biri bu dünyanı tutub, biri də o dünyanı! (Yəni demək is-təyirik ki, Stalin bu dünyada hökmranlıq edir, Lenin o dün-yada). Burada biri vergi alacaq, orada o biri, hara canın qur-tarır?! Allah səni vergi vermək üçün yaradıb!

Adamlar gülüşürlər. Ancaq bu gülüş deyildi, başdan-başa ağlamaq idi...

İndi bir adam dara düşüb «ölüm» diləyəndə deyərlər: «ha-ra canın qurtarır, o dünyanın da öz sahibi var!».

ALABABAT STOLÜSTÜ İŞ

Bir qaraqapılı çoban hərbi xidmətdən qayıdır. Kolxoz sədri təklif edir ki, qoyun sürülərindən birini təhvil alıb otar-sın. O isə cavabında deyir:

– Mən əsgərlikdən gəlmişəm, ona görə, yaxşı iş verin!

Kolxoz sədri hansı işi deyir, çoban razılıq vermir. Mə-sə-lə-yə raykom katibinin yanında baxmalı olurlar. Katib çobanın fikrini öyrənmək üçün soruşur:

– A yoldaş, axı sən nə iş istəyirsən, çoban kimi əsgərliyə getmişən, indi də çobanlıq elə?!

Çoban cavab verir:

– Yoldaş katib, mən üç il əsgərlikdə olmamışam ki, gəlim, çoban olum?!

– Bəs, nə olmaq istəyirsən?

O, rus dilini «öyrəndiyini» göstərmək üçün deyir:

Yoldaş katib, «ya xoçu» (mən istəyirəm) bir alababat stol-üstü iş!

Kabinetdəkilər uğunurlar. Katib isə ciddi tərzdə:

– Onda, öürüşdə bir stol qoyarıq, sən də onun arxasında oturub, qoyunları otararsan! Get, sabahdan sürünü təhvil al!

Çoban görür ki, daha bu yolla «stolüstü» iş ala bilmə-yə-cək, çomağını götürüb, qoyun otarmağa gedir.

O vaxtdan həmyerliləri bir yerə cəm olanda gülüş üçün deyərlər:

«Ya xoçu» bir alababat stolüstü iş!

SƏN DOĞRA, XALAN YESİN...

Bir qaraqapılı oğlan qonşu kəndə-xalasıgilə qonaq gedir. Xalası oğlana koramaz (südlə ayranın qarışığı) doğramacı hazırlamağa başlayır. O, südlə ayranı qarışdırıb, bir qaba tö-kür və lavaş da gətirir ki, doğramac eyləsin. Ona görə, bacısı oğluna deyir:

– Xalan boyuna qurban, sən lavaşı tikə-tikə doğra, mən də qarışdırım!..

Oğlan lavaşı doğrayıb, qaba tökdükcə arvad qarışdırır və bir qaşiq da dadına baxır. O, bacısı oğlunu o qədər söhbətə tutur ki, doğramac yarıdan keçir. Axırda, oğlana belə bir sual verir:

– Xalan qurban, anan daha nə tapşırırdı?

Sual-cavabdan tənqə gəlmiş oğlan kinayə ilə:

– Anam dedi ki, sən doğra, xalan doyunca yesin!..

Bu sözü qaraqapılılar gülmək üçün tez-tez misal çəkər-lər...

ALTISI SƏNƏ, ALTISI BİZƏ...

Zəngəzurun kəndlərinin birində iki oğru vardı. Qonşu kəndlər onların əlindən tənqə gəlmişdi. Girəvələrinə dana, qoyun, keçi, inək, öküz, at, nə keçsə, yayındırdılar.

Bir dəfə həmin oğrular uzaq kəndlərin birindən, nə az, nə çox on iki öküz gətirirlər. Öküzlərin sahibi izə düşür. Bilir ki, bu kənddə onlardan başqa, öküz oğurlayan olmaz. Ona görə, birbaşa onların evinə gedib, oğruların yaxasından yapışır:

– Mənim öküzlərimi siz gətirmisiniz, hardadı, boynunuza alın, yoxsa silisə verəcəm!

«Oğru elə qışqırdı ki, doğrunun bağı yarıldı» məsəli bu-ra-da yerinə düşür. Doğrudan da, onlar öküzlərin yiyəsinin üstünə elə qışqırırlar ki, kişi özünü itirir:

– A kişi, sənin başına hava gəlib, get, öküzlərini özgə yer-də axtar! Bizim onlardan xəbərimiz yoxdur. İstəyirsən, get, silisə ver!

Kişi hirsli-hirsli:

– Silisə verərəm, o tərəfə də keçərəm, görərsiniz!-deyib gedir.

Oğrular əl-ayağa düşürlər. Bütün gecəni gözlərinə çimir getmir. Axı gətirdikləri bir deyil, iki deyil, on iki öküzdü. Onları gizlətməkmi olar?! Biri təklif edir ki, bəyin yanına getsinlər. Onları dardan qurtarsa, ancaq bəy qurtarar. Odur ki, bəyin yanına gəlib, yalvarmağa başlayırlar:

– Bəy, bir qələtdi, eləmişik. Bizi balalarının başına çevir, kişinin əlindən qurtar! Nə lazımsa, yoluna qoyarıq.

Bəy biğlərini eşə-eşə deyir:

– Gedin, arxayın olun, sizi silisə düşməyə qoymaram!

Keçənlərdə qayda belə imiş; günah işlətməmiş adamı silisə verməmişdən əvvəl, Qurana and içdirərmişlər. Odur ki, sa-ba-hı gün andıçmə mərasimi keçirilir. Mərasimi bəy özü apa-rır-mış.

Oğrular çarıq bizini qoltuq ciblərinə qoyub gəlirlər. Ona görə, arxayın-arxayın biri əlini Qurana basıb deyir:

– Bəy, bu Quran bizə çarıq bizinə qənim olsun, öküz-lər-dən xəbərimiz yoxdu...

Bəy üzünü öküz yiyəsinə tutur:

– A kişi, eşitdin, nə dedi, get, öküzləri başqa yerdə gəz!

– Bəy, bəlkə, bu gətirməyib, o biri gədə gətirib? Qoy oda, and içsin...

Bəy o biri oğrudan soruşur:

– A gədə, bəlkə, sən gətirmisən?

O biri oğru irəli keçir:

– Bəy, başına dönüm, mən bu kişiyə sual vermək istə-yi-rəm.

Bəy deyir:

– Soruş, görüm!

– A kişi, bizim neçə imamımız var?

– On iki imamımız var, onu kim bilmir ki?! Sən öküzlərin ye-ri-ni de!

Oğru üzünü bəyə çevirir:

– Atan rəhmətlik, bəy, on iki imamızın hamısı bizə (çarıq bizinə) qənim olsun, bu işdən xəbərimiz yoxdur. Biz öküz oğurlasaq, nə gəlib, Zəngəzurda erməni öküzlərinə! Gedərik, altısını o gətirər, altısını mən!

Bəy o saat başa düşür ki, öküzlərdən altısı ona çatacaq. Odur ki, kişiyə bir də acıqlanır:

– A kişi, utanmırsan, yalan danışırısan?! Ta bundan bö-yük and yerimiz yoxdur ki, bunlar and içdilər? İndi sözün nədi, deyirsən, bu yazıqlara şər atmağının üstündə səni silisə verim?

Kişi söz tapa bilmir, suyu süzələnə-süzələnə çıxıb gedir. O zamandan öküz itəndə bu əhvalatı yada salıb gülərlər:

– On iki imam bizə (çarıq bizinə) qənim olsun!

BURA YAXŞI ARXACDI...

Bir qaraqapılı çoban birinci dəfə Bakıya gəlir. Qohumları onu axşam dram teatrına aparırlar ki, tamaşaya baxsın.

Orta cərgələrdən birində oturandan sonra, qaraqapılı bir o yana, bir bu yana baxıb soruşur:

– Teatr, teatr deyirsiniz, budu?

Qohumlardan biri zarafata keçir:

– Hə, budu,necə, xoşuna gəlmir, qayıdıb gedək?

Qaraqapılı bir az duruxub deyir:

– Yox, niyə xoşuma gəlmir? Bura yaxşı arxac olar; qo-yun-ları yığasan ortaya (parteri göstərir). Erkəcnən keçiləri də xıxlıyasan oralara (lojaları göstərir)...

Birisi yenə sataşır:

– Bəs çobanın özü, iti harada yata?

Kişi tövrünü pozmur:

– İti bağlayasan o qapıda, çoban da yata bu qapıda...

Qohumlar uğunub gedirlər.

Yaxşı ki, tamaşa tez başlayır, yoxsa çoban qurdları da yı-ğıb, teatra gətirərmiş.

Qaraqapılılar hərdən teatra gedəndə zarafatla bir-birinə göz basarlar:

– Bura yaxşı arxacdı...

MƏN DƏ «ŞANA» İLƏ YEYƏRƏM...

Keçənlərdə şəhərə gələn qaraqapılıni qohumları qonaq-lı-ğa dəvət edirlər. Süfrəyə ət qızartması qoyurlar. Hamı ye-mə-yə başlayır. Qaraqapılı görür ki, məclisdəkilərin sağ əlində bıçaq, sol əlində şanaya oxşar bir dəmir var. Əti «şana» ilə tutub, bıçaqla kəsir, sonra götürüb tikə-tikə yeyirlər. Kişi onlara baxıb, çəngəllə yemək istəyir. Ancaq nə qədər çalışır, o cür yeyə bilmir. O əyilib yanındakı qohumunun qulağına pıçıldayır:

– Bunlar «şana» ilə nə təhər yeyirlər, mən yeyə bilmirəm?

Qohumu cavab verir:

– Burada özgə adamlar var, bizə gülərlər, əlinlə yemə ha!

Qaraqapılı azca duruxub, ət tikələrini bir-bir çəngələ ta-xa-taxa yeməyə başlayır.

– Bizdə əti «şana» ilə yeməzlər, indi ki, belə lazımdı, mən də «şana» ilə yeyərəm...

KİM NƏ BİLİR?

Şura hökumətinin yenicə qurulduğu illər imiş. Bir qara-qa-pılı Bakıya qardaşının yanına gəlir. Qardaşı yüksək vəzifə tuturmuş. Ona görə, evdə tapılmaz. Yoldaşı ilə şəhəri gəz-mə-yə çıxırlar. Yoldaşı deyir:

– Gəlsənə, bir bazara dəyək?

– Gedək, nə deyirəm...

Onlar üstüörtülü bazara gəlirlər. Bir az bazarı gəzdikdən sonra, yoldaşı soruşur:

– Hə, de, görüm, indi sənə nə alım? Qaraqapılı deyir:

– Qış günü kök yeməyin ayrı tamı var, kök al!

Onlar kök alıb, yaxındakı bağçalardan birində oturlar. Ancaq kökü yumaq üçün su tapılmaz. Qaraqapılı köklərdən bir-bir götürüb, şalvarının yanlarına sürtür və yeməyə baş-la-yır. Oradan keçənlər maraqla onlara baxırlar.

Yoldaşı onun yanını basır:

– Ə, sən komissarın qardaşısan, e! Ayıbdır, kökü şalvara silib yemə.

Qaraqapılı özünü o yerə qoymur:

– Ə, kim nə bilir, mən Həsənin qardaşıyam, Hüseyinin qar-da-şıyam, ya ki, komissarın?! Qoy kökümüzü yeyək!..

Yoldaşı uğunub gedir. O isə kökü yeməyində olur...

GÖRÜN, NƏ İSTƏYİR?

Bir qaraqapılı şəhərə gəlir. Onu şəhərin görməli yerlərində gəzdirib gətirirlər. Kişi qohumlarına öz razılığını bildirir.

O biri gün təzədən gəzməyə çıxırlar. Qaraqapılı görür ki, Hökumət evinin qarşısında qoyulmuş bir heykəl dünəndən əlini irəli uzadıb dayanır. Qohumlarından birini kənara çə-kib, yavaşcadan qulağına deyir:

– Bu kişinin dünəndən əli uzalı qalıb. Bir soruşun, görün, axı nə istəyir? Bir şey lazımsa, verin, əlini çəksin...

Qohumu uğunub gedir. İndi harada əli uzalı heykəl gör-sə-lər, bir-birinə göz basıb deyərlər:

– Bir görün, o nə istəyir?

PİŞİK QOLLARIMI QIRDI...

Bir qaraqapılı arvad qucağında pişik kəndin bu başından o başına gedirmiş. Yolda kənd arvadlarından biri ilə qarşı-la-şır. Bacılığı buna enişdən-yoxuşdan, yuxarıdan-aşağıdan, dərədən-təpədən əl-qol ata-ata danışır. O, əl-qol atdıqca pişik qaraqapılının qucağından çıxıb qaçmaq istəyir. Axırda, səbr kasası daşır, mülayimliklə deyir:

– Bacı, sözü kəsə de, axı pişik qollarımı qırdı!..

Elə o çağdan bu söz el arasında dəb düşüb. Bir adam mət-ləbi uzadanda, yaxud duzsuz-duzsuz söhbətlər edəndə yada salarlar:

– Qaraqapılı arvad demişkən sözü kəsə de, pişik qollarımı qırdı.

XALIQVERDİNİN KEÇİ BURCLAMASI

Qaraqapı kəndlərinin birində toy məclisi idi. Sürfə çox yoxsul görünürdü. Hiss olunurdu ki, toy yiyəsi simic adam-dı. Məclisdəkilər bir-birinə göz basır, atmacalar atırdılar. Bunu düyan ağsaqqallardan biri toy yiyəsini çağıtdırır:

– Ay kişi, Xalqverdi kimi keçİ burclamırsan ki?! Yeməyə bir şey verməyəcəkdin, «toyun mübarək!» deyib gedərdik işi-mizə-gücümüzə!

Bu sözdən sonra, toy yiyəsi tapşırır, süfrəyə cürbəcür ye-məklər düzürlər. Ancaq daha yemək yaddan çıxır. Hamı Xalqverdinin keçiləri necə burclaması ilə maraqlanır. Ağ-saqqaldan xahiş edirlər ki, bu sözü açıqlasın. Kişi başlayır:

– Allah ölənlərinizə rəhmət eləsin! Atam deyərdi ki, bu kənddə bir Xalqverdi adında kişi varmış. Bir az kür imiş. Hamı yayda ot biçəndə ayağını ayağının üstə aşırıb yatar-mış. Ona görə, yazağzı beş-on keçisi üçün ot çatmazmış. Qar hər yanı bağlayanda keçiləri meşəyə aparar, təzəcə burclamış ağacların budaqlarını qırıb, yerə tökərmış ki, heyvanlar ac

qalmasın. Keçi təzə tumurcuqları xoşlayar. Ağaca çıxmağa ərdəmi gəlməyən Xalıqverdi dəhrə ilə onun gövdəsini taq-qıl-dadar, keçiləri ora toplarmış. Heyvanlar başına yığışan kimi, özgə bir ağacın gövdəsini taqqıldadarmış. Belə-belə yazıq keçilərin başını aldadıb, axşamüstü kəndə gətirərmış. O vaxtdan da «Xalıqverdinin keçi burclaması» məsəli yaranıb. Bax, bu toy ziyəsi kimi! Adamlar baş aldatmaq istəyəndə bu məsəli çəkərlər... Məclisə gülüşmə düşür...

HEÇ NƏ GÖRÜKMÜR AXI?

Qaraqapı dağlı-dərəli olduğundan dədə-babadan torpağı cütlə əkərmişlər.

Bu adət lap son illərə kimi qalırdı. Qaraqapıda cütə altı öküz qoşardılar. Orta boyunduruqda dayanıb, holavar çəkən adama «hodaq», rəcbərə isə, «cütəkən» deyərdilər (yəni xışın cüt qulağından tutan).

İki qaraqapılı şum edir. Birdən cütəkənin gözünə nəse dü-şür. Cütəkən «oho!» deyib qışqırır. Hodaq öküzləri saxlayır və təəccüblə:

– Ay əmi, nə oldu, niyə saxladın?

– Bala, qadan alım, tez özünü mənə çatdır, gözümə nəse düşdü...

Hodaq boyunduruğun arasından çıxmağa ərinir və əyilib deyir:

– Bəri tut, görüm?

Gütəkən başa salır ki, aralıdan gözün içindəki zibili görə bilməzsən. (Onların arasında məsafə iki metrə qədər olar-mış). Hodaq razı olmayıb deyir:

– Ay əmi, niyə görmürəm, mən tükdən tük seçirəm, gözdə zibili görməyəcəyəm?!

Sonra boyunduruğun arxasından boylana-boylana qətiy-yətlə bildirir:

– Baxdım, heç nə görükmür axı? Öküzləri səslə gəlsin!

Kişi yaxınlıqdan keçən bir nəfəri çağırır və gözündən zibili çıxartdırır.

Hərdən kiminsə gözüne nəsə düşəndə uzaqdan baxıb, za-rafatla deyərlər:

– Baxdım, heç nə görükmür axı?!

AZ YE, LƏTİF YE!

Qaraqapıda kolxozun təzəcə qurulduğu illər imiş. Birini fermaya müdir təyin edirlər.

O zaman fermalarda sağılan süd təhvil verilməzmiş. Necə deyərlər, yağ-şorunu ferma özü emal edərmiş.

Qayda belə imiş; süd sağılar, bişirilib qatıq çalınarmış. Sonra bu qatıq nehrələrdə çalxalanıb, yağ və ayran alınarmış. Ayran isə bişirilib şor süzülərmiş. (Buna ayranı çürüt-mək deyərlər). Təzə ferma müdiri bu adətə etiraz edib deyir:

– Şura adamı şor yeməz! Biz bolluca yağ almalıyıq, şor nədi ki, ona da bu qədər zəhmət çəkək?! Az ye, lətif ye!

Müdir belə deyib, nəhrədən çıxan ayranı yerə tökdü-rər-miş. Ağsaqqallar yığışb onu başa salırlar:

– A kişi, gəl, daşı ətəyindən tök, camaatı özünə güldürmə. Axı kolxozçuya şor da lazımdı ki, motal tutub, qışa saxlasın!

Ferma müdiri yenə inad edir:

– Biz bilmərik. Az ye, lətif ye!

Az keçmir, onu ferma müdirliyindən azad edirlər. Kol-xoz-çular yenə əvvəlki kimi şor normalarını almağa başlayırlar.

Elə o zamandan lazımlı bir şeyi gərəksiz hesab edən alam-lara kinayə ilə deyirlər:

– Əlbəttə, az ye, lətif ye!

ANCAQ... ANCAQ

Qaraqapılıya bir sırtıq erməni «kirvəsi» qonaq gəlir. Ev sa-hibi, adəti üzrə, hörmət göstərir, olandan-qalandan süf-rə-yə gətirir. Araq da öz yerində...

«Kirvə» yeyib-içir, içib-yeyir, hallaşır. Ev sahibi görür ki, belə getsə, sırtıq «qonaq» onun mənzilində diş qurtlamağa bir «çöp» də qoymayacaq.

O, arvada işarə edir ki, süfrəyə qatıq gətirsin. Ona elə gəlir ki, qatığı yeyən erməni daha araq içməyəcək. Lakin qatığı görən «qonaq» əlini-əlinə vurub:–«arağın zakuskan yeqala!» (yəni arağın qəlyanaltısı hələ indi gəlib çıxdı).

Qaraqapılı arvadın üzünə baxıb, çiyinlərini çəkir...

Amma araq öz işini görür. «Qonaq» bayaqdan tirtap yerə sərilir. Ev sahibi birtəhər onu sürüyüb, çarpayının üstə sa-lır...

Bu hadisədən sonra, yeni bir məsəl yaranır. Gülüş məqa-mında həmin məsəli çəkərlər:

– Ancaq... ancaq arağın qəlyanaltısı gəlib çıxdı.

GƏVƏ GƏVƏYƏ YAPIŞIB...

GƏVƏ GƏVƏYƏ YAPIŞIB...

Bir zəngəzurlu gəvəsini satmaq üçün xocahan bazarına aparır. Bazara çatıb, götürür ki, bərk tünnükdü. Bir kişidən soruşur:

– A qardaş, gəvə gətimişəm, bunu harda satım?

Kişi zəngəzurlunu başdan-ayağa süzüb, mülayimliklə de-yir:

– Gəl, dalımca, mən elə sənin kimi gəvə satıram...

Zəngəzurlu onun dalına düşüb, bazarın qənşər yerinə çı-xır. Görür ki, bura gəvə ilə doludu. Hər kəs öz gəvəsini ya-maca sərrib, müştəri gözlüyür.

Zəngəzurlunu gətirən kişi gəlib, gəvə satanın yanında da-yanır və yoldaşına göz basır:

– Bu kişinin də gəvəsini bizim gəvələrin yanından yerə sər, qoy satsın...

Gəvəsatan onun qabağına çıxıb, zəngəzurluya «xoş gəl-din» eləyir və gəvəsini yerə sərməkdə ona kömək göstərir.

Zəngəzurlu axşamacan gözlüyür, bir müştəri gəlib çıxmır. Yorulub əldən düşür, daha aclığa dözə bilmir, üzünü yanın-dakı kişiyə tutur:

– A qardaş, mənim də gəvəmə bax, gedim, bir çay içib qa-yıdım.

Kişi onu arxayın salır:

– A kişi, nə danışrısən, əmanətə xəyanət olmaz, get, çay-çörək yeyib gəl!

Zəngəzurlu arxayın olub, çayxanaya gedir. Fürsət göz-lə-yən kişi isə cəld ayağa qalxıb, zəngəzurlunun gəvəsini də öz gəvəsinə büküb, eşşəyin üstünə atır və yola düşür.

Zəngəzurlu geri dönür. Baxır ki, nə gəvə yerindədi, nə də kişi burdadı. Yaxındakılardan soruşur, «gördüm» deyən ol-mur. Bir kişinin ona yazığı gəlir və uzaqdan gedən eşşəyi gös-tərib, əlini ona sarı uzadır:

– Odur e, bilsə, o eşşəyin üstdə gedən kişi biləcək!

Zəngəzurlu tez eşşəyin dalınca götürülür və qaranəfəs ça-tıb, kişini yaxalayır:

– A qardaş, mənim gəvəm necoldu?

Kişi and-aman eləyir:

– Mən heç nə görmədim, elə öz gəvəmi büküb, eşşəyin üstə atdım, istiyirsən bax!

Zəngəzurlu görür ki, eşşəyin üstündəki gəvə çox qalındı, bundan şübhəyə düşür. Kişini eşşəkdən yerə düşürüb, gəvəni açır, içindən öz gəvəsi çıxır və qışqırmağa başlayır:

– A kişi, saqqalından utanmırsən, yalan danışrısən? Bəs bu gəvə nədi?

Kişi heç bir şeydən xəbəri yoxmuş kimi, özünü bilmə-məz-liyə vurur:

– Bir bax, ha! Pa, atonnan görməmişəm, gəvə gəvəyə ya-pışib gəlib...

Zəngəzurlu gəvəsini götürüb geri qayıdır.

DI YE!

Zəngəzurlu Bakı şəhərinə köçür. Abşeron qəsəbələrinin birində ev alıb məskunlaşır. Yay çağı imiş. Ağcaqanadın qaynaşan vaxtı. Dağda yaşayan və heç zaman ağcaqanad görməyən adamın halı necə olar?

Axşam yatanda zəngəzurlunun qulağının dibində nəsə sızıldamağa başlayır. O, mələfəni başına çəkib yatır. Səhəri yenə bu təkrar olunur, hətta ağcaqanad onu sancıb uful-da-dır. Bir gün belə, iki gün belə, zəngəzurlu artıq tənge gəlir.

Bir gecə yenə ağcaqanadlar ona «hücum» edir. O da başını mələfədən çıxarıb:

– Di ye! Nə qədər istəyirsən, ye, daha, az sızıldı! – deyə qışqırır.

NIYƏ BUNU ÇOXDAN DEMƏMİSƏN?

Bir erməni eşşəyə minib, Qapana gəlir. Pivənin təzəcə bu-raxılan çaqları imiş. Hava da isti. Erməni su içmək istəyir. Görür ki, yaxındakı köşkdən adamlar qab-qab su alıb içir-lər. Ancaq suyun rəngi başqadır. Yaxınlaşıb onlardan so-ru-şur:

– Bu, nədir belə, hamı içir?

Adamlardan biri cavab verir:

– Heç nə, hava bürküdü, sərinləmək üçün arpa suyu içi-rik...

Erməniyə də elə bu lazım idi. Növbəyə dayanıb, o da bir qab pivə alır. İçəndən sonra, görür ki, sərindi, birini də alır. Sonra içənlərə qoşulub o ki, var, qarnını doldurur. Yığıla-dura eşşəyinin yanına gəlir. Eşşəyi də boynundakı torbadan arpa yeyirmiş. Arpanı görəndə kişinin yadına pivə düşür.

Eşşəyin boynunu qucaqlayıb ağılaya-ağılaya:

– Sən ki, bilirdin, bu arpa belə dadlıdı, niyə bunu mənə çoxdan deməmişən, niyə bunu mənə çoxdan deməmişən, ay uzunqulaq?!

Sonra özünü birtəhər eşşəyin üstünə salıb, kəndə qayıdır...

GÖZÜMÜ GÖZÜNƏ DİKƏRƏM...

Bir ordubadlı Qapan bazarında ərik satırmış. Əriyin ye-nicə yetişən vaxtı imiş. Qiyməti də ceyran belində! Ona görə, bir erməni kişidən əriyi ucuz almaq üçün kələk işlədir. Or-du-badlıya yaxınlaşıb deyir:

– Mənə iki kilo ərik çək. Ordubadlı tərəzini düzəldir, tax-tapuşun altından ərik çıxarıb, çəkməyə başlayır. O, əyildikcə erməni ərikdən ikisini götürür. Tez birini xibinə, birini də ağ-zına atır. Ordubadlı görür ki, tərəzinin gözünə ha ərik qoyur, iki kilo düzəlmir. Bu dəfə əyilir, ancaq ərik götürməyib qal-xır. Nə görsə, yaxşıdır, erməni əriklərdən çırpışdırır. Onun ovurdunun şişdiyi də gözündən yayınmır. Odur ki, əlini tərə-zi-nin üstündə tutub deyir:

– Gözümü gözünə dikərəm, boğularsan, ha!

Bu söz sonradan bir məsəl kimi işlənməyə başlayır.

SƏN MƏNDƏN QABAQ GƏLMİSƏN... SƏN MƏNDƏN QABAQ GƏLMİSƏN...

Bir erməni bərk gillədən idi. Onun ayıq vaxtı olmazdı. Ar- vadı lap boğaza yığılmışdı. Gecə-gündüz onun ölməyini ar-zulayırdı.

Bir gün erməni tut arağından o qədər vurur ki, güc-bəla gəlib evə çıxır. Harsın, adəti üzrə, onu danlamağa başlayır:

– Elə ölüb çöldə qalsaydın, bundan yaxşı idi, ay başına kül olmuş! Nə vaxt öləgəksən, canım sənin əlindən qur-tar-sın?!

Bunu eşidən erməni özünü ölülüyə vurur. Arvadı ha ça-ğırır, hay vermir. Ona görə, qışqırır, qonşuları evə tökür və ya-landan «vay-vay» deyib, ağlamağa başlayır...

Qonşular tez tabut düzəltdirib gətirir və ermənini onun içinə uzadırlar (xristian dinininə görə, ölünü üç gün basdır-mazlar. Güya, onun ruhu hələ ölməyib?..)

Axşam hamı çəkilib gedir. Harsın deyinə-deyinə evdə yır-yığış edəndə tabutdan səs gəldiyini eşidir:

– Hayqanuş, ay Hayqanuş!

Harsın tabuta yaxınlaşır:

– Zəhrimar, sən hələ ölməmişən?!

– Hayqanuş, mən hardayam?

– Harda olacaqsan, cəhənnəmdə!

– Ha, arvad, sən məndən qabaq gəlmisən, cəhənnəmə bə-lədsən, gör yüzə qram arağ taparsanmı?

Deyirlər ki, Hayqanuşun o gecə qorxudan bağı çatlayıb, gorbagor olur.

GEDİN, ZURNAÇILARIM, GEDİN!

Bir zəngilanlı qocanın evinə xeyli qonaq gəlir. Kişi onları qarşılayıb deyir:

– Gəlin, qurdlarımız, gəlin!

Qonaqlar təəccüblə bir-birinin üzünə baxıb, içəri keçirlər. Kişi əməlli-başlı süfrə açdırır. Elə ki, qonaqlar yeməyə baş-la-yırlar, irəli gəlib, onlara üz tutur:

– Yeyin, qoyunlarım, yeyin!

Qonaqlar yenə çiyinlərini çəkib, yeməyə girişirlər... Sonra şirin-şirin söhbət başlayır.

Axşam düşür, kişi onları yatmağa dəvət edir:

– Yatın, dəvələrim, yatın!

Qonaqların matı-qutu quruyur. Bir söz deyə bilmir, əlac-sız qalıb, yatağa uzanırlar. Ancaq səhərəcən çimir eyləyə bil-mirlər. Çəkinirlər ki, kişi gecəyarı onları ayağa qaldırıb, nəsə deyəcək...

Sübh tezdən qoca «sabahınız xeyir!»lə qonaqlarını oya-dır. Onlar səhər yeməyindən sonra, yola düşməli imişlər. Sağollaşanda kişi, adəti üzrə, zarafatından qalmır:

– Gedin, zurnaçıları, gedin!

Qonaqların arasında yaşlı bir kişi varmış. O daha dözə bilməyib dillənir:

– A kişi, bizi qonaq saxlayıb, hörmətlə yola salırsan, çox sağ ol! Bəs dünəndən bəri ağzına gələni deyirsən, ağına-bo-zuna baxmırsan, dinə bilmirik, bu nə sözlərdir?

Kişi gülə-gülə ona belə cavab verir:

– Əzizlərim, sözlərimi ürəyinizə salmayın, bu, bir za-ra-fat-dır. Keçənlər deyiblər ki, gələnlər qonaq qurd kimi ac olar. Düşdüyü evdə süfrəyə nə qoyulsa, başını aşağı salıb, qoyun kimi yeyər, heç bir xörəyə etirazını bildirməz. Gecə vaxtı isə dəvə kimi harda «xıx» desən, orda yatar. Yenə deyər bilməz ki, bu yataq yaxşıdır, bu yataq narahatdır... qaldı «zurna» çalmağına! Mən deməsəm də, burdan gedəndən sonra, bə-yəndiyinizdən danışdığınız kimi, sizə xoş gəlməyənlərdən də rast gələnlərə söyləyəcəksiniz! Sözlərimdən incidinizsə, məni günahkar tutmayın, adət belədir!

Qonaqlar gülüşüb deyirlər:

– Əcəb adətiniz var!

QOQAQSAN, TƏRSİNƏ OXU!

Bir kişi yayın cırhacırında Bakıya gəlir. Bərk isti imiş. Qo-humları məsləhət görürlər ki, dəniz kənarına çıxsın. O da sə-hər gün çırtanda gəlir bulvara. Bir o başa, bir bu başa gə-zir-miş. Görür ki, ağacların altında sıra ilə qoyulmuş otu-ra-caq-larda adamlar əyləşiblər. Bir kişinin yanındakı boş yerdə oturur...

Baxır ki, balam, buradakılar boş-boşuna oturmayıblar. Hərənin əlində bir qəzet var, heç nəyi veclərinə almadan baş-larını aşağı salıb oxuyurlar. Yanındakı kişidən soruşur:

- Ay qardaş, bu qəzeti hardan almısan?

Kişi təəccüblə onun üzünə baxıb, əli ilə yaxındakı qəzet köşkünə göstərir:

- Odur ey, o köşkdən...

O eləmir tənbellik, durub köşkdən qəzet alır. Sonra qayıdıb yerində oturur. Yerini rahatladıqdan sonra, qəzeti açıb, bir o tərəfinə, bir bu üzünə baxır. Qəzetdəki şəkillərə diqqət yetirir. Yaxındakı kişidən xəbər alır:

- Ay qardaş, bağışla, e, sənə də başağrısı verirəm: bu adamları niyə baş-ayaq ediblər?

Oturan kişini gülmək tutur:

- Ay kişi, sən deyəsən, heç ömründə qəzet oxumamı-san?

- Düzdü, oxumamışam, kənddə oxuyublar, qulaq as-mışam. Nə olsun ki,?!
Kişi hövsələdən çıxır:

- O olsun ki, sən qəzeti nahaq almısan!

- Bu nə danışır, ə? Qəzet almaq qadağandı?!
- Ay kişi, qadağan deyil, e, sən qəzeti tərsinə tut-mu-san!....

O isə özünü bilməməzliyə vurur:

- Ay qardaş, düzü elə nənəm də oxuyar, qoçaqsan, tər-sinə oxu!...

BİÇİB QURTARDILAR...

Qaraqapı kəndlərinin birində kolxoz iclası gedirmiş. Sədr biçinin başlanması barədə kolxozçuların fikrini bilmək istə-yirmiş.

Biri yerdən dillənir:

- Sədr qağa, deyirəm, biçinə elə Güneyzəmidən başla-yaq. Dünən oradan keçmişəm, sünbüllər vağanıyıb tökülür...

Özgə biri onun sözünü kəsir:

- Sədr qağa, düz demir, biz Dərəzəmidən başlasaq, qa-zanarıq. Bura yol içidi, mal– qaranın ayağı altında taxıl zay olub gedəcək.

- Onlar başa düşmərlər!– deyə briqadir söz alır. Mə-nim bu işdə saçım ağarır... hər il biçinə Yalzəmidən baş-la-mı-şıq, yenə oranı biçmək lazımdır! Bilmək olmaz, sabah baş-la-dı bir

dəli külək... Gəl , onun qabağını al görüm! Süpürüb, taxılı dərəyə tökəcək!

Belə-belə məsələ xeyli uzanır. Biri Qayadibini, biri Çay-zə-mini, o biri Düzzəmini biçməyi təklif edir.

Sədr başını itirir, bilmir nə qərar çıxarsın. Ona görə, deyir:

– Balam, siz taxılı tamam biçib qurtardınız ki?! Daha zə-milərə çıxmağa ehtiyac qalmadı... Gedin, sabah danışarıq.....

İclasda iştirak edənlərdən biri evə qayıdanda anası ondan soruşur:

- Ay bala, nə oldu, sabah biçinə hardan başlayacaqlar?
- Ay ana, taxılı biçdilər, qurtardı...
- Necə, ay bala iclasda taxıl biçmək olar?
- Olar. Ay ana, bizimkilər stolun üstündə hərəsi bir zə-mini biçib başa çıxdı...

Anası ügünüb gedir. O çağdan bu söz kənddə bir məsələ dönür:

- Stolun üstündə taxılı biçib qurtardılar.....

ATI VERDİM OTA, OTU DA VERDİM ATA...

30– cu illərdə kolxozun ilxısını qışda Qaraqapıdan– arana Zəngilan, Qubadlı bölgələrinə aparardılar. Qışı orada ke-çi-rər, yazda yenidən Qaraqapı kövşəninə qaytarardılar.

Aranda qış o qədər sərt keçməzdi. Ona görə, çox ot yı-ğıl-mazdı. Bir il aranda qış boranlı-çovğunlu keçir. Atları örüşə çıxarmaq mümkün olmur. Ot da yox. Əlacı kəsilən ilxıçı atın birini ota dəyişib, atlara verir. Bu atları qırılmaqdan qur-ta-rır. Yazda Qaraqapıya qayıdanda ilxıda atları hesaba alırlar. Biri çatmır. Kolxoz sədri öz qorxusundan ilxıçını məh-kə-mə-yə verir.

Bəli, məhkəmə qurulur. İlxıçını öyrədirlər, desin ki, at ölüb. Ancaq baytar olmadığından ölüm kağızı yazdırı bil-məyib.

Hakim soruşur:

- Ay kişi , de, görüm, atı neyləmişən?

Kişi o saat cavab verir:

- Atı verdim ota, otu da verdim ata!..

Hakim bir də xəbər alır:

- Ay kişi, axı kolxoz sədrinin icazəsi olmadan sən atı sata bilməzdin!!

Kişi isə sözünün üstündə durur:

- Atı verdim ota, otu da verdim ata! Kolxoz sədrini aranda hardan tapaydım, icazə versin?!

Hakim bir də souşur.

Kişi yenə:

- Atı verdim ota, otu da verdim ata!–deyir.

Hamı gülüşür. Hakim kişini azad edir.

O çağdan bu bir məsələ dönüb.

ALTDƏ DAŞ, ÜSTƏ AŞ...

Bir zəngəzurlu təzə gəlin köçürmüşdü. Qaynanası gəlini yola aparmırdı. Gah danlayır, gah qarəsınca deyir, gah da yeməyini kəsirdi. Hətta evdə aş bişiriləndə gəlinin camının içinə daş qoyar, üstündən aş çəkərdi ki, çox görünsün.

Bir gün qonşu arvadlar söhbət zamanı gəлиндən söz qo-partmaq üçün soruşurlar:

- A gəlin, dədə evində dolanısaçağın yaxşıydı, ya ər evində?

Gəlin əlini yelləyib deyir:

- Ay xala, nə qoyub, nə soruşursan?

Arvadlar bir də xəbər alırlar:

– Axı dərdin nədir, a gəlin?

İndiyə kimi sirrini heç kimə söyləməyən gəlinin dili açılır:

Abad olsun dədəm evi;

Bulamacı bulardım,

Buladıqca yalardım,

Bərbad olsun gədə evi;

Altdə daş,

Üstə aş...

ARVAD, GÖR, QIÇIM HANI?

Bir gün zəngəzurlu bərk xəstələnmişdi. Necə gün idi, qız-dırma içində çabalayırdı. Bir balaca gözünü açmışdı, amma arvad ayağa qalxmağa qoymurdu. Kişi arvadın evdə ol-ma-dı-ğını görüb, qovzanır və ayağının birini altına qatlayıb otu-rur. Bir az beləcə gözləyir. Sonra ayaqlarını uzatmaq istəyir. Birini uzadır, o birisini tapa bilmir, canına qorxu düşür.

Əlacı kəsilən zəngəzurlu arvadı çağırmağa başlayır:

- Arvad, ay arvad, qıçın sınısın, mənim kimi tayqıç qa-lasan, harda batmışan?!

Arvad təlaş içində içəri özünü atır:

-Bıy, başıma daş, ay kişi nə olub?

Kişi qışqırır:

- Belə zəhrimar olub, çor olub, gəl çıxsana, görmürsən, qıçımın biri yoxa çıxıb?!

Arvad məsələni anlayıb qımışır:

- Başına daş düşsün, ay kişi, qıçın niyə yoxa çıxır? Altı-na büküb oturmuşsan dayna!...

Arvad bunu deyib, kişinin ayağını çəkib, altından çıxarır və yenidən yatağa uzandırır.

Kişi rahatlandıqdan sonra:

- Allah ata– anana rəhmət eləsin, arvad! Bircə azca da gec gəlsəydin, qıçımın birini itirəcəydim...

HƏRƏ ÖZ İŞİNİ GÖRÜR... HƏRƏ ÖZ İŞİNİ GÖRÜR...

Gülərin bir günündə Nadir şah at belində Zəngəzurdan keçirmiş. Yolda əlində oraq bir kəndli dayanıbmiş. Kəndli şahı görcək ona salam verir, ancaq təzim etmir, hal– əhval tutmur.

Xoş gəldin demir. Dinməzcə çıxıb gedir. Şah əmr edir, kəndlini tutub, darta-darta gətirirlər. Nadir şah kənd-lidən soruşur:

- A kişi, bilirsən, mən kiməm? Yoxsa tanımadın?!

Kəndli yazıq-yazıq dillənir:

- Şah sağ olsun, niyə tanımadım, tanıdım– Nadir şah-san!

Nadir şah bir az da qəzəblənir:

- Elə isə de görüm, şah böyükdür, yoxsa Allah, han-sın-dan daha çox qorxursan?

Çarəsiz qalan kəndli əlindəki orağı göstərib deyir:

- Şah sağ olsun, hərə öz işini görür; Allah göydə öz bil-diyini eyləyir, sən də yerdə. Əldən gedən mənim arpa zə-mim-dir, vağanıyıb, gün düşüncən biçməsəm, sünbülü qırılıb tö-küləcək, küləşi qalacaq.

Deyirlər bu sözdən sonra, Nadir şahın qəzəbi soyuyur və kəndlini buraxır ki, gedib arpa zəmisini biçsin...

Bu söz isə məsəl qalır:

– Hərə öz işini görür!

BALTA SAPIYANAN DÖYMƏSİN...

Şura hökumətinin ilk illəri imiş. Bir qaraqapılı arvadını tez-tez döyürmüş. Köhnə balta sapını qapının dalında qoy-muşdu. Hərdən bərk hirsləndə onunla arvada bir-iki çə-kərdi. Arvad lap bezmişdi. Bir dəfə qonşu arvadlara ərindən şikayət elədi, onun qarəsınca gileyləndi. Arvadlar onu başa saldılar:

-Ay bacı, bizim adımız olmasın, indi o babalar öldü, ar-vad da, kişi də birdi. Təzə hökumət qoymaz, səni kişi döy-sün. Get, şura sədrinə dərdini de!...

Bu söz arvadın ağına batdı. Bu dəfə kişi bir bəhanə ilə onu döyməyə başlayanda üzünə çıxmırdı:

- Bir də mənə əl qaldırısan budu, deyirəm, kişi, şura səd-rinin yanına gedəcəm!

Kişi bu sözü gözləməirdi. Təzə hökumətin tuthatutundan az-çox xəbəri vardı. Odur ki, özünü bilməməzliyə vurdu:

- Ay tünbətünün qızı, istəyirsən, elə indi get, şura sədri mənə neyləyəcək, arvad mənimdi, özüm bilərəm!.

Arvad bir az acıqlı:

- Sabah gedərəm, sən də görərsən.

Kişi məsələnin tündləşdiyini görüb, çarə aramağa baş-la-dı. Bir tərəfdən də arxayındı; sədr onun adamıydı, arvadını birtəhər yola gətirərdi...

Səhər açıldı. Kişi arvadı güdməyə başladı. İstəyirdi ki, ondan qabaq özünü sədrin yanına salsın...

Arvad geyinib-kecinib, getməyə hazırlaşdı. Bunu görən kişi başqa yolla özünü şura idarəsinə çatdırdı:

- Ay sədr , başına dönüm, arvad məndən şikayətə gəlir, gör, başını aldada bilərsənmi?

Sədr ona tapşırırdı ki, çıxıb çöldə gözləsin, ancaq özünü ar-vada göstərməsin...

Kişi çölə çıxan kimi, arvad töyşüyə-töyşüyə içəri girdi:

- Ay sədr qağa, məni qurtar, bu kişinin əlindən....

Sədr heç nədən xəbər yoxmuş kimi:

- Ay bacı, nədi, nə olub, kişidən niyə gileylənirsən?...

Arvad yazıq-yazıq:

- Qağa, məni hər gün döyür. Sən də hökumət adamı-san, mənə kömək eylə!...

Sədr adam göndərib, kişini çağırırdı. Kişi içəri girər– girməz:

- Sədr, qadan alıb, olur da, hərdən hirsələnəndə özümü saxlaya bilmirəm...

- Yaxşı eləmirsən, bu arvad da yazıqdır, arvad olanda nə olar? Düzdü, təzə hökumət qanun qoymuşdu ki, arvad– kişi bərabərdir, kişi arvada güldən ağır söz deyə bilməz. Ancaq indi təzə göstəriş almışıq. Kişilərin əvvəlki hüququ qaytarılır: arvad onundu, istəyər, döyər, istəyər, söyər, istəyər, başını sı-ğallayar. Ay bacım, mən kişiyyə bir söz deyə bilmərəm, ge-din, özünüz dil tapın!

Arvad çarəsiz qalıb deyir:

- Sədr qağa, mən demirəm ki, mənə əl qaldırmasın, ki-şinin ixtiyarı çatır, qoy döysün. Deyirəm, heç olmasa, balta sapıynan döyməsin!.

MƏNİMKİ DƏ NOLDADI..

Bir dəfə zəngilanlı Ağabala eşşəyi minib, asfalt yolnan ge-dirdi. Arxadan bir yük maşını ona çatıb dayanır. Kənd ca-vanları maşından düşüb, Ağabalaya sataşmaq üçün de-yir-lər:

-Ay Ağabala dayı, benzinimiz qurtarıb, rayon mərkəzinə gedirik, bir az benzin ver, yolda qalmayaq...

Ağabala bilir ki, cavanlar onu oynatmaq istəyirlər. Odur ki, özünü o yerə qoymur. Astaca eşşəyindən düşüb, arxaya keçir və eşşəyinin quyruğunu qaldırır:

- Pah, əziz canınız üçün benzin verə bilməyəcəyəm, mə-nimki də noldadı...

Gənclər uğunurlar. Sonra maşını sürüb gedirlər. Bu söz bir məsələ dönür:

-Mənimki də noldadı...

ÇOX TEZ BAŞA DÜŞMÜSƏN...

Yaşı doxsanı keçmiş iki qaraqapılı ahıl kişi söhbət edirdi:

- Ə, qağa, yadımdadır, uşaqlıqda «gizlənpaç» oynayar-dıq?

- Necə yadıma gəyir, xırmanda o qədər oynamışıq ki,?!

- Ə, qağa, indi mən başa düşürəm ki, o vaxt bizdən ye-kə oğlan və qızlar gizlinc yerindən niyə gec çıxırımlar.

O biri kişi gülür:

- Ə qağa, sən çox tez başa düşmüşən, gərək göz-lə-yəy-din, yaşın yüzü keçəydi...

Qaraqapılı onun gülüşündə ki kinayəni başa düşüb din-mir...

GÖRƏN NƏ İMİŞ...

İki qaraqapılı yol gedirdi. Qəfildən birinin ayağı sürüşüb yıxıldı. Yoldaşı onun qolundan tutub qaldırdı: –Ə, qağa, noldu, birdən yerə dəydin?

O birisi zarıya-zarıya:

- Ə, qağa, dəydin də sözdü, lap huşum başımdan çıx-dı...

Yoldaşı arxayınlıqla:

- Ə, qağa, xətirçəm ol, elə əvvəldən sənin başında huş yox idi, görün başından çıxan nə imiş?!

Qaraqapılı başını aşağı salıb, yoluna davam edir...

DAŞA SÖYÜRƏM...

Bir qaraqapılı kəndin içindən tələsə– tələsə harasa gedirdi. Qəfildən ayağı yola düşən daşa ilişib yıxılır. Dizinin gözü da-şa dəydiyindən göynərtisindən ufuldayır. Yol qonşunun mal-qoyun pəyəsinin yanından keçirmiş. Qaraqapılı uful-da-ya-ufuldaya qonşunun qarasına söyüslər yağdırmağa baş-la-yır...

Deməyəsən, həmin qonşu lap yaxında imiş. Kişinin sö-yü-şünü eşidib, mülayimcə soruşur:

- Ay əmi, mənə niyə söyürsən?

- Bu pəyə sənindi?

- Hə, mənimdi, nə olsun, pəyənin yanından keçəndə onun yiyəsinə söyərlər?!

Kişi görür ki, onu pis yer də yaxalayıb, vəziyyətdən çıx-maq üçün sözü azdırır:

- Hə, pəyə sənindi, onda, mən sənə söymürəm ki, bu yola düşən daşa söyürəm!..

PİŞİYİN DƏ BIĞI VAR...

Bir qaraqapılı yaşı altmışı ötsə də, bığ saxlamırdı. Ca-van-lar hər yerdə ona söz atıb deyərdilər:

- Ay ağsaqqal, yaşın ötüb, niyə bığ saxlamırsan, axı ki-şinin gərək bığı olsun?!
- Qaraqapılı hər dəfə bu sözü qulaq ardına vurur, özü-nü o yerə qoymazdı.
- Bir dəfə məclisdə ona yerdən söz atırlar. Ağsaqqal daha dözə bilməyib, onlara kəskin cavab verir:
- Ə, nə bığ-bığ salmırsız, pişiyin də bığı var, o da kişidi? Deyərlər həmin gündən sonra, heç kəs bığ barəsində söz açmadı...

ÇARIQ AYAĞINI DÖYMÜR Kİ?!

Bir kişi göndən çarığ tikər, aparıb, bazara satardı. Bu yol-la külfətini yarıac– yarıtox dolandırardı...

Qardaşının ona baxmış, dolanışacağı yaxşı idi. Əkin yeri, mal-qarası vardı. Əkər, biçər, heyvan saxlar, minnətsiz ya-şa-yardı...

Kişi bir gün yenə bazara dəymişdi. Çarıqları satmış, bir cütü əlində qalmışdı. Ağına gəldi ki, elə bu bir cüt çarığı da verim qardaşıma, imkanlıdı, haqqını ödəyər...

Axşam qardaşigilə gəldi. Xoşbəşdən sonra, qardaşı so-ruş-du:

-Bevavxt gəlməkdə xeyir ola?!

-Xeyir olmamış, nədi, a qardaş, bir cüt çarığ da sənə tik-mişəm, çöl-bayıra gedirsən sən al, gey...

Qardaşı razılıq edib, çarığı aldı, ancaq əvəzində, heç nə vermədi....

O çağdan kişinin əlinə mahna düşdü. Hər dəfə qardaşını görəndə soruşurdu:

- Qardaş çarığ ayağımı döymür ki?!

- Qardaşı da bilirdi ki, o çarığı soruşmur, çarığın haq-qını istəyir. Ona görə, özünü o yerə qoymur, «çox sağ ol, tikən əllərin var olsun!»– deyirdi

Bir belə, iki belə. Çağ ötürdü, nə çarığın haqqı verilirdi, nə də kişi soruşmaqdan yorulurdu.

Kişi bir dəfə yenə qardaşı ilə rastlaşdı:

- A qardaş, necədir, çarıq ayağımı döymür ki,?!

Qardaşı bərk əsəbiləşdi, çarıqları ayağından çıxarıb dedi:

- Qardaş, daha bəsd, ayağımı döyür, al geri çarıq-la-rı-nı!....

O çağdan bu söz bir məsəl kimi qalıb:

- Çarıq ayaqlarını döymür ki?!

HƏDİK YEYƏNDƏ BIĞI TƏRPƏNİRDİ...

Zəngəzurun kürd kəndlərinin birində axşamdan hay ya-yılmışdı:

- Ayı mağarası tapıblar, sabahdan ayı ovuna gedə-çək-lər!.

- Səhər açılar– açılmaz bir dəstə ovçu yardan-ya-raq-dan götürüb, ayının mağarası olan meşəyə gəldi. Onlar ma-ğaranı halqa-mərəkə elədilər. Biri dedi:

- Gəlin ocaq qalayıb, tüstüsünü mağaraya verək, onda ayı çıxar.

- Bir böyük tonqal çatdılar. Kösövlərdən bir-bir gö-tü-rüb, mağaranın ağzından içəri atdılar. Ancaq ayı çıxmırdı.

- Başqa bir ovçu təklif etdi:

- Uzun bir ağac kəsib, mağaraya salaq, bəlkə, onda, çıxdı...

Belə də etdilər, amma ayı çıxmadı ki, çıxmadı.

Ovçulardan biri hirsələnib, özünü irəli verdi:

- Axı qoy görüm, bu ayı niyə çıxmır?

Kişi belə deyib, başını mağaradan içəri saldı. Onun başını içəri salmağınan qışqırmağı bir oldu. Ovçular kişinin ayaq-la-rından tutub, çəkməyə başladılar. Deməyəsən, ayı yazığın başını yığmış imiş ağzına (heç kimin başına gəlməsin!).

Ovçular dartdılar, ayı dartdı, axırda, yazıq kişinin başı qı-rılıb, mağarada qaldı (göpa bax e!)

Yoldaşları ağılya– ağılya meyiti kəndə gətirdilər. Kişinin arvadı-uşağı şivən qopardı. Adamlar meyiti başsız görüb, çox təəccüb etdilər. Onlardan biri arvaddan soruşdu:

- A bacı, səhər ova gedəndə kişinin başı üstündə idi?

(Adamın heç inanmağı gəlmir!)

- Ay qardaş özümü itirmişəm, nə bilim, başı yadımda qalmayıb, ancaq axşam hədik yeyəndə bıqları tərpanirdi...

Hamı başını bulayıb, gülməmək üçün üzünü yana tutdu..

HAŞIYƏ... Bəs siz necə? Güldünüz, ya gözləriniz yaşardı? Axı bu dodaqqaçma olmadı, gözyaşarma oldu? Elə isə giz-li-cə bir söz deyim; ayını aldatmaq üçün mağaraya müqəvva salmışdılar.

XALXIN UŞAQLARI OCAQ YANDIRARLAR...

Bir kişinin oğlu Rusiyada oxuyub, kəndə qayıtmışdı. Doğmaları, yaxınları bir– bir gəlib, onunla görüşürdülər. Həyətdə yaman hay– küy qopmuşdu ki, gəl görəsən....

Atası fürsət düşən kimi, oğlundan soruşdu:

- Ay oğul, nə məktəbi qurtarmısan, nə işə qulluq edə-cəksən?

Oğlan şəstlə cavab verdi:

- Dədə, yanğınsöndürən məkbəbini bitirmişəm, yanğın düşəndə söndürəcəm...

Kişi alındı:

- Ay arvad, ay arvad, gözümüz aydın! Xalxın uşaqları ocaq yandırır, bizimkinə də ocaq keçirmək öyrədiblər.

Arvad söz altda qalmadı:

- Ay kişi, uşağın xətrinə dəymə, lazımsız ocağın sön-mə-si yaxşıdı...

- Mən nə deyirəm, ay arvad, ocağı söndürməkdənsə, yan-dırmaq öyrənəydi da...

- Hamının dodağı qaçdı.kişinin sözü isə bir el deyimi kimi ağızdan– ağıza düşdü:

- Xalxın uşaqları ocaq yandırılar, bizimki də ocaq ke-çirmək öyrənib.

«BUNUN ƏMƏLİ NƏDİ?...»

İki qonşu pamidor əkərdilər. Elə ki, şitillər yerə basdırıldı, birinin bostandakı şitilləri tez boy atar, o birinin şitilləri ölə-zəyib qalardı..

Bir gün kişi qonşusunu yanlayıb soruşdu:

- Ay qonşu, bunun əməli nədi ki, sənin şitillərin çıraq kimi alışıb yanır, mənim basdırdığım ölüşgəyir?

Qonşusu zarafata salıb dedi:

- Bunun əməlini saa desəm, bir kəsə bildirməzsən ki?!

- Yox, ay qonşu, uşaqlarının, uşaqlarımın canı, kim-sə-yə dilimdən söz qaçırmaram...

Qonşusu dedi:

- Bunun əməli odu ki, hər şitilin dibinə bir parç mal sidiyi tökürəm..

Kişi sevincək:

- Bunnan hasanda nə var ki, ay rəhmətliyin oğlu? Sa-bahdan mən də mal sidiyi tökürəm...

O evə gələn kimi, arvada tapşırıdı:

- Bu gecə inəyin peşavasını tutub, bir vedrəyə yı-ğar-san!...

Arvad çiyinlərini çəkdi:

- Ay kişi, başaa at təpib, inəyin neşavın neynirsən?!

Kişi arvadın üstünə çımxırdı:

- Arvadsan, otur arvad yerində, saa bərc qalmayıb, nə de-yirəm, onu elə!...

Arvad əlacsız qalıb, bir vedrə ilə, pəyiyə getdi və inəyin ne-şav eləməsini gözlədi. Vedrəni doldurub, bir qırağa qoydu və gəlib yatdı..

Səhər tezdən kişi yuxudan ayılan kimi, özünü pəyiyə saldı. Vedrəni dolu görəndə çox sevindi və evdən bir parç götürüb, bostana girdi. O hər şitilin dibinə bir parç sidik tökdü. An-caq sidikdən yenə qaldı. Fikirləşdi ki, qonşu bir parç

tö-küb-sə, mən iki parç töksəm, şitillərim lap yaxşı boy atar...
Hər şitilin dibinə bir parç sidik də əlavə etdi...

Kişi arxayınca eşşəyə minib, meşəyə oduna getdi. Me-şə-dən qayıdan baş, bostana dəydi ki, görüm, şitillər nə kök-də-di?

Nə görsə yaxşıdı; şitillərin hamısı başını aşağı əyib ölüş-gə-yib..

Başu odlu– gözlü qonşusunun yanına qaçdı:

- Ay qonşu, bu nə işdi, mənə başıma gətirdin, heç utanmırsan?

Qonşu özünü bilməməzliyə vurdu:

- Nə olub, ay kişi, bir toxta görüm?!
- Nə olacaq, dedin, şitilin əməli budu, mən də elədim...
- Hər şitilin dibinə neçə parç sidik tökdün?
- Sən bir parç demişdin, mən iki parç tökdüm.
- Ay rəhmətliyin oğlu, elə, onda, işi korlamısan da.. Axı mən saa bir parç demişdim?!

Kişi günahı özündə görüb, kor– peşman evə qayıtdı. O çağdan belə bir deyim qalıb:

- Bunun əməli nədi?...

ÖLMƏDİK, MEYMUN YEMƏYİ DƏ YEDİK...

Bir kişi şəhərə qohumunun toyuna gəlmişdi. Toy məclisi sadlıq evlərinin birində keçirilirdi. Süfrəyə hər cür yeməli şeylər düzülmüşdü. Ortadakı iri qaba meyvə yığılmışdı. Üs-tünə isə əyri xiyara oxşar banan qoyulmuşdu. Kişi bu mey-vəni birinci dəfə görürdü. Ona görə də, bayaqdan heyrətlə baxırdı. Yaxındakı qohumu zarafatla:

- Əmi, nə çox baxırsan? Yeməyə meylin var, qabığını soyum?

Kişi əyilib, onun qulağına yavaşca dedi:

- Bala, bu nədi, bunu da yeyirlər?

Qohumu izah etməyə başladı:

- Əmi, bu sitrus meyvədir, adına da banan deyirlər...
- Ə, yoxsa o meymunlar yeyənlərdəndi?

Qohumu başını tərپətdi.

- Onda, soy, görək dadı necədi?

Qohumu süfrə xidmətçisini çağırıb xahiş etdi ki, mey-və-ləri doğrayıb gətirsin. Xidmətçi qabı götürüb getdi və bir az-dan qayıtdı.

Qohumu kişiyə meyvə yeməyi təklif etdi:

- Əmi, buyur, bananın dadına bax...

Kişi banandan bir necə dilim yeyib, başını buladı. Qohumu elə bildi ki, banan onun xoşuna gəlməyib:

- Əmi, nə oldu, banan xoşuna gəlmədi?

Kişi bir də əyilib onun qulağına dedi:

- Niyə, ay oğul, bəd dəyil, meymunlar ağzının dadını bilirmiş...

- Bəs niyə başını buladın?

- Deyirəm, ay oğul, ölmədik, meymun yeməyi də yedik!...

EŞŞƏYİMİN ÜSTÜNDƏ...

Bir qaraqapılı eşşəyini minib, şösse yolu ilə Qapana gedir-miş. Arxadan yük maşını gəlir. Sürücü zarafatca qocadan soruşur:

- Ay əmi, bu «maşın»la hara gedirsən?

Qoca cavab verir:

- Nəyinə lazımdı, hara gedirəm, sür maşınını çıx, get!

- Deyirəm, şəhərə gedirsənsə, gəl, səni də aparım...

Qoca sürücünün onu ələ saldığını başa düşüb, razılıq ver-mir:

- Bəs, eşşək necə olsun?

Elə eşşəyi də apararam!..

Qoca eşşəyi yolun üstünə çıxarır, sürücü isə maşını dalı-dalı yarığa yaxınlaşdırır. Qoca, əvvəlcə, eşşəyi çöşduyub, maşına saldırır, sonra özü minir. Bir az yol getdikdən sonra, görür ki, eşşək maşının içində dayana bilmir. Ona görə, onun noxtasını taxtaya bağlayıb, təzədən eşşəyə minir.

Qapana çatırlar. Sürücü maşını yolun kənarındakı dik-di-rə yaxın saxlayır. Qocanı eşşəyin üstündə görəndə uğunub gedir. Kişi isə eşşəkdən düşmədən yoluna davam edir. Sü-rü-cü soruşur:

– Ay əmi, axı yol haqqını vermədin?

Qoca heç halını pozmadan:

– Sənin maşınında gəlməmişəm ki, yol haqqı verim, mən eşşəyimin üstündə gəlmişəm?

Sürücünün özü günahkar olduğundan söz tapa bilmir, kə-silə-kəsilə qalır. Sonra əsəbi halda maşına qaz verib uzaq-la-şır. Qoca toz qoparan maşının arxasınca baxa-baxa başını bulayır:

– Mən sənə demədim ki, maşına mindir, eşşəyimə nə olub ki?!

EŞŞƏK SATIRSAN, NOXTA?

Bir kişi eşşəyini satmaq üçün Xocahan bazarına gətirir. Bazar, nə bazar! Adamlar qarışqa kimi qaynaşırlar; ağız deyəni qulaq eşitmir, qulaq eşitdiyini də anlamaq olmur. Kişi bilmir ki, eşşəyi necə satsın. Birinə yaxınlaşıb soruşur:

– Ay bəjoğlu, mən bu eşşəyi satmaq istəyirəm, müştərini necə tapım?

Deməyəsən, həmin gədə kasıb-kusubu aldadan bazar lo-tularından imiş. Əlinə avam keçdiyini bilən kimi deyir:

– Ay əmi, ondan asan nə var? Eşşəyin noxtasından tutub, bazarın içində hərlən, müştəri özü səni tapacaq. Amma hər-dənbir «ay eşşək alan!», «ay eşşək alan!» – deyib qışqır.

Kişi lotunun dediyi kimi, noxtadan yapışıb, hərlənməyə başlayır. Lotu yoldaşlarından birinə işarə edir:

– Noxtanı eşşəyin başından çıxar!

Yoldaşı fürsəti qaçırmır, noxtanı sürüşdürüb çıxarır. Baş-qa birisi isə eşşəyi çöşduyub, gizli yerə aparır.

Məsələdən xəbərsiz olan kişi noxtanı sürüyə-sürüyə qış-qı-rır:

– Ay eşşək alan, ay eşşək alan!

Adamlar təəccüblə bir-birinin üzünə baxırlar. Biri kişidən xəbər alır:

– Ay əmi, sən eşşək satırsan, yoxsa noxta?

Kişi geri dönür, eşşəyi yerində görməyəndə yalvarmağa başlayır:

– Ay camaat, eşşəyimi oğurlayıblar, kömək edin!

Adamlar onun başına toplaşırlar. Birisi irəli çıxıb deyir (həmin lotulardan imiş!):

– Əmi, nə verirsen, mən sənə çavuşluq edim?

– Ay qardaş, çavuşluq nədi, eşşəyimi tapmağa mənə kö-məklik göstər!

Lotu kişini qılıqlayır:

– Mən elə kömək etmək istəyirəm də! Sən mənə pul ver, eşşəyin nişanlarını deyə-deyə qışqırım. Eşşəyi görənlər gəlib, xəbər verəcəklər. Bazarın qaydası belədi...

Kişi əlacsız qalıb, olan-qalan pulundan bu adama verir. O da bazarı bir o başa, bir bu başa dolana-dolana car çəkir:

– Ay noxtasız, palansız eşşək görən! Xəbəriniz varsa, de-yin! Kişi yazıqdı, uzaqdan gəlib!..

Bir azdan lotular eşşəyi gətirib verirlər kişiyyə, üstəlik, əla-və muzd alırlar.

Qaraqapılı noxtanı eşşəyin başına salıb, çəkə-çəkə geri qayıdır. Yolda öz-özünə təskinlik verib deyir:

– Yox, qardaş, bu bazar lotu yığnağıdı, burda eşşəyi sat-maq olmaz. Çox şükür ki, noxtanı oğurlamayıblar, yoxsa eş-şək əlimdən çıxacaqdı...

O çağdan ulağını satmaq istəyən adama zarafatla de-yər-lər:

– Ay qardaş, eşşək satırsan, noxta?

GÖRMÜRSƏN, XƏSTƏYƏM?..

Arvad xəmir qatanda bir qaraqapılı hər dəfə onun başının üstünü kəsərdi:

– Ay arvad, kündələri azca cıqqış-cıqqış tut, ağır vaxtdı, uşaqları acından qırarıq!..

– Kişi bu nə sözdü, mən heç xəmiri iri-iri kündələrəm?! Eşitməmişən, məsəl var, deyərlər:

– «Anam biddir, kündələri xırda-xırda tutur, atam ondan da biddir, çörəyi iki-iki yeyir, bir heçab edir...»

– Yox, arvad, bu məsəli mənə deməyiblər, özün şahidsən ki, çörəyi bir-bir yeyirəm.

Bir gün olmamış kimi, kişi xəstələnib, yorğan-döşəyə düşür. Arvadı xörək bişirir. Bir qab da kişi üçün çəkib, la-vaşla ona verir.

Kişi birini yeyir, görür, doymadı. Yenə çörək istəyir. Arvad bir yuxa da gətirir. Onu da aşırın kimi, yenə tələb edir. Arvadı daha dözə bilmir:

– Ay başıdaşdı, qarın açmısan? Əvvəllər, hər öynədə bir yuxanı ancaq yeyirdin?

– Başı batmışım qızı, kündəni azca iri tuta bilməzsən?! Kündə naxarta iri olsa, yuxası da adamı doyurdu. Yoxsa kağız kimi, bilmirsən, hara getdi...

Arvadı əl atır üzünə:

– Bıy, a kişi, görükür, aqlın qaçıb, özün demirdin, kün-də-ni cıqqış-cıqqış tut?!

Kişi yastığa dircəklənib oturur:

– Ay kül olmuşun balası, onda, sağ vaxtımdı, indi, korsan, görmürsən, xəstəyəm?!

QATIRIN AYAĞI QARA BATAR...

Qapana təzəcə dəmiryolu çəkilən illər imiş. Qarlı gündə bir zəngilanlı qatırına minib, relslərin arası ilə rayon mərkəzinə gedirmiş. Bu zaman arxadan qatar gəlir. Maşinist nə qə-dər siqnal verir, kişi yoldan çıxmır.

Yolun hər iki tərəfi qalın qar imiş. Ona görə, deyir:

– Mən yoldan çıxma bilmənəm, qatırın ayağı qara batar...

Maşinist əlacsız qalıb, bir dayanacaqdan ta o birinə kimi, paravozu asta-asta qatırın dalınca sürür. Nəhayət, növbəti dayanacaqda kişi qatırı yolun üstünə çıxarıb, maşinistə de-yir:

– Gördün, o sənin paravozun, bu da mənim qatarım, han-sı zirək gedir?

Ətrafdakılar uğunurlar. Maşinist isə əsəbi halda əlini yel-ləyir...

MUTAL BURAXMIR...

İki laçınlı kürd Qaraqapı yaylağından qayıdarmış. Bir də görürlər ki, yamacdan nə isə üzüaşağı yumalanır. Biri deyir:

– Kiminsə ayağı altından daş qaçıb...

O birisi etiraz edir:

– Yox, a gədə, bu mutaldı, yükdən düşüb!..

Ona görə, yoldaşı qışqırır:

– A gədə, nə durmusan, qaç, tut mutalı, bu, elə bizim qis-mətimizmiş...

Yoldaşı dalından şələsini yerə atıb, götürülür. Kəsə yolla gəlib «motala» çatır. Bir göz qırpımında onu qucaqlayır. Azca geciksə, uçurumdan dərənin dibinə düşə bilərdi...

«Motala»la kürd əlbəyaxa olurlar. Yoldaşı görür ki, belə getsə, uçuruma yuvarlanacaqlar. Odur ki, var gücü ilə çı-ğır-mağa başlayır:

– A gədə, mutalı burax, mutalı burax, uçunarsan!..

Yoldaşı başını birtəhər kənara çıxarıb yalvara-yalvara:

– A qağa, mən buraxıram, e, mutal buraxmır, mutal bu-raxmır...

Siz də eştiməmisinizsə, bilin:

«Ayı tutduğunu buraxmaz, ha!».

GÜCÜ VARMIŞ, HA!..

Zəngilan kəndlərinə yeni-yeni elektrik işığı çəkilməmiş. Bir zəngilanlının oğlu atasına tapşırır:

– Ay dədə, əlini məftillərə toxundurma, ha, tok səni vurar!

Zəngilanlı gülüb deyir:

– Ə, uşaq-uşaq danışma, onun nə gücü var ki, mənə vur-sun?

Oğlu bir də onu başa salır:

– Dədə, elə demə, bu tok neçə adamı öldürüb, neçəsini şi-kəst eləyib.

Kişi oğlunu arxayın salır ki, nigaran olma, heç vaxt əlimi məftilə, ya da patrona vurmaram.

Bir dəfə necə olursa, evdə elektrik lampası yanır. Oğlan stulu çəkib, yanan lampanı çıxarır və qonşudan lampa alma-ğa gedir.

Zəngilanlı bir yanan lampaya baxır, bir də boş patrona: «Ə, bu nə təhər yanır, axı? Nefti yox, piltəsi yox?! Qoy bir baxım, görüm, onun içində nə var?».

Belə deyib, kişi stulun üstə çıxır və barmağını patronun içinə uzadır.. elə barmağı ilə toxunmaqla tirtap yerə uzan-ma-ğı bir olur.

Bu zaman oğlu içəri girir:

– Ay dədə, sənə nə oldu. Bəs demədim, əlini patrona vurma?

Kişi başını qaldırır:

– Oğul, deməyinə dedin, mən eşitmədim, heç barmağım ora dəyməmiş, götürüb yerə tulladı. Doğrudan, bu balaca şe-yin gücü varmış, ha! Mən boyda kişini yerə vurdu...

«İlan vuran ala çatıdan qarxar!» Deyirlər, zəngilanlı o çağdan bir də məftilə yaxın durmadı...

HƏRƏNİN ÖZ ARŞINI..

Bir zəngilanlı o birindən soruşur:

– Qaraqapılıının Qaçaq Nəbiyə dediyi sözü bilirsənmi?

– Deyərsən, bilərəm...

– Onda, qulaq as. Qaçaq Nəbinin at oynatdığı çağlar imiş.

Bir dəfə o, erməni tacirlərindən top-top parça alıb, aynalı ilə

arşınlaya-arşınlaya kasıb-kusuba paylayırmış. Növbə yoxsul bir kişiyə çatanda Nəbi onun üst-başına baxıb soruşur:

– Ay əmi, neçə arşın istəyirsən?

Kişi yazıq-yazıq cavab verir:

– Qadan alım, bircə aşın...

Nəbi təəccüblə bir də xəbər alır:

– Ay əmi, tanıyırsan, mən kiməm?

– Yoox, başına dönüm...

– Mən Qaçaq Nəbiyəm, neçə arşın istəsən, ölçüb verə-cə-yəm...

Kişi yenə özünü o yerə qoymur:

– Qaçaq Nəbi olmağına ol, qurban adına! Mənə bircə ar-şın parça lazımdı...

Nəbi aynalını göstərib hirsə deyir:

– Ay kişi, cəmi bir tüfəng boyda parçanı neyləyəcəksən?

– Hə, oğul, hərənin öz arşını var; sən arşının aynalı boy-dadı, mənim arşınım Xustup dağından Qarıcığa kimidi...

Nəbi ayıq adam idi, o saatca başa düşür ki, kişi bir top parça istəyir. Əlini bığına çəkib, parçanı topuynan ona ba-ğışlayır...

Doğrudan da, bu dünyada hərənin öz arşını var...

ONDA, BAŞINI SAL İÇƏRİ!

Bir zəngilanlı Sumqayıta oğlunun yanına gəlirmiş. Bi-lə-cə-ri dayanacağında qatardan düşəndə hələ qaranlıq imiş. Tak-si tutub, Sumqayıta çatır və oğlunun ünvanını soraqlayır. Sürücü ünvanı tapır və taksini düz binanın önündə saxlayır. Şeyləri yerə tökən kişi oğlunu çağırmağa başlayır:

– Ay Sədaqət, ay Sədaqət!..

Cavab verən olmur. Ağına gəlir ki, nəvəsini çağırırsın:

– Ay Vidadi, ay Vidadi!..

Yenə hay verən tapılmır. Ancaq binanın aşağı mərtəbə-lə-rindən bir nəfər başını pəncərədən çıxarıb, ona çımxırır:

– Ay kişi, nə qışqırırsan? Bura sənin üçün meşə-zad deyil, e, şəhərdir!.. Qoysana. yataq!..
Zəngilanlı söz altda qalmır:
– Ə, sənin adın Sədaqətdir?!
– Yoox!..
– Ə, bəs adın Vidadidir?!
– Yoox!..
– Onda, zəhmət çək, başını sal içəri! Mən bilirəm, kimi ça-ğırırım!..
Hay-küyə oğlu özünü çatdırır...

ZƏLİ, ZƏLİ, NƏ ZƏLİ!..

Böyük Gilətağ kəndində bir bulaq vardı, içi zəliylə dolu. Adamlar bu zəlilərdən illap cana gəlmişdilər. Həftə səkkiz, mən doqquz, su içənlərin boğazında zəli qalırdı...

Kənd müəllimlərindən biri bu bulaq barədə şeirlə «Molla Nəsrəddin» jurnalına məktub göndərir:

Zəli, zəli, nə zəli,
Zəli illap məzəli...

Jurnal həmin gülməli şeri dərc etmişdi. Şeir belə qur-ta-rır-dı:

Molla əmi, müxtəsər,
Yaz bizə doğru xəbər;
Görək belə dərdlərin
Dərmanını kim bilər?!..

Jurnal, eyni zamanda, bu sualın cavabını da şeirlə yaz-mış-dı:

Kəndli deyil ki, dəli,
Udmasın diri zəli.
Tmir etsin bulağı,
Ta dincəlsin qulağı...

Bu cavab Zəngilan bölgəsində bir məsələ dönmüşdü. Sonra bulağı təmir etdilər.

SƏMƏD QARAYEVİN TOPLADIQLARI *SƏMƏD QARAYEVİN TOPLADIQLARI*

YEYƏJƏM DƏ, DEYƏJƏM DƏ...

Müharibə illəri özbaşnalıq edən biz kolxoz sədrindən şi-ka-yət yazmışdılar. Ona görə, yuxarıdan yoxlama gəlmişdi. Kol-xoz idarəsində yoxlama gedirdi. İdarə binası sədrin evinə ya-vıq idi. Həmin gün sədrin arvadı evin qabağında ocağın üz-tünə qazan asmışdı. Südlüaş bişirirdi... Qazan qaynadıqca xə-rəyin iyi həyəətə yayılırdı. Şikayətçilərdən biri də Baba ki-şiy-di. Baba kişi həyətdən keçəndə burnuna südlüaşın iyi dəy-di. Fərsət tapmış kimi, ocağa yaxınlaşıb, çömçəni götürdü:

– Mənim də könlüm bundan istəyir, e!

Sədrin arvadı südlüaşdan bir qab çəkib, kişinin qabağına qoy--du və onu dilə tutmağa başladı:

– Ye, qağa, ye, könlün istəyir, ye!

Baba kişi südlüaşdan qaşıqlaya-qaşıqlaya:

– Yeyəjəm də, sözümü deyəjəm də...

Sədrin arvadı mat-mat kişinin üzünə baxır...

BU PENDİRİ PİŞİK DƏ YEMİR...

Oxçu dərəsindən olan erməni bir kəndə gəlmişdi. Palan ti-kir-di. Günorta ev yiyəsi ona yemək verdi. Erməni kirli dəs-ma-lını açıb, ortaya qoydu:

– Manim da yemağım var...

O bunu deyib dəsmanın içindən bir tikə sapsarı pendir çıxardı və yaxında marıtlayan pişiyə atdı.

Pişik pendiri iyləyib, erməninin üzünə baxdı.

Bunu görə erməninin dərdi açıldı:

– Ara, bu pendiri heç pişik da yemir... Kolxozda bunu bi-za amakgununa verirlar...
Evdəkilər gülüşdülər...

BİR ADDIM İRƏLİ, İKİ ADDIM GERİ... BİR ADDIM İRƏLİ, İKİ ADDIM GERİ...

Bir kişi davada kontuziya almışdı. Yerişini itirmiş, bir ad-dım irəli atanda iki addım geri çəkilirdi.

Bir gün kənd məktəbində tarix müəllimi dərsdə Leninin «Bir addım irəli, iki addım geri» əsərindən danışdı. Elə bu vaxt həmin kişi, təsadüfən, həyətdə görünür. Müəllim isə onu tez uşaqlara göstərib deyir:

– Uşaqlar, «bir addım irəli, iki addım geri» – bax, budur!

MAŞININ DALI QIRILIB, QABAĞI GƏLİR...

Dağ kəndlərdən birinə təzəcə maşın yolu qayırmışdılar. Bir «Qaz-51» markalı yük maşını gəlib, kəndə çıxdı. Sa-kin-lə-rin çoxu ilk dəfə idi ki, maşın görürdü. Sevindilər.

Maşın qayıdıb rayona mərkəzinə getdi. Sabah kəndin qən-şərindəki təzə yolda yenidən maşın səsi eşidildi. Adamlar uzaq-dan gələn «Villis»i görüb, bir ağızdan qışqırdılar:

– Oy... maşının dalı qırılıb, qabağı elə gəlir, elə gəlir ki!..

GİNLƏR, GERİ DURUN, YANARSINIZ!

Mollanın arvadı cinlərdən yaman qorxurmuş. Əlini nəyə vur-sa, «bismillah» deyərmiş. Eşitmişdi ki, sacı yerə qoyanda və ocaq daşlarını çevirəndə cinlərin balaları yanarlar. Onlar da qisaslarını adamlardan alarlar. Ona görə, bu cür işləri hə-mi-şə ərinə gördürərdi. Arvadının felini yaxşı başa düşən mol-la deyərdi:

– Ay cinlər, geri durun, yanarsınız. Sizi də tay dindirmək ol-mur, e!..

YIXMAQ OLMUR, E!..

Kəndin qoca və cavanları həmişə bir yerə yığışıb gü-lə-şər-di-lər. Qulu kişi də heç vaxt onlardan geri qalmır, kim olsa, qur-şaq tutub, güləşir, ancaq həmişə özü yıxılardı. Bir gün evə gedəndə üst-başının toz-torpağa bulaşdığını, pal-tar-la-rı-nın cırıldığını görən arvadı kişini bərk danlamağa başlayır:

– A kişi, bir dəfə də sən yıx, dayna, hamı elə səni yıxır...

Qulu kişi də yazıq-yazıq arvadın üzünə baxıb deyir:

– Yıxmaq olmur, e, elə bilirsən, yıxmaq asandı!..

NƏ QƏDƏR İSTƏYİRSƏN, GET, YE!..

Arvad bazarda bal satırdı. Bir kişinin bal almağa pulu yox idi. O, tez-tez hərlənib gəlir və baldan bir barmaq götürüb yeyir. Bal satan arvad dözməyib, özündən çıxır:

– Ədə, a kişi, balı yeyib qurtardın ki?..

Kişi işə cavabında deyir:

– Arı poxudu, dayna, ondan yana niyə danışırsan?

Arvad da söz altında qalmır:

– Arı poxudu ki, danışıram, dayna, ayrısı olsa, nə qədər is-təyirsən, get, ye!

ƏDƏ, MÜƏLLİM OLUB, KİMİ TUTDURMUSAN?

1930-cu illərdə Zəngəzurun dağ kəndlərindən birinə uzaq yer-dən loppaz müəllim gəlir. O özünü çox uca tutur, kənd ca-maatı və valideynlərlə kobud danışır, «Sovet müəllimi» ol-ma-sı ilə öyünür...

Bir dəfə bir valideyni hədələyib deyir:

– Mən sovet müəllimiyəm!

Valideyn isə ona belə sual verir:

– Ədə, müəllim olub, indiyə kimi neçə adam tut-dur-mu-san?

UŞAQLAR, ARAQ ÇƏKİRƏM!

İldırım dayı rayon mərkəzində cərrahiyyə əməliyyatından ke-çib, xəstəxanada yatırdı. Halı ağır idi. Bir gün kənd ca-van-ları onu yoluxmağa gəlirlər; onlar görürlər ki, kişinin qar-nına rezin boru keçirib, ucunu da şüşə qaba salıblar. So-ru-şurlar:

– Bu nədir, əmi?

İldırım kişi yenə zarafatından qalmır:

– Uşaqlar, araq çəkirəm!

Cavanlar gülüşürlər...

PUL VERİN, «RAZQON» ALSIN...

Kolxoza təzə yük maşını almışdılar. Kolxoz sədrinin də ma-şından başı çıxmırdı. Bir dəfə kəndə qayıdarkən sürücü dağ yolunda maşını çox yavaş-yavaş sürür. Buna dözməyən kol-xoz sədri soruşur:

– Maşın niyə belə gedir?

Sürücü cavab verir:

– «Razqondan» düşüb, mən neynəyim?

Sədr soruşur ki, o harda olur, alıb qoyun yerinə, tez getsin də!..

Sürücü gileylənir:

– «Razqon» bahadır, mənim o qədər pulum hardadır, alım?

Sədr yanında oturmuş hesabdara tapşırıq verib deyir:

– 30 manat pul ver, gedib, «razqon» alsın...

MƏNİM «ÇASTIM» BUDUR...

Kolxoza təzə yük maşını almışdılar. Hamı bu maşınla ma-raq-lanır, hətta səhərlər işə salanda onun yanına gəlir, haraya ge-dəcəyini sürücüdən soruşurdular.

Günlərin bir günü evi maşın yolunun yaxınlığında olan kol-xozçu sürücüdən soruşur:

– Bu gün maşın hara gedəcək?

Sürücü də cavab verir ki, şəhərə gedəcəyik.

Kişi hirsələnib sürücünün üstünə qışqırır və deyir:

– Bu maşını bizim pulumuzla alıblar, e, bunun bir «çastı» da mənimdir, hər gün minib, rayona gedirsiniz, bəs deyil?!

Sürücü maşından düşür, oturacağı qaldırır, bir neçə iş-lən-mə-yən hissə yığıb, kolxozçuya verir və xəbərdarlıq edir:

– Sənin payını verdim, bir də qabağıma çıxma, ha!

Kolxozçu işə papağına yığıdığı lazımsız açar-maçarı se-vin-cək götürüb, evinə gedəndə sürücü maşını yenidən xoda salır ki, getsin. Kişi bunu görür və papağını yerə atıb, maşının üs-tü-nə cumur. O, sükandan yapışıb çığırır:

– Mənim «çastım» budur, bunu çıxart ver: dəmir-dümür nə-yimə lazım?!

O DA SƏNİN QIZILIN!..

Bir oğlan nənəsinin qızıl gizlətdiyini bilirdi, ancaq harada ol-duğunu tapmırdı. O, arvadı nə qədər dilə tutur, yalvarıb-ya-xarırdısa, nənəsi onun üstünə çığırır və qızılın yerini de-mirdi.

Bir gün zəlzələ oldu, yer-göy uğuldayıb, bir-birinə dəydi. Kən-din üstündən qayalar yumalanıb gəlir, evləri dağıdırdı. Elə bil, dünyanın axırı idi. Nənə-bala da evdən çıxıb, ya-xın-lıq-dakı qayanın dibinə sığınmışdı. Özlərini güclə qo-ru-yur-du-lar. Qarı əllərini göyə qaldırır, Allaha yalvarır, ancaq sala-mat-lıq diləyirdi. Oğlan nənəsinin əldən gedəcəyindən ehtiyat edib, fürsəti buraxmadı:

– O qızılın yerini demirdin, indi ölüb, düzdə qa-la-caq-san!

Qarı oğlanın əlini tumanın başlığına dürtüb çığırdı:

– Əlini uzat!

Oğlan elə bildi ki, qızılı orada gizlədib, əlini tez irəli uzatdı. Əli tamam başqa yerə dəydi. Qarı qəhqəhə ilə güldü və dedi:

– O da sənin qızılın!

ÖZ DAŞINDIR, ÖZÜNƏ DƏYDİ...

Bir kolxoza yeni sədr göndərmişdilər.

Sədr briqadirə onu qorumağı tapşırır. Belə qayda qo-yu-lur: şikayətçiləri, əvvəl, bu briqadir dinləyir, ya geri qaytarır, ya da sədrin qəbuluna göndərirdi. Briqadir qolugüclülərdən idi, ona görə də, adamlar ondan çəkinirdilər.

Bir nəfər sədrin yanına şikayətə gəlir. Briqadir ona sədrin ya--nına girməyə icazə vermir. Şikayətçi qəzəblənib, dişinin di-bin-dən qurtararı ona deyir və çıxıb gedir... Bərk hirslənən bri-qadir bir daş götürüb, onun arxasınca atır. Daş kişiye də-yir.

Kişi qayıdıb, həmin daşı götürür, ona atmaq əvəzinə, evinə aparır. Bunu görən qonşular təəccüblənib, xeyli gü-lü-şür-lər.

Yenə bir gün briqadir başqa adamı döyür; başı yarıılır, bə-də-ni neçə yerdən əzilir. Qohumları onu həkimə aparırlar. Mi-lis də, öz növbəsində, cinayət işi açır. Kolxozda məhkəmə ic-lası keçirilir və briqadiri həbs edirlər.

Məhbus hələ kənddə ikən həmin kişi tez evinə qaçır və sax-ladığı daşı gətirib, ona atır. Daş briqadirin kürəyinə də-yir.

Məhbus qışqırır:

– Bu daşı mənə niyə atdın?

Kişi deyir:

– Öz daşındır, bu daşla sən bir dəfə məni vurmuşdun, apa-rıb evdə saxladım və məqam gözləyirdim, çox şükür allaha, in-di öz daşın özünə dəydi!

MAMAŞA, MƏN SÜDƏ BAXMIR!

Ev-eşiyi olmayan Vasya adlı rus kənddə dülğərlik edir, bir araq alıb içir, gününü birtəhər yola verirdi. Müsəlman adət-ənənələrini də öyrənmişdi.

Səhər tezdən bir vedrə süd gətirən qadın Vasyanı yolda görür. Ondan südü yayındırmaq üçün vedrəni döşlüyünün altında gizlədir. Bunu duyan Vasya deyir:

– Mamaşa, mən südə baxmır!..

«KUŞU-KUŞU» DE!

Əsgərlikdən gələn bir cavan özü ilə bir rus qızı da gətirmişdi. Nənəsi rusun dilini bilmir. Onu yeməyə necə çaçıracağı-nı əsgərlikdən təzəcə gəlmiş bir qonşu oğlandan soruşur:

– Ay qadan alım, mən onu yeməyə necə çağırım!

Oğlan deyir:

– Yeməyə çağıranda «kuşu-kuşu» de...

Nənə gülür və oğlana acığı tutur:

– Məni oynadırsan, eşşəyi çağıranda «kuşu-kuşu» deyər-lər...

DEYİRƏM, OLSA!

Birisi xəstəni yoluxmağa əliboş gedir, amma ondan hal-hal tutandan sonra, soruşur:

– İştahan varmı, nə yeyib-içirsən?

– Heç nə yemirəm, iştaham yoxdu...

– Sulu armud olsa, yeyərsən?

– Hanı?

– Deyirəm, olsa?!..

BİŞİB, DEYNƏN, GƏTİRSİNLƏR!

Müharibədən sonrakı aclıq illərində bir oğlan şəhərdə oxu-yurdu. Babası nəvəsinə baş çəkmək üçün şəhərə gəlir və uşa-ğı tapır. Nəvəsi bundan sevinir, babasını yaxındakı ye-mək-xanaya aparır ki, kişi isti-isti bir xörək yesin.

Xidmətçini çağırıb, dolma sifariş edir. Dolmanı gətirib, ki-şinin qabağına qoyurlar. Nimçədə cəmi üç dolma varmış. Ba-ba bu üç dolmanı üç dəfə ağzına atır. Kişi elə bilib ki, ev-də-ki kimi, onun duzuna baxmaq üçün gətiriblər, odu ki, de-yir:

– Bala, bişib, deynən, gətirsinlər!

«SVOLİÇ» NƏ SÖZDÜ Kİ!.. «SVOLİÇ» NƏ SÖZDÜ Kİ!..

Kollektivləşmə başlayanda yerli kadrlar yox idi. Hətta qol çək-məyi də bacarmırdılar. Ona görə, rayon mərkəzindən er-mə-nilərdən kolxozlara sədr göndərirdilər.

Gənc kommunistlər briqadir işləyir, adamları işə buyurur, kol-xoz sədrinə də kömək edirdilər. Bu, yaşlıların heç də xo-şu-na gəlmirdi.

Bir gün Əli əmini də gənc briqadir işə buyuranda onun qə-zə-bi tutdu. O, acığını erməni sədrin üstünə tökdü. Sədr onu ida-rəyə çağırdı və ərkyana dedi:

– Ara, svoliç, qna qorzi (get işə), da!

Əli əmi yerdən qalxıb, erməninin boğazını əlinə aldı və onu yerə yıxıb, döyəcəlməyə başladı:

– «Svoliç» sənsən, dədəndir, nənəndir, köpəkoğlu, kolxoz ol-duğum bəs dəyil, hələ qno qorzi?!

Ağsaqqallar özlərini yetirib, erməninə Əli əminin əlindən alır-lar və öyüd-nəsihət verirlər:

– Ə, Əli, «svoliç» nə sözdü ki, ondan ötrü dava salırsan, rus-lar salam verəndə də həmişə bir-birinə «svoliç» deyirlər?

Əli əmi cavabında deyir:

– Ədə, mənə pis gələn o «qna qorzi» dir, e, o biri söz cə-hən-nəmə...

YOX, SƏN SÜRƏCƏKSƏN!

Qonşu kənddə qısaboy, diribaş, bir kişi var idi, bütün öm-rü-nü çobançılıqla keçirmişdi.

Bir dəfə fermaya maşın gəlir. Çoban buna çox sevinir. Maşın geri qayıdanda kişi sürücü tərəfdən minmək istəyir:

– O tərəfə otur, mən də kəndə gedirəm.

Sürücü qəsdən o tərəfə çəkilir. Kişi isə sürücünün yerində otu-rub deyir:

– Hə, indi sür, dedək!

Sürücü isə hirslə cavab verir:

– Yox, mən sürməli olmadım, indi sən sürəcəksən, sür ge-dək...

Kişi çaş-baş qalıb, harada oturduğunu başa düşdü və tez dü-şüb arxaya keçir...

«ARA, HƏR ADAM ZURNA ÇALAR ÖZ MARPATİNA »

Manuk adlı bir avara erməni vardı, tez– tez müsəlman us-ta-larının yanına gedər, zurna havaları öyrənərdi.

Toylarda Manuk ustalardan xahiş edər, öz zurnası ilə bir ha-va çalmağa icazə alardı. Ustalar da onu utandırmaq üçün, ya da camaata tanıtmaq üçün icazə verərdilər.

Bir dəfə toyda usta Sayad ona icazə verir ki, öz zurnası ilə bir hava çalsın. Zurna çaldıqdan sonra, adamlar onu do-la-maq üçün deyirlər:

– Sağ ol, usta Manuk, yaman çaldın!

Manuk da cavab verir:

– Ara, hər adam zurna çalar öz marpatına!

EŞİDİB Kİ, MƏLİK GƏLİR...

Bir il Zəngəzurda qış bərk keçir; hər gün qar yağır, şaxta dü-şür. Camaat yazın gəlişini həsrətlə gözləyir, havaların yax-şı olacağına inanır.

Yaz girməmişdən 10-15 gün də keçir, lakin havalar heç açıl-mır ki, açılmır. Ağsaqqallar əlacsız qalıb, qonşu kənddə ya-şayan məliyin yanına adam göndərirlər:

– Ağa, başına dönüm, hava açılmır ki, açılmır, belə getsə, mal-qara qırılacaq, yem də qurtarıb, bizə bir əlac eləyin?

Məlik gələnləri xoş üzlə qəbul edib, yola salır:

– Məni Quberniyadan çağırıblar, həl-həlbət getməliyəm, ge-dib-gəlməyim 15-20 gün çəkəcək, ona qədər çalışıb, itki ver-məyin, gələn kimi, bir tədbir görəcəm...

Gələnlər razılıq edib, kəndə qayıdır və məliyin tap-şı-rıq-la-rı-nı camaata çatdırırlar.

O gündən məliyin yolunu gözləməyə başlayırlar. Günlər ke-çir, «Qarının borcu» da qurtarır, havalar istiləşir və gü-ney-dəki qarlar əriyib, pırta-pırt dərəyə axır. Adamlar da se-vi-nir və orda-burda havaya baxıb deyirlər:

– Eşidib ki, məlik gəlir, gör nə pırta-pırta duşublər, e!

YAXŞI OLARDI Kİ..

Qohumlar cavan oğlana qız elçiliyi etmək üçün qonşu ra-yo-na getməli olurlar. Gedənlərin hamısı gənc imiş. Təklif edir-lər ki, oğlanın ağsaqqal babası mütləq getməlidir.

Baba da geyinib, iki qapılı «Villis»in qabaqdakı otu-ra-ca-ğın-da əyləşir, cavanlar da birtəhər maşının içərisinə yı-ğı-şır-lar. Bir yandan maşında sıxlıq, o biri yandan isti hava... Ge-dən-lərin nəfəsləri tıncıxır.

Birtəhər mənzil başına çatırlar. Elçilik qurtarır, çay-çörək də yeyilir. Baba isə heç bir söz demir, gedənlərin özləri da-nı-şır, özləri elçilik edirlər.

Yenidən kəndə qayıdırlar. Havanın istiliyi cavanları ya-man karıxdırır. Oğlan evinə yığışır. Elçilər yolun əza-bın-dan

şikayətlənir, bir-birini təqsirləndirirlər. Ən çox da gü-na-hı babanın getməsinə təklif edənlərdə görürlər. Əgər baba get-məsəydi, həm maşının qapısını açıq qoyacaqdılar, həm də yer-ləri gen olacaqdı...

Elçilərdən biri mübahisəyə son qoyur:

– Babanın getməsinə ehtiyac yox idi, yaxşı olarda ki, onun ev-dəki ramkaya salınmış şəklini maşının qabağına vurub, qız evinə aparırdıq. Onlar görərdilər ki, belə ağsaqqalımız var!

MƏN DƏ NAXAQAQAH (SƏDR) OLACAM!

Kollektivləşmənin ikinci ili erməni sədrlərinin yerinə, azər-baycanlı kadrları təyin edir, erməniləri isə əvvəlki işinə qay-tarırdılar.

Şəkər dayı da Qafanda mis əridirdi. Bu xəbəri eşidib, par-ti-yaya girmiş və özü də sədr olmaq fikrinə düşmüşdü. Əli iş-dən tamam soyumuşdu.

İş yoldaşları soruşurlar:

– İşdən niyə soyuyubsan?

Şəkər dayı cavab verir:

– Çıxıb kəndə gedəcəyəm, kolxoza naxaqaqah (sədr) la-zım-dı.

Yoldaşları bu sözə gülüşür, onun savadsız olduğunu ya-dı-na salırlar.

Şəkər dayı isə acıqlanıb deyir:

– «Naxaqaqah» (sədr) olmaram, haşvabah (hesabdar) ola-ram; niyə gülürsüz?

ÇƏTƏN SUYU KİMİ AŞAĞI-YUXARI QAÇMA!

Usta Əli dama oynamağı sevirdi, hər gün kluba gəlir, rə-qib-ləri ilə dama oynayırdı. Amma yaman «cığal» idi.

Bir müəllim onunla oynayanda dama daşını irəli verir, qor-xu hiss etdiyi üçün dərhal geri çəkirdi. Bir neçə dəfə belə cı-ğallıq edəndə usta Əli onun əlini tutur və deyir:

– Oynamısan, tərətmə! Nə çətən suyu kimi aşağı-yuxarı qa-çırsan?!

ÖZ MALIN KİMİ YE!

Qara Hasan adlı tərəkəmə çox mal-qara saxlayardı. Lakin nə kəsib yeyər, nə də başqasına pay verərdi. Yanıq adam idi.

Bir dəfə Qara Hasanın qoyunu itir, nə qədər axtarırsa, ta-pa bilmir.

Qonşuda bişən ətin qoxusu burnuna dəyir. İş elə gətirir ki, qon-şu onu da evinə dəvət edir. Bir qab bişmiş əti Qara Ha-sa-nın qabağına qoyurlar. O, ətdən bir tikə götürüb, çey-nə-mə-yə başlayır.

Nə qədər çalırsa, uda bilmir. Axırda, ağzından çıxarıb atır. Qonşu soruşur:

– Niyə yemirsən, öz malın kimi ye!

Qara Hasan udquna-udquna cavab verir:

– Bu ət mənim qırılmış öz qoyumun ətidir. Onçün bo-ğa-zım-dan keçmədi.

HEÇ AĞLIMA GƏLMƏDİ, E!

Balaca kişi güneydə qoyun otarırdı. Gecə qar yağmış, gün-düz isti olduğundan əriməyə başlamışdı. Balaca kişi bir yas-tı daşa söykərib mürgülüydü. Qar əridikdə su kişinin al-tına dolurdu. O isə vecinə almır, xoruldayırdı... Qalınçanın qol-ları isə daşa ilişib qalır...

Gün dağı aşdı, qaranlıq düşdü. Qoyunlar quzulu olduğu üçün tökülüb kəndə getdi. Balaca kişi hələ də xorna çəkirdi. Ki-şinin qayıtmadığını görən adamlar güneyə sarı ünnəşdilər. Ax-tarıb onu tapdılar. Kişini oyadıb soruşdular:

– Niyə qalmısan burda, qollarını çıxarıb gələ bilməzdin?

Balaca kişi əllərini yanlarına vurdu:

– Gör ha, heç ağıma gəlmədi, e!

NOXTANI DALINA VUR!..

Bir nəfər qatır alır, noxta vurub istəyir ki, kəvşənə apar-sın. Qatır da dəli imiş, qabağa gəlmir, dalı-dalı geri çəkilir.

Qənşərdən baxan Məşədi kişi bunu görür və çığırır:

– Noxtanı çıxart, dalına vur, görmürsən ki, onun başı dal-da-dır?!

BUNA «GECƏ GÜNORTASI» DEYƏRLƏR...

Birisinə qohumu qonaq gəlir, axşam xörək yeyib yatırlar.

Qonaq gecə səşə oyanır. Görür ki, ailə üzvlərinin hamısı du-rub yeməyə başladı. Gecə də saat 3 imiş... Qonağı da ye-mə-yə dəvət edirlər. Qonaq soruşur:

– Bu nə vaxtın yeməyidir, buna nə deyərlər:

– Ev sahibi cavab verir:

– Buna «gecə günortası» deyərlər, biz hər gecə durub ye-yə-rik, yoxsa yata bilmərik...

KEYFLƏRİ DƏ DƏYİŞƏCƏYİK...

Mərkəzdən kəndə bir rəhbər işçi gəlir. Kənddə hamı ilə sa-lam-laşır. Bir dilli-dilavər ağsaqqalın da halını soruşur:

– Əmi, keyfin necədir?

– Çox sağ ol, keyfim yaxşıdır...

Sonra ağsaqqal rəhbər işçinin halını soruşur:

– Sizin keyfiniz necədir?

Rəhbər işçi də cavab verir ki, babatdır...

Qoca razılaşmır, etiraz edir:

– Mən razı olmaram ki, mənim keyfim yaxşı, sizinki babat ol-sun, elə isə keyfləri dəyişəcəyik!..

BUNA BİR XAÇ ORDENİ!

Birinci dünya müharibəsi ərəfəsində Zəngəzurun bəy və mə-liklərini Mac kəndinə yığirlar.

Bunlar cərgə ilə oturur, hər biri öz ad və soyadını karton ka-ğıza yazdırıb, sinəsindən asdırır (burada azərbaycanlı və er-mənilər birlikdə olurlar).

Deyilənə görə, qubernator gəlir, qarşı tərəfdən salam ve-rir, hamının əyləşməsinə işarə edir və ortada oturmuş bir mü-səlman bəyinə üz tutur:

– Axmed Babayeviç, Əlahəzrət padşahın qoşununu nə qə-dər vaxt saxlaya bilərsən?

Axmed Babayeviç cavab verir:

– Padşah sağ olsun, mənim o qədər tanqahım var ki, qo-şun saxlayım?

Dərhal onun yanında oturmuş bir quru erməni bəyi qal-xıb əlini qaldırır:

– Ağa, mən Əlahəzrətin qoşununu üç ay saxlaya bilərəm, yal-nız silah və sursatı çatdırma bilmərəm...

Qubernator əlini Aşot Qriqoroviçin kürəyinə vurur və ona bir xaç ordeni təqdim edir. Deyilənə görə, erməni kasıb imiş, ancaq müsəlmanı sındırmaq üçün özünü gözə so-xur-muş...

SIPA ALVERİ

Məmmədin Seroj kirvəsi yaylaqda mal otarırdı. Ondan bir sığa almışdı, ancaq haqqını sonra verəcəyini vəd etmişdi. İki ay yaylaqda sığanı çılpaq minir, malı otarır, yazıq hey-va-na dinclik vermirdi.

Bir gün sığanı Məmmədin qapısına gətirib, onun ar-va-dına deyir və aparıb tövləyə salır. Tövlədə yubanır. Arvadı gə-lib, qapıdan baxanda görür ki, dığa axurdakı yumurtaları p-apağına yığır. Gözləyir, dığa çıxanda sourşur:

– Sığanı niyə qaytardın?

Dığa cavab verir:

– Arıqdır...

Arvad onun başına vurub deyir:

– Kül başına, sıpa arıqdır, sən köksən?

Papağın içindəki yumurtalar əzilib, dığanın üst-başına tö-kü-lür.

QURD DA BİRİNİZİ YEYƏCƏK, DAYNA!

Adətən, çobanlar axşam qoyunu arxaca yığar, özləri sü-rü-dən aşağı bir yerdə yatarlar. Çoban Qəni də qoyunu arxaca yığ-mış, özü sürünün aşağısında palazına bürünüb yatmışdı. Ge-cə sürüyə qurd görsəndi, sürü hürküb, çobanı ayaq-la-ma-ğa başladı. Qəni kişi nə qədər çalışdısa, palazın altından çıxma bil-mədi və oradan qışqırdı:

– A qırılmış, qurd da birinizi yeyəcək, dayna, mənə niyə ba-sıb öldürürsünüz?

A DİĞA, QOÇ OLMUSAN?

Dağ kəndlərindən birində uşaqlar növbə ilə hər gün ca-maa-tın quzusunu aparıb otarırdılar: Quzuları örüşə apa-ra-n-da erməni fermasından olan dığa yolda hər gün bir uşaqla dö-yüşür, kəllə vurub, ağız-burnunu qanadırdı.

Bunu görən Kalbalı əmi bir gün quzunu özü yıgıb aparır. O, uşaqlara deyir ki, bu gün quzunu mən otaracam, heç kim gəl-məsin.

Quzu fermaya yaxınlaşanda həmin dığa yenə gəlir və Kal-ba-lı kişini də kəllə ilə vurmaq istəyir. Kişi geri çəkilir, ye-mi-şan çomağını dığanın başına endirir. Dığa yerində qalır, ba-şı-nı tutub qışqırır.

Kalbalı kişi isə deyir:

– A dığa, köpəkoğlu, sən haçandan qoç olmusan?

OYUNUMU POZACAM?

İki gənc çilik-ağac oynayırmış. Mətədə duran çiliyi elə vu-rur ki, o birinin gözünə dəyib, gözünün birini çıxarır. Oğlan

əli-ni gözünün üstünə basıb çıxırır, qonum-qonşu tükülüb gəlir, onu aparmaq istəyirlər.

Elə bu vaxt çilik vuran oğlan irəli çıxıb, gözü çıxanın boğazından yapışır:

– Gəl oyununu oyna, qoduq, sənin gözün çıxmağıynan mən oyunumu pozacam?

AĞZIN OLMADI..

Qara Hasan qışlağa qoyun aparırmış, Çiləxana pirinin yanından keçəndə pirə üz tutub deyir:

– Əgər qara kürə toğlu salamat yaza çıxsas, sənə iki şahı nəzir qoyacam.

Yazda qışlaqdan qayıdanda qara kürə toğlu qayıtmadı, qış-da xəstələnib ölmüşdü.

Qara Hasan Çiləxana pirindən uzaq keçir və ona üz tutub qəzəblə deyir:

– Ağzın olmadı, o iki şahını yeyəsən, tərifin də dünyaya çıxıb...

GET, DADAN GƏLSİN!..

Müharibə illəri rayon mərkəzində gecə qalmaq müşkül idi. Kəndlilər gedib karvansarada paltarlı uzanıb yatır, pulunu səhər sahibinə verirdilər. Ziyalıların əyin-başı bir az bəbat idi, karvansaraya gedib paltarlarını korlaya bilməzdilər. So-yuq havalarda çöldə gecələmək olmurdu.

Bir kolxoz sədrinin oğlu fikirləşdi ki, Arşaq kirvə bizdə çox qalıb, mən də gedib, gecə onun evində qalaram.

Arşaq kirvənin evini tapıb qapısını döydü. Arşaq qapını açmadı. Qapının yanından baxıb soruşdu ki, kimsən?

Oğlan da adını, atasının adını isnad verdi. Elə başa düşdü ki, Arşaq kirvə dərhal onu içəri buraxacaq.

Arşaq kirvə isə qapını basdı və dedi:

– Ara, get, qoy dadan gəlsin, sən nə qoduxsan ki, evimdə qo-nax qalasan?!

PİŞİYİ ÇÖLƏ AT!

Mirzəməmməd kişi qoyunu kahaya yığıb uzanmışdı. Bir-dən qoyunlar hürküşdü. Kişi tez yüyürdü. O, qaranlıqda bir hey-vanın dirəyin dibinə qısıldığını gördü. Əl atıb, onu bo-ğaz-ladı, dirəyə sıxıb öldürdü, sonra gəlib yatdı.

Səhər erkən oğlu gələndə kişi ona dedi:

– Gecə bir pişik qoyunları hürkütdü, dirəyə sıxıb öl-dür-düm, get, onu apar, çölə at!

Oğlu gedib gördü ki, bu böyük bir qaplandı.

DƏYİRMANI NİYƏ ÇAYIN AYAZINDA TİKİBLƏR?

İki dağ adamı gecədən durub, rayon mərkəzinə getmək üçün yola düşdü. Onlar Qovşud kənd dəyirmanının qən-şə-rin-də çörək yemək üçün oturdular. Yeyə-yeyə dəyirmanı ba-xır-dılar. Payızın axırı idi, sular da donmağa başlayırdı.

Birdən biri soruşdu:

– Ə, qağa, bu axmaqlar dəyirmanı niyə gətirib, çayın aya-zın-da tikiblər?

O biri çoxbilmiş kimi, cavab verdi:

– Ə, qağa, aqlın kəsmir, bəs fətir bişirəndə xamırın suyunu har-dan gətirərdilər. Suyu çaydan götürürmüşlər, dayna!..

ONSUZ DA MƏN YEMƏYƏJƏM...

Çiriş kəndində bir evdə aş bişirirlər. Həlimi süzüb pay-la-yır-lar. Uşaqlardan birininki az olur. Kəsüb çölə çıxır. Çox göz-ləyir ki, gəlib aparacaqlar. Lakin gələnlər olmur. Bu da dö-zə bilməyib, bacaya çıxır, uzanıb içəri baxanda görür ki, aş qa-zanını yerə qoyub payladılar, bir qab da azca yığıb, ocağın

qı-rağına qoydular. Bildi ki, bu küsənin payıdı. Ha gözlədi, onu çağırmadılar. Dözə bilməyib bacadan çıxırdı:

– Onsuz da mən yeməyəjəm, o pay kiminsə çox azdı...

ÇATMANIN DEŞİYİNDƏN KEÇİB...

Kənd camaatı həmişə yayda yaylağa köçərdi. Bir il də köç-ləri apardılar, arvad-uşaq orada qaldı, kişilər kəndə dön-dülər. Təsərrüfat işləri başlarını yaman qarışdırmışdı.

Havalar dumanlı-çənli keçirdi. Hər gün duman-çən gəlib, oba-nı basır, göz-gözü görmürdü. Obanın başbilənləri adam gön-dərib, kəndin igidlərinə xəbər verdilər. Bir neçə adam kənd ağsaqqalının yanına getdi, məsləhət aldılar. Ağsaqqal qə-zəblənib, onların üstünə çıxırdı:

– Ədə, cavan dəyilsiniz, ağac, şax götürüb, gedin, döyün du-man-çəni, obadan çıxarın!..

Kənd cavanları əllərinə dəyəmək, palıd qırması, şax gö-tü-rüb, duman-çəni qovmağa başladılar. Bir nəfər isə çatma qıçı gö-türmüşdü. Elə o vaxt külək əsdi, duman-çən oyalandı. Ca-maat sevinir, şadlıq edirdi. Bir də gördülər ki, bir balaca əl-çim boyda duman dərənin içində qalıb. Qışqırırdılar:

– Onu kim buraxıb,

Hamı əlində çatma qıçı olan adamın üzünə baxır. O da çat-manın deşiyini göstərib deyir:

– Ədə, bu çatmanın deşiyindən keçib, dayna, mən neynim axı...

OXŞAMIR, E!

Maarif Nazirliyindən bir müfəttiş kənd məktəbinə gəl-miş-di. İbtidai məktəb müəllimlərindən birinin sinifdə apardığı yox-lama yazılarla maraqlanırdı. Ona görə, müəllimi tez-tez ya--nına çağırır, başqa dəftər gətirməsini tələb edirdi. Müəl-li-mi lap bezdirmişdi. Bir də onu çağıranda müfəttişə məhəl qoy-madı və çıxıb sinfə getdi. Müfəttiş nə qədər

çağırdısa, ge-ri dönmədi. Kişi onun arxasınca baxıb, yanayana dedi:

– Ədə, bunun heç bazburtu müəllimə oxşamır, e!..

MƏSLƏHƏT BİLMƏSƏN DƏ, ALAJAM!

Mürüd kişinin cavan vaxtı imiş, evlənmək istəyirmiş. Kənd-də kirvəsinin yanına məsləhətə gedir. Xoş-beşdən son-ra, kirvə soruşur:

– Ay Mürüd, xeyir ola?

Mürüd cavab verir ki, razı olsan da, olmasan da o qızı alajam!

Kirvəsi:

– Bəs məsləhət nəyinə lazımdır? – deyər təəccüblənir.

Mürüd cavabında: – Deməsəm, sonra deyəcəksiniz ki, bizə məsləhət etmədin...

TƏZƏ GƏLİN

Bir evə təzə gəlin gətirirlər. Gəlin qaynanasından xahiş edir ki, çıxıb kəndin görməli yerlərini gəzək, azca könlümüz açıl-sın. Qaynana ilə gəlin birlikdə yaylağa, bulaqların yan-na, güllü-çiçəkli yerlərə gedir, yaxşıca gəzirlər. Qayıtmaq vax-tı çatanda qaynana gəлиндən soruşur:

– Qızım, xoşun gəldi bizim yerlərdən?

Gəlin cavab verir:

– Qaynana, bu yerlərdə yaşayan gəlinlər neçə aya uşaq do-ğurlar?

Qaynana cavab verir: – O nə sözdür, qızım, qadın doqquz aya uşaq gətirər, dayna!

Gəlin etiraz edir:

– Belə yerdə altı aya uşaq doğmayan qadının qadam ürə-yi-nə! (üçaylıq hamilə imiş!)

Axşam evə qayıdanda qaynata arvadından soruşur:

– Arvad, gəlin bizim yerləri bəyəndimi?

Arvad: – Bəyəndi nədi, hələ bu yerdə altı aya doğmayan gə-linlərə söydü.

Kişi arif idi, o saat məsələni anladı. Köpək qızına deynən ki, bu dəfə el adəti ilə doğsun, sonra necə eləyər, özü bilər!...

BİZİMKİLƏR EŞŞƏKDİRLƏR, HA!..

Çoban Əvəzə Şura zamanı orden vermişdilər, gərək gedib İrə-vandan alaydı. Yer-yol tanımırdı. Qardaşı İxtiyarı da ona qo-şub, İrəvana göndərdilər.

Ali Sovetin binasını axtarıb tapdılar. Ordeni alandan son-ra, operaya da bilet verdilər ki, axşam gedib tamaşaya bax-sın-lar. Qardaşlar axşam tamaşaya getdilər. Qızlar dəstə ilə rəqs edən zaman Əvəz əyilib İxtiyardan soruşdu:

– Qağa, bu qızlar da ərə gediblər?

İxtiyar da inamla cavab verdi:

– Bəs nə, onlar da adamdırlar, dayna!

Əvəz əlini dizinə vurdu:

– Vay, dədəm vay, bu hesabnan bizim arvadlar eş-şək-dir-lər, ha...

ALLAH ÇARXIMI BELƏ ÇEVİRSİN!

Bir varlının evinə kasıb qohumu qonaq gedir. Arvad aş bi-şirib, siniyə yığır və əri lə qohumunun qabağına qoyur.

Ev yiyəsi söhbətçil adam imiş. O danışdıqca qohumu aş-dan tıxır. Bir də görür ki, sininin buna tərəf olan hissəsi bo-şa-lib, ev yiyəsinin payı isə çox qalır.

Qonaq da söhbət salır və and içib ev yiyəsinin inandırmaq is-təyir:

– A kişi, yalansa, Allah mənim çarxımı belə çevirsin, – de-yib sinini fırladır. Dolu tərəf öz qabağına düşür. Ev yiyəsi ba-xa-baxa qalır.

YEVİRSƏN, TİKƏ YE!

Rayondan kəndə qonaq gəlir. Qoç kəsib, qonaqlıq ve-rir-lər. Qonşular da qonaqlıq olan evə yığışırlar. Hərə bir tikə ət gö-türüb yeyir.

Qonaq özünü tox göstərmək üçün bir onba sümüyü ilə dü-mələnir ki, onu da yeyən görsünlər.

Gələnlərdən biri qonağın omba sümüyü ilə dümələndiyini gö-rüb deyir:

– A qardaş, yeyirsən, tikə ye, onba nə zibildi?

Qonaq inciyən kimi olub, ağızını yana çevirir. Başqa birisi gu-ya deyilənə düzəliş verir:

– Ə, qonaq niyə körpə qoduq kimi ağızını o yan-bu yana çe-virir?...

NƏNNİNİ YELLƏ!

Adil kişi həyətdə qurdalanırdı. Arvad və gəlini də evdə idi-lər. Adil kişinin arvadı uşağın nənnisinə girdi, üstünü ba-sırt-dı (uşaq o biri otaqda yatmışdı), gəlinə tapşırırdı ki, Adil gə-ləndə gəl nənnini tər-pət və Adilə deynən ki, dayı, nənnini tər-pət, uşaq yatsın, mənim mətbəxdə işim var.

Gəlin qaynanası dediyi kimi, nənnini yelləyirdi ki, Adil ki-şi içəri girdi. Gəlin xahiş etdi ki, nənnini yelləsin, özünün mət-bəxdə işi var.

Adil kişi nənnini çox yellədi, gördü ki, uşağın səsi gəlmir. Yə-qin etdi ki, uşaq yatıb. Uşağın başını açanda iki göz Adilə zil-ləndi, kişi «bismillah» deyib, geri çəkildə gəlin güldü. Adil kişi kələyin başını tutdu, nənnini açıb arvadını oradan çı-xartdı, özü də gülüb onlara qarışdı:

– Mən də deyirəm, bu nəni niyə belə ağırdı?

DIĞANI YOX, FƏTİRİ ÖPÜRDÜM...

Mahmudlu kəndindən 5-6 atlı arana gedirmiş. Atlar yük-lü imiş. Həyərək kəndi dəyirmanının yanından keçəndə Bax-şə-li

kişi fətir iyinə dəyirmanına girir. Görür ki, xeyli fətir bi-şi-rib, yığıblar üst-üstə, bir dığa da fətirin yanında oturub. Bax-şə-li kişi dığadan soruşur ki, kimin oğlusan, dədən hamı?

Dığa cavab verir ki, Tevanın oğluyam, evə un aparıb, indi gə-ləcək!

Baxşəli kişi dığanın boynunu qucaqlayıb, o üzündən, bu üzün-dən öpür və deyir:

– Ərə, sən mənim kirvəmin oğlusan, hayıf, uşaqlar get-di-lər, yoxsa qalıb, Tevan kirvəmlə görüşərdim, – deyib ağ-lam-sı-yır. Dığa da deyir ki, kirvə fətir götür, Baxşəli kişi, 3-4 fətir gö-türür və deyir:

– Biz bir evliyə, fətir nədir ki?

Baxşəli kişini dığanın üzündən öpəndə yoldaşları gör-dü-lər.

Kişi onların yanına çatanda üz-gözlərini turşutdular:

– A kişi, o dığanın üzündən niyə öpürdün?

Baxşəli kişi özünü o yerə qoymur:

– Dığanı öpmürdüm, ha, fətiri öpürdüm!

HEÇ NEMES VURDUN?

Müharibədən qayıdan bir kişi əvəllər ovçuluq etmişdi. Kənd-liləri başına yığışib soruşdular:

– Qağa, heç nemes vurdun?

Cavab verdi ki, çox vurdum, amma hesaba almadılar.

– Necə yəni, hesaba almadılar?

– Mən vurdum, rus üstünə daş qoydu, mən vurdum, rus üs-tünə daş qoydu. Sabah bizi cərgəyə düzüb, həmin rusu qa-ba-ğa çıxartdılar və məruzə etdilər ki, İvan dünən tək canına 16 nemes vurub, ona geroy adı verdilər, mən də qaldım baxa-ba-xa!

HƏSİNİN NƏNƏSİ ÖLSÜN!

Gecalan təzə şəhər olanda Həsi də öz anası ilə Gecalana get-di. Həsi şəhərdə anasını yolun içində qoyub, tez-tez ora-bu-ra dönürdü.

Arvad da yolda durub gözləyirdi. Birdən kəndçilərindən bi-ri onu görüb, arvadla hal-xoş elədi. Sonra niyə burda dur-ma-ğının səbəbini soruşdu:

– Xala, bəs Həsi hardadı ki, səni yolun içində qoyub ge-dib?

– Bala, Həsinin nənəsi ölsün, səhərdən indiyə qədər bu kan-torlardadı. Bu kantora girir-çıxır, o kantora girir, onun gü-nü gündü ki?

Kəndçisi soruşur ki, bəs indi hara girdi?

– İndi də bu kantora girdi! (ora işə ayaqyolu imiş).

Dİ, ALIN QABAĞINI!

28 aprel 1931-ci ildə olan zəlzələ Mahmudlu kəndini də da-ğdır, güneydəki qayalar uçub gəlir, kəndin evlərini ba-tırır.

Allahı inkar edən, dini lənətləyən kommunist və kom-so-mol-çular kənddən qaçıb, qıraqda bir yerə toplaşmışdılar.

Onların qorxudan tir-tir əsdiklərini görən Mütəllim kişi söy-məyə başlayır:

– Kommunist-komsomol köpək oğlanları, di alın qa-ba-ğını!

ARVADI «ZƏNİT» ELƏMİSƏN...

Bir alim arvadı ilə qatarda Zəngəzurdakı kəndinə gedirdi. Tə-zəcə kupədə oturmuşdular ki, bir nəfər kürd qapıdan gir-di. Xeyli setkası vardı; içi dolu uşaq paltarı, uşaq qaloşu, uşaq şapkası. Alim buna kömək edib, şeyləri yerləşdirdi. Oturdular.

Alim soruşdu:

– Bu qədər uşaq geyimini neynirsən, qohum-qonşuların uşaq-larına da almısan?

Kürd cavab verdi: – Yox ancaq öz uşaqlarıma almışam, hə-lə bəzisinə çatmayacaq...

Alim maraqlandı:–Əmi, ayıb olmasın, neçə uşağın var?

– On yeddiçə... Bəs sizinki neçədir?

Alim arvadının üzünə baxıb, utana-utana dedi:

– Bizim bir uşağımız var...

Kürd qəzəbləndi və dedi:

– Axmağın biri axmaq, bu yekəlikdə arvadı «zənit» elə-mi-sən, bir uşaq üçün?!

SÜMÜYÜ GƏMİRİB, ONLARA VERİRƏM...

Əli kişi ət yeməyi yaman xoşlayırdı. Anbara yağlı ət gələn ki-mi, alıb aparır, ocaq qalayıb bişirir, yeyib qurtarandan son-ra, camaatın içinə qayıdırdı. Özü də qıraq-bucaqda du-rur, ortalıqda gəzməzdi.

–Kolxoz sədri soruşurdu ki, Əli kişi, uşaqlar imkan verirlər ki, sən bir şey yeyəsən?

Əli kişi cavabında:

– Sümüyü gəmirib, onlara verirəm, başları qarışır, özüm isə yağlı tikələri yeyirəm...

QARA XİYARDI, DAYNA!..

İki kənd uşağı 50-ci illərdə orta məktəbi qurtarıb, ilk dəfə Ba-kıya gəlir. Bazara gedirlər, görürlər ki, qara xiyar kimi bir şey satırlar.

Onlardan biri o birindən soruşur:

– Ə, bunlar nədir, bilirsən?

O birinin acığı tutur:

– Onu da bilmirsən? Qara xiyardı, dayna!

Digəri soruşur:

– Yəni qara xiyar da olur?

Yoldaşı qəzəblənib gedir...

Bu biri oğlan satıcıya yaxınlaşıb soruşur:

- Bu qara nədir?!
- Satıcı gülür:
- Badımcandı, onu da bilmirsən?!
- Oğlan bir də soruşur:
- Bunu da xiyar kimi yeyirlər?
- Satıcılar uğunub gedirlər:
- Əlbəttə, bilməsən, çiy-çiy yeyərsən...

NƏ QƏDƏR İSTƏYİRSƏN, İYLƏ!...

Mütəllim kişi ayğır eşşəyi minib, yaylağa gedirmiş. Eşşək yol-da nə qədər ulaq peyini görürsə, durub iyləyir, getmir.

Kişini bezar edir. O da düşür, yoldakı peyindən bir az tor-ba-ya yığıb, eşşəyin başına keçirir:

- Di, nə qədər istəyirsən, iylə! – deyib eşşəyin üstünə mi-nir.

ARA, TORKUN YEZİN KŞI!

Bir erməni ilə müsəlman qonşu imişlər. Erməni çox əkin əkir-miş, müsəlman isə tərəkəmə imiş, çox mal-qara sax-la-yır-miş. Müsəlmanın əkin torpağı az imiş, ona görə də, bir öküz sax-layıb, erməni ilə cüt olurmuş...

Erməninin beş öküzü, türkün isə bir öküzü birlikdə iş-lə-yir, əkin əkirlər. Beş gün erməni, bir gün də türk əkirmiş.

Erməni hodağın üstünə tez-tez qışqırıb deyirmiş:

- Ara, torkun yezin kşı! (yəni türkün öküzünü vur ye-ri-sin!)

GÖYLÜMƏ QƏDƏR İŞIQLANMASA...

Dağ kədliləri Bərşada gedirmişlər. Axşamdan bir az keç-miş yola düşürlər. Payız çağı imiş. Tez-tez şərqə baxıb, işiq-lan-mağı gözləyirlərmiş. Əvvəl, bir-birinə ürək-dirək verib de-yir-mişlər:

- Ağkörpüyə qədər getsək, işıqlanar.

Gedirlər, ancaq işıqlanmır, sonra deyirlər:

Qalanı keçəndə işıqlanacaq. Armudağacına qədər də ge-dir-lər, işıqlanmır ki, işıqlanmır.

Hamısı birlikdə belə qərara gəlirlər ki, Göylümə qədər ge-dək, işıqlandı-ışıqlandı, işıqlanmasa, ta getdi (yəni ta işıq-lan-ma-yacaq).

ŞAKARA BAX, ÇAYINI İÇ!

Erməninin evinə qonaq gəlir (müharibə illəri imiş). Er-mə-ni çay gətirib qoyur. Kırvəsi çayı götürür ki, içsin görür, şə-kər yoxdur, erməninin üzünə baxır.

Erməni tavandan asılmış bir parça qəndi kırvəsinə gös-tə-rib deyir:

– Şakara bax, çayını iç!

BU GÜNÜ DƏ ÜSTÜNƏ GƏLİRƏM...

Acıbac kəndinin güllü-çiçəkli vaxtı Daş körpüyə bir qo-naq gəlir. Ona əməlli-başlı qonaqlıq verirlər. Qonaq dəm-lə-nib hala gələndən sonra, ürəyini açır:

– Ömrümdə altı yaxşı günüm olub, bu günü də üstünə gə-li-rəm, yeddi olur...

BİR DƏFƏ DƏ BELƏ BİR PİS GÜN...

Yayda kənddən Bakıya gəlmiş bir neçə oğlan dəniz kə-na-rı-na çıxır. Kababxanada yaxşı yeyib-içirlər. Keyfləri du-ru-lan-dan sonra, dənizə seyrə çıxmaq həvəsinə düşürlər.

Bir qayığa yığışıb, xeyli dənizin içərisinə doğru gedirlər. Tə-sadüfən, hava dəyişir, külək başlayır və qayığı götürüb ge-dir. Qayıq çox uzağa gedib çıxır, bu cavanlar bir adada sı-ğı-nıb qalırlar.

Onları çox axtarırlar, bir neçə gündən sonra, tapıb sahilə çı-xarırlar. Neçə gün ac-susuz və yuxusuz qaldıqlarından sirs-i-fətdən eybəcər hala düşmüşdülər.

Bir jurnalist yaxınlaşıb, intervyu götürmək istəyir:

– Sizin belə bir pis gününüz tay da olubmu?

Heç biri dinmir, biri zorla danışib deyir:

– Mənim belə bir pis günüm də olub.

Jurnalist xahiş edir ki, onu açıqlasın.

– Bir dəfə xəşim olub, arağım olmayıb...

SƏVINİN, MƏMMƏDALININ DÜŞMƏNLƏRİ!

Məmmədalı kişinin 3-4 eşşəyi vardı. Bu heyvanlara nə yem verir, nə də qışda tövləyə qatırdı. Bu heyvanlar başına do-lanırdı. Kənddəki bütün həyətlərə girir, qapıları başı ilə vu-rub açır, içəri girirdi. Qışda isə binalara soxulub soyuqdan qo-runur, yazda-payızda bağ-bostan demir, hər yerə baş çə-kib yaşayırdı. Bu eşşəklər kəndin ara-bərəsindəki kağız, qə-zet qırıqlarını da yeyirdi...

Camaata zərər vurduğu üçün bağ-bostan sahibləri hər gün şikayət edirdilər. Onlar bu heyvanlara, onun sahibinə qar-ğış yağdırırdılar. Bu da, elə bil, Məmmədalı kişinin ürə-yin-dən idi...

Bir gün səs yağılır ki, kənddə bir qoduğu qurd yeyib. Məmmədalı tez ora-bura baş çəkir, eşşəyin qoduğunu tap-mır. Kənddə adamlar yığışan yerə tərəf gəlir. Eşidir ki, adam-lar qurd yeyən qoduqdan danışib gülüşürlər. Kişi qən-şə-rə çıxıb, ucadan deyir:

– Səvinin, Məmmədalının düşmənləri, səvinin!

DÜZ SÖZÜN CIRIĞIDIR...

Keşənlərdə Qurban adlı bir kişi vardı. O həmişə arvad-kişi de-məz, harfa-harfa ağzına gələni danışardı... Özü arıq, güc-süz olduğuna baxmayaraq, ağzıbaşına idi. Arvadlarında

ya-nın-da hərzə danışmaqdan çəkinməzdi. Diribaş arvadların ya-nında ləyaqətsiz danışanda onu araya salıb qa-paz-la-yar-dı-lar. Ona görə də, papağının ortası deşilib cırılmışdı.

Bir dəfə də kişilər onun başına elə vurdular ki, papağının ortası cırılıb, boğazına keçdi. Qurban papağının ortasını tik-di-rib, başına qoydu və kəndxudaya şikayətə getdi.

Kəndxudanın evinin həyətinə girib, onun gəlişini gözlədi. Ağa evdə yox idi, xanım çölə çıxdı, gördü ki, nərdivanın aya-ğın-da bir papağı cırıq adam gözləyir, xanım aşağı enib, Qur-ba-nın bərabərində durdu və soruşdu:

– Nə istəyirsən, papağın niyə cırıqdır?

Qurban cavab verdi:

– Düz sözün cırığıdır, xanım!

Xanım bir də soruşdu ki, düz söz papaq cırar?

Qurban əlini xanımın qıçına sürtdü və dedi:

– Mən deyirəm, bu, xanımın qıçıdır.

Sözünü deyib qurtarmamış, xanım bunun başına bir qa-paz vurdu, tikdiyi yer deşildi və papaq yenə Qurbanın bo-ğ-a-zı-na keçdi. Xanım dedi:

– Bu ağıl ki səndədi, həmişə papağın cırıq olacaq!..

AT DA YAZIQDI, DAYNA!

Çal-Çalının bir qara atı vardı. Ömründə atı olmamışdı, bu at əlinə düşəndən sonra, ona qayğı ilə yanaşır, çox yük-lə-mir-di.

Bir dəfə Çal-Çalı meşədən bir şələ odun götürüb gəlirdi. Şə-ləli atın üstünə minmişdi. Yolda meşəyə gedən bir dəstə ar-vad-uşaq qənşərinə çıxdı.

Arvadlardan biri dilavər idi, ona acığı tutdu:

– Odunu niyə ata yükləyib, arasına minmirsən, şələlənib, ata minirsən?

Çal-Çalı özünü o yerə qoymadı:

– Atda yazıqdı, dayna!

Arvad-uşaq gülüşdülər...

İŞTAHAM TÜK APARIR... İŞTAHAM TÜK APARIR...

İki ailə qız qohumu olmuşdu. Adətə görə, qızın getdiyi ailə üzvlərini atası qonaq dəvət etdi. Qudası, arvadı, kü-rə-kə-ni və gəlin birlikdə gəldilər.

Ev sahibi süfrəyə hər cürə turşu, meyvə, şor-pendir düzüb, bi-rinci, özü yeməyə başladı.

Qudasına da tez-tez deyirdi:

– Xörək gələnə qədər bir az ye ki, iştahan açılsın!

Qudası isə başa düşürdü ki, bu iştah açmaq yox, adamları do-yurmaq üçün belə edir.

Kişi qonağa o qədər üz vurdu ki, axırda, qudası üzə düşüb de-di:

– Ədə, iştaham açıqdı, e, tük aparır!..

KOR YABI YEMƏDİ...

Bir dəfə dağ kəndlərindən birinin 5-6 nəfər atlısı Ordubad tə-rəfə gedir. Tanışlarının birinin evinə qonaq düşürlər.

Ordubadlı tat görür ki, bu qədər adamı do-yurmaq baha ba-şa gələcək. Ona görə də, oğluna tapşırır ki, qonaqları apar ba-ğa, bir az şülul yesinlər.

Uşaq qonaqları bağa dəvət edir, qonaqlar bağa girirlər. Bir az meyvələrdən yeyib, evə qayıdırlar. Ev sahibi oğlundan so-ruşur:

– Ədə, ulaqları otardın, yedilərmə?

Uşaq cavab verir:

– Hamısı yaxşı yedi, bircə o kor yabı (qonaqların bö-yü-yü-nün bir gözü kor imiş) yemədi.

Ev sahibi kora söyüb deyir:

– Gör, köpəkoğlu şülul yeməyib ki, çörəyi çox yesin!

BİR ŞİŞ KABAB DA MƏN YEYİM...

Bir dəfə qarlı gün kolxoz sədri fermalara baş çəkməyə ge-dir. Qar çox olduğundan maşın dağa çıxa bilmir.

Birtəhər geri qayıdırlar. Yolda kolxoz sədri sürücüyə de-yir:

– İndi təftiş komissiyasının sədri elə biləcək ki, biz kabab ye--məyə getmişik...

Kəndə çatanda təftiş komissiyasının sədri ilə rastlaşırlar. O, kolxoz sədrinə eyham vurur:

– Sədr, bir dəfə də məni apar, dayna, bir şiş kabab da mən ye--yim, nə olar?

Gürücü sədrin üzünə baxıb, uğunub gedir...

GƏLƏNDƏ CİBİMDƏKİ ŞEYİ DƏ GƏTİR!..

Müharibə illəri Gərd kolxozu Xələc kəndində mal sax-la-dır-dı.

Əli əmi öz oğlu ilə mala baxır, yağmursuz günlərdə malı kən-din qənsərindəki örüşə aparırdı.

Bir gün Əli əmi malı örüşə aparır, oğlu isə kənddə qalır. Örüş-dən oğlunu çağırır deyir:

– Gələndə cibimdəki şeyi də gətir. Adamlar bunu eşidəndə o şeyin nə olduğunu Əli əmidən soruşurlar.

Əli əmi gülür:

– Cibimdəki dediyim şey daş düzdür, onu yalayıb, su içi-rik ki, aclığımız keçsin...

BİZİM BƏYLIYIMIZ...

Müharibə illəri bir çox kəndlərdə aclıq idi. Camaatın ya-şa-mağa imkanı yoxdu. Hansı kənddə vəziyyət babat idisə, qo-humları köçüb, o kəndə gədirdilər.

Keypəşin kəndindən də bir necə ailə köçüb, Gərdə gəl-mişdi.

Keypəşinlilərin babası quru bəylərdən olduğu üçün on-la-rın hamısına bəy deyirdilər. Son vaxtlara kimi, zarafata sa-lıb, onları «bəy» çağırırdılar.

Rəhim kişiye bəy deyəndə gülüb deyirdi:

– Ə, bizim bəyliyimiz Şəkərin kommunistliyi kimidi. Şəkər ki-şi də kommunist idi, savadı olmadığı üçün ona vəzifə ver-mir-dilər... Bildirçinin bəyliyi taxıl sovuşancayadəkdi...

O HALINDA QIRMIZI GEYİBSƏN...

Məmməd adlı bir nəfər zəmi biçirdi. Zəmini biçə-biçə tez-tez də döşə, bayıra, yola baxır, elə bil, nəyi isə axtarırdı.

Birdən qənşərdən bir qırmızı paltarlı qadının at belində gəl-diyini görür. Axtardığını tapmış kimi, orağı yerə atıb, cə-viz-liyə doğru qaçır və çayı keçib, yolda onu gözləməyə baş-la-yır...

Atlı qadın gəlib yetişir. Qadının üz-gözü buruşmuş qart ol-duğunu gören Məmməd qolunu açıb, onu döyməyə baş-la-yır. Qarı qışqırıb ağlayır və döyülməyinin səbəbini soruşur:

– Ə, mən nə eləmişəm, məni niyə döyürsən?

Məmməd cavabında:

– O halında qırmızı geyibsən, məni işimdən-gücümdən ey-lə-yib, o dağdan bura endirmisən! Hələ bir soruşursan, niyə do-yürsən?!

OCAQ QALAYIN, TEZ YETİŞSİN!

Alı əminin yaxşı giləs bağı vardı. Qohumlarının uşaqları tez-tez onun yanına gəlir, giləs haçan yetişəcəyini xəbər alır-dılar.

Bir dəfə Alı əmi uşaqları sevindirmək, həmişə onların yad-da-şında qalmaq üçün zarafata keçdi:

– Bağın içindən çır-çırını, çör-çöpü yığıb gətirin!

Uşaqlar da sevincək ağaclardan birinin dibini çır-çırını ilə dol-durdular.

Alı əmi kibrit çıxarıb verdi və ocağı alışdırmağı onlara öy-rət-di, özü isə çəkilib qıraqdan baxmağa başladı. Tüstü bağı ba-şına götürdü, alov ağacın təpəsinə qədər qalxdı.

Baba uşaqları sevindirirdi ki, isti vuran kimi gilalar ye-ti-şə-cək. Uşaqların da sevincinin həddi-hüdudu yox idi...

Bu arada əmidostu bağdakı yanğını görüb, qışqıra-qış-qıra qaçıb gəldi. O, uşaqları qarğamağa bağladı. Ərini də bərk danladı. Arvad ocağı söndürmək üçün özünü irəli atdı.

Alı əmi isə gülə-gülə arvadı sakitləşdirdi.

– Ay kül olmuşun qızı, ocağı mən qalatdırmışam. Qoy uşaqlar sevinlər. Onlar elə bilirlər ki, isti vuran kimi gilalar ye-tişəcək. Mən də onların xətrinə dəymədim...

Arvad sakit oldu. Ocaq da yanıb söndü. Uşaqlar gülüşüb get-dilər...

BU İL ÖLMÜSƏN, KEÇƏN İL?

Alı əminin Qaragin adlı erməni tanışı var idi. Erməni hə-mi-şə bağ-bostan vaxtı Alı kirvəsini görməyə gəlirdi.

Bir dəfə də həmin vaxt gəlib, Alı əminin bağına getdi. Tut ağa-cının dibində qabaq-qabağa oturub, xeyli söhbət etdilər. Söh-bətin şirin yerində Alı əmi sakitcə ayağa qalxdı. Er-mə-ni-nin başının üstündəki budaqdan bir ilan sallanırdı...

Alı əmi səs salmamaq üçün aralaşdı və uzaqdan işarəsi ilə er-mənini yanına çağırırdı. Qaragin onun yanına gəldi. Alı əmi heç bir söz deməyib, bağ-bağcanı ona göstərməyə başladı. Son-ra bir az meyvə dərib evə getdilər...

Bundan düz bir il keçdi. Öyrəncəkli Qaragin Alı əminin evi-nə yenə həmin vaxt qonaq gəldi. Birlikdə bağa girib, yenə hə-min tut ağacının dibində hərə öz yerində oturdu, söhbətə baş-ladılar.

Alı əmi bir il keçdiyini nəzərə alıb, keçən ilki ilan əh-va-la-tı-nı Qaraginə danışdı. Onun başının üstündəki ilan

sallanan bu-dağı da göstərəndə erməni tappılıtlı ilə yerə yıxıldı. Öddək er-məni, bu il ölmüsən, keçən il. Xəbər göndərdilər, gəlib, cə-na-zəsini evinə apardılar.

YOX, MƏN HƏLƏ BU GÜN GEDİRƏM!

Kəndlərə hələ avtomaşın yolu yox idi. Gecalana dağdan aşılıb gedirdilər. Acıbac kəndindən orada fəhlə işləyən bir nə-fər günorta vaxtı evdən çıxır. O kəndin qənsərindəki armud ağac-larının birinin dibində uzanıb dincəlmək istəyir. Fi-kir-lə-şir ki, sərinlik düşəndən sonra, Gecalana getsin. Ağac köl-gə-si, təmiz hava. Kişi uzanan kimi, yuxuya gedir. Həmin gecə sa-baha qədər orada yatır, ertəsi gün gürtorta kəndin uşaq-la-rı-nın səsinə oyanır. Uşaqlar onu görüb, yaxına gəlirlər və so-ru-şurlar:

– Dayı, niyə tez qayıtmısan? Sən Gecalana dünən getdin axı?

Yuxudan təzəcə oyanmış fəhlə etiraz edib deyir:

– Yox, mən hələ bu gün gedirəm!..

Uşaqlar gülüslər...

ƏVƏZ RZAYEVİN TOPLADIĞI GÜLMƏCƏLƏR

NU, XAROŞO?!

İkinci dünya müharibəsində bir rus zabiti Seyfəl kişinin qo-lundan yapışıb, «beqom, beqom» deyə bir kilometrlik mə-sa-fəyə hərledikdən sonra, dayanıb deyir:

– Nu, xoroşo?!

Seyfəl kişi də dik onun gözünün içinə baxıb deyir:

– Əlbəttə, xoroşo, sən də mənimlə bərabər qaçdınmı?!

SÖZ VERİLİR...

Qonşumuz Məhəmmədin oğluna toy edirdilər. Rayponun sü-rücüsü Şirin Paşayev də masabəyi idi. Elə təzəcə məclis baş-lamışdı ki, gördüm deyir, söz verilir, respublika əhə-miy-yət-li ağsaqqal Əvəz Rzayev həzrətlərinə və hazırlaşsın rayon sə-viyyəli əmtəəşünası Məmiş Qəmişov cənabları...

İŞ VAXTI DEYİL...

Bir gün diş həkiminin yanına getmişdim. Gördüm ki, bir nə-fər başsarıqlı ağızını tutub bərk qışqırır:

– Ay öldüm, mənə kömək edin.

Təəccübləndim. Qapını açıb gördüm ki, həkim içəridə otu-rub, öz-özünə zümzümə edir. Soruşdum ki, nə üçün buna kö-mək etmirsən? Nə desə yaxşıdır:

– Hələ iş vaxtının başlanmasına beş dəqiqə var.

PULUNU VER, CANIN QURTARSIN...

Qonşumuz Şaqqulunun qızı Gülnisə söhbət edirdi ki, xəs-tə-xanada yatırdım. On gündən sonra, həkim gəldi ki, do-ku-ment-lərini hazırla, sabah evə gedəcəksən. Çox düşündüm, gö-tür-qoy etdim, fikirləşdim ki, görəsən, mən nə dokument ha-zırlamalıyam. Əksinə, həkim mənə bülleten verməlidir. Bir gün, iki gün belə söz-söhbət oldu. Bir gün atam gəlib çıxdı ora. Vəziyyəti olduğu kimi söylədim. Başıma tutarlı bir qap-paz ilişdirib dedi:

– Boyuvu yerə soxum, bilirsən, o dokument dediyi nədir? Pu-lunu ver, canın qurtarsın...

KOMSOMOL ÇOXDAN LƏĞV OLUNUB...

SSRİ dövrü idi. İbrahim kişi gəlib görür ki, qızı av-to-ma-şı-na əyləşib, rayon mərkəzinə getmək istəyir. Soruşur, az, ba-la, hara gedirsən?

Deyir, əmi, komsomola keçməyə gedirəm.

Kişi qıza tutarlı bir qırma ilişdirib deyir:

– Düş aşağı, sənin boyunu qara yerə soxum, mən də de-yi-rəm, görəsən, kişinin qızı hara gedir? Bilmirsən, komsomol Sta-lin öləndən sonra, ləğv edilib?

ÖZ ADIMI YARITDI, QALDI...

Bir Qafan ermənisi İsrafil kişidən soruşur:

– Ara, adın nədir ey, kirvə?

Deyir, İsrafil!

Deyir, Assrafil kirvə, bəs ata adı nədir?

İsrafil kişi hirslənir və üzünü ona tutub deyir:

– Avara köpək oğlu, öz adımlı çox gözəl yarıtıldı, indi də ata-mın adımlı soruşur...

AMMA ÜZƏ VURMADI...

Rəhmətlik Vəli Mustafayev məni məhkəmədə işə dü-zəlt-mə-yə getmişdi. Çox təriflədi: – Alimsayağı adamdır, – dedi. — Yaxşı biliyi, bacarığı var, muncuq kimi yazır, sözü-bütöv, özü-bütöv adamdır. Ancaq bir eybi var; altı adam ver, bir də-qi-qədə şil-küt edib, qoysun orda.

Hakim iki dəfə qalxıb oturdu. Bildim ki, sarısını uddu. Am-ma üzə vurmadı...

QONAQ UMDUĞUNU YEMƏDİ...

Əkrəm Kislovodskidən qayıdanda Tutuş oraya getmək is-tə-yirdi. Odur ki, dərhal onun yanına gəlib deyir:

– Qağa, nə orada yaxşı satışı gedir?

Əkrəm yanındakılara bir göz basıb deyir:

– Qareylə!

Tutuş tez qohumlarını başına yığıb gedir meşəyə və beş ye-şik qareylə toplayıb qaçır Füzuli aeroportuna. Onda çatır ki, görür, təyyarə uçub. O gecə orada qalmalı olur. Səhəri ağ-lına nə gəlırsə, yükü gətirir Horadiz stansiyasına və qatara mi-nib gəlir Bakıya. Bir gün də burada ləngiyir. Axşam Tbi-li-si sər-nişin qatarına minib, yola düşür. Tbilisiyə çatanda gö-rür ki, qareylə iy verir. Vaqon bələdçiləri və nəzarətçilər bu-nu bilib yü-kü və Tutuş müəlliməni salırlar yerə. O, çarəsiz qa-lıb iylən-miş qareylə yeşiklərini sürüyüb yaxınlıqdakı zibil-xa-naya apa-rır. Bu dəfə də polis işçiləri onu tutub bildirirlər ki, şəhərdə antisanitariya vəziyyəti yaratdığına görə cərimə olu-nursan...

SƏNDƏN MƏNƏ YAR OLMAZ...

Niyazlı deyirdi: olub-olanımı verib ləvin-ləvin paltara, gey-dirirdim arvada, özüm də qalırdım sıırıqlının içində. Ar-vad güzgünün qabağına keçib bir özünə, bir də mənə ba-xan-dan sona deyirdi:

– Yox, daha səndən mənə yar olmaz!

QAYITDIM ƏVVƏLKİ İŞİMƏ...

Qarın, baş-ayaq, içalat satan dəlləlin birini gətirib qoy-muş-dular icra hakimiyyətində məsul bir işə. Uç ay işləməmiş tut-duğu vəzifədən azad etdilər. Başını götürüb gəldi Bakıya.

Bu günlərdə tanış-bilişlərindən biri onu kolxoz ba-za-rın-da, əlində qəssab bıçağı, əynində ağ xalat şirin alver edən gö-rüb deyir:

– Ə, eloğlu, ində nə edirsən, nə işlə məşğulsan?

Cavab verir:

– Heç, əvvəlki işimə qayıtmışam!

ÜÇ OTAQ DA AZDIR...

Məmmədov ispalkomun sədr müavini olanda rayonda ev böl-güsü aparılırdı. Odur ki, adamların böyük bir dəstəsi gə-lib doluşmuşdu onun kabinetinə. Hamıdan çox uzun Şöhrət can-fəşanlıq edib deyirdi:

– Tez ol, mənə ev ver, qalmışam çöldə, gecə ilan-çəyən da-ra-şıb, uşaqlarımı yeyir. Siz də baxmasanız, düz sekaya ge-də-cə-yəm...

Məmmədov da ona açıqlanıb deyirdi:

– Ə, hara çıxmısan, ə, utanmazın biri, utanmaz, tez ol düş aşa-ğın divanın üstündən.

Şöhrət səsinə bir az da ton verib deyirdi:

– Əşşi, sən nə danışırsan ey, öz-özünə, divan nədir, zad nə-dir, tez ol mənə ev ver, yoxsa...

Uzun-uzadı dialoqdan sonra, Məmmədov durub gəlmiş adam-ların yanına, əyilib bir Şöhrətin yerdəki ayağına və bir də uzun boyuna baxıb dedi:

– Ə, Azad, Azad, canın haqqı ayaqları yerdə imiş, mən çaş-mışam, elə bildim ki, divanın üstünə çıxıb, bu boyda ada-ma bir otaq nədir, lap üçü də azdır...

İbrahim kişi həmişə belə uzun adam görəndə deyirdi:

– Yaxşı ki, bu il havalər quraq keçdi, yoxsa bir az da uza-na-cağdı...

O DEDİYİMİ GÖRDÜM...

Əmioğlumun dəmiryol vağzalında Bakıya – Azərbaycan Döv-lət Universitetinin hazırlıq kursuna göndəirdik. Nih-la-şıb getmək istəmirdi. Elə bu vaxt gördüm ki, qonşu kənddən gələn gözəl-göyçək bir qız uşağı da həmin məktəbə oxumağa ge-dir. Əmioğlumun danlayıb, dansıyıb dedim:

– Boyunu yerə soxmuyum sən, gir bu gözəl qızın qo-lu-na, get Bakıya özün üçün keyf eylə də, nə tapmısan bu kənd-kəsəkdə boş-bekar gəzməkdən?

Elə bunu dediyimi gödüm, qızdan qabaq o sıçrayıb mindi va-qona...

ELÇİLİK

Bir gün zurnaçı Mustafa öz yaxın qohumları ilə yığışıb dəm-çisi Cənnətinin qızına elçiliyə gedir. Qardaşı ona tap-şır ki, sən heç dinmə ha, çünki bədhövsələsən, danış b işi pə-zar-san. Mən nə var, hamısın özüm deyəcəm. Belə də ra-zı-la-şır-lar. Nəhayət, söhbət mətləb üstə gələndə Cənnətli daş atıb, başını tutur. Deyir, sizinki ilə bizimki tutmaz. Mustafa özü-nü saxlaya bilməyib deyir:

– Ə, zurnaçı, niyə tutmaz? Nə vaxtdan belə yekəlmisən ba-la, düz otuz ildir ki, sənə dərs deyirəm, hələ də bar-maq-la-rı-nı o zurnanın deşiklərinə düz tuşlaya bilmirəm. Xiyəti co-rab nədir, tanımırdın. Qalmışdın cırıq corabın içində. İndi Çe-xiski tuflini bəyənmişən, qudurub özündən çıxırsan. Çərə tut-sun, cəhənnəmə tutsun. Nə çox qız, gedib başqasını ala-rıq...

NUŞ OLSUN!..

NUŞ OLSUN!..

Gülcahan qardaşı Mehdiqulunun qabağına bir stəkan çay qo-yub, geri qayıdır. Amma qənd gətirməyi unudur. Meh-di-qu-lu bir azdan sonra, onu çağırır deyir:

– Az, Gülcahan, bəs duz gətirməyi niyə unutdun, bala, ça-yı nəynən içək?

Gülcahan gözünə döndüyüm bir ovuc duzu gətirib tökür ça-yın içinə və deyir:

– İç, nuş olsun!

GİRƏRDİM YAR QOYNUNA...

Bir gün kənd arvadları Alıbəyliyə, ölü yerinə gedərkən Gül-cahan da qoşulur onlara. Camaat nə qədər edirsə də, o qa-yıtmır. Ona görə də dəlil-dələlət edib deyirlər, bilməzsən, da-nışarsan ha, danışma. Gördün ki, biz ağlayırıq, sən də qo-şul bizə.

Nə isə... ağlaşmanın şirin yerində Gülcəhan özünü sax-la-ya bilməyib deyir:

– Ay camaat, dinməyin, bi ağız da mən ağlayım.

Nə qədər böyrün basırılsa da əmələ gəlmiş. Ağzını açıb de-yir:

Ay doğdu pərri, pərri,
Ay qapısı qoşa nərri,
Girərdim, yar qoynuna,
Çıxardım tərri-tərri.

NƏ FASON DESƏN, KEÇƏL VAR...

Bir gün keçəl Həməzəni aparırlar Çaxırılıya, kolxoz sədri seç-məyə. Katib ağzını açmamış kənd adamlarından biri aya-ğa qalxıb deyir:

– Yoldaş katib, hər şey bizə aydındır, zəhmət çəkib ağzını aç-ma, bizdə nə fason desən keçəl var. Dur, bu keçəli nə təhər gə-tirmisənsə, elə də qaytar apar evinə!

VAY NƏFSƏ ONDAN SONRADIR...

Pinəçi Veysəlin mal-qarası yerli-dibli yoxa çıxıbmiş. Kişi əli-ni verib qulağına seygah deyə-deyə onları axtarırmış. Bir nə-fər onu görüb deyir: – Ə, mal-qaranın itməyi hara, seygah de--məyin hara, bu nə fasondur, sən çıxarırsan?

Kişi halını pozmayb deyir:

– Əmioğlu, bilirsən, nə var, qarşdakı dərəyə böyük umu-dum var. Ona görə də, hələlik oxuyuram. Vay nəfsə ondan son-radır...

VƏZİYYƏTDƏN ÇIXIŞ YOLU...

Fərrux mağaza müdiri Allahverдини maşının kəbinəsinə min-dirib, rayon mərkəzinə aparır. Qayıdanda raykom işçi-lə-rin-dən birini ona qoşub deyirlər, sizin kolxoza getməlidir. Fər-rux çox götür-qoy edir, fikirləşir ki, necə etsin ki, Allah-ver-dini kuzaya çıxarmasın və qonaq da bundan narazı qal-ma-sın. Odur ki, keçir kələyə. Allahverdinin qolundan yapışb deyir:

— Gəl, ağa, cəddaa qurban olum, keç əyləş yerində, gedək.

Sonra da üzünü təlimatçıya tutub deyir:

– Bilirsən, bunlar nə qədər kəsərli ocaqdır.

Təlimatçı vəziyyəti belə görüb, heç nə demədən sıçrayıb çı-xır kuzaya.

BU ŞLANK HARDAN İLİŞİB?

Hətəm kişinin qolunun biri dibindən yox idi. Lakin bu-nun-la belə yenə şit hərəkətlərindən, oğurluğundan qalmırdı. Bir gün adı batmış ermənilərdən biri öz maşını ilə onlara qo-naq gəlir və durub getmək istəyəndə Hətəm kişi tamahgirlik edib, benzin şlankını oğurlayır və arxa tərəfində saxlayıb de-yir:

– Yaxşı yol!

Erməni də bic çıxır. Yola düşəndə əlini ona uzadıb deyir:

– Ara, elə sağ ol, Hatam kirva.

Hətəm də başının işarəsi ilə «sağ ol, sağ ol» deyib, dal-dalı ge-ri çəkilmək istəyir. Erməni əl çəkmir. Əlini yenidən irəli uza-dıb deyir: – Ara, Hatam kirva, əlini ver sağollaşaq da, ni-yə xəsislik edirsən?

Hətəm kişi çətin vəziyyətə düşüb, şlank qarışıq əlini qa-ba-ğa uzadır və üzrxahlıq edib deyir:

– Bay, buna bax ey, ə, bu şlnak hardan ilişib qalıb əlim-də?!

SƏN ÖZÜNÜ ƏLƏ SAL!

Rəhmətlik Soltan söhbət edirdi ki, bir gün yaxın qo-hum-la-rından birinin kabinetinə girib, ərkyana halallaşmaq is-tə-dim. Üz-gözünü turşudub dedi:

– Nə bağırırsan ə, karam, mənim yanına girənlər ayaq-qa-bı-sını çıxarır ki, səs olmasın, sən də əlini verib qulağına qış-qı-rırsan.

Dinmədim. Gəlib bir az gəzdikdən sonra ayaqqabılarımı çı-xarıb, yenidən girdim onun yanına. Bu dəfə də başqa gör-kəm alıb dedi:

– Bu nə oyundur ə, çıxarırsan? Mən sənə uşağam, get özü-nü ələ sal... Dedim, sən özünü ələ sal, bayaq demədin, mənim ya-nıma gələnlər ayaqqabısını çıxarır ki, səs olmasın?!

KURS İŞİ

Dadaşbala «K» hərfini bilmədiyinə görə, akt tərtib edə bil-mirdi. Di, neynirsən ki, polis akademiyasında qiyabi təhsil alır və sahə müvəkkili işləyirdi. Həmişə də özünə boy verib de-yirdi:

– Canımız haqqı, kurs işini nə təhər güclü yazmışdımsa, bir gün gördüm ki, akademiya-dan xəbər göndəriblər:

– Gəlib onun dozasını azaltsın, yoxsa bu dissertasiya işinə bən-zəyir. Təcili gedib dozasın bir qədər aldım və «əla» qiy-mət-lə geri qayıtdım.

ÇƏMİN TAPMIŞAM...

Bacıoğlu Bəhrəm deyirdi: – Yaxşı çəmin tapmışdım, elə ki gör-düm, məhəllə arvadları dalaşırlar, mən də gitaranı basıb sinə-mə, başlayırdım mələtməyə. Bir də baxırdım ki, hamı sa-kit-ləşib heyərlə mənə baxır!

BARMAQ İZİ...

Xeyli əvvəlın söhbətidi. Kənd sovetinin bayrağını və möh-rü-nü oğurlamışdılar. Bərk istintaq gedirdi. Gündə

müs-tən-tiq--lər gəlir, kənd sovetinin katibi Nəsir kişinin bar-maq-la-rı-nın izini götürürdülər ki, ekspertə verəcəyik, görək qıfılı kim açıb. Axırda, Nəsir kişi təngə gəlib dedi:

– Ay rəhmətliyin uşağı, siz gedin, cinayətkarı başqa yerdə ax-tarın. Mən düz on ildir ki, burada katib işləyirəm və hər gün də o qıfılı mən açıram. Daha burada mənim bar-maq-la-rım-ın izini götürməyin nə mənası var?

ÇOXU KRAVATIN ALTINDADIR...

Bir gün ermənilərdən İbrahim kişigilə qonaq gəlir və içəri girəndə uşaqları çox görüb deyir:

– Ara, İbrahim kirva, elə bunların hamısı sənindir?

İbrahim kişi gülüb deyir:

– Hələ bunlar nədir, çoxu kravatın altındadır...

ÇƏTİN TANIYAR...

Həmkarlarımdan biri telestudiyada işləyirdi. Tez-tez ra--yo-na gəlirdi. Yedirib-içirib, şad-şalayın yola salırdım. Am-ma üstündən bir gün keçəndən sonra məni tanımırdı. Mad-dım-maddım üzümə baxıb deyirdi:

– Səni haradasa görmüşəm, amma aşıra bilmirəm...

Bir gün yenə də belə eylədi. Çox pərt oldum. Yol-daş-la-rım-dan biri yaxına gəlib dedi:

– Pərt olmağına dəyməz, əmioğlu, bu, onun çoxdankı pe-şə--sidi. Kim ki, cibinə beş-on manat pul qoyur, ancaq onu ta-nı-yır. Səni çətin tanıyar...

QALANINA DUXU ALACAĞIQ...

Həmkarlar təşkilatının sədri işləyirdim. Bir gün yoldaş-la-rım-dan biri Hətəmxanın başını tovlayıb:

– Tapşırmışam, sənə on beş manat maddi yardım yaza-caq-lar, gəl gedək, bizə bir sup al.

Hətəmxan da avam idi. Ərizə yazmadan, qərar-qətnamə ol-madan inanıb düşdü qabağa. Yeyib-içdikdən sonra, hesab çıx-dı on iki manata. Rəhmətlik Nuruş ağzını silib dedi:

– Hətəmxan, sözümüz sözdür, qalan o üç manata adama bir duxu alacağq...

ÖZ İŞİMİ GÖRƏCƏM...

Yaxın qohumlardan biri xəstələnib düşmüşdü xəs-tə-xa-na-ya. Bir qab küftəbozbaş götürüb, getdik onu yoluxmağa. Qa-bı açan kimi o balıncının altından iri bir siyahı çıxarıb, la-zı-mı qeydlər etdi. Baxdım ki, əl siyahısına oxşayan bu si-ya-hı-da onlarla adamın adı və qarşısında da müxtəlif çeşidli ye-mək-lər yazılıb. Mənim də adımın qabağından belə bir qeyd etdi:

– Əvəz, bir qab küftəbozbaş.

Təccübləndim və zarafata salıb, dedim:

– Ə, qohum, bu nə siyahıdı, yazırsan, olmaya bizi məh-kə-mə-yə verəcəksən?

Güləş bir görkəm alıb dedi:

– Bilirsən, bu nədi, qohum, sağlıq olsun, nə vaxtsa sən də mə-nim kimi xəstəxanaya düşəcəksən. Onda da mən həmin si-ya-hıya baxıb, öz işimi görəcəyəm...

«QARYAÇI»DƏN BAŞQA, HEÇ NƏ YOXDUR...

«QARYAÇI»DƏN BAŞQA, HEÇ NƏ YOXDUR...

Bakıda oxuyan vaxtlarımız idi. İsmixan müəllimə dedim ki, çıx küçədə gör, nə satırlar, al gətir yeyək. Onun çıxması ilə qayıtması bir oldu. Üzünü mənə tutub dedi:

– Qaqaş, «qaryaçı»dən başqa heç nə yoxdur...

Az sonra gördüm ki, balaca bir uşaq qapının ağzında dayanıb: – «Qaryaçı perəşki yest», «qaryaçı perəşki yest», deyə qışqırır?!

O NƏR MƏNƏM...

Murtuzovla Gülümsərov bir-biri ilə bərk intiriqada idilər. Bir gün rayon partiya komitəsinin plenumunda Murtuzov söz alıb dedi:

– Yoldaşlar, xahiş edirəm, bu burnu fırtdıqlı, ağzı sulu Gülümsərovdan soruşun, görək neçə arvad alıb? Nə az, nə çox, düz yeddi arvad alıb.

Gülümsərov tez ayağa qalxıb dedi:

– Yoldaşlar, yaxşı-yaxşı baxın, o nər mənəm. Hansı iyidin işidir ki, yeddi arvad ala. Mən bunu özümə ar bilmirəm. Xahiş edirəm, soruşun görək, bu Murtuzov kimi alıb? Qardaşının arvadını!..

BAŞ DA SƏHV DÜŞƏRMİŞ...

Mötəbər ailələrdən biri olan iki qardaş yeyib-içdikdən sonra, kürək-kürəyə verib yatırlar. Gecə yarıda qardaşlardan biri görür ki, o birisi onun başını qaşır. Bir dürtmə ilişdirib deyir:

– Ə, ağlın qaçıb, nə edirsən?

Deyir, başımı qaşıyıram.

Deyir, ə, o sənin başın deyil e, mənim başımdır...

HAMAM MƏSƏLƏSİ

Mərkəzi Komitədən bir nümayəndə gəlib çıxır bizim uc-qar dağ kəndinə və camaatdan soruşur ki, buralarda hamam var? Kolxoz idarə heyətinin sədri Mədət kişi qabağa çıxıb de-yir:

– Bəli, hərəmizin biri...

Nümayəndə təəccüblənir:

– Ola bilməz, – deyir, – hər evdə bir hamam, buna heç cür inana bilmirəm.

O deyir, bu deyir, axırda Mədət kişi gülümsəyib deyir:

– Ay rəhmətliyin oğlu, bu ucqar dağ kəndində hamam nə gə-zir, sən avamsan, nə-sən, bizim hamamımız adama bir ved-rə sudur, başımızdan tökürük, gedib ayağımızdan çıxır...

QIZ O GEDƏN OLDU...

Vəli kişi söhbət edirdi ki, kommunal təsərrüfatı şöbəsinin müdiri işləyirdim. Telefon səsləndi, dəstəyi götürdüm. Kimsə avazla deyirdi:

– Vəlii!

Dedim, bəli!

– Dedi, sizinlə danışan rayispolkomun sədri Mür-şü-dov-dur, bir qadın göndərirəm ora, ona yaxşı bir iş verib, nə-ti-cə-si-ni mənə bildirərsən...

Elə təzəcə dəstəyi yerinə qoymuşdum ki, gördüm, çar-lis-ton geyinmiş, əndazalı bir qadın içəri girdi. Duxinin ətri yüz ad-dımlıqdan adamı bihuş edirdi. Üz-gözünə bir ütü çək-miş-di ki, gəl görəsən. Salamsız-kalamsız keçib başda əyləşdi və qa-şına tumar çəkib, əzdimə-büzdümə dedi:

– Məni bura Mürşüd Cümşüdoviç cənabları göndərib. Tez ol, işimin adını de!

Dedim, çox acəb, çox pakizə. Tez ol, dur, əvvəlcə, get evə, sonra dava libasını geyib gələrsən bura. Sənə iki iş ve-rə-cə-yəm. Biri Mir Bəşir küçəsini boyaboy süpürmək, biri də av-to-sisternanın şlankını tualetə sallamaqdır...

Elə bil, bir boçka benzinə spiçka çəkib atdım. Qız isti vur-muş qovun kimi partladı və bir də geri qayıtmadı...

BİR ÜÇLÜK VER, AKTINI CIR...

Mehdiqulu kababçı işləyəndə gəlib, buna akt yazırlar ki, antisanitariya hökm sürür, milçək əlindən tərpanmək olmur. Mehdiqulu halını pozmadan deyir:

– Kişinin evində ət olar, milçək də ətə gələr. Siz də kişi ol-say--dınız, evinizdə ət olar və oraya milçək gələrdi.

Nə isə, çox çək-çevirdən sonra, bir üçlük verib, aktı cırrır. Oydu-buydu, kimi görürdü deyirdi:

– Dədəm qurban Mətləbə, yaxşı müfəttişdir, bir üçlük ver, aktını cır...

ƏLBƏTTƏ, YAXŞIDIR...

Orta məktəbdə oxuyan vaxtlarımız idi. Müəllim Gül-ma-lı-ya yekə bir iki verib dedi:

– Hə, indi necədir səninçün?

Gülməli halını pozmadan dedi:

– Lap əla, nə var ki, burda, ikinin belinə bir üç də gələcək-sən, olacaq beş!

OĞUL DAYIYA OXŞAYAR...

Bir dəfə bacım oğlunu yaxşı-yaxşı danlayıb qurtardıqdan sonra dedim:

– Neynəməz, qoy o ata-ananı görüm, deyəcəyəm, o ta-mam yolunu azıb, tüfeyli həyat sürür. Yetənə-yetir, yet-mə-yə-nə də bir daş atır...

Nə desə yaxşıdır: – Neynək, deyəcəklər, oğul dayıya ox-şa-yar də...

VƏSSALAM!

VƏSSALAM!

Yaxın qohumlardan biri Hidayət kişigilə gəlib deyir:

– Qonşu, yaylağa gedirəm, xahiş edirəm, atını iki günlüyə və-rəsən mənə. Heylə çoxlu yükü yoxdur. İki tay buğdadır, vəs-salam, bir tay undur, vəssalam, beş-altı qab-qacaqdır, vəs-salam, bir -iki boyunduruqdur, vəssalam, bir də ar-vad-nan mənəm, vəssalam.

Hidayət kişi halını pozmadan deyir:

– Qonşu, belə, atımı vermirəm, vəssalam!

«QAŞQABAQ» AL, GƏTİR...

Əlimərdan kolxoz sədri işləyərkən Moskovaya – Ümum-it-tifaq Kənd Təsərrüfatı Nailliyətləri Sərgisinə getməli olur. Qa-tarın yola düşməsinə bir saat qalmış kolxozçuları və in-zi-ba-ti idarə işçilərini başına yığıb deyir:

– Pul verin, kimə nə lazımdır, alım-gətirim.

Kolxozçulardan biri qabağa çıxıb deyir:

– Sədr, bizə heç nə lazım deyil, amma pul yığmışıq, xahiş edirik, özünə bir «qaşqabaq» alıb gətirərsən...

TOY QURTARDI, GEDƏ BİLƏRSİNİZ...

Həsənquluya toy edirdilər. Məclisin başlanmasına beş-altı dəqiqə qalmış, gəlini gətirdilər. Elə həmin dəqiqədə o, evin üstünə çıxıb dedi:

– Ay camaat, daha toy qurtardı, çıxıb gedə bilərsiniz...

GÜL KİMİ SƏNƏTİM VAR...

Güloğlan əsgərliyini başa vurub qurtardıqdan sonra, ev-lə-rinə qayıdır. İki gün keçir. Tay-tuşları, yaxın dost-tanışları baş-layırlar ona iş axtarmağa. Biri deyir, kolxozda qalıb trak-tor sürərsən, biri deyir, kombayn idarə edərsən, başqa biri də de-yir, mühasib köməkçisi, ya da kitabxanaçı işləyərsən. Gül-oğ-lan daş atıb, başını tutur və özünü dartıb deyir:

- Niyə, mənim gül kimi sənətim var. Soruşurlar, nədir?
De-yir:
– Rastvorşik!

ÇƏRƏ ÖLSÜN, CƏHƏNNƏMƏ ÖLSÜN!

Bir gün adamlar dəstə ilə Camışlıya ölü yerinə gedərkən gö-rürlər ki, Cənnətəli eşşəyin belinə sicim atıb, oduna gedir. De--yirlər, ay kişi, ayıb deyil, sən dəstədən ayrılırsan? Axı Ca-mış--lıda nə kimi bir oğlan ölüb? Cənnətəli onları tərs-tərs sü--züb deyir:

– Ə, çərə ölsün, cəhənnəmə ölsün, gündə Camışlıda bir adam öləcək deyir, mən odun-ocağımdan qalmalıyam?

ON GÜN DƏ MÖHLƏT VER...

İş yoldaşım Əhməd qız qaçırmışdı. Düz iyirmi gün olardı ki, işə gəlmirdi. Bir gün hakim məni yanına çağırıb dedi ki, zəng vur, o qanmazı başa sal. De ki, daha bəsdir, özbaşnalıq et-diyi, gəlsin işinə, protokollar tökülüb qalıb başına.

Zəng etdim. Yalvardı ki, telefonu ver suduyanın özünə. Qu-laq asıb gördüm ki, deyir:

– Suduya, dədəm, nənəm sənə qurban, əgər müm-kün-dür-sə, onca gün də möhlət ver, ya da sənət-sünəti yığ, göndər, evdə işləyim...

QALIN ƏTİNƏ ÇİBAN ÇIXIB...

Kazımlı rayon partiya komitəsinin şöbə müdiri işləyirdi. Hər gün görərdin, arvadına zəng vurub, deyir:

– Az, mən gəlməyincə təndirə odun tökmə, ha, çünki aşı-ğl ayılsən, yaran deşiləcək. Souşanda da, nə olub, deyirdi:

– Heç, qalın ətinə cibən çıxıb...

BUNA DA BİR QUŞ! BUNA DA BİR QUŞ!

Əli kişi qızına toy edirdi. O vaxtlar qız toyuna, ancaq qa-dın--ları dəvət edirdilər. Axşam işdən sonra, eynəyini gözünə vu-rub, başladı siyahıdakı adları bir-bir nəzərdən keçirməyə. So-ruşdu, az, bu Meycahan kimdir? Dedilər, rayspolkomun sə--dir Murtuz Murtuzovun baldızı qızıdır. Kişi hirsələndi: «Ay Mey-cahanın ağzı, üzü belə, mən neynirəm Murtuz Mur-tu-zo-vun baldızı qızı Meycahanı»-deyə üstündən bir cızıq çəkib, keç-di ikinciyə.

– Yaxşı, bu Gülcəhan kimdir?

– O da polis rəisinin arvadı Gülcəhan Nemətovnadır...

Əli kişi lap təbdən çıdı: – Az, mən polis, molis bilmirəm, bu-na da bir quş, deyib üstündən cızıq çəkdi...

Bu minvalla da siyahıda qaldı bir qızın xalası, iki də ma-ma-sı...

DEYNƏN, VERDİM, ÇIXIB GETSİNLƏR...

Mustafa kişi təzəcə soyunub yerinə girmişmiş ki, deyirlər, dur, geyin, qızına elçi gəliblər. Kişi bir o tərəfə, bir bu tərəfə baxıb deyir:

– Kimdir bir də geyinən, gedin, deyin, verdim, çıxıb get-sin-lər evlərinə.

QIRMIZI TUMAN

Muradxan kişi söhbət edirdi ki, Dəmirçi Dondarlıdan, divar qoymaqdan gəlirdim. Baxdım ki, qabaqda bir qırmızı tuman gedir. Nəfsimi boğa bilmədim. Bütün strumentlər çiy-nim-də başladım qaçmağa. Qaçhaqaç , qaçhaqaç gəlib qan-tər içində yoxuşun başında çatdım ona. Sifətinə baxıb görəəm nə, sirk meymunu ondan yaxşıdır. Üzümü ona tutub dedim:

– Tüpürüm sənin o qırmızı tumanına, mənim də bu göz-lə-ri-mə.

Arvad qaldı baxa-baxa, çünki mənasını bilmədi...

SƏN DEMƏ, PAMBIQ İMİŞ...

Səfi kişi deyirdi ki, bir gün Bakının Parapet bağında əy-lə-şib, özüm üçün istirahət edirdim. Gördüm ki, yanımda otu-ran bir qızın döşləri az qalır ki, lifçiyi yırtsın. Özümü saxlaya bil-məyib, əl atdım ona. İkisi də əlimdə qaldı. Sən demə, pam-bıq imiş...

«VELİÇİTA» OXU!

Qonşumuzun oğluna toy edirdilər. Sərxoşlardan biri dəm-lə-nib başladı əmioğluma ki, tez ol, mənim üçün bir «veliçita» oxu. Əmioğlum sarısını udub dedi: – Ay kişi, and olsun vic-da-nıma, mən oxumaq bilmirəm. O dedi, bu dedi, olmadı. Axırda, sərxoş fin bıçağını əmioğlumun qulağının dibinə söy-kəyib dedi:

– Sənə dedim ki, tez ol, mənim üçün veliçita oxu, yoxsa...

Əmioğlum başladı hönkür-hönkür ağlamağa. Sərxoş bı-ça-ğı onun qulağının ardından çəkib dedi:

– Bax belə, ha, mən dedim ki, sən «veliçita» oxuya bi-lir-sən!

BÜLBÜL MƏSƏLƏSİ

Həmzə hər dəfə bizə gələndə o tərəf-bu tərəfə boylanıb de-yir-di:

– Ə, dədə, sizin bülbülünüz yoxdur? Deyirdim yox, necə? Özü-nə boy verib, deyirdi, ə, yığışın gəlin bizim bağda is-ti-ra-hət edin, bülbüllərin xoş nəğməsinə, məlahətli səsinə qulaq asın, bu, nə istirahətdir, siz edirsiniz?

Bir gün yenə bizə gələndə gördü ki, ağacda bülbül oxuyur. De-vikmiş halda, yuxarı baxıb dedi:

– Ə, bu nədir ə, deyirdin, bizim bülbülümüz yoxur? De-dim, bu bizim yox, sizin bülbülünüzdür, yəqin ki, sənin bizə gə-lişini bilib, o da gəlib, çıxıb bura...

ÖZÜ İŞDƏN GETDİ...

Kamil kişi Quşçuluq fabrikində direktor Canəli Qanə-li-ye-vin sürücüsü işləyirdi. Hər dəfə ondan söhbət salanda giley-gü-zar edib deyirdi:

– Elmdən kasad, mərifətdən qaçaq idi. Maşına baxmaz, mə--ni də görmək istəməzdi. Odur ki, başına şənbələ oyunu açır-dım. Gecələr yol gedəndə işığı söndürüb deyirdim: – Sən otu-ran kimi işıqlar sönür...

Yazıq kişi bütün yolu ayaq üstə, qapıdan asılı vəziyyətdə ge-dib-gəlirdi. Gördüm, yox, bundan da ürəyim soyuma-ya-caq, aparıb maşını saxladım çayda və söndürüb qışqırdım ki, tez ol, düş aşağı, tormoz düşdü çaya. Dedi, indi mən nə et-məliyəm? Dedim, nə edəcəksən, tormozu axtarıb tapma-lı-san. Mən aşağı düşsəm, maşın aşacaq. Qanmırdı. Saatlarla ça--rıqlı -patavalı suyun içində yeri cırmaqlayırdı. Sonra da əli-mi yan tərəfə uzadıb deyirdim:

– Yaxşı, gəl, tormozu tapdım.

Suyu süzölmüş halda çıxıb özünü birtəhər salırdı maşının ka-binəsinə. Bu minvalla da düz altı ay bir yerdə işlədik. Axır--da, məni işdən qovmaq əvəzinə, ərizə verib özü işdən get-di...

AÇARI GÖRƏNDƏ...

Bir gün yastı Savalan Vəli kişinin qabağını kəsib deyir:

– Ə, Mustafayev, eşitdiyimə görə sizin idarə ilə bizimkini də-yişmək istəyirlər. Xahiş edirəm, elə indidən açarı ver mənə. Əhd eləmişəm, sənın kabinetində oturacağam.

Vəli kişi bu sözlərdən pərt olursa da, bürüzə vermir və onu dərindən süzüb deyir:

– Onda, qulaq as, bir misal çəkim, sonra nəticəsini de-yə-rəm. Yaxşı bir idarədə müdir işləyirdim. Nazirlikdən nüma-yən-də gəlmişdi. Kənd-kəsəyi gəzib, bir evə qonaq get-dik. Aza-cıq söhbətdən sonra, gözəl-göyçək bir gəlin içəri gi-rib, əli-ni sinəsinə, bir də arxa tərəfinə uzadıb, qaynatasına nə isə işa-rə etdi. O demək istəyir ki, plovu əmcək yağı ilə dəmə vu-rum, yoxsa quyruq yağı ilə? Amma qonaq bunun məna-sı-nı ba-şa düşmədi. Odur ki, ağzını qulağıma söykəyib ehmalca de-di:

– O nə demək istəyirdi?

Mən də qəsdən tərsinə izah etdim:

– Gəlin qaynatasına demək istəyir ki, qonağımız gələndən göz-lərini dikib mənə, ancaq onu görəndə...o məsələ...

Vəli kişi əlini qulağına aparıb deyir:

– İndi də sən, Savalan, mənim kabinetimin açarını gö-rən-də bilirsən də, qulağının dalını görərsən...

MƏNİ QARA BASIRMIŞ...

Bir gün Həsən-xan növbədə ikən evlərinə baş çəkməli olur. Gö-rür ki, arvadı tanımadığı bir kişi ilə miçətkanın altında şi-rin yuxuya gedib. Qaçıb hay vurur polisə, prokurorluğa şi-ka--yət ərizəsi yazır. Nəhayət, məsələ getdikcə böyüyür. Ar-va-dın və kişinin adamları iş böyüməsin deyə yığılıb gəlir-lər Hə-sən-xanın işlədiyi idarənin rəisinin yanına. Yalvar-yaxar edir-lər ki, bəlkə, sən bu işə əncam çəkəsən. Rəis də bic və də-lə-du-zun biri imiş. Odur ki, dərhal kələyə əl atır. Həsən-xanı ya-nı-na çağırıb, əsəbi halda deyir:

– Ə, yenə nə iş qarışdırmısan, gündə on dəfə polisdən, pro-ku-rorluqdan zəng vurub, səni soruşurlar?

Həsən-xan məsələni olduğu kimi, ona nağıl edir. Rəis bir qə-dər də ciddi görkəm alıb deyir:

– Sənə kim icazə vermişdi, ə, növbəni tərk edib, evə ge-də-sən? Bəlkə, bir hadisə olardı, mağazanı yarardılar, yan-ğın baş verərdi...İndi özün bil, səni tutacaqlar. Çünki

postda ol-ma-mısan. Özün də öz əlinlə yazıb, bu məsələni tam sübuta ye-tirmisən...

Həsənخان əl-ayağa düşüb deyir:

– İndi nə deyirsən, yoldaş rəis, mən nə etməliyəm?

Rəis qaş-qaбаğını turşudub, acıqlı halda deyir:

– Nə edəcəksən? Bunun ancaq bir yolu var, yazıb ver-mə-li-sən ki, mən həmin vaxt postda olmuşam. Heç bir hadisə baş ver-məyib, sadəcə olaraq məni qara basırmış...

«MÖCÜZƏLİ KRAVAT»

Keçənlərin söhbətidir: İsfəndiyar kişi bir dəmir kravat alır. Axşam yatır. Səhəri durub düşür aralığa. Kimi görür, deyir:

– A gidi, bir kravat almışam, day demə, möcüzədir. Elə tə-zəcə soyunub üstünə uzanmışdım ki, məni götürüb, nə təhər tulladısa, gedib düşdüm o biri kravatdakı uşaqların üstünə...

TANKLAR ÜSTÜMÜZƏ GƏLİR...

Qobu camaatı kənd klubuna yığışb kinoya tamaşa edir-miş. Tanklar görünən kimi qıy vurub, hamı çölə qaçır. Kino-me-xanik onların qabağını kəsib, içəri qaytarmaq istəyər-kən adamlardan biri onun hulqumundan yapışb deyir:

– Ay mürtəd oğlu, mürtəd, görmürsən, tanklar düz üs-tü-mü-zə gəlir?..

YAZARIQ: «ÖLÜMÜNDƏN SONRA»

Partiya maarifinin yekunları müzakirə olunurdu. Məruzə və çıxışlardan sonra, təlimatçı təltif olunanların siyahısını əli-nə alıb, başladı hündürdən oxumağa:

– Əhmədov İbiş Gülümsər oğlu, rayon partiya komi-tə-si-nin fəxri fərmanı ilə təltif olunur.

Adamlar bir-birinə dəydi. Hamı gülüşdü. Kəlbiyev pərt hal-da, qələmi stolun üstünə döyəcəlyib dedi:

– Nə olub, ə, konsert veririk?

Yığıncaq iştirakçılarından biri ayağa qalxıb dedi:

– Üzr istəyirəm, yoldaş Kəlbiyev. İbiş müəllim düz iki ildir ki, rəhmətə gedib.

O inanmadı. Üzünü o tərəf-bu tərəfə tutdu:

– Heylə şey ola bilməz, necə yəni ölüb, ə, mən bilmə-mi-şəm?.. Allah rəhmət eləsin, qəbri nurla dolsun.

Kəlbiyev əlindəki dəsmalla tərəni silib, siyahını yenidən oxu-mağa başladı:

– Nurməmmədov Nurməmməd Gülməmməd oğlu, qol saa-tı ilə mükafatlandırılıb.

Yenidən zalda canlanma əmələ gəldi. Bir nəfər əsəbi halda ayağa qalxıb dedi:

– Əşşi, siz özünüzü ələ salırsınız, yoxsa bizi? Camaatın ölüsünü niyə beiman edirsiniz. Nurməmmədov Nurməmməd düz üç ildir ki, dünyasını dəyişib...

Kəlbiyev əlini havada yelləyib, pərt halda dedi:

– Yalan deyirsiniz, mən Nurməmmədov Nurməmmədi sırağagün dəmiryol vağzalında görmüşəm, sağdır.

Nurməmməd Nurməmmədovun əmisioğlu ayağa qalxıb, and-aman elədi ki, həqiqətən də, o üç il bundan əvvəl, rəh-mə-tə gedib. Əgər inanmasanız, gedib qəbristanlıqda onun baş daşına da baxa bilərsiniz.

Kəlbiyev pərt halda, başını yelləyib siyahını yenidən oxu-ma-ğa başladı:

– Cümşüədov Mürşüd Gülüş oğlu döş nişanına layiq gör-rü-lüb.

– Ay yoldaş, ayıbdır axı, bu ölü siyahılarını oxumağın nə mənası var? Siz, bəyəm, fil qulağında yatmışınız? Bilmirsiniz ki, Cümşüədov Mürşüd keçən il ölüb, iki-üç gün bundan əv-vəl, rəhmətliyin ilini də verdilər?

Kəlbiyev gördü ki, məsələ başqa cürədir, necə deyərlər, gö-nü verib suya. Özünü sındırmasın deyə, hamısına rəhmət oxuyub dedi:

– Narahvat olmayın, ay camaat, neynək ölüb-ölüb, Allah ha-mısına rəhmət eləsin, qəbrləri nurla dolsun, qərara düzəliş edərik. Yazarıq ki, ölümündən sonra verilmişdir!

İTLƏRİ NECƏ GƏTİRİM?

Əli Veysəlov söhbət edirdi ki, itimiz qonşudan bir adamı tutmuşdu. Odur ki, gündə kənd sovetinin sədri mənə çağıraraq deyirdi:

– Polisə gedib, cavab verməlisən!

Bir gün, iki gün, axırda cana doyub, bir kələyə əl atdım. Baş-qa yerdən telefon dəstəyini götürüb, onu çağırıdım tele-fo-na və dedim ki, sizinlə danışan polis rəisi Məmmədovdur. Eşit-diyimə görə, orada qudurmuş itlər dərşib adamları ye-yir. Tez ol, kənddə nə qədər it varsa, hamısını yığ avto-ma-şı-na, gətir polis idarəsinə. Bildinmi, yoxsa?!

Başladı yalvarmağa: – Yoldaş Məmmədov, axı bu məsələ çox çətin işdir. Mən o itləri necə yığım maşına, axı onlar bo-ğu-şacaqlar.

– Dedim, olmaz, alçağın biri alçaq, sənə nə deyirlər, onu da icra etməlisən, yoxsa dərinə saman tərərəm...

Səhəri gördüm, düşüb aralığa, kimi görür ağlayır, deyir, ba-şıma olmazın işi gəlib, polis rəisi əmr edir ki, kənddə nə qə-dər it var, yığıb gətirməlisən rayon mərkəzinə, aqlınız nə kə-sir, mən bu işi necə yerinə yetirə bilərəm?

Baxdım ki, adamlar məsələni başa düşüb, bir-bir ondan uzaq-laşırlar. Mən də bunu duyub, sivişib aradan çıxdım. Elə bu-nunla da it məsləsinə birdəfəlik son qoyuldu...

MƏN XƏCALƏT ÇƏKDİM...

Şınqılı xanın bir kəlmə də olsun, ruscan danışa bilmirdi. Di, neynirsən ki, hər il yaxşı putyovkalar götürüb, gədirdi Ru-setə – sanatoriya və kurortlara. Bir dəfə elə oldu ki, mən də onunla

getməli oldum. Qediyyat otağında əyləşib, anket doldururduq. Növbətçi qız üzünü ona tutub dedi:

– Kak vaşe imya?

Nə desə, yaxşı idi:

– Biblioteka...

Onun yerinə mən xəcalət çəkdim...

BAŞINI GÖTÜRÜB GETDİ...

Sürücü Şahin söhbət edirdi ki, ağıldan seyrək bir müdirim var idi. İki uşağı maşına mindirib deyirdi:

– Bu birini qoy dəlləkxanada başını düzəltdirsən. Ona ki-mi, o birisini apar qoy bizim kəndə, sonra da qayıdıb bunu apa-rarsan. Yandığımndan üzünə qabarıb deyirdim:

– Evin yıxılsın kişi, mənə niyə sitəm edirsən? On kilometr yolu iki dəfə gedib-gəlincən, olmaz, gözləyim uşaq başını dü-zəlt-dirsən, ikisini də birdən aparım qoyum kəndə?

Gördüm yox, başa düşən deyil. Odur ki, qaçıb on gün-lər-nən orda-burda xaltura edir, gözündən kənar yerlərdə giz-lə-nir-dim. Rast gələndə də tağalaq boyda bir rezini əlinə verib de-yirdim:

– Nə var, e, sənə, elə bircə maşına minməyi bilirsən, daha demirsən ki, görüm, nəyi çatır, nəyi çatışmır. Düz on beş gün-dür, bu hissədən ötrü qalmışam dərələrdə, tapa bil-mi-rəm...

On-on beş gündə bu yolla onu maşına qoyurdum həsrət. Axı-rı, bezib, başını götürüb getdi...

KİŞİ, SƏNDƏ BAŞ NƏ İMİŞ?!

Şühralı müharibə illərinə düşdüyünə görə, yaxşı təhsil ala bilməmişdi. Odur ki, altmış yaşında ikən əlinə bir attestat ke-çir-mək istəyirdi. Fəhlə-gənclər gecə məktəbinə yazılmışdı. Oxu-ya bilmədiyindən ona-buna yaltaqlayıb, başını

sax-la-yır-dı. Bir gün riyaziyyat müəllimi Şəkərli məsələni həll eləyib qurtardıqdan sonra, o əlini-əlinə vurub dedi:

– Pah, attonan, kişi, səndə baş nə imiş, məsələni necə həll elədisə, axırı, sıfırnan qurtardı...

GECƏNİN GECƏ İŞİ VAR, GÜNDÜZÜN DƏ GÜNDÜZ...

Müdirimizin qəribə bir xüsusiyyəti var idi. Hər gün plan-laş-dırmada bizi bir-bir sorğu-suala tutub deyirdi:

– Gecə nə iş görürsünüz?

Bir gün yoldaşlarımızdan biri cana doyub dedi:

– Rəhmətliyin oğlu, adama elə sual verirsiniz ki, bişmiş to-yuğun gülməyi tutur. Bəyəm, sən bilmirsən ki, gecələr nə iş gö-rərlər, gecənin gecə işi var, gündüzün də gündüz...

ÖLƏSƏN DƏ, VERMƏYƏCƏM...

Kədimizdəki adamlardan ikisi Akaradan gələndə bərk acır və dönüb Alıbəyli kəndində bir evə qonaq olur. Onların biri ağına-qarasına baxmır, nə gətirirlər, utanmadan ha-mı-sı-nı ötürür içəri, amma o biri utandığından özünü kənara çə-kib, çörək yemir.

Durub yola düşəndə üzlü yenə də özünü qabağa verib deyir:

– Bacı, uzaq yol gedəcəyik, mümkünsə, iki büküm də çörək qoy yolumuza.

Arvad da söz sındırmır. İki büküm çörəyin arasına bir az da yağdan, şordan, pendirdən qoyub onları yola salır. Elə on beş metr aralanmamış, o çörək yeməyən kişi ilan dili çıxarıb deyir:

– Əyə, acından öldüm, xahiş edirəm, tez ol, mənə bir loxma çörək ver. O birisi deyir:

– Öləsən də verməyəcəm, bayaqkı yadımdadır, özünü qoy-muş-dun naza, deyirdin, toxam, yemirəm. İndi get öl, sax-la-yıb, bunu da öz evimizdə yeyəcəm..!

NƏ LAZIMDIR, DEDİM...

Şakir müəllim söhbət edirdi ki, getmişdim rayona. Dön-düm ki, həmyerlimiz Gülmalıya başsağlığı verəm, deyəm ki, Allah atana rəhmət eləsin, başın sağ olsun.

Salam verdim, almadı. Gördüm ki, xəyala dalıb, nə isə də-li-cə kimi dilinin altında öz-özünə danşır. Hərdən bir mür-gü-lə-yir, sonra yazır, bir də pozur. Nə isə...gördüm ki, bu ayı-la-na oxşamır. Ayağa durub, öz içimdə dedim ki, təzəcə ölən də-dənin kəlləsi belə-belə olsun. Qapıdan çıxmaq istəyəndə ar-xamca yüyürüb:

– Ə, dayan, görüm, nə demək istəyirsən? - dedi.

Ayağımı saxlayıb dedim:

– Heç, nə lazımdır, hamısını dedim...

ELƏ HEY OXU!

Çayçı Nadirxan oturub-durub həmişə mənə deyərdi:

– Səni mənim canım, birdən bilmərsən, yatarsan, ha, heç gecələr də yatma, elə hey oxu, nə bacarırsan, oxu...

Bu, o deməydi ki, sən nə qədər oxusan da, məndən karlı, var-lı kişi olmayacaqsan...

NEYNİRƏM BU QURU DƏMİRİ?

Bir dəfə Şakir kişiye «Şərəf nişanı» ordeni verib təm-tə-raq-la salırlar yola. Kişi gəlib körpünün üstündən keçəndə or-de-ni əlinə alıb deyir:

– Ə, uşaqlar, görəsən bu dəmirin əmək haqqıma, do-la-nı-şı-ğı-ma bir köməyi olacaq, ya yox?

Deyirlər: - Yox!

Kişi elə bunu gözləyirmiş kimi, qolu gəldikcə onu çaya tul-layıb deyir:

– Ə, onda, qoy rədd olsun oyana, neynirəm bu quru də-mi-ri...

BEŞ, ALTISINI DA ARTIĞ YAZIN!..

Bir dəfə də rayon partiya komitəsinin bürosunda üzüm-çü-lü-yün aqra-texnikasını pozduğuna görə, şöbə müdiri Paşa-ba-laya şiddətli töhmət elan edib deyirlər:

– Di, get, özün üçün nəticə çıxar.

O, halını pozmadan deyir:

– Yoldaş katib, əməlli-başlı məni başa sal görüm, bu töh-mə-tin əmək haqqıma, pensiyama bir təsiri var, yoxsa yox?

Katib deyir, yox?

Kişi amiranə bir görkəm alıb deyir?

– Elə isə xahiş edirəm, beş-altısını da artıq yazın!

ARA, SƏN ÖLMƏMİSƏN?!

Bir gün Nağıyev Həsən «Yazı düzün»də motoskletini sax-la-yıb, benzin tökürmüş. Elə bu vaxt bir maşında gedən er-mə-ni-lər onu dövrəyə alıb başlayırlar hal-əhval tutmağa:

– Ara, necəsən, e, Nazaralı kirvə. Aşma, elə Şəkər kirvə ne-cə-dir, ey?

Nağıyev görür, onu Nəzəralı ilə dəyişik salıblar. Odur ki, bü-ruzə verəməyib deyir:

– Şəkəralı kirvə ölüb...

Ermənilər başlayırlar deyilməyə:

– Ara, necə yəni ölüb, ey, bəs biz niyə bilməmişik?

Nağıyev qaşqabağını töküüb kədərli halda deyir:

– Bəli, on gün bundan əvvəl, rəhmətə getdi. Gələnin ayın 30-da qırxıdır.

Otuz gün keçəndən sonra, həmin ermənilər yığışib paylı-püşklü gəlirlər Şəkəralı kişigilə. Maşından düşəndə görürlər ki, Şəkəralı kişi həyətdə samavara cilik edir. Devikmiş halda, həyətdə girib deyirlər:

– Ara, Şəkəralı kirvə, bəs sən ölməmişdin? Axı oğlun bizə dedi ki, sən ölmüsən, bu gün də qırxındır?..

Dərhal başa düşürlər ki, bu Həsənin kələyidir...

BƏS MÜŞTƏRİLƏRƏ NƏ VERƏK?

Qonşumuzun oğlu Çərkəz söhbət edirdi ki, gücbəla ilə aşbaz keçmişdim. Elə birinci gün yetmiş iki dolmanı bir nə-fəse yedim. Ona görə də məni işdən azad edib dedilər:

– Sən elə bişirdiyini özün yeyirsən, bəs müştərilərə nə verək?

TƏBRİK ƏVƏZİNƏ, QAPPAZ...

Yadigarınan yaxşı münasibətimiz, həm də şit zarafatımız var idi. Uşaqlıqdan bir yerdə böyüyüb, boya-başa çatmış, or-ta məktəbi də birgə bitirmişdik. O, qaynaqçı idi, mən də jurnalist. Bir gün məni sorğu-suala tutub dedi:

– De görüm haranı qurtarmısan və nə işləyirsən?

Dedim ki, universitetin jurnalistika fakültəsini bitir-mi-şəm, özüm də qəzətdə işləyirəm.

Dedi, o nə deməkdir, ey, məni bir yaxşı-yaxşı başa sal gö-rüm, nə iş görürsən?

Dedim: əşi, heç, elə-belə qəzet çıxardıram...

Başıma tutarlı bir qappaz ilişdirib dedi:

– Ala, e, boyunu yerə soxum, mən də dedim, görən kişinin oğ-lu nə öyrənib? O vaxt dedim, gəl əlimin altında bir sənət öy-rən, gəlmədin...

BU BƏLADAN DA BELƏ SOVUŞDUM...

Bir dəfə kənd təsərrüfatı qabaqcıllarının rayon müşavirəsi keçirilirdi. Kənd təsərrüfatı şöbəsinin müdiri olduğuma görə, redaktor məni də özü ilə apardı və tapşırırdı ki, müşavirə başlayana kimi, sən qabaqcıllarla görüşüb söhbət et, onların həyat və fəaliyyəti, göstəriciləri ilə yaxşı-yaxşı tanış ol. Odur ki, mən fürsətdən istifadə edib, özümü saldım zalda oturan əmək qabaqcıllarının içinə. İlk müsahibim qabaqcıl bir pəm-bıq-çı qadın idi. Adını soruşdum. Dedi, Əvəzdir. Donub ye-rim-də

qaldım. Utandığımndan bilmədim, nə edim. Çünki mə-nim də adım Əvəz idi. Özümü o yerə qoymayıb, dərhal fa-mi-liy-ni öyrəndim və sorğu-sualı da bu istiqamətdə apardım. Heç kim başa düşməsin deyə, məqalənin içində də adın bü-töv yox, baş hərfini işlətdim: Ə.Məmmədova belə dedi, Ə.Məmmədova belə getdi və sairə və ilaxirə, bu bələdan da belə sovuşdum...

ALVER GÖZƏL SƏNƏTDİR...

Rayon partiya komitəsinin keçmiş şöbə müdiri Kəngərini kolxoz bazarında kartof satan görüb, xeyli təəccübləndim. O bunu duyub soruşdu:

– Harda və nə işdə işləyirsən?

Dedim, heç, yenə də qəzetçiliklə məşğulam, redaktor işlə-yi-rəm...

Dedi, neçə şirvan alırsan?

Dedim on beş, iyirmi.

Şaqqa çəkib güldü. Və toqqasına bir sığal çəkib dedi:

– Rəhmətliyin oğlu, qəzet nədir, ey, sən də yapışmısan onun yaxasından, kimdir indi qəzet, kitab oxuyan? Mən iyir-mi şirvanı elə iyirmi dəqiqənin içində çıxardıram. At peşəni, gəl yanıma. Sonra peşiman olarsan. Alver gözəl sənətdir. He-yif ki, biz gec başa düşmüşük...

TA BU ƏSƏR OLMADI Kİ...

Lovğa və təkəbbürlü bir müdirimiz var idi. Həmişə otu-rub-durub deyirdi:

– Vaxtım yoxdur, yoxsa elə bir əsər yazaram ki, heç kimin başı çıxmaz.

Şöbə müdirimiz gülüb dedi:

– Ta bu əsər olmadı ki...

XƏSİSLİK

Veysəl kişi ayda, ildə bir dəfə oğluna bir manat xərclik ve-rər-di. Ona da ürəyi gəlməzdi. Dərhal uşağın arxasınca qa-çıb deyərdi:

– Ə, tələsmə, qoy gəlim, bir yerdə verək suya, içək...

AHA!

Bir gün Şirin kişi atın belində oturub çayı keçərkən Sofu kişi dikdirdə oturub deyir:

– Aha-ha ha...ə, Şirin, indicə düşəcəksən çaya...

Şirin özünü itirib, müvazinətini bir qədər yana əyir və deyir:

– Ə, fərağat otur, Sofu, gözüm yaman axır, düşərəm çaya.

Sofu kişi bir də başlayır eyni sözləri təkrar etməyə.

Şirin kişi bir qədər də yana əyilib deyir:

– Ə, dədə goru, fərağat otur, gözüm yaman axır.

Sofu kişinin birdən «Aha» deməsi ilə Şirin kişinin «gup» eləyib suya düşməsi bir olur...

«RİPİTSİYA» EDİRİK...

Hər dəfə deyəndə ki, Hidayət dayı, kənddə nə iş gö-rür-sü-nüz? Deyərdi:

– Hər axşam kluba yığışıb, möhkəm «ripitsiya» edirik. Məq-sədimiz kolxozu ayırmaqdır.

Odur ki, hər gün İbrahim kişi bizi xırmana yığıb deyir: – And verirəm sizi o Sofular pirinə ki, fikrinizi dəyişməyiniz, öldü var, döndü yoxdur, kolxozu ayıracağıq, vəssalam. Əgər iş--dir, rayondan nümayəndə gəlsə, onda, biriniz durarsınız mə-nim qabağında, görən olmasın. Çombağınan çıqqıyıb lam--poçkanı sındıracağam. Ondən sonra, siz çəkilin kənara. «Ağam mənə kor deyib, gəlib-gedənə vur deyib» - məsəli ço-ma-ğı havada yellədəcəyəm. Gələnlər görərlər ki, analar necə oğul doğub...

«ETO NAZİVAETSYA DENQİ»...

Ələmşah ali partiya məktəbində oxuyanda bilet iq-ti-sa-diy-yatdan bilet çəkib əyləşir kommissiya üzvlərinin qarşısında. Müəllimlərdən biri biletdəki sualları nəzərdən keçirib deyir:

– Hə, danış görüm, kürdüm.

O, küləş bir görkəm alıb deyir:

– Üç professor kürdün qarşısında bir kürd nə edə bilər ki?

Müəllimlər bunun bəməzə olduğunu görüb, xeyli gülü-şür-lər və handan-hana özlərini cəmləşdirib deyirlər:

– Nu şto nazıvaetsya denqi?

Ələmşah cibindən bir abbası çıxarıb qoyur onların qa-ba-ğı-na və deyir:

– Eto nazıvaetsya denqi!

Professorlar yenə də gülüşürlər. Nəhayət, söhbəti ye-kun-laş-dırıb deyirlər:

– Hə, yaxşı, özün de görək, nə yazaq?

O, yenə də özünü maskaraya qoyub deyir:

– Özünüz bilirsiniz ki, kürdün ikiynən, üçnən xoşu gəlmir, dördən, beşdən nə yazsanız, olar... Bu yolla da «əla» alıb, ara-dan çıxır.

ONDA, EŞŞƏK DƏ QARPIZ YEYƏCƏK...

Höcətəli bir gün bazara gəlib, görür ki, qarpız satırlar. Ya-nında dayanıb qiymətini öyrənmək istəyir. Deyirlər, ki-lo-su iki min beş yüz manatdır. O, qarpızı ayaqları ilə yana itə-lə-yib deyir:

– Mən kilosu üç yüz manat olanda alıb yeyəcəyəm. Qarpız satan üz-gözünü turşudub deyir:

– Əmioğlu, onda, eşşəklər də qarpız yeyəcək, əsil kişi odur ki, indi alıb yesin...

BİZƏ ABDULLA SƏRFƏLİDİR...

Bir dəfə rayon partiya komitəsinin bürosunda Qoşqarlı yağ-pendir idarəsinin direktoru Abdulla Yarməmmədovun iş-də qalıb-qalmaması müzakirə edilirdi. Əzimov ayağa qal-xıb dedi:

– Yoldaşlar, Abdulla bizim üçün daha sərfəlidir. Çünki inə-yin əmcəyindən çıxan xalis südün də yağlılığını 4,8 faiz ya-zır, içərisinə beş vedrə su qatılan südün də...

DADAŞ KİŞİ NƏ DÜŞÜNÜR?

Dadaş kişi Bakıya gəlir. Dənizkənarı parkda adam axı-nı-nı görüb deyir:

– Evin yıxılısın,dədə, görəsən, bunlar harada gecələyirlər?

* * *

Bir dəfə də nə qədər edirlərsə, Dadaş kişini avtomaşına min-dirə bilmirlər. Yaxasını kənara çəkib deyir:

– Ölərəm, öldürərəm, minmərəm. Çünki o şeytan əmə-li-dir, dəmirdir, dil bilmir, bir şey eləmir. Bu tərəfə getməyib, dön-üb o tərəfə getdi, onda, nə edəcəksiniz?

BELİNƏ MİNMIŞƏM?

Fərəməz kişi Qafandan gələndə sıçrayıb minir erməni ma-şı-nına. Az sonra, sürücü maşınını saxlayıb deyir:

– Tez ol, ya pul ver, ya da düş aşağı...

– Fərəməz ayaqlarını quzaya döyəcləyib deyir:

– Öləsən də, verməyəcəyəm, dəda, belinə minmişəm, sür, köpək oğlu, hökumətin maşınıdır də?

NİSYƏ QATIQ

Bir dəfə İdris kişi Qafanda qatıq satırmış. Erməni dı-ğa-la-rı-nın hərəsi bir stəkan içib, pul-zad vermədən aradan çı-xır-lar. Elə bu vaxt yaxın adamlardan biri onu danlayıb deyir:

– Sən nə edirsən, ay kişi, pul almamış, qatığı ona-buna paylayırsan?

Kişi halını pozmadan deyir:

– Neynəməz, yay günüdür, yazıqların ürəyi yanmışdı, nis-yə verdim, harda olsa, indi pulunu gətirəcəklər.

AXI İNDİ XƏSTƏLƏNƏCƏKSƏN?

Bir dəfə qonşumuz Qəribgilə qonaq getmişdim. Baxdım ki, kişi əlində çəkiç qoz sındırır. Qəflətən qozun biri çəkiçin altından çıxıb səpəng daşı kimi şkafa dəydi. Avad mindi cin atına:

– Eşşək köpəkoğlu, - dedi, - Gözün görmür, yoxsa çolaq-san, əllərin çəkiç tutmur?!..

Dedim, indicə vurçatlasın düşəcəkdir, kişi arvadı əzib kiftəyə döndərəcəkdir. Amma o, qırğı görmüş sərçə kimi, küncə qısılib qorxa-qorxa dedi:

– Az, hirslənmə də, axı indi xəstələnəcəksən?..

ŞİFER ƏRİZƏSİ

On beş il rəhbər vəzifələrdə işləyən bir nəfəri çıxarıb qoy-muş-dular partkabinetin müdiri. Hər dəfə oradan keçəndə halını sorub deyirdim:

– Necədir vəziyyətin, indi nə işlə məşğul olursan?

Rəflərdəki qalın-qalın kitabları göstərib deyirdi:

– Bunlara qarovul çəkirəm...

Az sonra, ordan da çıxarıb qoydular RİK-ə sədr müavini. Yenə eyni sualla müraciət etməli oldum. Gülüş bir görkəm alıb dedi:

– İndi də şifer ərizələrinə baxıram, ehtiyacın var, gəl apar...

BİZDƏ DƏ BİŞİRİRLƏR, AMMA...

Hidayət kişi gəlib görür ki, Gülcahan arvad mürəbbə bişirir. Özünü bilməməzliyə vurub deyir:

– Gülcahan bacı, nə bişirirsən?
Arvad mürəbbə sözünü çox uzadır.

– Murəbbəə...

Hidayət kişi deyir, bizdə də bişirirlər, amma bu qatılıqda yox...

GÜLNAZ HEY, GÜLNAZ HEY...

Hətəm kişi adət etmişdi. Həmişə kəndin qabağına çıxanda əlini verib qulağına qışqırdı:

– Gülnaz hey, Gülnaz hey, ağəz, bala, dürməyim qalıb atın avxurunda, tez ol, onu gətir!

ÜRƏYİM GƏLMƏDİ...

Bir dəfə Hidayət kişinin sorğu-suala tutub dedim:

– Düzünü de, görüm, qırx ildə bir dəfə də olsun, arvadı döy-müsən?

Dedi, bir dəfə bərk hirslənib süpürgə ilə döymək istədim, ona da ürəyim gəlmədi...

NU, QARAPIŞİK ƏMİOĞLU!

Bir dəfə Hüseynxan kişi giley-güzar edib deyir:

– Hacıvəli qağa, ayıb deyil, sənin oğlun mənə nu, «qar-pi-şik əmioğlu» deyir.

Hacıvəli kişi oğluna öyüd-nəsihət vermək, onu döymək əvə-zinə:

– Ə, Hüseynxan, yəqin oğurluq etmişən, odu ki, oğlum sə-nə heylə deyir! Mən neyləyə bilərəm?!

QAÇMAĞA QALDI, MƏNƏ QALDI...

Qonşumuz Səfixanla şəhərdə gəzirdik. Birdən nə fi-kir-ləş-disə, küçədə götürüldü. Xeyli qaçandan sonra dayanıb dedi:

– Şəhərdə qaçmağa qaldı, mənə qaldı...

MƏNƏ DƏ SƏMƏD DEYƏRLƏR...

Kəndimizdə Səməd adlı bir kişi var idi. Həmişə özündən de-yər, özünə boy verərdi. Deyərdi. Qafanda gecə-gündüz na-çan-nik-milisiyə məni izləyir. Eşidiblər ki, guya, məndə ta-pan--ça var. Amma mənə də Səməd deyərlər, tuta bil-mə-yə-cək-lər!

BELƏ ALİMƏ NƏ DEYƏSƏN?

Bir gün Mehdiqulu qabağımı kəsib dedi:

– Əvəz, dədəm qurban, bu alimlərin hamısı ağıldan zay olur-lar?

Dedim, nə olub ki, Mehdi?

Dedi, bir nəfər elmi ateizmidən mühazirə oxumaq üçün ra--yona gəlmişdi. Səhəri gördüm, çayxanada nahamar bir ada-ma baxıb titrəyir. Yaxına gəlib dedim, nə olub belə, üşüt-mə azarına tutulmusan? Dedi, görürsən, o nahamar adamı, səhərdən bəri fikir vermişəm, gözünü məndən çəkmir. Qor-xu-ram, bir xəta çıxa.

Dedim, düzgün fikirləşmişən. O, xalis dindardır, səni gü-dür. Eşidib ki, sən din əleyhinə mühazirə oxuyacaqsan. Ona gö-rə də , izləyir, kirəvə tapan kimi, səni öldürəcək.

İnandı. Əl-ayağıma düşüb, yalvarmağa başladı. Dedi, indi nə məsləhət görürsən, mən nə etməliyəm?

Dedim, nə edəcəksən, qaçıb gizlənmək, onun gözündən kə--nar yerdə qalmaq lazımdır. Dur gedək, mən səni elə yerdə gizlədim ki, heç fələk də gələ, tapa bilməsin. Durub uşaq kimi düşdü qabağıma. Beş-altı manat da pulunu alıb, saldım zirzəmidə bir qaranlıq yerə, ağzını da qıfılladım.

Düz bir sutqadan sonra, gördüm ki, yox, ağılı kəsmir, po-li-sə, KQB-yə zəng vurub, xəbər verə. Yazığım gəldi, açıb bu-rax-dım çölə, dedim ki, daha arxayın mühazirə oxuya

bi-lər-sən. Çünki dünən həmin adamı özüm-öz əlimlə Bakıya yola sal-dım...

QIŞA HAZIRLIQ DEYƏNDƏ...

İndiki kimi yadımdadır. Kommunal təsərrüfatı şöbəsinin qı-şa hazırlığını rayon partiya komitəsinin bürosunda mü-za-ki-rə edirdilər. Şöbə müdiri arayışı, qərarı oxuyub qur-tar-dıq-dan sonra, komxozun müdiri Vəli Mustafayevə söz verdilər. Və-li kişi tribunaya qalxıb dedi:

– Yoldaşlar, Gülümov çox geniş və əhatəli məruzə yaz-mış-dı. Amma, nə fayda, açqısın da vurdu, özü-öz yazdığını oxu-ya bilmədi. Özü də iki qurzavoy, bir «QAZ-69» - la düz on gün Süsən meşəsində qaldı, özünə bir maşın odun gətirə bil-mədi.Üç ay sırsıra ola, yandırmağa mazutum, odunum, əl fə-nərim, lampam var. Bilmirəm, bu kişi qışa hazırlıq deyəndə nə-yi başa düşür?..

VAY, GÖDƏYİN HALINA...

Alış sanatoriyaya getmişdi. Deyir, qeyd olunma otağında növbəyə dayanmışdım. Gördüm ki, qız adamların paspor-tu-nu bir-bir yoxlayıb deyir:

– Gör bir dənə xalastoy olacaq ki, gedəm ona ərə...

Tez özümü qabağa verib dedim:

– Çto nado tebe, ya çisti qrovna xolostoy.

Altdan yuxarı məni zəndlə süzüb:

– Xalastoysan, amma çox uzunsan, - dedi.

Dedim, neynəməz, uzununu basıb yastılamaq olar, amma vay gödəyin halına!

Elə o söz, bu söz olduq bir-birimizə aşıq!

NİYƏ İTİN UNUN İRİ ÜYÜTMÜSƏN?

İmamqulu deyir, Nüşrəvan kolxozun qoyununu otarırdı. İki gündən bir küsüb işdən gedirdi. Mən də Alıyarı götürüb qız elçiliyinə gedən adamlar kimi, gəlirdik onlara. Səhərdən oturub axşama qədər minnət edirdik. Deyirdi, olmaz, niyə itin unun iri üyütmüsən?

Uşaqları həftəynən üzünü yumurdu. Burnunun fırtılığı üzündə qaysaq əmələ gətirmişdi. Çarəsiz qalıb, onların üzgözündən marça-març öpürdüm ki, bəlkə, yola gələ. Yenə də inadından dönməyib deyirdi:

– İtin unun niyə iri üyütmüsən?

NEYNİM, ÇÖRƏYİM BURDAN ÇIXIR DƏ!..

Müzəffər, deyirdi ki, İmamverdi sovxozda heyvandarlıq üzrə direktor müavini işləyirdi. Mənə göz verib, işiq ver-mir-di. Mən də onunkun ona verirdim. Maşının kabin-ka-sın-da otur-dub, iki buzovu da verirdim qucağına və hərdən latoğa salıb, narahatlıq yaradırdım. Buzovlar da çox əmdiyindən ayağa gedirdi. Hər dəfə bircıtma verəndə düt deyib, üstünü-başını bulayırdı. Bir kəlmə də olsun, dinmirdi və söz-sözə gə-lən-də deyirdi:

– Neynim, əlacım nədir, çörəyim burdan çıxır də...

MƏNƏ İKİ, BİR DƏ YARIM DÜŞÜR... MƏNƏ İKİ, BİR DƏ YARIM DÜŞÜR...

Famil müəllim, Qüdrət müəllim və bir də Məhərrəm müəllim hər üçü ikiillik pedaqoji məktəbdə oxuyurlarmış. Axşam Qüdrət müəllimlə Məhərrəm müəllim kinoya, kon-ser-tə gedir, Famil müəllim isə səhərə qədər oxuyub, im-ta-ha-na hazırlaşır. İmtahan vaxtı müəllim hər üçünə də iki yazıb deyir:

– Gedin, yaxşı-yaxşı hazırlaşın, sonra gələrsiniz.
Famil müəllim əlini yuxarı qaldırıb deyir:

– Müəllim, xahiş edirəm, mənə heç olmasa, iki yarım ya-zar-dın.

Müəllim soruşur: – Niyə?

Deyir, ona görə ki, bunların hər ikisi dünən konsertdə, ki-no-da olub, amma mən özümü öldürüb, səhərə qədər oxu-mu--şam. Ona görə də, ədalət naminə, mənə iki, bir də yarım dü-şür!

BURA HEÇ KİRVƏ YERİDİR?!

Bir dəfə Gilətağ kəndi ilə Şamoğlu kəndi arasında torpaq üstə dava düşür. Əlbəyaxa vuruş başlayır. Bu vaxt Şamoğlulardan biri kirvəsi Azadəlini görüb deyir:

– Ə, Azadəli, mənəm ey, kirvənəm, əl saxla, görüm nə deyirsən?

Azadəli əlini bir qədər də yuxarı qaldırıb deyir:

– Ə, bura heç kirvə yeridir, başını bəri gətir, bir çomaq iliş-dirim, sonrasına baxarıq...

KİMƏ ACIĞIN TUTUB, ONA SÖY DƏ...

Gülməli kişi həmişə acığı tutanda evlərinin üstünə çıxıb, hündürdən deyərdi:

– Sizin hamınızın anaz belə...

Bir gün yenə də belə deyəndə İbrahim kişi çomağını gö-türüb dedi:

– Ə, anan da belə, bacın da, kimə acığın tutub, ona söydə, hamının anasına niyə söyürsən? Sən öləsən, gəlib sənə elə bir çomaq ilişdirərəm ki, qurbağa kimi yerə sərilərsən.

Elə bununla da həmin söz-söhbətə son qoyulur...

MÜZAKİRƏ QALDI BAŞQA VAXTA...

Kələntərov məsul bir vəzifədə işləyirdi. Amma bir kəlmə də olsun ruscan bilmirdi...Nə isə...bir gün səhər-səhər içəri

gi-rəndə görür ki, stolun üstündə iri bir məktub var. Açıb oxuyur. Amma bir şey başa düşmür. Elə bilir ki, «Ağ oyuğa» su çıxarmaq məsələsidir. Odur ki, tez telefonun dəstəyini gö-tü-rüb, katibə zəng vurur və deyir ki, muştuluğumu ver, «Ağ oyuq» məsələsi həll olunub, məktubu da budur əlimdə.

Katib də sevincək halda, ona tapşırır ki, tez ol dur, həmin məktubu gətir bura, əlaqədar təşkilatların rəhbərlərinə də xəbər ver, gəlsinlər mənim yanına.

Bəli, Kələntərov məktubu götürür, tələsik aparır onun ya-nı-na, adamlar da gəlib yığışrlar gözləmə otağına. Katib bir məktuba, bir də Kələntərova baxıb, təəssüf bildirən bir tərz-də başını yırğalayır. Görür ki, məktubda «Ağ oyuq» mə-sə-ləsi yox, ovçular cəmiyyətinin işindən söhbət edir. Üstünü vurmur. Kələntərov pərt olmasın deyə adamlara eyhamla de-yir: – Gedin işinizdə olun, müzakirə qaldı başqa vaxta...

VALIN O BİRİ ÜZÜN QOYDU...

Bir dəfə PİK-in sədri olan otağa girəndə gördüm ki, Gülü-şov mərkəzi komitə ilə danışır və kimisə asıb-kəsir:

– Deynən, ay əclaf, qurumsaq, nə tez yediklərini unuttun, sənin kişiliyin elə bu imiş? Sən öləsən, mənə də Gülüşov de-yər-lər, gəlsəm ora, el içində rüsvay edəcəyəm. Mən uşa-ğam, gündə bir tapmaca satırsan? Nə oldu mənim sana-to-ri-ya put-yov-kalarım, deyirsən bəs, sənə pul verəcəyəm, ay verdim ha, öləsən də, verməyəcəyəm, alçağın biri alçaq!

Gördüm ki, o adam deyir ki, yoldaş Gülüşov danışan elə sən dediyin Nurbala Nurbalayevdir, daha nə sözün var, de...

Dərhal Gülüşov valın o biri üzünü qoydu:

– Bay, yoldaş Əzimoviç sənsən? Əşşi, bəs niyə səsini çıxar-mır-san? Nə var, nə yox, uşaqlar necədir?

Dedi, çox sağ ol, elə indicə uşaqların da, mənim də halımı yaxşı-yaxşı soruşdun.

BİLET MƏNDƏDİR...

Bir gün Hilal kişi qatara bilet alıb oturmuşdu evdə, ağır-ar-xayın çörək yeyirdi. Elə bu dəm qonşulardan biri içəri girib dedi:

– Əyə, hələ burdasan, qatar getdi, sən qaldın?!

O, halını pozmadan cavab verir:

– Ə, get özünü ələ sal, bala, hara gedir qatar, bilet mən-də-dir...

PISA-PISA GEDİB GƏLİN!

Famil müəllimin direktor olduğu məktəbdə iki qız iş-lə-yir-di. İkisi də dünya gözəli. Qarayollu kimi, bunlar nə vaxt-sa, ra-yon mərkəzinə gedər və rayon rəhbərlərinin gö-zü-nə gö-rü-nər-lər. Kaş o günlərə qar yağardı. Elə bununla da müsibətli günlər başlayır. İki gündən bir dəh-düş yabısım mi-nən sürür həmin məktəbə. Başlayırlar gündə yoxlama apar-ma-ğa, nədi-nədi, bu qızları görsünlər. Day direktor əldən-ayaq-dan dü-şür. Çağırır bir gün həmin qızlara deyir ki, yo-lu-nuz yom-rul-sun, əgər işdir, bir də oralara getsəniz, gözə gö-rün-məyin. Rayon mərkəzinə də yalandan xəbər göndərir ki, cid-di nöqsanlara yol verdiklərinə görə, həmin qızları işdən azad etmişəm. Bununla da gediş-gəlişə, yoxlamaya son qo-yu-lur...

GÖRÜN, ƏMƏLİ HARASINDADIR?..

İmamqulu kişi naxçıvana getmişmiş. Baxır ki, bir erməni dığası məscid düzü deyilən yerdə soyunub, özünə qənim ax-ta-rır. Kişi çarıqlı-patavalı girir meydana və hərdən deyir: – A dığa, gəl bəri görüm...

Camaat yerbəyerdən qışqırır ki, İmamqulu kişi özünü göz-lə, dığa əməl edəcək.

İmamqulu kişi dığanın bir başından, bir də ayağından tu-tub, təpəsi üstə çevirir və hündürdən deyir:

– Ay camaat, baxın, görün bunun əməli harasındadır?

SONRA SÖHBƏT EDƏRİK !

Nəsir kişi rayon partiya komitəsinin katibi olanda Mərkəzi Komitənin «Pravda»da dərc olunmuş bir qərarını götürüb, Vənətli kəndinə gəlir və qərarı oxumağa başlayan ki-mi, hərə bir tərəfdən onun başına yığılıb deyir:

– Əşşi, rəhmətliyin oğlu, qərar-mərar nədir ey, sən də özü-nə iş tapmırsan? Hərəmizə bir şıvrım ver, papiros bükək, son-ra söhbət edərik...

Kişi gözünü açmamış baxır ki, qəzətdən əsər-ələmət qal-ma-yıb...

CÜNCÜLÜM HƏSƏN

Həmişə ikinci dünya müharibəsindən söhbət düşəndə İb-ra-him kişi deyirdi:

– Canız haqqı, bir də gördük ki, Amerikanın təyyarələri bu-lud kimi Günün qabağını aldı. Tüstünü buraxıb, içindən bombanı tökdü. Ayazıyandan sonra, baxıb gördü ki, nə, ölənlüb, qalan da qaçıb. Biz də silahları atıb, «urra» deyə on-ların ardınca irəli cumduq. Qonşumuz Cüncülüm Həsən əli yalın at arabası ilə Kırımdan gedib, düz Berlinə çıxdı...

ƏLLƏRİNİZİ YUXARI QALDIRIN!

Söhbət zamanı dedim, İbrahim kişi, bu gün kəndə gələndə ermənilər donuz ovlayırdılar, az qaldı ki, güllə məni öldürə. Dedi, sən cəhənnəmə, o günü biz Çürüklüdə odun yığırdıq. Bir də gördük ki, beşatılanlar qulağımızın dibindən vıyhavıy keçir. Uşaqlara dedim, əyə, yatın cəngəlliyə, köpək uşaqları bizi qıracaqlar. Bir az aşağı əyiləndən sonra, ağıma gəldi ki, belə də görsələr, elə biləcəklər, dovşanıq, dərhal nişan alıb, bizi vuracaqlar. Odur ki, qışqırıb dedim:

– Əyə, qalxın ayağa, əllərinizi qaldırım yuxarı...

BUNLARIN HAMISI PULDUR, EY...

Bir gün sözü bir yerə qoyub getdik Namaz Kərimovun idarəsinə. Dedik, bəlkə bizə bir qonaqlıq verə. Gördük yox, Kərimov heç bizə məhəl qoymur, ağ kağızlara bir-bir möhür vurub, yığır üst-üstə. Səbrim tükəndi. Qalxıb ayağa dedim, ə, nə olub belə. Kərimov möhrünü bizə göstərirsən?

Rəhmətlik üst-üstə yığılmış lay-lay kağızları bizə göstərib dedi:

– Nə var e, vallah sizə, bir-iki cümlə söz yazıb, deyirsiniz, biz də işləyirik, bunların hamısı puldur, ey!..

BAYRAM ZƏNGİLƏNİ

Vəli kişi söhbət edirdi ki, bir dəfə Nadir Əfəndiyevi ça-ğır-ı-ıb dedim ki, xəbərin var xəbərdən. Bayrama ad veriblər. Bi-zə yazıblar ki, onun məqaləsini qəzetdə verərkən ləqəbini də yazın: Bayram Zəngilani! Gözünə döndüyüm Nadir dərhal qaçıb, Bayrama deyər ki, bəs muştuluğumu ver, sənə ləqəb veriblər. Soruşar ki, kim deyir? Deyər ki, redaktor Vəli Mus-ta-fayev.

Oturub idarədə, növbəti nömrəni hazırlayırdıq. Gördüm ki, kolidorda süpürləşmə var. Bayram deyir, əvvəlcə, mən gi-rə-cəyəm. Nadir də deyir mən. Nə isə... Bayram güc gəlib, keç-di içəri və həyəcanlı bir halda soruşdu:

– Mustafayev heylə, deyirlər, mənə ad veriblər?

Dedim, onu səndən başqa deyən qələt eləyir yeddi arxa dö-nəni ilə.

Elə bunu dediyimi gördüm. Bayram qırğı kimi şığıyıb Na-di-ri qoydu dizinin altına. Nə yemisən turşulu şorba. Öl-dü-rüb ölümünü qoydu...

PENDİR ƏHVALATI

Cəncəlov söhbət edirdi ki, bufetə gələn pendiri, yağı mən bö-lürdüm. Bir dəfə təzə gələn pendirdən nümunə üçün iki kilo alıb apardım evə. Üç gün nə qədər çalışdıqsa da, ondan bir tikə qoparıb yeyə bilmədik. Nənəm götürüb, çölə atarkən gedib düşər Rəhim müəllimgilin eşşəyinin başına və eşşək həmin dəqiqədə ölür. Nə isə...çağırıb ələ salmaq üçün şöbə mü-diri Kəmtərova dedim ki, ayə, səsə salma, bufetə ələ pen-dir gəlib. Elə bu başdan sənə on beş kilo yazıram. Heç kim bilməsin, ha, özün bilirsən ki, sənin xatirini çox is-tə-yi-rəm. Tez ol, qaç evə, qab gətir. Gözünə döndüyüm Kəmtərov da dərhal zəng vurur evə – arvadına. Deyər ki, tez ol beş-altı kulok götür gəl bufetə; yaxşı pendir gəlib. Qərəz, nə başınızı ağrıdım, bu minvalla da on beş kilo quru pendiri sıırdım ona. Amma nə fayda, kələk baş tutmadı. Çünki yarım saat-dan sonra tamına baxıb, hamısını çırpdılar başıma...

SİMİSAR ÇIXDILAR...

Sahə müvəkkilimizin qəribə bir xasiyyəti var idi. Həm dö-yü-lənə deyərdi, sənin maddən ağırdı, həm də döyən. Sonra da aldığı alıb, barışdırdı və gəlib deyərdi:

– Nəçənnik, simisar çıxdılar.

Bir gün rayon partiya komitəsinin katibi onu büroda möh-kəm danlayıb dedi:

– Rəhmətliyin oğlu, sən də hara gedirsən, hamını simisar çı-xarırsan?

Belə olan halda da tez özünü ələ alıb deyirdi:

– Bizim partiyanın şüarı belədir də, yoldaş katib, sülh ol-sun, əmin-amanlıq olsun, hamı dinclik və firavanlıq şə-rai-tin-də yaşasın...

BELƏ DƏ İŞLƏR OLURMUŞ...
BELƏ DƏ İŞLƏR OLURMUŞ...

Cəncəlov söhbət edirdi ki, əsgərliyə getmişdim. Stroya vurub dedilər: – Nə bacarırsan? Dedim, yaxşı saksafon çalı-ram. Dərhal məni yazdılar orkestrə. Yanaşib, bir nəfərdən so-ruşdum ki, bunu necə çalırlar? Göstərdi ki, ağızı söykəyib, bu lüləyə bərk üfləyərsən. Mən də elə etdim. Gecə yarıda ağ-zı-mı söykəyib həmin lüləyə üflədim. Nənəsi ölmüş bərk mələdi. Trivoqa verildi. Bütün rota qalxdı ayağa. Bildilər ki, mənəm. Gəlib soruşdular ki, sən nə etmək istəyirsən? Dedim ki, səhərki konsertə hazırlaşıram.

Bənd olmadılar. Səhər konsert başlayanda gördüm ki, yol-daşlarım not vərəqlərini bir-bir aşırırlar. Mən not-mot bilmədiyimdən vərəqləri iki-iki, üç-üç aşırırdım. Birdən nə-zə-rim drijora sataşdı. Baxdım ki, əlləri ilə, elə bil, məni ça-ğırır. Durub getdim yanına. Dedi, səni kim çağırır bura? De-dim, bəs sən əllərinlə məni çağırırdın? Təpəmə bir qapaz ilişdirdi və əmr elədi ki, tez get, otur yerində...Nə isə, belə-be-lə ikiillik əsgərliyimi bir təhər vurdum başa...

ÖZÜN BİL!

Vəli kişi deyirdi ki, getmişdim sanatoriyaya. Vanna qəbul edirdim. Göz-gözə vurub, on beş dəqiqə əvəzinə, yarım saat, bəzən ondan da çox vannada qalırdım. Düz on gün belə et-dim. Sonra həkimə yaxınlaşıb dedim ki, mən belə bir iş gör-mü-şəm, ağıln nə kəsir, xeyirdir, ya ziyan? Həkim təəssüf bil-di-rən bir tərzdə başını yırgalayıb dedi:

– Əmi, neynirsən, elə, özün bilərsən, amma alimlər ya-zıb-lar ki, on beş dəqiqədən çox vannada qalmaq qəsdən ürəyi «naqruskaya» salmaq deməkdir.

KEF MƏNİMDİR, DANIŞMIRAM...

Nəsib kişi ilə Yusif ucqar dağ kəndində işləyirdilər. Biri kitabxanaçı, biri də kənd sovetinin katibi idi. Evə, işə həmişə bir gedib, bir gələrdilər. Nəsib az danışan, Yusif isə çox

da-nı-şan idi. Odur ki, hər gün ata minib işə, evə gedəndə Nəsim kişi yolu yarı bölüb deyirdi: – Yusif, on beş kilometrini on ki-lo-metrini mən danışacağam, qalan hissəsini də sən. Durub yo-la düşəndə isə o, heç danışmırdı. Yusif buna etiraz edib deyirdi:

– Yaxşı, bu yoldaşlıq olmadı, ha, özün bölgü bölürsən, özün də cığallıq edib danışmırsan?!

Nəsim kişi isə cavabında deyirdi: – Kef mənimdi, da-nış-mı-ram, sənin növbən gələndə danışarsan...

SUSMAĞI ÜSTÜN TUTDUM...

Bir dəfə yolüstü Seyidalı müəllimlə qonaq getdik. İnsa-fən, yaxşı bir stol təşkil etdi. Balıq dolu hovuzun yanında, gül-çiçəyin içində geniş bir məclis düzəltdi. Nə desən, var idi. Elə yeməyin şirin yerində qolu sınımış bir ermənini ora gə-tir-di-lər, Seyidalı müəllim üzünü bizə tutub dedi:

– Tez olun, eşşək gəldi, atın arpasını alıb yeyəcək...

Yoldaşlarım altdan-altdan bir-birinə baxıb qımışdılar. La-kin üzə vurmədilər.

Ertəsi gün idarədə oturmuşdum, gördüm Seyidalı müəllim gəlib çıxdı ora və azacıq hal-əhvaldan sonra dedi:

– Qağa, dünənki qonaqlıq necə oldu, ürəyinə yatdımı?

Dedim, çox sağ ol, yaxşı düzəltdim, amma bir şeyi düz et-mədin. Dedim, eşşək gəldi, atın arpasını yeyəcək. Bizi təh-qir etdin.

Əlini-əlinə vurub xeyli güldü və handan-hana özünü ələ alıb dedi:

– Mən də deyirəm, görəsən, nə olub, burada nə var ki, mən sizi eşşəyə yox, ata oxşatdım, özün bilirsən ki, at eşşəyin ya-nında layiqli bir məxluqdur.

Baxdım ki, daha başqa söz deməyə ehtiyac yoxdur...Ona görə də, susmağı üstün tutub dedim:

– İncimə ey, heylə zarafat edirdim!..

O, DALINA BAXA-BAXA QAÇDI...

Mehdiqulu kişi mehmanxanada çayçı-kababçı işləyirdi. Deyirdi ki, maarif nazirliyindən rayona bir qonaq gəlmişdi. Gündə onun-bunun hesabına yeyib-içib, salxım söyüdün al-tın-da dəmlənirdi. Bir gün ağına nə gəldisə, mənim üstümə qışqırıb dedi:

– Yaxşı xidmət etmirsən, deyəsən, səndən yazacağam...

Dedim, narahat olma, mən səndən qabaq yazmışam. Yaz-mı-şam ki, bu nümayəndə kimdir, nəçidir, onu bilmirəm, ancaq onu bilirəm ki, gələndən bu qapıda əyləşib, müf-təl-lə-zim yeyib-içir, hələ bir kəndə, məktəbə baş çəkməyib, hələ üs-təlik sərxoş vəziyyətdə şəklini çəkib, mərkəzi komitəyə gön--dərmişəm. Sağ-lıq olsun, baxarıq işinə. Görək kim-kimi məş-hər ayağına çəkəcək.

Kişi yumağa dönüb ayağıma yıxıldı. İlan dili çıxarıb dedi:

– Ölmüşəm, məni götür, bir qələtdir, eləmişəm yeddiarxa dönəniminən, keç günahımdan...

Xeyli pulunu alıb, dedim get, nənən namaz üstə imiş, yox-sa... O, dalına baxa-baxa qaçdı düz Bakıya...

BU DA BİR ZARAFATDIR...

Hər dəfə Vəli Mustafayevi dəmiryol vağzalında görəndə deyirdim:

– Burada nə üçün dayanmısan?

Cavab verirdi:

– Rayon partiya komitəsində növbətçiyəm.

* * *

Növbətçi dedim, bir əhvalat yadıma düşdü. Rayon partiya komitəsinin şöbə müdiri Əşrəf Şükürov deyirdi, bir gün gə-lib gördüm ki, Vəli dayı mənim kabinetimdə, divanın üs-tün-də, xorhaxor yatır. Əlimlə onu tərpedib: – Vəli dayı, əşi dur e, saat on ikidir, - dedim.

Dedi:

– Ə, dəda canı, qoy yatım, indi-indi huşa gedirəm!

SƏRRAST CAVAB

Bir dəfə Şəmil gəlib görür ki, Vəli kişi dayanıb rayon par-ti-ya komitəsinin qabağında. Salamsız-kələmsız kişiye təhər-töh-mət edib deyir:

– Rəhmətliyin oğlu, o qol-qılçana yazığın gəlmir, fikir ver-mi-şəm, düz üç saatdır ki, boş-bekar dayanmısan burada?

Vəli kişi halını pozmadan deyir:

– Ə, deyirdilər, sənin heç ağlın çatmır. Akazvayıtsa belə şey-ləri başın gətirirmiş!

BEKAR GƏZMƏK ONDAN YAXŞIDIR...

Vəli kişi ikinci qrup əlil idi. Özü də uzun müddət idarə müdiri olmuş, müxtəlif yerlərdə məsul vəzifələrdə işləmişdir. Nəhayət, axırncı iş yeri ixtisar olunduğuna görə, bekar qal-mış-dı. Odur ki, hər gün rayon partiya komitəsinə ayaq dö-yür-dü. Katib isə dəlil-dələlət edib deyirdi:

– Ay kişi, gəl, daşı ətəyindən tök, mən nə deyirəm, onu eşit, get raypodakı mülki müdafiəni müvəqqəti olaraq götür, boş-bekar qalma, balamın canı haqqı, yaxın vaxtlarda sənə tutarlı bir iş verəcəyəm.

Vəli kişi gedib öyrənir ki, həmin yer dekret yeridir. Onun da iki ayı gedib, qalıb iki ayı. Birbaş katibin yanına gəlib de-yir:

– Yoldaş katib, gedib öyrəndim, dekretdə olan qadının aya-ğında düz yeddi min əleyhiqaz var. O, iki aydır ki, işi təh-vil verir, hələ də qurtarmayıb. İki ayda gərək mən yazıq onu təhvil götürüm, arvad qayıdandan sonra da, iki aya ona təhvil verirəm. Elə bunlardansa, bekar gəzmək daha sər-fə-li-dir...

İNDİ BİLDİM Kİ...

Məktəb direktorlarından biri konfransda maarif şöbə-si-nin müdirini o ki var, tənqid edir. Sözü-nün də canı o olur ki, il-boyu bir dəfə də olsun, məktəbə gəlməyib, onların işi ilə ma--raqqlanmayıb. Bunları bir-bir qeyd dəftərinə yazan şöbə mü--diri konfransdan beş gün sonra, bir maşın adamı aparıb tökür həmin məktəbə. Deyir ki, gəlmişik təlim-tərbiyə işlə-ri-nin vəziyyətini yoxlamağa. Direktor əl-ayağa düşür, qonaq-la-rı, əvvəlcə, çay-çörəyə dəvət edir. Onlar iki erkəyi, üç toyu-ğu, iki hindüşqanı və on arağı həzm rabədən keçirdikdən son--ra deyirlər, belə bir vəziyyətdə yoxlama aparmaq olmaz. Gedək, sabah gəlib işə başlayarıq. Sabahı da belə, o biri gü-nü də...Axırda, məktəbin direktoru şöbə müdirinin əl-aya-ğına düşüb deyir:

– Bir qələtdir, eləmişəm ata-babamınan, bir də sənin adını çəkmərəm. İndi bildim ki, məktəbə gəlmək necə olurmuş...

BUNLARIN HAMISI USTA İMİŞ!..

Səkkiz ədəd milimiz var idi. Onu qabıqlayıb, təzə tik-di-yi-miz evin üstünə döşəməliydik. Usta Yaşarı gətirdik. Qiy-mə-ti--ni çox baha dediyinə görə, qardaşım hirsələndi və kərkinə gö-türüb, milin birini qabıqladı. Sonra da üzünü Yaşara tu-tub dedi:

– A bunun içi-daşı belə olsun, nə var, ə, burda, qanı qiy-mə-tin qoyursan üstünə?

Elə bunu gördüm.Yaşar həcət-hücətini yığışdırıb, qar-da-şı-na dedi:

– Gəl bəri, ə, bunların hamısı usta imiş!..

«DIZZ...»

Məktəbdə uşaqlar «dizz» oyunu oynayırmişlər. Yaşar da qapının arxasında dayanıb gözləyirmiş ki, uşaqlardan han-sı-sa indi içəri girəcək, o da onun qulağının dibinə tutarlı bir sil-lə ilişdirib deyəcək:

– Dızz...

Sən demə, həmin vaxt Güllü müəlimə qoltuğunda sinif jur-nalı dərəcə girirmiş. Gözünə döndüyüm Yaşar qulağının di-bindən, nə təhər ilişdirirsə, Güllü müəllimə bu il ölmüsən, bil-dirdən. Tirtap yerə sərilir. Yaşar tez pəncərədən sıçrayıb, qa-çır evlərinə. Deyilənə görə, düz bir ay məktəbə gələ bil-mə-yir. Nəhayət, Qüdrət müəllim çağırır deyir:

– Üzün qara olsun, Yaşar, day, bəsdir, evdə qalmağın, gəl dərəcə...

CAMAATIN QULAĞI DARI DƏLİRMİŞ...

Həsi ilə Hüsünün qulağı ağır eşidirdi. Ona görə də, onlar bir-biri ilə çox hündürdən danışdılar. Günlərin bir günü Həsi kişi dükanə çay, qənd, düyü, yağ gətirəndə Hüsü kişi görür və dərhal onun yanına qaçır, xəlvətcə deyir:

– Ə, Həsi, nə gətirmisən, dədə görü, mənə də ver...

Həsi onun sözünü sındırmayır, deyir ki, verəcəyəm, amma gərək heç kim bilməsin. Həmin söhbətdən on dəqiqə keç-mə-miş, adamlar tökülüb gəlirlər bura və tələb edirlər ki, bizə də gətirdiyin şeylərdən verməlisən. Həsi ilə Hüsü pərt halda, bir-birinin üzünə baxıb deyirlər:

– Ə, bu camaatın qulağı darı dəlidir, ey, nədən bildilər ki, biz burada nə danışırıq...

SƏN DƏ DANASAN DA!

Fəttah bizim aynabəndi düzəldirdi. Gündə üç oynə so-yutma, qızartma, toyuq, quzu əti, cücəli pulov verirdik. Bir oynə lobyə bişirib qoyduq süfrəyə. Üzünü yana çevirib dedi:

– Bu nədi, ə, biz lobyanı danaya veririk...

Mən də zarafata salıb dedim:

– Elə sən də danasan da!

O BAŞ MƏNİMDİRSƏ

Keçəl Həsən dəlləkxanada saçını düzəltdirirmiş. Baxır ki, iki saat keçib, hələ də İzzət qayçını şıqqıldadır. Axırı bezib deyir:

– Ə, o baş mənimdirsə, tükü yoxdur, bilmirəm, nə var orda, iki saatdır, sən şıqqıldadırsan?

ARVADI MURDARLADI..

Kəndimizdə bir arvad rəhmətə getmişdi. Gedib molla gə-tir-dilər. O, dilinin altında mızıldana-mızıldana iki-üç dəfə me--yitin üstündən o tərəf bu tərəfə keçdi. İbrahim kişi ölünün yaxın adamlarını yanına çağırıb dedi:

– Ə, qoy rədd olsun ənə, e, bu nədir, gətirmisiniz, arvadı gül kimi dəfn edəcəydik, iki-üç dəfə üstündən o yana-bu ya-na keçib murdarladı...

AY VERDİM, HA!

Vəli Mustafayevi vergi müfəttişliyinin işçilərindən biri çox incidir. Bir müddətdən sonra, o, bərk xəstələnir. Məsləhət bi-lir-lər ki, hökmən sanatoriya müalicəsinə getməlidir. Vəli ki-şi-ni də isnad verib deyirlər ki, nə qədər istəsən, onda putyovka var.

Bəli, həmin adam yığıla-yığıla birtəhər Vəli kişinin yanına gəlir və yalvarır ki, amanın bir günüdür, ölür, hökmən ona put-yovka köməkliyi eləsin.

Vəli kişi ağzını açır, nə açır. Deyir, ə, hələ sən ölməmişən, deyirsən, putyovka verim, gedib yaxşı olasan? Ay verdim, ha! Sən yox, bütün qohumların da ölə, putyovka ver-mə-rəm...

ELƏ O GEDƏN OLDU...

Mehdiqulu kişi söhbət edirdi; kirvəmin oğlundan anonim yazmışdılar ki, ordudan yayınıb, əsgər getməyib. Bir gün gör--düm ki, hərbi komissarlıqdan gəliblər, həmin materialı yoxlamağa. Apardım nümayəndəni Alıbəyliyə. Həkəri

ça-yı-nın balığından qızardıb tökdüm qabağına. Oku var, döşədi. Duranda bir araq və beş-altı da balıq qızartmısın material olan papkanın içinə salıb, dedim, dur gedək Akarıya, sonra gəlib ardını davam etdirərik. Dəm idi. Bir az gedəndən sonra, çəmənlikdə uzanıb dedi:

– Bir az dincəlib, sonra gedərik. Mənə də elə bu lazım idi. Dərhal balıq qızartması ilə material olan qovluğuşu başının altına itələyib dedim:

– Nolar, qaçaqaçlıq deyil ki, bu gün olmaz, sabah yox-la-ya-rıq... Duranda gördü, nə, balığın yağı nə təhər ərizə və şi-kayətə, izahatlarla hopubsa, heç nöqtə və vergülü də seçmək ol-mur. Kişi rüsvay olduğunu anlayıb, tez aradan çıxdı...

MODA

Bir evə gəlin gətirirlər. O, çox cılın-cılpaq geyinir, ot-ru-şun-duruşun bilmir. Qaynatası bundan narahat olur və ar-va-dı-nı yanına çağırıb deyir ki, get, onu başa sal, deynən ayıb-dır, el-oba baxır axı, bizi rüsvay etməsin, əyninə-başına abırlı paltar geysin. Arvad gedib belə deyəndə gəlin ağzını büzüb deyir:

– Sizə nə, bu modadır də...

Kişi bunu bilib, həmin dəqiqə bütün paltarlarını soyunub çı-xır həyətə və əlinə balta alıb başlayır lümbülümlüt qa-pı-da-kı kötüyü yarmağa. Gəlib-gedənlərin hamısı onu danlayıb de-yirlər:

– Ə, ayıbdır, əyninə paltar gey, bu nə oyundur, sən çı-xa-rır-san?

– Deyir, narahat olmayın, bu da təzə modadır.

Onun bu hərəkətləri gəlinə də təsir edir. O da qaynatasına dəlil-dəlalat edib deyir:

– Ayıbdır, əyninə paltar gey.

– Bala, sən demirdin, modadır, bu da mənim modamdır da.

Gəlin onun nə demək istədiyini duyub, dərhal əvvəlki mo-da-sını tərgidir. Kişi də əyninə paltar geyib, deyir:

– Ay arvad, gördünmükü modanı necə tərgitmək olar?..

KÜLÜNƏ ÇATDINIZ...

Bir dəfə kolxozun yem tayaları od tutub yanırdı. Rayon mərkəzinə xəbər verdilər. Yanğınsöndürənlər gəlib çatana ki-mi, bütün tayalar yanıb kül oldu. İmamqulu əlini onların kürəyinə vurub dedi:

– Malım qurban sizə, yenə heç olmasa, gəlib külünə çat-dı-nız...

ÇƏK GƏLSİN...

İki yoldaş bir-biri ilə söhbət edirmiş. Biri hər kəlmənin sonunda əlini irəli uzadıb deyirmiş:

– Mən ölüm, bir çək gəlsin...

Axırda, o biri cana doyub deyir:

– Əmioğlu, mən yatıram, əlimi də uzalı qoyuram. Sən mə-nim canım, nə vaxt keyfin istəsə, çək gəlsin!..

«MİR VOVA»

Kəndimizdə Mir Həmzə adlı bir kişi yaşayırdı. Qonşumuz Əlimərdan həmişə onu «Mir Vova» deyə çağırırdı. Bir gün ona yanaşdı, səbəbini öyrənmək istədim. Dedi, yəqin eşitmiş olarsan. Bir qarğa çaxırdan içib, qonur xaçın üstünə və xaçı bulayır. Keşiş tutub başına döyə-döyə deyir:

– Ay qarğa, əgər seyidsənsə, niyə çaxır içirsən, yox, əgər ermənisdənsə niyə xaçı murdarlayırsan?

İndi də Mir Həmzə, əgər seyiddirsə, nə üçün erməninin qaraçısını alıb, yox, əgər ermənirdirsə, nə üçün adının yanına «Mir» sözünü də əlavə edib. Deməli, bu qarışıqdır. Ona görə də, ona Mir Həmzə yox, «Mir Vova» demək lazımdır.

EŞŞƏYİN BELİN BOŞ GÖRDÜK...

Bir dəfə Gülzar xalagilin uşaqlarından biri uzunqulağı götürüb meşəyə, oduna gedir. Meşəbəyi də onun dəhrəsin alıb, boş yola salır. Bir müddət sonra, həmin adam atını sü-rüb, düz Gülzar arvadgilin qapısına gedir və atdan düş-mə-miş deyir:

– Gülzar bacı, xoş gördük.

Gülzar arvad da tez onu qabaqlayıb deyir:

– Məmiş qardaş, eşşəyin belin boş gördük...

DƏDƏ, FİKİR ELƏMƏ...

Həsən kişinin nahamar bir qızı var idi. Həmişə acığı tu-tan-da deyirdi:

– Ağız, bala, mən bir şeyin fikrini edirəm ey, deyirəm, gö-rə-sən, səni necə yıxacaqlar?

Deyirdi, dədə, onun fikrini eləmə, özüm yıxılacağam!

CANIN YANIR, PENCƏYİNİ DƏ VER!..

Famil müəllimlə Əli müəllim tələdiklərindən qatara bilet ala bilmirlər. Vaqon bələdçisi gəlir ki, tez olun, yol pulunu ve-rin. Famil müəllim çıxarıb, biletin yarısı qədər ona pul ve-rir və deyir:

– Əmioğlu, cinayətdə şərikik. Sən bizi qanunsuz apa-rır-san, biz də qanunsuz olaraq biletsiz gedirik. Ona görə də, bi-let haqqı yarıbayarı olmalıdır.

Çox çək-çevirdən sonra, Əli müəllim Famil müəllimə də-lil-dəlalat edib deyir:

– Ə, kişini incitmə, çıxart pulunu ver.

Famil müəllim etiraz edib:

– Heylə canın yanırsa, çıxart pencəyini də ver ona...

Ə, LENİNİN PULUNA DEYİRSƏN, ÖLÜB?

1961-ci ildə pul dəyişən vaxt Oruc kişi dərhal köhnə pulu götürüb, gedir qonşuluqda olan erməni kəndinə və bir inək alıb gətirir evə.

Bir gün sonra erməni gəlib görür, inək yoxdu. Arvaddan soruşur:

– Ağız, inək hamı?

Arvad deyir:

– Oruc kirvə apardı, özü də bu qədər pul verdi...

Arvadının allandığını görüb, erməni Oruc kişigilə gəlir.

– Ara, Oruc kirvə, elə ayıb dəyil, sən bizim arvadı aldadıb, ölü pula inəkimizi gətirmisən?

Oruc kişi erməninin yaxasından yapışb deyir:

– Ərə, köpək oğlu, sən Leninin puluna deyirsən ölüb? Sən öləsən, səni bu saat aparacağam KQB-yə.

Oruc kişi nə təhər kipnoz edirsə, erməni düşür əl-ayağa və yalvarıb deyir:

– Ara, Oruc kirvə, elə bir qələtdi, eləmişəm ata-babamla istəmirəm, inəyi də, pulu da verirəm sənə, elə məni burax gedim evimə...

TAXDIM, ATDIM...

Həmişə ikinci dünya müharibəsindən söz düşəndə Mirzə öz qardaşından danışardı:

– Qağam deyirdi, qanlı döyüş gedirdi. Yoldaşlarımın ha-mı-sı qırılmışdı, tək qalmışdım. Həm də mühasirəyə düş-müş-düm. Odur ki, keçdim xiştikaboya. Taxdım, atdım, tax-dım, at-dım. Ölən öldü, qalan da təslim oldu. Zəng vurdum Sta-li-nə. Dedim, tutduqlarımı öldürüm, yoxsa diridiri gə-ti-rim. De--di, diri gətir-mək lazımdır. Elə bu vaxt gördüm ki, Vo-ro-şi-lovun vertalyotu qondu başımın üstünə. Məni apar-dı-lar Sta-li-nin yanına. Boy-nu-mu qucaqlayıb üzümdən öpdü və əlini kürəyimə vurub, dedi:

– Get, halal olsun sənə Azərbaycanın çörəyi.

Sonra da tapşırırdı ki, aparın, bunu ötürün orden anbarına, qo-yun, nə qədər götürür, götürsün. Qağam da, canı sağ ol-muş xəsislik edib, çox yox, beş orden götürüb...

«GÖY AYI»

Bir dəfə rayon partiya komitəsinin birinci katibi görür ki, Mə-hiş kişi dostunun elli arı yeşiyini meşənin ətəyində qoyub, ona gözetçilik edir. Dəlil-dələlət edib deyir:

– Əşşi, ağsaqqal adamsan, nəyə lazımdır bu ağır yükün al-tı-na girmək. Ayı gəlib yeyər, sonra başın ağrı çəkər.

Kişi kənarında dayanan sahə müvəkkilinə işarə edib deyir:

– Yoldaş katib, bu «göy ayı»dan qoruya bilsəm, o biri ayıdan qorxum yoxdur!

«DEMOQOQIYA» AZARI

Rayonun bəzi məktəblərində «demoqoqiya» azarı o həd-də çatmışdı, müəllimlər biri-birinin üzdəniraq tualetə get-mə-yi-ni də hesaba alırdılar və söz-sözə gələndə deyirdilər:

– Fılan müəllim qırx beş dəqiqəlik dərsin on dəqiqəsini pa-piros çəkməkdə, on beş dəqiqəsini də tualetdə keçirir...

ÇIXIB QAÇIRDI...

Bir dəfə yaxın qohumlardan biri xəstələnmişdi. Vəli Mus-ta-fayevlə onu yoluxmağa getdik. Elə içəri girən kimi, arvadı baş-ladı üz-gözünü dartışdırmağa:

– Vəli qardaş, - dedi, - Bilirsən, nə var, dədəmin goru haq-qı, birdən kişinin istiliyi qalxırdı qırx birə, tutub saxlaya bil-mir-dim, qaçıb vururdu aralığa.

Vəli kişi toxdaqlıq vermək, «can-can» deyib onu əziz-lə-mək əvəzinə, arvadı masqaraya qoyub dedi:

– Düz deyir, ə, canız haqqı, sırağagün də milisiyənin qar-şı-sında qaçanda mən tutub saxladım...

MEŞƏNİN ƏL-ƏTƏYİNDƏ

Hətəm kişi öləndə oğluna vəsiyyəət edir ki, məni Süsən me-şə-sinin başındakı dağda basdırarsınız.

Həmin gün dizə qədər qar yağır. Baxırlar ki, belə bir ha-va-da ora gedib çıxmaq olmaz. Adamlar qalırlar məəttəl, bil-mir-lər ki, nə eləsinlər. Elə bu vaxt rəhmətlik Həzi kişi gəlib çı-xır ora və üzünü yas yerinə gələnlərə tutub deyir:

– Ə, onun oğlunu tapın, gətirin bura, əməlli-başlı desin, gö-rək rəhmətlik nə demişdi ona, bəlkə, elə mümkünsə me-şə-nin əl-ətəyində basdıraq?!

ÇAX ONUN BAŞINA, GƏBƏRSİN!

Bir dəfə Məhiş kişinin oğluna bərk acığı tutur. Odur ki, tufəngi götürüb düşür onun dalına. Nə qədər qovursa da, ya-xın düşə bilmir. Elə bu vaxt Gülüş çıxır qabağına. Kişi töy-şüyə-töyşüyə tufəngi ona uzadıb deyir:

– Əyə, Gülüş, o nankoru tuta bilmədim, dəda goru, al bu tufəngi, çax onun başına, gəbərsin!..

EVLƏNMƏK ASANDIR...

Bir gün Mədət kişi Hacıqulunu sorğu-suala tutub deyir:

– Hacıqulu, dəda goru, düzün de görüm, neçə günə ev-lən-mək, neçə günə ev tikmək olar?

Hacıqulu kişi onun nə demək istədiyini başa düşüb deyir:

– İki günə evlənmək, üç günə də ev tikmək olar.

Mədət kişi sevincək halda irəli yeriyib deyir:

– Atan rəhmətlik, mən deyirəm, evlənmək ev tikməkdən asandır, deyirlər yox, düz demirsən...

ƏLİN QURUSUN, KİŞİ!..

Baxış kişi eşidəndə ki, qonşusu Əlimərdanı güllə ilə vurublar, sevincək həyəətə çıxıb soruşur:

– Əyə, bilmirsiniz, sağdır, ya ölüb?

Deyirlər ki, az qala, öləcəkmiş, yaxşı ki, güllə ürəyindən yan keçib.

Kişi kor-peşiman içəri gərib deyir:

– Əlin qurusun, kişi, bunu bir barmaq aşağıdan göz-lə-yir-din də...

XARABA QALDI, AMMA...

Rayonumuzda mötəbər şəxslərdən biri qırmızı daşdan iki-mərtəbəli, səkkiz otaqlı, üç eyvanlı gözəl və yaraşqlı bir ev tikdirirdi. Hər dəfə Oruc kişi bunu görəndə deyirdi:

– Tik, a köpək oğlu, serano gec-tez onun içində Orucun balaları yaşayacaqlar.

Dediyi kimi də oldu, həmin ev xaraba qaldı, amma Orucun balalarına yox, ermənilərə qismət oldu...

DEYƏSƏN, O TEZ GEDİR...

Bir dəfə Bakıda tramvayda oturmuşdum. Gördüm ki, ya-xın qonşularımızdan biri qabaqdakı tramvaydan düşüb min-di arxadan gələn vaqona; Him edib, dedim ki, nə üçün qa-baq-dakını qoyub, arxadakına minirsən? Nə cavab versə yax-şısıdır:

– Görmüsən, düz üç saatdır ki, mıxlanıb yerə, tərpenmir. Baxıram ki, onun ardınca gələn çox sürətlə gedir...

QƏDİM DÜNYA TARIXİNDƏN

Əmioğlumu pulsuz-parasız düzəltmişdim dövlət hesabına Naxçıvan radiotexniklik məktəbinə. Tezdən qatarla yola sa-lıb, evə qayıtdım. Axşam soyunub yerə girmək istəyirdim ki, gör-düm, qapıdan girdi içəri.

Soruşdum:

– Ə, nə oldu, qəbul etmədilər?

Dedi, yetirən kimi sorğu-sualsız qəbul etdilər, hələ üstəlik həmin gün də dərs keçdilər. Amma xoşum gəlmədi.

Dedim, nə üçün?

Dedi:

– Əşşi, qoy ənə, mən də dedim, görəsən, nə məktəbidir. Qə-dim dünya tarixindən dərs keçirlər?..

URRA, YAŞASIN ƏVƏZ!

Rayon mərkəzində işləyirdim və hər həftənin axırını gü-nü payı-piyada otuz kilometrlikdə yerləşən kəndimizə, ba-cı-qardaşımı görməyə gedirdim. Elə qapıya çatan kimi, İb-ra-him kişi məni görüb, evlərimiz qarşı-qarşıya idi/ deyirdi:

– Ə, Aliyar, o gələn Əvəzdir? Yaşasın Əvəz, ur-ur, urra!..

Sonra gəlirdi bizə. O qədər şirin söhbət edirdi ki, bir də ba-xırdım ki, gecə saat üçdür, bacım, qardaşım hamısı yatıb, qal-mışiq ikimiz. Elə hey danışdı. Arada bir deyirdi:

– Gör saat neçədir?

Üç olanda deyirdim, dörddür, dörd olanda deyirdim, beş-dir.

Əlini-əlinə vurub deyirdi:

– Pay atonnan, ə, hələ erdir ki, bu vaxtlar mən camış ötü-rü-rəm!

SƏNİ ARZULAYIRDI...

Qonşu Mehbalı düz üç ildi ki, rəhmətə getmişdi. Amma Mehralı hər dəfə onun qohumlarını görəndə soruşurdu:

– Səni allah, de görüm, Mehbalı qağam necədir?

Bir gün yenə elə söhbət olanda Əli kişi onu tutub dedi:

– Əyə, Şühralı, sırağıgün mən Mehbalını gördüm, səni, ya-man arzulayırdı...

BİR SIFARIŞ BƏS İDİ...

Mehdiqulu kişiyyə deyəndə ki, gəlmişəm, şəklimi çək. De-yir-di ki, ə, dədəm qurban, niyə zəhmət çəkib gəlmişən, si-fa-riş edərdin, çəkib göndərərdim də...

ÇIQQIYARDIM...

Alverdi kişi Qafandan gələndə (indi gəlməsən) minir bir erməni maşınına. Sürücü başını kabinkadan çıxarıb deyir:

– Kim bir üçlük verməsə, salacağam yerə.

Alverdi kişi tez sıçrayıb düşür yerə. Soruşurlar ki, kişi nə üçün düşdün yerə, pulun yoxdur?

Deyir:

– Puluma nə gəlib, çoxdur, ancaq hamısı onluqdur.

Deyirlər, nə fərqi var, onluğu xırdalayıb pulunu çıxaca-ğın-dı də...

Kişi başa düşüb deyir:

– Ə, bəs bunu mənə niyə bayaqdan demədiniz, onun ka-bin-kasına bir çomaq çiqqıyardım...

KİŞİSƏN, GƏL ÜZ-ÜZƏ DANİŞAQQ...

Yer darısqallığı üzündən rayon partiya komitəsinin iki təlimatçısı eyni bir otaqda otururdu. Hər ikisinin də qa-ba-ğın-da telefon. Biri baməzə, o biri də...

Bir gün baməzə olan onun nömrəsini yığıb deyir:

– Ə, əclafın biri, əclaf, mənə niyə satmışan, sən öləsən, ba-şın-a elə bir oyun açacağam ki, gəl görəsən...

O birisinin başı gətirmir, elə bilir ki, doğrudan da, kimsə uzaq-dan danışır. Odur ki, səsinə ton verib deyir:

– Ə, əclaf sənsən, sözlüm var, gəl kişi kimi üz-üzə danışaqq...

MƏNİ HARA APARIRLAR?

Cəfəri əsgərliyə aparırdılar. Kəndin qabağındakı yalı aşın-can heç kim dinmirdi. Elə aşhaaşda anası əlini üzünə atıb dedi:

– Cəfər hey, bala hey, hara gedirsən?

Anasının bu zədəli səsini eşidəndən sonra, Cəfər də baş-la-dı ağlamağa:

– Allah oy, məni hara aparırlar?..

SİZİ BUNDAN DA YAXŞI GÖTÜRƏCƏYİK...

Kolxoz seçkisi keçirilirdi. Camaatın tələbi ilə idarə he-yə-ti-nin sədri Kəmtərovu tutduğu vəzifədən azad etdilər. Onun əlal-tıları, dəm tutanları başladılar deyilməyə. Elə bu vaxt İb-ra-him kişi yaxına gəlib dedi:

– Ə, bala, darıxmayın, sağlıq olsun, bu nədi, sizi bundan da təmtəraqlı götürəcəyik.

Ə, NİYƏ AĞLAMASIN?

Bizim uşaqlardan birini əsgərliyə aparmışdılar. Vəli Mus-ta-fayev gündə zəng vurub soruşurdu:

– Ə, Gülşən neyləyir, ağlayır?

Deyirdim, ə, niyə ağlayır, kişini əsgər apararlar da.

Deyirdin, ə, niyə ağlamasın, qarğanın balasın tutub apa-ran--da nənəsi ağlamır, bu da baladır də.

Bu sözdən sonra, özümüzü saxlaya bilmirdik. İkimiz də ağ-layıb qarışırdıq bir-birimizə...

SƏNİN ADIN MƏMİŞDİR?

Məmiş kişi kolxozun dana-buzovunu atıb qaçır evə. Allahqulu kişi də onun ardınca gedib, kənardan çağırır:

– Məmiş hey, Məmiş hey!

Elə bu vaxt onun arvadı qapıya çıxıb deyir:

– Ay kişi, neynirsən Məmişi, gəlməyəcək, gedin, özünüə ayrı naxırçı tapın.

Allahqulu kişi deyir:

– Az bacı, sənin adın Məmişdir? Mən Məmişi çağırıram, çıx get, otur evində, tumanın da cırıqdır, gecə də alız-uluz gör--müşəm, məni qana salma?!

NEYNƏK, QOY APARSIN...

Birinin bir çamadan pulunu aparmışdılar. Yanıxırdısa da, üzə vurmurdu. Hərdən də öz-özünə təskinlik verib de-yir-di:

– Neynək, qoy aparsın köpəkoğlu, minliyin ikisi cırıq idi...

BƏZƏN BELƏ DƏ OLUR...

Bir dəfə İnkilab müəllim daxili işlər nazirliyinin qapısında dayanmışmış. Oradan keçən taksiyə əl edib deyir ki, xahiş edi-rəm, təcili məni daxili işlər nazirliyinə çatdır.

Taksi sürücüsü devikmiş halda, bir nazirliyin binasına, bir də həmin adama baxıb başını yırğalayır. Baxır ki, çaşıb, üs-tün vurmayır:

– Əyləş!

Bir-iki küçəni hərləndikdən sonra, qaytarıb yenə həmin yer--də qoyur və bir «şirvan»ını alıb, tez aradan çıxır.

İnkilab müəllim baxır ki, elə həmin yerdir. Taksinin ar-xa-sın-ca qəzəblə baxıb deyir:

– Bay, köpəkoğlu, ə, elə həmin yerimiş ki...

GÖRÜRSƏN DƏ, NƏ SİTAMLAR ÇƏKİRİK?

Bir dəfə gedib gördüm ki, Qənbərov restoranda oturub, hin--düşqanın budunu dartışdırır. Məni görəndə kimi dedi:

– Əvəz, görürsən də, bala, nə sitamlar çəkirik...

EVƏ QONAQ GƏLƏNDƏ

Nəsir kişi deyirdi ki, arvad da, mən də, ikimiz də yel-be-yi-nik. Evə qonaq gələndə mən deyirəm, hindüşqanı kə-sə--cəyik, o de-yir, yox, erkəyi kəsəcəyik. Dava-dalaş olmasın de-yə, hər ikimiz də dediyimizi edirik. Sonra başlayırıq öz-özümüzə deyilməyə...

BİR GECƏLİK QONAQ

Bir dəfə rayon rəhbərlərindən biri Gülzar arvadgilə qonaq gəlir və içəri girməmiş üzünü arvada tutub deyir:

– Hə, indi görək, bizə necə baxacaqsan?

Gülzar arvad da ciddi bir görkəm alıb deyir:

– O ev yiyəsinin evi yıxılsın ki, bir gecəlik qonağa yaxşı baxmaya, o qonağın da ata-anasına lənət ki, bir gecədən artıq qala...

QOYMURLAR İŞLƏMƏYƏ...

Bir icra başçımız var idi. Baş həkimi həmişə yanında saxlayırdı. Elə ki, şikayətçi çoxaldı, girib onun qoltuğuna aradan çıxırdı. Adını da qoyurdular ki, infarkt vurdu...

Arada bir öz köməkçisinə zəng çalırdı:

– Necədir, vəziyyət, şikayətçilər gediblər, yoxsa oradadılar?

Əgər desəydi, «gediblər», dərhal maşınına oturub gəlirdi kabinetinə, yox əgər desəydi, «burdadırlar», onda, yastığını qəlbi qoyub, günlərlə yatırdı evdə...

* * *

Bir dəfə gedib gördüm ki, Şahlar adlı biri kəsib onun qa-pısının ağzını, qışqırır ki, deynən, köpəkoğlu, köpək, işləyə bilmirsən, çıx, get, otur dədə xarabasında, qoy camaat başın girləsin. Girsəm içəri, canın alacağam, əclafın biri, əclaf!

Elə bu vaxt o, qapını açıb çölə çıxdı. Nənəsi ölmüş Şahlar başladı kəkələməyə:

– Az-çox işləyən elə budur, onu da qoymurlar işləyə, əclaf uşağı, əclaf!

Baxıb-baxıb öz-özümə düşündüm, dedim, heyvanına şükür, ilahi, görəsən, insan bir dəqiqədə neçə cildə düşərmiş...

MƏNİM VƏZİFƏM «URRA» DEMƏKDİR...

Xalq cəbhəsinin tüğyan etdiyi bir vaxtlar idi. Bir nəfər ve-te-ranla vaqon yoldaşı oldum. Soruşdum ki, sən partokrat-san, yoxsa demokrat? Cavab verdi ki, həm partokrat, həm də demokratam... Hansı tərəf güc gəlsə, keçirəm o tərəfə. Arvad da məni danlayıb-dansıyır ki, ay kişi, ağsaqqal vax-tında özünü beiman etmə. Gəl otur evdə, dubinka ilə döyüb baş-gözünü əzəcəklər. Deyirəm, ay arvad, dünyanın işini bil-mək olmaz, olmadı elə, oldu belə, birdən bu qüvvələr haki-miyyətə gəlsələr, onda da söz deməyə dilimiz olar, həm də yaxşı bir vəzifə alarıq özümüzçün.

Dedim, kişi, sənin o cəbhədə vəzifən nədir?

– Dedi, heç, mitinqlərdə «urra» deməkdir...

KƏSƏ DEYİMLƏR

Nəsir kişi deyirdi: – Mənim içən vaxtım İsanın ayıq vaxtına oxşayır.

Hidayət kişi deyirdi: – İstəyirsən, qonaq tez getsin, çayı isti-isti ver, qapını bas, peçi çat!

Hətəmxana da deyəndə ki, kəndə yaxşı kino gəlib, deyərdi:

– Ə, görəsən, orda tank, top, boks-fokus var?

Desəydin hə, deyərdi, hə, onda, yaxşı kinodur!

Cəfər kişi oturub-durub deyərdi:

– Başına dönüm, baldızımın, şəhərdə yaxşı hörməti var, hansı tindən keçdim, çıxdı qabağıma?

Misirxan kişi sahə gözetçisi idi. Hər dəfə taxıl zəmilərində uzunqulaq görəndə yanınıb deyərdi:

– Kaş canavar olaydım, tutub bunları bir-bir yeyərdim.

Maşallah müəllimin qapısında yaxşı armud var idi. Odur ki, hansı şəhərdə, vəğzalda düşürdüsə, birinci onu soru-şurdu:

– Burada armudun kilosu neçiyədir?

İsmixan kişi qucağında yekə bir çamadan həmişə avtobusun qapısında dayanıb adamlara yol vermirdi. İçəri keçəndə deyirdi:

– Gözün kordur, görmürsən, yer yoxdur? Çölə çıxana da öyüd-nəsihət edib deyirdi:

– Ə, bala, nə düşürsən, onsuz da genə minəcəksən də!

Qarayev Vəli kimə acığı tuturdusa deyirdi:

– Avara itin sarsaq yumurtası.

Həzi kişi həmişə maşına minəndə üzünü sürücüyə tutub deyirdi:

– Ə, bala, at dördə, qoy yavaş-yavaş getsin.

Xasay müəllim hər dəfə əmək haqqısını alıb saydıqdan sonra, dərin bir köks ötürüb deyirdi:

– Yox, deyəsən, bu ay da yumurta yeyə bilmədik...

Babaş kişi deyirdi:

– İbili nə təhər qanıq öyrənibsə, dükana arvad da girsə, süpürləyir, kişi də...

Nuruşu Sarılda söyüb biabır-dəsgah edirdilər. Xoca-handa ayaqlarını maşının kabinəsinə döyəcləyib deyirdi:

– Ə, saxla görüm, o ləçər mənə nə deyirdi?..

Həsən kişinin belə bir xasiyyəti var idi; acığı tutduğu adama gec başa düşsün deyə belə söyürdü:

– Nənaa ərinin koru belə-belə olsun.

Nağıyev Həsən həmişə ona-buna toxtaxlıq verib deyirdi:

– Darıxmayın, ölüncən müvəqqəti çətinlikdir də...

Hətəm kişi kimi görürdü deyirdi:

– Qarşınıza ayı çıxsın, bizi isnad verib keçərsiniz, toxunmaz. Çünki bizə ayı Marallı deyərlər!

İsmixan kişi şor görəndə deyirdi:

– Ə, at ənə bunu, fərli olsaydı, dövlət ona da plan qoyardı.

Talib kişi həmişə tütün pulunu alıb cibinə yığanda əlini-əlinə sürtüb deyirdi:

– Necə bir adam ola əzişdirəm...

Allahqulu kişi həmişə mübahisə edəndə deyirdi:

– Ə, bala, adam ya başından danışar, ya da ayağından, amma sən ortandan danışırсан!

Səfər kişi bir samavar çayı içib qurtardıqdan sonra, stəkanını uzadıb deyirdi:

– Birini də ver, olsun iki!..

Şaşıq kişi bir il əvvəl, Qafanda bir dondurma yemişdi. Kimi görsə, soruşurdu:

– Ə, əmioğlu, sən bilərsən, keçən il Qafanda yediyimin adı nə idi?

Allahverdi kişi oğlunu təzəcə evləndirmişdi. Kimi görsə deyirdi:

– Əmioğlu, canım haqqı, bizim gədiyə bir toy etdim ki, gəl görəsən, çaxırdan içib, çapan vurdular...

Qara Zivər həmişə oturub-durub deyərdi:

– Moskvadan belə gəzib dolandım, amma özümdən gözəlin görmədim...

Cəfər kişini kənd sovetinə sədr seçmişdilər. Katib zəng vurub işləri soruşanda deyərdi:

– İndi-indi qabağın dirəmişəm divara...

Əsgər Ağayev kimi görsə, deyirdi:

– Ə, gəlsənə, adama yüz-yüz vuraq, isinişək?..

Qəmərli hər dəfə toya gedəndə içib möhkəm dəmlənər və üzünü toy sahiblərinə tutub deyərdi:

– Tez olun, bu zırıltını buradan yığışdırın!

Mədəd kişi həmişə bərk içəndə deyirdi:

– Hüseyinqulu, sənin gözün mənim partbilitimin üstündə olsun, sonrasını ilə işin olmasın!

«Zəngilan gülməcələri» 1997 kitabı
EL ŞAİRLƏRİNDƏN DEYİMLƏR

ŞAİR BƏBİR GİRƏTAĞLI

XIX yüzillikdə anadan olub. XX yüzilliyin ilk illərinə kimi, Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsinin Yuxarı Girətağ kəndində yaşayıb. Bəzi deyimləri şifahi şəkildə dillərdə ya-şa-yır. Hadisələrdən doğan bir sıra deyimləri var ki, onlarla bağlı dodaqqaçmalar da yaranıb:

«BİZİM EVDƏ ASLANDIN...»

Bir dəfə şair Bəbirin evinə Mülkü bəy qonaq düşür. Bəy deyəndə ki, Ordubadın «quru bəy»lərindən imiş. Şair Bəbir ona ayrıca hörmət göstərir. Axşam süfrə başında bəy özünü tərifə başlayır: mənim bir sözümlü iki eyləyən hələ anasından olmayıb. Yaxşı ev-eşiyim, keyfin istəyənin dolanacağım var. Şair qardaş, nola, yolun düşsə bizə, görəsən, xəcalətindən ne-cə çıxıram?!

Bundan bir müddət ötür. İş elə gətirir ki, bir gün şair Bə-bir gedib, bəyin yaşadığı kəndə çıxır.

Mülkü bəy uzaqdan kişini tanıyıb, arvadına tapşırır:

– O gələn athya deyərsən ki, bəy evdə yoxdur, haçan gəl-lə-cəyini də bilmirəm...

Bəy özü isə bir kürkə bürünüb, tövlədə axura girir.

Şair Bəbir atdan düşüb, salam verir və arvaddan soruşur:

– Ay bacı, Mülkü bəy evdədirmi?

Arvad bəyin dediyini təkrar edir:

-Bəy hara gedib, haçan gələcək, bilmirəm...

Şair Bəbir arxayınlıqla deyir:

– Heç bir zərəri yoxdur, mən onun tanışıyam. Bu kənddə özgə adam tanımıram, elə sizdə qalmalı olacam..

Bəyin arvadı nə qədər and-aman edirsə, şair Bəbir qulaq asmır.

Hələ atını çəkib tövlədə bağlamaq istəyir. Axura yaxın-la-şanda at hürküb, geri sıçrayır. Şair Bəbir görür ki, at axura qoyulmuş kürkdən hürkür. Ona görə, kürkü götürmək üçün irəli keçir. Kürkü qaldırır-qaldırmaz bəyi orada görüb, mə-sələni anlayır. Mülkü bəy özünü itirir, bir söz deyə bilmir, dili topuq çalır...

Şair Bəbir məqamında söz deməkdə usta imiş. Odur ki, bəyə ağzını açmağa imkan vermir:

Salaməleyküm, Mülkü bəy,

Bürünmüşsən kürkü, bəy?

Bizim evdə aslandı,

Öz evində tülkü, bəy?!

Sonra atını minib, geri dönür. O çağdan məclislərdə, el arasında bir nəfər özündən deyəndə, yaxud göpçuluq ey-lə-yəndə göz basarlar:

– Şair Bəbir demişkən «Bizim evdə aslandı?!»

«ÖZÜN ÇƏKMƏ QAZI KİMİ...»

Bir dəfə şair Bəbir qohumu ilə aran kəndlərinə peşqurda gedirmiş. Biri eşşəyi, o biri isə maydanı minib, yola düşürlər. Yolda bərk isti olduğundan həm ulaqlar, həm də özləri lap əldən gedirlər. Bir bulağın üstünə çatanda şair Bəbir təklif edir ki, bir az dincəlsinlər. Ona görə, ulaqları otlağa buraxıb, özləri yatırlar. Yaxınlıqda bu kəndin bəyinin taxıl zəliləri varmış. Ulaqlar zəmiyə girib, yetişmiş sünbüllərdən qırp-ma-ğa başlayır. Bəyin qoruqçusu kişiləri oyatmadan ulaqları aparıb, tövləyə qatır.

Şair Bəbirlə qohumu oyanıb, dörd tərəfi gəzirlər. Ulaq-la-rı «gördüm» deyən olmur. Axırda, soraqlaşib, kəndin bə-yi-nin yanına gedirlər. Qohumu bəyi görən kimi yalvarmağa başlayır:

– Bəy, başına dönüm, deynən, bizim ulaqları versinlər. Uzaq yoldan gəlmişik. Bir işdi, olub, bizi balalarının başına çevir...

Bəy eyvanda oturub, bığlarını eşirmiş. Kişinin sözünü qulaqardına vurur. Hələ üstəlik nökərlərə bərk-bərk tapşırır:

– Köpək uşaqlarının əl-qolunu bağlayıb, xubunca əzişdirin! Onda, ağılları başlarına gələr, bir də belə qələt eləməzlər...

Nökərlər onların əl-qolunu bağlayıb döyməyə başlayırlar. Bəy isə bundan xoşlana-xoşlana içəri girib, yenə eyvana qa-yıdır, əlini tez-tez bığlarına çəkirmiş...

Şair Bəbir bəydən xahiş edir ki, əl saxlasınlar, ona deməyə sözü var...

Bəy işarə verir, nökərlər əl saxlayırlar...

Şair Bəbir uzalı yerdən qovzanıb, üzünü bəyə tutur:

İçəri girib-çıxıb,

Çəkmə özün qazi kimi,

Nökərlərin sülənsinlər
Yal axtaran tazı kimi!
Açdır bağlı qolumuzu,
Bəy, yola sal razı kimi!
Qaytarginən özümüzə
Eşşəyi, maydanı, ağa,
Yoxsa ki, rusvay eylərəm,
Açıb söz meydanı, ağa!

Deyərlər, bəy şairin hərzə dilindən qorxuya düşüb, on-la-rın əl-qolunu açdırır. Kənd içində rüsvay olmasın deyə-ulaq-ları özlərinə qaytarıb, yola salır.

Zəngəzurun kəndlərində çağdan-çağa bu söhbəti xa-tır-la-yıb deyərlər:

– Yerində deyilmiş söz adamın dadına belə çatır!

«BİÇƏNƏYİN SUÇU NƏDİ?...»

Yaylağa köçən bir çobanın quzuları şair Bəbirin biçənə-yi-nə doluşur. O bundan xəbər tutan kimi, tələsik özünü ora çatdırır. Çoban aran kəndlərindən olduğundan onu tanımır. Elə bilir ki, çatan kimi, kişi dava salacaq. Ona görə, özünü toplayıb, «çomaq döyüşünə» hazırlaşır.

Şair Bəbir çatıb, hörmətlə salam verir. Sonra sakit-sakit çobanın üzünə baxıb deyir:

Əziz qusuçu qardaş,
Gözümün içi qardaş!
Biçənəyi otardın,
Bəs nədi, suçu, qardaş?!

Çoban xəcalətindən bir söz tapa bilmir, quzu sürüsünü bi-çənəkdən çıxarır...

O çağdan bir kəsi boş yerə suçlandıranda, yaxud biri ba-rəsində haqsız danışanda xatırlarlar:

– Biçənəyin suçu nədi?

«ATDAN DÜŞ, GİR OTAĞA»

Şair Bəbirin məqamında söz demək məharəti aran kənd-lərinə də yayılmışdı. Bir aşıq onunla deyişmək üçün atını mi-nib, Yuxarı Girətağ kəndinə gəlir. Kəndin ayağına çatanda görür ki, bir qız çayda qab-qacaq yuyur. Atını qızın qən-şə-ri-nə sürüb soruşur:

– Ay qız, şair Bəbirin evi hansıdı?

Demiyəsən, bu da şair Bəbirin qızı imiş. Odur ki, suala su-alla cavab verir:

– Ay əmi, şair Bəbir nəyinə gərəkdi, mən onun qızıyam?

Aşıq deyir:

– Mən aşığam, eşitmişəm, o da yaxşı söz deyəndi, gəl-mi-şəm, bir deyişək...

Qız ayağa durub, üzünü aşığa tutur:

Əzizim, Girətağa,

Yol gəlir Girətağa.

Deyişməyə gəlmisən,

Atdan düş, gir otağa...

Deyilənə görə aşıq atının başını döndərüb, geri qayıdır. Fikirləşir ki, qızı belə söz deyəndisə, gör, şairin özü necədi?!

«ÜÇ AY QIŞI SAL BUZ OLAR...»

Deyilənə görə, şair Bəbirin yaşadığı kəndin sakinləri Çar hökuməti zamanı vergiləri ödəyə bilmirlər. Kəndə bir nəfər vergiyiğan göndərilər ki, məsəni yoluna qoysun. Həmin adamın tərcüməçisi də varmış. Kimə müraciət edirlər, onları təmin edən cavab ala bilmirlər. Hərə bunun səbəbini bir cür yozur. Axırda, şair Bəbiri çağırırlar. O da vergini verə bilmə-diklərinin səbəbini şeirlə ifadə edir:

Üç ay qışı sal buz olar, boran olar bu yerin.

Üç ay yazı çiskin olar, duman olar bu yerin.

Üç ay yayı quraq olar, isti olar, müxtəsər,

Üç ay payız soyuq olar, yellər əsər sərasər...

Deyərlər ki, tərcüməçi bu sözlərin məzmununu vergi-yı-ğa-na başa salandan sonra, o da çıxıb gedir. Düşünür ki, belə bir yerdə nə məhsul almaq olar ki, nə də vergi ödəsinlər...

«BİZƏ BİR ÖKÜZ GÖNDƏRİN...»

Belə danışrlar ki, Zəngilan bölgəsinin kəndlərindən biri-nə Güney Azərbaycanından bir belə «bağlama» yollayırlar:

«Bizə bir öküz göndərin; rəngi nə qara, nə sarı, nə ağ, nə boz, nə göy, nə qızıllı, nə ala, nə sağal, nə də qaşqa olsun!»

Həmin kənddə bu «bağlama»ya cavab verən tapılmır. Ağ-saqqallar deyirlər ki, bunun cavabını versə, ancaq Qapan bəl-gəsinin Yuxarı Girətağ kəndində yaşayan şair Bəbir verə bilər. Şair Bəbirin üstünə adam göndərirlər. O da «bağ-la-ma»nın cavabını belə sərrast verir: «Öküzü aparmağa nə duz, nə tək, nə çərşənbə, nə adına, nə cümə, nə şənbə, nə də bazar günü gəlin. Qalan hansı gün istərsəniz, öküzü apara bilərsiniz...»

Deyələnə görə, bu cavabdan sonra, «bağlama» göndərən tərəfdən səs-soraq gəlmir...

ŞAİR ABİŞ SƏDİMALIOĞLU ŞAİR ABİŞ SƏDİMALIOĞLU

Abiş Sədimalı oğlu Qocayev XIX yüzilliyin təxminən 70-ci illərində Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsindəki Yuxarı Gi-rətağ kəndində anadan olub. XX yüzilliyin 50-ci illərində hə-min kənddə dünyaya göz yumub. Uzun müddət kənddə na-xırçılıq edib. Məqamında qoşduğu sözlər tez əzbərlənib, la-kin yaddaşlarda çox az hissəsi qalıb. Onlardan bəzilərini bu-rada veririk:

«TOĞLU ÜSTƏ QOÇ GƏLİR...»

Bir nəfər şair Abışa tez-tez sataşar, qoşqularından xoş-la-nardı. Bir gün belə, iki gün belə...

Bir dəfə həmin adam naxırı örüşdən qaytaran şair Abışa yenə söz atıb deyir:

– Şair, deyəsən, qocalmışan, sözün tükənib?!

Şair Abış bir o yana, bir bu yana baxır. Axşamüstü imiş. Görür ki, əkinçilər işdən qayıdırlar. Hər bir rəcbər öz öküz-lərini qabağına qatıb, kəndə gətirir. Üzünü onlara tutub, si-nədən deyir:

Odu, hər irəşbər «hoşhahoş» gəlir,

Kimisi şələli, kimi boş gəlir!

Deməginən şair Abış sınıxıf,

Elə san ki, toğlu üstə qoş (qoç) gəlir...

Deyərlər, həmin adam pərt olur, daha el şairindən üzr istəyir. Bu cavab isə zəngəzurluların dilinə düşür.

«SƏNDƏN ŞAİR OLMAZ!»

Həmin adam yenə şair Abışa sataşmaqda davam edir. Ona biçilmiş zəmilərdən uşaqlara başaq yığdırmağı tapşır-mışdılar. Şair onun bu işinə işarə edərək deyir:

Sənnən şair olmaz, a duzsuz horra,

Get, uşaqları topla, zəmini korra!

«VALLAH, PİR İTİB!»

Burgurşad dağlarındakı Oğlannıca piri ziyarətgah idi. Dava illərində (hətta 50-ci illərə qədər) yaylağa köçənlər tez-tez bura niyyətə gələr, qayanın yanındakı şiş daşın dövrəsinə fırlanar, çıraq yandırar, inam bəslərmişlər. Sonra otlu mey-dançada qurbanlar kəsilərmiş...

Yerli ermənilər də bu piri ziyarət yeri sanırlarmış. Bir fərq onda imiş ki, onlar qara zurna çala-çala pirə gələrmişlər.

Bir dumanlı gün şair Abış pirə yaxın olan Qırpığanlı yaylağında mal otarırmış. Birdən zurna səsi eşidir. Əvvəl, xoflanır, elə bilir ki, bunlar cin-şəyatinlərdi. Yaxınlaşanda görür ki, ermənilərdi. Onlar şair Abışın yanına çatıb, zurna çalmağı kəsirlər. Biri irəli keçib, naxırçıdan soruşur:

– Ay kirva, biz pirə gedirix. Ancaq görürsən, dumandı, tapa bilmirix. Gəzbeldən başlamış, buratan axtarmışıq. Kir-va, pir itib, onu bizə göstər...

Şair Abış başını bulayır:

– Ə, tərs erməni, necə ki, pir itib, siz pirə sarı yox, Gəzbelə tərəf gedirsiz, üzünüzü o tərəfə çevirin!

Ermənilər zurna çala-çala uzaqlaşırılar. Şair Abış isə on-la-ra bir qatar söz qoşur:

Gəzbeldən çıxdılar Qırpığannıya,
Qara zurna xoruz kimi bannıya,
Erməni nə qanır, piri annıya,
Deyir: «-Pir itib, pir itib,
Vallah, pir itib, pir itib.
Billah, pir itib, pir itib...»

Uzun illərdi ki, bu sözlər hafizələrdən silinmir...

«BİR AZ ALÇAQDAN GƏL!...»

Kənddə Xudaverdi adında bir kişi vardı. O, şair Abışla düz gəlməzmiş. Harda düşsə, ondan xəbərçilik edər, qara-sın-ca danışarmış. Xəbərçiliyinə görə, ona «qəcələ Xudaverdi» deyərmişlər. Şair Abış dözə bilməyib, ona bir qatar söz qo-şub:

Qəcələ, sağsağan heç bir ad dəyir,
Zatını tanıram, mənə yad dəyir,
Qəlbidən gəlmək də elə zad dəyir,
Bir az alçaqdan sən gəl, Xudaverdi!

«AĞLA, BACIM, AĞLAMALI GÜNÜMDÜ!...»

Ermənilər Yuxarı Girətağ kəndindən bir kişini öldür-müş-dülər. Onun qardaşı oğlu Qədimalı Bakıda neft mədən-lə-rin-də işləyirdi. Bu xəbəri eşidən kimi, kəndə qayıtmış və haman ermənilərdən əmisinin qisasını almışdı. Ermənilərin təhriki ilə çar xəfiyələri onu izləmiş və tutmuşdular. Özgələrə göz dağı olsun deyə kazaklar onu kəndin içində güllələmişdilər. Şair Abış bu qəddarlığı Qədimalının dilindən belə bir qoşma ilə oda tutmuşdu:

Əynimə geymişəm mahuddan çuxa,
Daş qəlbim əriyib, olubdu yuxa.
Allah baisalərin evini yıxa,
Ağla, bacım, ağlamalı günümdü!..

Gedin, deyin, qənimimə şad olsun,
Ürək partlar, yaxın dönüb, yad olsun!
Durguzsun qazağı, nişana qoysun,
Ağla, bacım, ağlamalı günümdü!..

Yad tapdadı, divan etdi elimə,
Bais oldu, zəncir vurdu qoluma.
Satqın tutub, məni verdi ölümə,
Ağla, bacım, ağlamalı günümdü!..

Adım Qədimalı, Qafan elimdə,
Aynalı çiyimdə, kəmər belimdə.
Yazıq canım getdi qazaq əlində,
Ağla, bacım, ağlamalı günümdü!

«OXU, BU MƏKTƏBİN SƏFASI ÇOXDU...»

1929-cu ildə şair Abışın doğma kəndi Yuxarı Girətağda 7 illik məktəb üçün bina tikilmişdi. Bu münasibətlə şair aşa-ğı-dakı şəri demişdir:

Səkkiz akuşkalı, qabağı eyvan,
Əhdimiz yerində olubdu peyman,
Məktəbə getməyən qalacaq nadan,
Oxu, bu məktəbin səfası çoxdu,
Hayıf ki, yanında baxçası yoxdu...

Qaladan gəlibdi Pirxud ağacı,
Suyunu daşdı bu ana-bacı.
Oxumasan, yoxdu bunun illacı,
Oxu, bu məktəbin səfası çoxdu,
Hayıf ki, yanında bağçası yoxdu...

Qışı keçirmişik, çıxmışiq yaza,
Məktəbi tikdirdik oğlana, qıza.
Oxu, bu məktəbin səfası çoxdu,
Hayıf ki, yanında bağçası yoxdu...

ŞAIR NƏBİ VƏLİMƏMMƏDOĞLU ŞAIR NƏBİ VƏLİMƏMMƏDOĞLU

Nəbi Vəliməmmədoğlu İbrahimov XIX yüzilliyin sonlarında Zəngəzur mahalı Qafan bölgəsindəki Yuxarı Girətağ kəndində anadan olub. Atası Vəliməmməd kişi kənddə dər-zilik edərdi. Şair Nəbi uzun müddət kolxozun ilxıçısı olub, XX yüzilliyin 70-ci illərində həmin kənddə vəfat edib. Qoş-duğu bir sıra şeirlərdən ayrı-ayrı parçalar yaddaşlarda qalıb.

«SÖYLƏ GÖRÜM!...»

Şair Nəbi 41-45 savaşının iştirakçısı olub, od-alov içəri-sində dağları, yaylaqları xatırlayıb və belə bir şeirlə cəbhədən qayıdıb:

Başına döndüyüm, gözəl Təzəxan,
Artıq nə bəy qalıb, nə də ki, bir xan.
Söylə, görüm, söylə, görüm,
Daşbaşı yerindəmi?

Başına döndüyüm, gözəl Daşbaşı,
Arvadlar burada tökər göz yaşı,
Söylə, görüm, söylə, görüm,
Oğlannıca yerindəmi?

Başına döndüyüm, xan Oğlannıca,
Duman basdı, harda qaldı Yellicə?
Söylə, görüm, söylə, görüm,
Yellicə yerindəmi?

Başına döndüyüm, yelli Yellicə,
Başına yığılıb sarı tellicə.
Söylə, görüm, söylə, görüm,
Çıraqbalı yerindəmi?

Başına döndüyüm, ay Çıraqbalı,
Arılar gülündən çəkər şan-balı.
Söylə, görüm, söylə, görüm,
Göygədik yerindəmi?

Başına döndüyüm, gözəl Göygədik,
Sən gözəl yaylaqsan, gözəl, göy gədik.
Söylə, görüm, söylə, görüm,
Qazmayurd yerindəmi?

Başına döndüyüm, ay Qazmayurdum,
Həsərin çəkməkdən gözümü yordum.
Söylə, görüm, söylə, görüm,
Kəndimiz yerindəmi?

Otların biçilər, qurular taya,
Nə hesaba gələr, nə də ki, saya.
Söylə, görüm, söylə, görüm,
Kəndimiz yerindəmi?

Başına döndüyüm, gözəl kəndimiz,
Qismət olsa, gəlləm, görüşərik biz.
Söylə, görüm, söylə, görüm,
Elimiz yerindəmi?

«NƏ KAM ALDIN?»

Bir dəfə şair Nəbi at otararkən görür ki, qar təzə-təzə
üşül-lənib, qış olmasına baxmayaraq, açılan yerlərdə
da-na-qı-ran çıxıb. Onun danağırın barəsində qoşduğu şeirdən
bir bənd yaddaşlarda qalıb:

Mərt ayında basdırarlar toyuğu,
Kar eyləməz sənə qışın soyuğu.
Açılmağın yuxu, solmağın yuxu,
Dünyadan nə kam aldın, ay danaqırın?!

«QALDI ATLAR...»

«QALDI ATLAR...»

Şair Nəbinin otardığı ilxıda 30-a yaxın madyan vardı. Bir il
bu madyanların 20-si balaladı, sağlam qulunlar oldu. La-kin
bir il sonra, qış sərt keçdiyindən qulunların çoxu qırıldı. Bu
hadisədən bərk sarsılan şair Nəbi yenə sözə meydan verib:

Sevinsin xəyinlər, sevinsin arvadlar,
Qırıldı qulunlar, qaldı atlar...

«APARMAĞA GƏLMİŞƏM...»

Şair Nəbi öz ilxısını Dulan yaylağından Təzəxan yay-la-ğı-na aparır. Bir gün sonra, görür ki, ilxıda olan çəlimsiz at gözə dəymir. Çomağını götürüb, geri qayıdır və atı Dərəyurd yaylağında tapır. At onu görən kimi, kişnəməyə başlayır. Bu, şair Nəbini kövrəldir və bir qatar söz deyir, onlardan bir neçə parça yaddaşlarda qalıb:

Atım, səni aparmağa gəlmişəm,
Qurddan-quşdan qurtarmağa gəlmişəm.
Təzəxana-o yaylağa aparmağa gəlmişəm,
Qurddan-quşdan qurtarmağa gəlmişəm...

«NADAN ELƏ QANMADI...»

Bir dəfə Qazmayurd yaylağında bərk yanğın düşür. Ço-banlar tökülüşüb, şair Nəbi ilə bir yerdə yanğını söndürür-lər. Bu, kənddə böyük söz-söhbətə səbəb olur. Bəziləri bu-nun günahını çobanlarda, bir nəfər isə şair Nəbidə görürlər. Kişi nə qədər and-aman edirsə, həmin adam ianmır ki, inan-mır. Şair Nəbi yaylağa qayıdan kimi, bu hadisəni sözlə belə ifadə edir:

Topallar alışdı, daşlar yanmadı,
Hamı qandı, nadan elə qanmadı...

ŞAİR MƏMMƏDQULU BABAOĞLU QARABAŞLI **ŞAİR MƏMMƏDQULU BABAOĞLU QARABAŞLI**

XIX yüzilliyin 70-ci illərində Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsindəki Qarabaş kəndində dünyaya göz açıb, bir müddət Bakıda fəhləlik edib. Əldə edilən şeirləri göstərir ki, gözəl təbi varmış... 1959-cu ildə dünyasını dəyişib...

«GƏL SƏNƏ SÖYLƏYİM...»

Deyilənə görə, şair Məmmədqulu Bakıdan kəndə qayı-danda tez-tez qonşu Baharlı kəndinə dəyərmiş. Orada gözəl-tısı varmış. Onun kəndə gəlməsi qızın qohumlarının xoşuna gəlmir. Onlar Yuxarı Girətağ kəndindən olan yüzbaşı Ni-ya-zalıya şikayət edirlər. Yüzbaşı Baharlıya gələndə şikayətə baxmaq üçün şair Məmmədqulunu yanına çağıtdırır. Şair bilir ki, yüzbaşı çağırırsa, sözsüz, döydürəcək. Ona görə, yüzbaşıya şeirlə müraciət etməyi qərara alır:

Gəl, sənə söyləyim tərif, yaraşıq,
Çıxsan qənşərinə, tanı, yüzbaşı!
«Xoş səfa» dilimdə qaldı yarımçıq,
Görəmmədim, bir punhanı, yüzbaşı!

Nə yaşın var, çox çəkmisən qalmaqal,
Anadan əmdiyin süd olsun halal!
Göy çimən üstündə, başında cəlal
Seyr edəsən gülüstani, yüzbaşı!

Sənin o xəyalın ha çaydı, çeşmə,
Ürütbən artıqdı, aşağı düşmə!
Ədalət divan et, haqqından keşmə,
Narə salma şirin canı, yüzbaşı!

Deyirlər ki, yüzbaşı Niyazalı bu qoşmanı dinləyəndən sonra, şairi bağışlayır...

«ŞƏKƏR LƏBLƏRİNDƏ BALI GÖZƏLİN» «ŞƏKƏR LƏBLƏRİNDƏ BALI GÖZƏLİN»

Deyilənə görə, bir gün Məmmədqulu Babaoğlu Meydan-lar adlanan yerdən harasa gedirmiş. Ona qabaq-qənşər aran köçü gəlir. Köçün içində gözəl bir gəlin varmış. O gəlinin gö-zəlliyindən vəcdə gələn Babaoğlu aşağıdakı «gözəlin» rədifli qoşmanı qoşur:

Meydanlarda qarşı gəldim köçünə,

Əvvəl, mah üzündə xalı gözəlin.
Qüdrətindən çeşmim düşdü üzünə;
Şəkər ləblərində balı gözəlin.

Qəflə qabağında, yanında quzu,
Yanıq ürəyimə kim qoysun buzu?!
Üzü ağdı, yanaqları qırmızı,
Gen alında var hilalı gözəlin.

Donluqsuz danışın, mən olum nökər,
Söhbəti sinəmin dərini sökər.
Dili, dişi, dodaqları xam şəkər,
Ağ tənzifdən başda şalı gözəlin.

Qamətdə gödəkdi, geyimi şilə,
Verana könlümü gətirdi dilə.
Keçdim sağ böyrünə mən gülə-gülə,
Bilmədim, necədi, halı gözəlin?!

Babaoğlun salıb eşq ataşına,
Nə layıqdi, sürmə çəkə qaşına...
Nəzər salın ayağından başına;
Görün, varmı bir xilalı gözəlin?!

«GÖRSÜN, BELƏ VƏFADARƏ NƏ DEYİR?»

Deyilənə görə, Məmmədqulu Babaoğlu bir qız sevmiş, la-kin ona qovuşa bilməmişdir. Eşidir ki, bir nəfər qızın ya-şa-dı-ğı kəndə gedir, o da aşağıdakı qoşmanı yazıb göndərir:

Gedən qasid, yetir yarə naməni,
Kağız üstə görsün, qarə nə deyir?
Ayrılanda bir ox vurdu qəlbimə,
Etdi bağrım parə-parə, nə deyir?

Sağ söz versə, can qoyaram yolunda,
Qızıldan bazubənd iki qolunda.
Boynu çiyini üstdə, gözü dalında,
İntizarla baxan yarə nə deyir?

Babaoğlu sözün bihədər satmaz,
Yadlara sirr versə, dostların atmaz.
Xəyalında bir yar onu unutmaz,
Görsün, belə vəfadarə nə deyir?

«QORXURAM, ÖLDÜRƏ AHU-ZAR MƏNİ»

Deyilənə görə, bir dəfə Məmmədqulu Babaoğlu dən üyüt-mək üçün dəyirmanı gedibmiş. Təsadüfən, ora bir sofi gəlib çıxır. O, Məmmədqulunu ovsunlamaq istəyir. Şair ilanlar-dan çəkinmir, bilir ki, zəhər dişləri yoxdur, əl atıb, onlardan birinin belindən yapışır və bədahətən aşağıdakı şəri deyir:

Sofilər dəstində dolanan şahmar,
Aç gözünü, yaxşı tanı, mar, məni!
Açdım dəhanımı, bil mətləbimi,
Salıbdır bu günə ahu-zar məni!

Süleymandır sizə təmkin yetirən,
Şahmar-gürzə zəhri canı bitirən.
Mənəm sevdiyimi əldən itirən
Əzəl, büküb namus, qeyrət, ar məni!

İtirmişəm oylağımı, yurdumu,
Düşmən kəsib həm dəhnəmi, ardımı.
Gizli dəyil, əgər bilsən dərdimi,
Salıbdır bu günə ahu-zar məni!
Dərdli şahmar, xəbərdar ol işimdən,
Sevgimin atəşi qalxıb başımdan.
Sənə bir ovsunu sallam döşümdən,

Aç gözünü, yaxşı tanı, mar, məni!

Fikir ver sən bu şairin sözünə,
Səp zəhrindən ürəyimin közünə.
Gözün oxşar sevdiyimin gözünə,
Hər ləhzə yandırır ahu-zar məni!

Yaman olar gürzələrin törəsi,
Hər kəsə diş vursa, işlər yarası.
Təbibə göstərsə, olmaz çarəsi,
Aç gözünü, yaxşı tanı, mar, məni!

Qəmli könül sirtin yada veribdir,
Cahanda kəlamın ada veribdir.
Şahlar şahı mənə badə veribdir,
Aç gözünü, yaxşı tanı, mar, məni!

Oxudum, sevgimə yetmədi səsim,
Bülbül kimi dərdlə dolub qəfəsim.
Babaoğlu, təngə gəlib nəfəsim,
Qorxuram, öldürə ahu-zar məni!

«SƏNƏ QURBAN OLUM, XUSTUB...»

Babaoğlu Zəngəzur dağlarının Burgurşad silsiləsindəki uca-lıqlardan biri olan Xustuba üz tutub, belə bir gəraylı de-mişdir:

Sənə qurban olum, Xüstub,
Nə dumandı başın sənini?!
Çoxu ziyarətə gələr,
Əvliyadı döşün sənini!

Göysündən qopar sellərin,
Üstündən keçər ellərin.
Sənəndə qoşa göllərin,

Bişər dəmdə aşın sənin.

Könlüm bağı xəstə olu,
Gəlib gedən usta olu,
Cavanların bəstə olu,
Cavahirdi daşın sənin.

Könlüm istər göz yaşanda,
Dərd-qəm odu söz qoşanda,
Axşamüstü Gün aşanda
Nə saralır başın sənin?!

ŞAİR PƏRİ HASANQIZI
ŞAİR PƏRİ HASANQIZI

Pəri Hasan qızı Ahyeva 1986-cı ildə Zəngəzur mahalı Qa-fan bölgəsindəki Çaykənd (Mahmudlu) kəndində anadan olub. Uşaqılıqdan söz qoşmağa həvəs göstərib. İllər keçdikcə onun qoşduğu sözlər ağızdan-ağıza düşüb. Bu da kənd mol-lasının xoşuna gəlməyib. Atasına tövsiyə edib ki, qızı tezliklə ərə versin. Ərə veriləndən sonra da, Pəri Hasanqızı söz qoşmaq həvəsindən qalmayıb. Bu isə kənddə çoxlarına xoş gəl-məyib. Əri Qədimalı öləndən sonra, ona qarşı təzyiqlər daha da artıb. Pəri Hasanqızı Qubadlının Məmər kəndinə köçməli olub və uzun müddət orada yaşayıb. Keçən yüzilliyin 70-80-cı illərində Sumqayıt şəhərində məskunlaşıb və orada dün-ya-sını dəyişib. Savadı olmadığından hafizəsinidə qalan bir sıra şeirləri özü nəvəsinə demiş, o da yazıya almışdır...

«YAZ CAVABIN, MƏMMƏDQULU!»

Necə dağdı, qüzeyində qar olmaz,
Necə bağdı, ağacında bar olmaz?

Sənlə mənim deyişməyim yaraşmaz,
Bunu sidq ürəkdən bil, Məmmədqulu!

Gen gərəkdi hər igidin dərisi, (qapısı)
Gəlib keçə neçə qoyun sürüsü,
Sən kişisən, mən zənənin birisi,
Bu fikri başından sil, Məmmədqulu!

Yığılsın alimlər, əhli-biləndər,
Kitab oxusan da, yoxdu sinəndə.
Mən bilmirəm, sən ölginə biləndər,
Sonradan üstümə gül, Məmmədqulu!

Ay dərin dəryalar, sızan çeşmələr,
Qoyun gələr, səhər mələr, çeşt mələr.

Pəri deyər, gör nə günə qalmışam,
Arazınan bəhs eyləyir çeşmələr!

Ölmə, Məmmədqulu, yaşa,
Qorxan adam girər daşa.
Kağız çatcaq Qarabaşa,
Yaz cavabın, Məmmədqulu!

«GÖZÜM SƏNDƏ QALDI, QAFAN DAĞLARI !»

Tək alıddan çıxım Pəyhan gölünə,
Qazmana köçünə, Dəfnə elinə,
Baxım çiçəyinə, baxım gülünə,
Gözüm səndə qaldı, Qafan dağları!

Qışda ağ geyirsən, yazda göy otlar,
Qoynunda sürülər, ilxıynan atlar,
Geygidar uçuşar, arqalı otlar,
Gözüm səndə qaldı, Qafan dağları!

Bir də baxım Çiçəklinin dağına,
Göy gölün suyuna, nav bulağına,
Üzdü pendirinə, nehrə yağına,
Gözüm səndə qaldı, Qafan dağları!

Çəməni ətirli, daşı xınalı,
Uca qayasının başı xınalı,
Gün düşəcək yolları-qaşı xınalı,
Gözüm səndə qaldı, Qafan dağları!

Atqızın yolları çıxar Bakıya,
Hər kəs gərək öz yurdunu tanıya,
Pəri burda günlərini sanıya,
Gözüm səndə qaldı, Qafan dağları!

«ÜRƏYİMİ ÜZƏN DAĞLAR!»
«ÜRƏYİMİ ÜZƏN DAĞLAR!»

Vaxt olar, torpaq qaralı,
Gül solar, otun saralı.
Ovçudan gözlə maralı,
Küləyin bərk əsən dağlar!

Yaz gələndə gülür üzün,
Doldurma bulağın gözün.
El tərpendi, nədi sözün,
Öz-özünən kəsən dağlar!

Çox baxıram, qardı başın,
Heç hesaba yatmır yaşın.
Dünyadı sənın qardaşın,
Necə vardın, osan, dağlar!

Açılında gülün, dağlar,
Oxuyar bülbülün, dağlar!
Pəri nənə sözü bağlar,
Ürəyimi üzən dağlar!

DAĞLAR

Qış gəlib, tökmüsən qaşın-qabağın,
Yayda kimlər oldu sənın qonağın?
Haçandı, sönübdü odun-ocağın,
Çoxları salıbsan borana, dağlar!

Yenə nədi, bürünmüşən dumanı,
Boran-çovğun qarışdırdı aranı.
Göy gölün dörd yanı, Eşşək meydanı
Seçilmir, örtülüb dumana, dağlar!

Heç düşmədim çiyələyin kanına,
Çatmadım təzə, tər baldırğanına.
Top-top bitən xaşxaşların sanına,
Düşəydim o yaşıl ormana, dağlar!

BALAM, DARIXMA!

(Cəbhədə vuruşan oğlum Dadamana məktub)

Qafqaz dağlarını indi qar alı,
Külək tüğyan edir, nəfəs daralı.
Bilmirəm, ay oğul, sağsan, yaralı,
Darıxma, darıxma, balam, darıxma
Düşməni öldürsün nalam, darıxma!

Qafqaz dağlarında qar çıxıb dizə,
Əllərdə tufənglər, ucunda nizə.
Komandir itirib, yazıbdı bizə,
Darıxma, darıxma, balam, darıxma,

Düşməni öldürsün nalam, darıxma!
Yadına düşübümü ana Vətənin,
Qoyma düşmən gələ, saxla cəbhəni.
Götür, cənazəmə bürü kəfəni,
Apar, məni basdır, balam, darıxma,
Düşməni öldürsün nalam, darıxma!

Qafqaz dağlarında durubdu duman,
Komandır tapmağı etmədi güman.
Famili Quliyev, adı Dadaman,
Darıxma, darıxma, balam, darıxma,
Düşməni öldürsün nalam, darıxma!

Qılınmaz dərdimin nədi çarası,
Tapdaq oldu Qubadlının arası.
Analar çəkməsin oğul yarası,
Darıxma, darıxma, balam, darıxma,
Düşməni öldürsün nalam, darıxma!

Anan kəsib vayankomun qapısını,
Qoymayıbdı o yolları qurusun.
Yazdım hökumətə, səni qorusun,
Darıxma, darıxma, balam, darıxma,
Düşməni öldürsün nalam, darıxma!

Vayankom kağızı qabağa açdı,
Düzlərim titrədi, dilim dolaşdı.
Vaxtsiz yola düşdüm, itlər ulaşdı,
Darıxma, darıxma, balam, darıxma,
Düşməni öldürsün nalam, darıxma!

Gecə yuxum yoxdu, gündüz qəralım,
İnsaf dəyil, mən bu dərdədən saralım.
Qafqaz dağlarından qoy xəbər alım,

Darixma, darixma, balam, darixma,
Düşməni öldürsün nalam, darixma!

EŞQ OLSUN!
(İlk kosmonavt Yuri Qaqarinə)

Ucalıban nə səmada uçursan,
Ulduzlardan ulduzlara keçirsən.
Çətin yolu sən birinci seçirsən,
Sənin kimi qəhrəmana eşq olsun!

Aparatdan sarımisan canına,
Dünya heyran cürətinə, şanına.
Bir nəvəm var, onu da al yanına,
Sənin kimi qəhrəmana eşq olsun!

Nə dönmüsən tülək, tər lan quşuna,
Hərlənibsən bu dünyanın başına.
Çox gəlirsən Pəri nənə xoşuna,
Sənin kimi qəhrəmana eşq olsun!

SÖZƏ BAXIN!

Düşdüm Bakı şənliyine,
Gülər oğlan, qıza baxın!
Hara baxsan, göz oxşayır,
Xoşdur hər şey gözə, baxın!

İmarətlər uca-uca
Düzülüb küçə boyunca.
Gəzdim şəhəri doyunca,
Bağlar təzə-təzə, baxın!

Şənlik qaynar qucağında,
Qızıl yatar torpağında.

Pərinin ahıl çağında
Sinədəftər sözə baxın!

AŞIQ VALEH
AŞIQ VALEH

Pənah xan Əsgəran qalasını quran zaman öz ağılı və ucalt-dı-ğı qurğu ilə çox qürrələnir, hədsiz dərəcədə qürur hissi ke-çi-rirdi. Gülablıdan bura gələn Aşiq Valeh ucalan qalaya ba-xıb, öz sözləri ilə xanı tərifləmək istəmişdir.

O NALAN HANI?

Ey bivəfa dünya, fənasan fəna,
Bu fənada səndə qalan can hanı?
Səndə gəşt eylədi necə naqşahlar,
Təmami bəy, sultan, gəda, xan hanı?

Əvvəl, sənə gəldi Adəm və Həvva,
Beş gün qonaq oldu fəğir, binəva.
Habibi öldürdün, saldın bir dava,
Aralığa düşdü nahaq qan hanı?

Hanı yüz igirmi dörd min peyğəmbər?
On iki imam, qulam, həm Qənbər.
Aləmi eylədin həm zirü zəbər,
Keybəri dağılan Şah Mərdan hanı?

Ey bivəfa dünya, hanı Məhəmməd Müstəfa,
Səni ondan ötrü yaratdı xüda.
Sən onu özündən eylədin cüda,
Bivəfasan, səndə din, iman hanı?

Hanı Firounü Şəddadü Nəmrud,

Allahlıq iddiası eylədi Mərdud,
Onları zirü zəbər eylədi Məbud,
Tikdirdiyi cənnət bağı-rizvan hanı?

Harun, Qarun cəmi etdi qırx dam xəzinə,
Bu dünyanı tamam çıxdı özünə.
Torpaqlar başına, küllər gözünə,
Onun övladından bir nişan hanı?

Rumidən yeridi bir Fətəli xan,
Qılıncın qəbzəsindən damardı qan.
Görən də deyirdi, ey çərxi-dövrən,
Çıxdığına oldu peşiman, hanı?

Güzarımız düşdü mülki-Salyanə,
Görən də deyir dövrü-zəmanə.
Bəxşeyiş sufatlı Fətəli xanə,
Tabe etdirdiyi Dağıstan hanı?

Hanı Hidayət xan, hanı Kazım xan,
Hanı Fətəli xan, hanı Həsən xan.
Həsən xan deyirdi-mənimdir Muğan,
Muğan durur indi, Həsən xan hanı?

Bunlar hanı yoxdu, hayıf, gözəllər,
O sərdə qoxuyan mişkinin tellər.
Xınalı barmaqlar, o nazik əllər,
Batıbdır torpağa vay, aman, hanı?

Ömür başa gəldi, dolandı dövrən,
Növbət yetdi bizə, aman, əlaman!
Bir gün olu görən, bilən, tanıyan
Deyərlər, Valehi o nalan hanı?

GÖZƏLLƏMƏ

Şərt bu degil, gözəl çox gözəl ola,
Gözəl odur, sənin qədrini bilə.
Qorxusundan gözü özündə qala,
«Afərin» derəm onu doğan anıya.

Gözəl odur, fəndi, feli bilməyə,
Pis hərəkət, əsla onda olmiyə.
Huşin verə, danışdığı kəlmiyə,
«Afərin» derəm onu doğan anıya.

Gözəl odur, qulluq edə ağıla,
Guş vermiyə hekayətə, nağıla.
Söhbət edə, dərdin, qəmin dağıla,
«Afərin» derəm onu doğan anıya.

Əlac edin, mən də oldum divanə,
Görüm sizin ellər odda ta yanə.
Adəm odur, yaxşı-yaman qanə,
«Afərin» derəm onu doğan anıya.

Gözəl odur, sübhü yerindən dura,
Yerin yığışdırıb, yükünü qura.
Dəstəmaz alıb, namazın qıla,
«Afərin» derəm onu doğan anıya.

Gözəl odur, tapıla bu nişanlar,
Ona qurban olsun ağılsız canlar.
Adam odur, yaxşı-yamanı anlar,
«Afərin» derəm onu doğan anıya.

Yar istərəm, dünya gözəli olsun,

Bu şərtlə ki, ağıllı-kamallı olsun.
Söz desəm, saralıb gül kimi solsun,
«Afərin» derəm onu doğan anıya.

Doğrudur, istərəm, bilə goyçəgi,
Üzünə dağıla qara birçəyi.
Naməhrəm bilə özünə erkək mirçəgi,
«Afərin derəm onu doğan anıya.

Ağalar ibrət eyləyib səndən,
Dahı günah görmüyə məndən.
Əl çəkmişəm (daha bu) şirin candan,
Lənət gəlsin onu doğan anıya.

ŞAİR ƏLİ

Cəsədnamə (Vücutnamə)

Üç yaşından beş yaşına gələndə
Göyçəklənib bu qız, əcəb, qız olu.
Beş yaşından on yaşına gələndə
Qönçətək açılmış vərəndaz olu.

On birində kətan örtər başına,
On ikidə vəsmə yaxar qaşına.
Çünki yetdi (daha) on üç yaşına,
Qonşuya-qohuma o bir söz olu.

On dördündə gözəllərə qatılı,
On beşində elçilərə satılı.
On altıda onun toyu tutulu,
Tapar həmdəmini sərəfnaz olu.

On yeddidə gərdəkcəki qurulu,
On səkkizdə yalan-gercək durulu.
On doqquzda şux məmələr qırılı,
Onu əmən oğlan xoşavaz olu.

İgirmi yaşda dolu gəlin həddinə,
İgirmi beşdə sıǵal verər telinə.
İgirmi səkkizdə düşər eşqin gölünə,
Sonatək silkinən qubaqaz olu.

Otuz yaşda örvət olu oturu,
Otuz beşdə əqil, mərfət götürü.
Otuz səkkizdə oǵul-uşaq yetiri,
Sindal tapar, öz ərinə düz olu.

Qırx yaşında yəndin, gəldin ayaǵa,
Qırx beşində bənzər pozulmuş baǵa.

Qırx səkkizdə baxmaz oǵul-uşaq,
Həm gedib gələnə üz bəüz olu.

Əlli yaşda gəldin Əli sözünə,
Altmışında duman çökər gözünə.
Yetmişində taqət gəlməz dizinə,
Ocaqlar başında xub yalqız olu.

İnkir-minkir gəldi əlində gürzü,
Didərüba qayət tapmadı sözü.
Xişm ilə vurdu o odlu gürzü,
Əgri sümükləri düzbədüz olu.

ŞAİR AĞA
ŞAİR AĞA

QAÇAQ MİRZALI

Çərxi-fələk bana zülüm eylədi,
Başa gəldi, yaman işdi, Mirzalı.

Şahbaba, Kolanı düşüb sorağa,
Özü öz əhvalın seçdi Mirzalı.

Xodarludan götürdülər izimi,
Bir dost aşna eşitmədi sözüümü.
Qadir Allah belə yazıb yazımı,
Deməginən, pünhan qaçdı Mirzalı.

Xan bağından məni saldılar yola,
Əndamı dürüstdü, irəngi lala.
Nəradə bənzəyir Rüstəmi Zala,
Mövc verib, dəryatək daşdı Mirzalı.

Başına gəlibdir, çox yaman işdi,
Bivəfa dünyadı, belə gərdişdi.
Qohum-qardaş bir-bir yadıma düşdü,
Yazda Kilsalıdan aşdı Mirzalı.

Ağalar, qəribə, naghah iş oldu,
Cəmalın görəndə ağıl çaş oldu.
Anqala yalında mənə tuş oldu,
Elə bildim, yaram deşdi Mirzalı.

Qadir Allah qamətini hörübdür,
Kərəmi çox, igidliyi verübdür.
Arqalı dağında Bayraməli görübdür,
Dedim (bəs) Arazı keçdi Mirzalı.

Mövc verib, dərya kimi daşırdı,
Qanlı fələk necə bunu aşdı?
Açdı, dəyirməndə fətir bişirdi,
Özü öz sirrini aşdı Mirzalı.

Şahbaba, Kolanı xəbərdar oldu,
Taxtac, Mağaralı qəsdinə durdu.

Hərəsi bir yandan çalhaçal oldu,
Əcəl piyaləsin içdi Mirzalı.

Həqqə pənah gətirib, çıxmışdı yala,
Dörd yana çəkdiilər adamdan qala.
Nəradə bənzərdi Rüstəmi Zala,
Mövc verib dəryatək daşdı Mirzalı.

Səd qılan, axtaran həqqi tapardı,
Acqarın doyuran Kəbə yapardı.
Üz tutuban İrəvana apardı,
Qazağı görübən qaçdı Mirzalı.

Cavan idi, heç murada yetmədi,
Gecə-gündüz dincəlibən yatmadı.
Gözlər piyaladı, qaşlar çatmadı,
Hayıf, bu bərbadə aşdı Mirzalı.

Həqqə pənah gətirib çıxmışdı dağa,
İnsafdı, üstünə qurğuşun yağa?
Düşmənin kəlləsi dəydi budağa,
Deməyin, meydandan qaçdı Mirzalı.

Üç kənd arasında tutdu davanı,
Həqq özü eşitmədi bu divanı.
Deməyin, biz vurduq böylə aslanı,
Özü öz qanından keçdi Mirzalı.

Şahbaba Kolanı düşüb sorağa,
Qəsdində yox idi, getsin fərağa.

Əsrəmiş nər kimi qalxır oynağa,
Dolanır meydanda laçın Mirzalı.

Canı da qızışıb döndü hamama,

Sığınmışdı peyğəmbərə, imama.
Nahaq (gedib) girdi ağız bir dama,
Haradan yolun açsın Mirzalı?

Qoç oğuldu, igitliğin bildirdi,
Düşməni ağladıb, dostu güldürdü.
Əlbəhəl Molla Cəfəri öldürdü,
Doldurdu tüstüylə qarnın Mirzalı.

Nahaq yerdən min namaza uğradı,
Günbəgün artırdı dərдин, fəryadın.
Düşmənlər hərə bir yandan doğradı,
İnsaf deyil, Quransız keçdi Mirzalı...

KOLANI

Yatmışdım qəflətdə, çeşdə oyandım,
Nədir, (de) mətləbim, qanlım, Kolanı?
Öz ellim də dörd yanımlı alıbdır,
Yaman oldu bu meydanım, Kolanı!

Nifrin seyrağlılar iman söylədi,
Əcəl yetişmişdi, məni əglədi.
Qohum-qardaş çox namərdlik eylədi,
Doğrma-doğram oldu canım, Kolanı.

İl on iki ay üzə gəz, az olsun,
Seyrağbın yaman dərди yüz olsun.
Gürşad düşsün, dərə-təpə düz olsun,
Qalsın qiyamətə qanım, Kolanı!

Üç kəndin adamı çətin yarısın,
İçinizə vəba düşsün, darısın.
Ağyel tutsun, əzaların qurusun,
Dəlik-dəlik olsun yanın, Kolanı!

Xəstə Əli sizə qarqış eyləsin,
Cərrah gəlsin, yaraların teyləsin.
Tək Mirzalı qolubağlı neyləsin?
Zayə getsin din-imanın, Kolanı!

GÜNÜDÜR

Əcəb badi-sübh üstümdən əsibdir,
Aman, Allah, bu gün kömək günüdür!
Qarı düşmən dörd yanımı kəsibdir,
Ağam Əli, bu gün kömək günüdür!

Düşmənlər bacadan tökür gülləni,
Əzalarım var əndamda dillənir.
Qara qanlar indi döşdə göllənir,
Aman, Allah, bu gün kömək günüdür,
Ağam Əli, bu gün kömək günüdür!

Çərxi-fələk nə gətirdi başıma,
Rəhm etmədi gözdən axan yaşıma.
Vəsiyyət eylədim bir qardaşıma,
Aman, Allah, bu gün kömək günüdür,
Ağam Əli, bu gün kömək günüdür!

Qolumu bağladı Kərbalı Kazım,
Qələm yoxdur, olan dərdimi yazım.
Düşmənlər çoxlaşıb, tək necə dözüüm?
Aman, Allah, bu gün kömək günüdür,
Ağam Əli, bu gün kömək günüdür!

Görürsənmi Əzim kimi zalımı,
Bu qisaslar qiyamətə qalımı?
Bir saat meydanda açın qolumu,
Aman, Allah, bu gün kömək günüdür,

Ağam Əli, bu gün kömək günüdür!
Gecə-gündüz dolanırdım piyadə,
Dərdim artdı, həddən oldu ziyadə.
Yaradanım yetişmədi fəryada,
Belə məlum, bu gün ölmək günüdür,
Aman, Allah, bu gün kömək günüdür,
Ağam Əli, bu gün kömək günüdür!

Bacım gələ, bir doyuncan aqlıyam,
Lalə kimi sinəsini dağlıyam.
Mirzalıyam-Allahverən oğluyam,
Aqlıyb göz yaşın silmək günüdür,
Aman, Allah, bu gün kömək günüdür,
Ağam Əli, bu gün kömək günüdür!

Qaçaq Mirzalınn başına gələnlər

Mirzalı və 2 nəfər qeyri-şəxslər gedirlər Kucazur kəndinə və orada kilisəni yarıb, şeylərini götürür, bir yerdə bas-dı-rır-lar bunu. Öz qonşularından görüb, divana məlum edirlər. Bu hal-da, bunları tutub aparırlar Naxçıvana. Burada Mirzalı de-yir yoldaşlarına ki, siz boynunuza almayın. Siz yazıxsız, kül--fət sahibisiniz, mən özüm boynuma alacağam.

Silistçi sual edəndə Mirzalı boynuna alır. Onu salırlar Nax-çı-van qəzəmətinə. Bir neçə müddətdən sonra, bu, fürsət ta-pıb, sıç-rayır barının üstünə və oradan yerə. Bu cürətə görə, əh--li Nax--çıvan ona «Quş Mirzalı» ismi verirlər. Mirzalı dö-nür, olur bir sudolduran. Övrətə öyrədir ki, saldat gələndə de-sin ki, Mir-za-lı özü yuxarı qaçdı. Amma özü də gedir üzüaşağı. Yay vax-tın-da bu gizlənir bir zəmi içində. Bir müd-dət öz obası içində dolanır...

Bir gün əzqəza, yatmışmış bir yerdə. Öz kəndlərinin adam-ları bunu tutub, verirlər divan əlinə. Bu dəfə onu gön-d-ə-rirlər İrəvan qələsinə ki, möhkəm yerdən qaça bilməsin. Am--ma buradan da qaçır. Yoldaşların öyrədir ki,

hərə bir odun payası paltonun altında götürsün. Bir vaxt bu yol-daş-la-rı ilə tökülürlər qaravul soldatlarının üstünə. Onları odun ilə öldürüb, oradan qaçırlar. Yolda bunun yodaşlarını öl-dü-rül-lər. Ancaq bir Mirzalı nicat tapıb, gəlir Kolanıya. Bir müd-dət qalıb, gedir Qarabağa və sakin olur.

Kolanı kəndində (Şuşa qəzasındadır) bir neçə müddətdən son-ra, öz qonşusu Molla Cəfər şeytanlıyır ki, Hüseyin qaçan Mi-razalını öz evində saxlayır. Divan Hüseyindən tələb eyləyir ki, Mirzalıni versin və yain ki, igirmi bir ev Kolanıdan sür-gün olacaq. O səbəbə Kolanı camaəti düşdü bunun dalınca.

Bu əhvalatı bilib, Mirzalı xahiş edir ki, beçarə igirmi bir evi onun ucundan sürgün etməsinlər. Onlardan bexəbər mən-zil-bə-mənzil Qarabağdan köçür ikimininci Zəngəzur ças-tı-na və ora-dan Ərikli dağından keçib, gəlir gecə Kolanıda də-gir-manda fə-tir bişirib yeyir. Səhər bu əhvalatı bilən də-gir-man-çı kənd əhlinə xəbər verir ki, Mirzalı qayıdıb Kolanıya. O səbəbə başlayır Mirzalıni diqqət ilə axtarmağa. Bu vaxtı Mir-zalı yatmış imiş bir qayanın dibində. Çoban qoyun ota-rır-mış. Bir qoyunun ayağının altından daş qaçıb düşür Mir-za-lının üstünə. Mirzalı oyanıb, dik atılarda çoban səs salır ki, Mirzalıni tapmışam.

Camaət bu sədayə tökülüb, Mirzalıni qovurlar və do-da-ğı-nı güllə ilə yaralayırlar. Əzqəza, Mirzalı karıxıb, qaçır bir da-ma. Damın üstündən bacasından bunun üstünə güllə yağ-dı-rır-lar. Damda bir balaca uşaq qalmış imiş. Təvəqqe edir, kən-dir sallayıb, uşağı qaldırıb yuxarı çəkirlər. Bu halda, Mir-za-lı çox ac olduğuna görə, təknədən çörək götürüb, dodağı da-ğılmış yeyirmiş və xalq da gülləyə basırmış.

Bu halda, Molla Cəfər gəlir qapının yanına və deyir:

– Mirzalı! Səni tutacaqlar, qoy səni mən tutum. Bəlkə, be-lə də bir hörmət çıxa...

Bu halda, Mirzalı qapının deşiyindən güllə ilə Molla Cə-fə-ri öldürür. Bir neçə saat güllə-boran edəndən sonra, Mir-za-lı razı olur ki, onu tutsunlar. Qapını açıb, Mirzalınin qo-lu-nu Kərbəli Kazım bağlayır və tufəngini və qeyri əsbabını

alır. Çö-lə çıxan kimi, Molla Cəfərin qardaşları xəncər ilə sağ və sol qolunu salıb, ürəyinin başına soxurlar. Bu cürə Mirzalıni öl-dürürlər.

Qeyd: Mirzalıniın qardaşı Ağa bu əhvalatı şeir ilə yu-xa-rı-da zikr olunan əbyatları təsif edir.

EL MAHNILARINDAN PARÇALAR

Mən igidin dəstəsiyəm,
qadamı alım,
Qızılgülün xəstəsiyəm,
qadamı alım.

* * *

Getsən də, getməsən də,
Mən gedəcəm dağlara...

* * *

Dedim, köçmə Qazmayurda,
Danaları verdin qurda...

* * *

Dağlar dolu kəklikotu,
Qızlar yığar qutu-qutu.

* * *

Dəvələri tapşırırmışam sarvana,
Şər qarışıb yetirmərəm karvana,
Heç olmasa, çağır çıxım eyvana,
Nazlı gəlin, qonaq eylə bu gecə...

Dəvələri dikləmişəm yoxuşa,
qurban ollam şirin-şirin baxışa.
Qoşa narlar bir-biriylə toqquşa,
Nazlı gəlin, qonaq eylə bu gecə...

* * *

Bizlərdə qaydadı sözə söz demək,
Sizdən ilqar verib, bizdən gözləmək.
Əzəl ilqar verib, sonra dönən yar,
Özü gedib, nişangahı qalan yar.

* * *

Başına döndüyüm, ay lələ Kərəm,
Gözüm tor götürdü, ürəyim vərəm.
Dəryalar mürəkkəb, meşələr qələm,
Mollalar yazdıqca dərdim var mənim.

* * *

Altı qızın biri Püstə,
Dərdindən olmuşam xəstə.
Üz qoyaydım üzün üstə,
Altı qızlar, altı qızlar.

Altı qızın biri Göhər,
Saçı dabanını döyər.
Qaşları qurulu yaydı,
Gözləri bir özgə təhər,
Altı qızlar, altı qızlar.

* * *

Arxalığın dizdən, yar,
Gəl, qapıda gizlən, yar!
Beyman anan nə dedi,
Ayaq kəsdin bizdən, yar?!

* * *

Çal kərə, qoy əldən məni,
Silkələ, qoy əldən məni.
Al qucağına,

Sal otağına
Hövkələ, qoy əldən məni,
Çal kərə, qoy əldən məni.
(Kəl arabası sürənin mahnısı—R.T.)

* * *

Bu gün-sabah yazlar gələr,
Boynu ala qazlar gələr.
Xeyrin olsun, bulaq, sənin,
Əl-üz yumağa qızlar gələr!

Bu gün-sabah qışlar gələr,
Top kəkilli quşlar gələr,
Bəxtəvərsən, vallah, bulaq,
Sənə qələm qaşlar gələr!

Bulaq, səndə daş olaydım,
Su vurduqca yaş olaydım.
Qızlar bulağa gələndə
Onlara yoldaş olaydım.

* * *

Ay mənim yaşıdım oğlan,
Belimi sənə qaşıdım, oğlan!
Özümü səndən ötürüm,
Qızımı sənə yetirim.

* * *

Hana üstə kücü var, Telli,
Kücünün qırx ucu var, Bayram!
Oğlan alır, qız gedir, Telli,
Kimin ona gücü var, Bayram?!
Aman, Telli, Tellican, Bayram,
Canım Bayram, Bayramcan, Telli!

* * *

Axtarır, gözüm axtarır,
Varımdır, sözüm axtarır.
Alagöz, on beş yaşdını,
Çiyi xurmayı saşdını,
Yorğun maral baxışlını
Axtarır, gözüm axtarır,
Olubdur lazım axtarır.

* * *

Oğlan:
Mənə qara deyən dilbər,
Qaşdarın qara deyilmi?
Siyah zülfün dal gərdəndə
Saşdarın qara deyilmi?

* * *

Gəlin, gedək Daşaltını gəzməyə,
Ördək olub, o göllərdə üzməyə.
Əjdər oğlan Gülcahanı görməyə
Görək, nələr gətirəcək,
Yəqin hər şey gətirəcək...

* * *

Mən gəlmişəm, sarı geyib sallanam,
Gəlməmişəm, çit-mit geyib allanam.
Mən gəlmişəm, istəkana qənd salam,
Gəlməmişəm, ürəyimə dərd salam.
Mən gəlmişəm, samavarı cütləyəm,
Gəlmişəm, yetimləri bitləyəm.
Mən gəlmişəm, nimçələrə aş çəkəm,
Gəlməmişəm, qor-qoduğa baş çəkəm!..

DASTAN

DASTAN

TUFARQANLI ABBAS

Fars əyaləti¹ Azərbaycanda Saleh adında varlı bir tacir ya-şayırdı. Onun var-dövləti başından aşırıdı və bu da tacirə şan-şöhrət gətirmişdi. Odur ki, ona tacirbaşı, tacirlərin «xa-sı» deyirdilər. Saleh gözəllər gözəli Səlbinaz xanımla evlən-miş-di. Neçə il keçirdi, ancaq onların övladı olmurdu.

Bir dəfə Saleh başını qırxdırmaq üçün bərbəri evinə ça-ğır-mışdı. Bərbər tacirin başını qırxıb, saqqalını səliqəyə sal-dı. Sonra büllur güzgünü ona verdi ki, kərə başına və daran-mış saqqalına baxsın. Saleh güzgünü alıb baxdı. Bərbərin işin-dən çox razı qaldı. O, əlini bir neçə kərə başına çəkdi. Saq-qalını tumarladı. Elə ki, saqqalına gözü sataşdı, bir anın için-də özündən çıxdı; saqqalında üç-dörd ağ tük görmüşdü. Bərk qorxuya düşdü. Demək, artıq qocalır, vərəsəsi də yox-du. Ona görə də güzgünü hirslə yerə çırpıb, çilik-çilik elədi.

Salehin bu hərəkəti bərbəri heyratə saldı və ondan dönə-dö-nə üzr istədi. Tacir bir neçə pənahavat² sayıb bərbərin qar-şısına atdı. Hətta onu borclu da çıxartdı.

Bu əhvalatdan sonra, Saleh öz otağına çəkilib, bütün gü-nü yalnız ibadətlə məşğul olmağa başladı. Axırda, Tanrı onun yalvarışını eşitdi və – Salehə bir oğul əta etdi. Təzə do-ğu-lan körpənin adını Abbas qoydular.

Abbas tez böyüdü və səkkiz yaşında molla məktəbinə get-di. O, çox hafizəli uşaq idi, molla və yoldaşları onun ba-ca-rı-ğına mat qalmışdılar.

Tacir oğlu olduğu üçün molla da ona ayrıca qayğı gös-tə-rirdi. Yoldaşları paxılıqdan buna dözə bilmirdilər və nə yol-la olur-olsun, mollanı Abbasa qarşı acıqlandırmağa ça-lı-şır--dılar. Onlar o qədər yalanlar uydurdular ki, axırda, molla öz

1. Fars əyaləti–dedikdə Güney Azərbaycanı başa düşül-mə-lidir.

2. Pənahavat–pul vahidi. «Pənahabad» dedikdə Pənah xa-nın tikdir-diyi Şuşa qalası nəzərdə tutulur. Bir müddət onun şə-rəfinə Pənahabad adlanırdı. Xan həmin adda sikkələr bu-rax-dırmışdı.

sevimli şagirdini ciddi cəzalandırmalı oldu. Abbas ata-sı-nın yanına qaçıb, mollanın ona haqsız cəza verdiyini söy-lədi. Ta-cir onun dediklərinə fikir vermədi və mollanın yanına qa-yıt-mağı tələb etdi. Həm də tapşırıdı ki, mollanın tələblərini yerinə yetirsin.

Atasının bu cavabından sonra, Abbas mollanın yanına qayıtmadı, evdən çıxıb bağa getdi və uca ağacın dibində oturub, fikir dəryasına qərq oldu. Bir azdan yuxu onu tutdu və qəribə bir yuxu gördü. Başı yaşıl çalmalı, üzü niqabla³ ör-tülü bir ərəb ona yaxınlaşdı. Bu ulu imam Əli idi. O, əlini Ab-basın çiyninə qoyub dedi:

– Sən Təbrizə getməlisən, orada Gülgəz Pəri yaşayır, onu sənə buta⁴ veriblər.

Abbas yuxudan oyandı və qərara aldı ki, aşıq⁵ kimi öz butasının ardınca getsin. O, sazbəndin yanına yollandı və bildirdi ki, mənə buta verilib, ona bir saz bağışlasın.

Sazbənd Abbasa baxıb başını aşağı saldı. Ona inanmadı. Odur ki, küncdə köhnə bir saz vardı, onu göstərib dedi:

– Bu, bir aşığın sazıdır, neçə ildi çalınmayıb, al bir yoxla...

Abbas sazı aldı və ona toxunan kimi, tellər öz-özünə səs-ləndi, şirin bir hava çalmağa başladı.

Sazbənd əlacsız qalıb, sazı Abbasa verdi. Abbas sazı çi-y-ninə salıb bazara yollandı və anası Səlbinaz xanımı gördü.

Səlbinaz xanım oğlunu qucaqladı, üzündən-gözündən öp-dü və xəbər aldı:

– Ay oğul, bu nə sazdı belə?

Abbas dedi:

– Ana, mənə xeyir-dua ver, mən Təbrizə butamın ardınca gedirəm...

Səlbinaz xanım gözlərinin yaşını sel kimi axıtdı. Oğluna yalvarmağa başladı.

– Ay oğul, gözümün işığı, gəl daşı ətəyindən tök, getmə,

3.Niqab–ərəb sözüdür, müqəddəs adamların üz örtüyü de-məkdir.

4.Buta–«büt» fars sözündədir, gözəl, sənəm deməkdir.

5.Aşiq–«eşq» ərəb sözündədir, aşiq olan, vurulan deməkdir.

yol-larda itib-batarsan, buta verilib nədi, dəli olmusan?!

Abbas gördü ki, anasına anlada bilməyəcək, sazı köksünə basıb, oxumağa başladı:

Yatmışdım, üstümə gəldi ərənlər,
Ağam mövlam mana buta veribdir.
Ərşi, kürsi, yeri-göyü görənlər
Ana, mövlam mənə buta veribdir.

Xorasanda qızıl günbəz ağası,
Silindi, könlümün getmədi pası.
Düldülün sahibi, Qənbər ağası
Ana mövlam mənə buta veribdir.

Mənim ağam Şahi-Mərdan Əlidi,
Hayxıranda düşməni bağrın əridi.
Adım Abbas, butam Gülgəz Pəridi,
Ana, mövlam mənə buta veribdir.

Səlbinaz xanım gördü, oğlunu yolundan döndərə bilmə-yəcək. Sözlə sınağa çəkdi. İstədi, öyrənsin ki, doğrudanmı, ona haqdan vergi verilib, ya bu buta söhbətidi?

– Ananı salırsan zarə,

Mətləbini Allah verə,

Dörd kitabı göydən yerə

De, görüm, kim yendiribdi?

Abbas haqdan vergi almışdı, odu ki, sorğusunu cavabsız qoymadı:

Nazlı anam, batma zarə,
Mətləbimi Allah verə.
Dörd kitabı göydən yerə
Cəbrayıl yendirmədimi?

Səlbinaz xanım söz tapa bilmədi. Əlacsız qalıb, bir daha, oğ-luna yalvardı ki, ata-anasını burda qoyub, heç yana get-məsin:

Oğul, qoy ağ olsun uzun,
Başına dolanım özüm.
Gəl, eşit ananın sözün,
Gəl, getmə, aman günüdü!..

Abbas anasının ayaqlarına düşdü ki, onu yolundan sax-la-masın, xeyir-dua verib, yola salsın:

Unutma Abbası, salginən yada,
Dua eylə, mən də çatım murada.
Yarsız günüm keçməz fani dünyada,
Ana, hümmət eylə, hümmət günüdü.

Çox yalvarıb-yaxarandan sonra, Abbas anasından xeyir-dua aldı və o biri gün səhər evdən yola düşdü. Yolu-irizi ta-nımırdı, bir səmt tutub gedirdi...

Yolda tacir karvanına rast gəldi. Tacirbaşı onu sor-ğu-suala tutdu, haradan gəlib, hara getdiyini soruşdu. Ab-bas dedi:

– Mənə Təbrizin yolunu göstərin, Azərbaycan əyalətinin hakimi Məhəmməd bəyin bacısı Gülgəz Pəri mənə buta ve-ri-lib, butamın ardınca gedirəm...

Tacirləri heyrət götürdü, onu dəli hesab etdilər. Heç elə bir şahzadə də deyil, buna buta verilərdimi? Abbası lağa qo-yub, gülməyə başladılar...

Abbas sazı çiyindənən aşırıb, köksünün üstünə aldı və görək tacirlərə nə cavab verdi:

Xəbər aldın təbrizlidən,
Məni – hərəcayi çağladı.
Yıxdı könlümün evini,
Didələrim qan ağladı.

Bülbüləm, dala qonaram,
Zərgərəm, gümüş yonaram.
Öylə bir dərdə yanaram;
Çirkin söz məni dağladı.

Mən Abbasam, çoxdu ahım,
Bir yerdən yoxdu pənahım.
Şəhrinizdə Gülgəz xanım
Sidqimi Mövlam bağladı.

Abbasın bu sözlərindən sonra, tacirlərin ona rəğbəti artdı. Buta verildiyinə inandılar. Onu şahzadə xanımın yaşadığı Təbriz şəhərinə aparacaqlarına söz verdilər. Abbas onların köməyi ilə Təbriz şəhərinə yetişdi. O burada qalsın, sizə kim-dən xəbər verim, Gülgəz Pərinin qardaşı Məhəmməd bəy-dən.

Məhəmməd bəy saray baxçasında aşiq məclisləri təşkil edir, aşıqların yarışmasından xoşlanardı. Abbasın Təbrizə çatdığı gün də belə bir yığnaq vardı. Təbrizin sakinləri ta-nın-mış Aşiq Qaranı dinləməyə toplaşmışdılar. O, qırx şagirdi ilə yarışacaqdı. Qərib bir gənc aşığın məclisə girməsi hamının diqqətini çəkdi. Məhəmməd bəy özü də ona ayrıca maraq göstərdi və Aşiq Qaraya tapşırırdı ki, axırda təzə gələn aşığı da yarışa dəvət etsin. Ancaq bu, Aşiq Qaranın acığına gəlmişdi, bu-nu özünə alçaqlıq sandı. Odur ki, dedi:

– Ağam mənəm, burda qoç qoçla toqquşur, quzu ilə qoç döyüşə girə bilməz!

Bu sözü eşidən Abbas özünü saxlaya bilmədi:

– Elə bilmə, bütün yırtıcıların hamısı tülküdür, içində pə-ləng də ola bilər.

Məsəldən, Aşiq Qara alındı və onu yarışa buraxmağa razı oldu, bir şərtlə ki, birinci, Abbas başlasın. Abbas buna ürək-dən şad oldu. Sazını köksünə basıb üzünü Aşiq Qaraya tut-du:

Səndən xəbər alım, ay Aşiq Qara,
Rəsul nə gündə tacisər oldu?
Kim sual eylədi ondan(bu sözü),
Bəs onun cavabı nə təhər oldu?

Nədən hasil oldu İsrafil Suru,

Kim qıya baxınca yandırdı Turu?
Hansı peyğəmbərdi alnında nuru,
Kimdi, onu görçək (peyğəmbər) oldu?

Abbas deyər, dünya günü neçədür
Neçə ləldi, neçə gövhər, neçə dürr?
Peyğəmbər sərində muyu neçədür?
De görüm, söz harda müxtəsər oldu?

Aşıq Qara diqqətlə Abbasa qulaq asdı, ancaq suallarının heç birinə cavab vermədi. İşi belə görüb, sazı qoltuğunda ca-maatın içindən çıxdı. Abbas isə təzə-təzə sözlər oxuyub, özü-nə qənim axtarırdı. Aşıq Qaranın kütbeyin qırx şagirdi də ona cavab verməkdə aciz qaldı. Abbas yarışdan qalib çıxdı. Onun söyləmələri Məhəmməd bəyin də xoşuna gəlmişdi.

Odur ki, yığışanlara üz tutdu:

– Məni istəyən aşığa xələt versin!

Məhəmməd bəy bunu deyib, özü də yığışanlardan pul toplamağa başladı. Onun bu səxavətini görənlər Abbas sazını köksünə basıb dedi, görək nə dedi:

Yanında əgləşib vəkilü vəzir,
Gülgəz qəmzələri bağrımı əzir.
Gör nə nizam ilə məclisi gəzir?
Dövlətin artırsın Allah bu bəyin!

Məhəmməd bəyin Abbasın iki sözünü o saat qulağı çaldı:

– Aşıq, əgər mənim bacım Gülgəz barədə deyirsənsə, söz verirəm ki, onu sənə ərə getməyə razı salaram. Yox, əgər sən özgə gözəldən danışırınsa, and içirəm ki, bu işin düzəl-mə-si-nə əlimdən gələni əsirgəmərəm. Qaldı pul məsələsi, əgər yığılan azlıq edirsə, göstəriş verirəm, yenidən toplansınlar?!

Bu sözləri deyəndən sonra, parçı götürdü ki, təzədən pul toplansın. Bunu duyan Abbas sözünün ardını başladı:

Budu, gəldi hacıların hacısı,
Ürəyimdən getməz yarın acısı.
Abbas yarısı Məhəmməd bəy bacısı,
Dövlətin artırsın Allah bu bəyin!

Abbası heyrət götürdü: bu sözlər Məhəmməd bəyi qəzəb-ləndirmək əvəzinə, daha da ona xoş gəldi. O, Abbası özünün saray aşığı elan etdi və sarayda yaşamaq təklifini ona bil-dir-di.

Azərbaycan hakiminin gəlmə bir aşığa belə qəyyumluq et-məsi çoxlarının xoşuna getmədi. Xüsusən alçaqlıq edənlər və xəsislər bu işdən çox narazı qaldılar. Bunu hiss edən Abbas onlara üzünü tutub, öz sözünü dedi:

Bidövlət oğulu başdan tanıram,
Çör-çöp yığar, özgə ocaq yandırar.
Ayağa duranda qeyrəti olmaz,
Suyu tökər, öz ocağın söndürər.

Dağ qoysan dağ üstə, dağdan dağ olmaz,
Söyüd bar gətirsə, ondan bağ olmaz!
Zibildən təpə qur, küldən dağ olmaz,
Yel əsəndə çuxurları doldurar.

Abbas deyər: – kamal gərək dərindən,
Əqlimi oynatdım, çıxdı sərimdən.
El bir olsa, dağ oynadar yerindən,
Söz bir olsa, zirpi-kiram sındırar.

Bununla da, Abbas Məhəmməd bəyin sarayına düşdü və ürəkdən ona bağlanıb, orada yaşamağa başladı. Günlərini çox şən keçirərdilər; gündüzlər şəhərin kənarında bağlara gəzməyə çıxar, yaxud meşələrdə ov edərdilər. Axşamlar isə həyətdə əy-lən-cələr təşkil olunur, Abbasın yanıqlı nəğ-mə-lə-ri-nə qulaq asar--dılar. Bir müddət beləcə yaşadılar. Məhəmməd bəy Azər-baycan əyalətinin vəziyyəti barədə şaha məlumat vermək üçün getməli oldu. Abbas sarayda tək qaldı. Mə-həmməd bəy gedəndən sonra, onun otağında yalnız qalmağa səbri çat-mır-dı. Tez-tez həyət bağına çıxar, yolunu şahzadə Gülgəzin yaşa-dığı otağın yanından salardı ki, bəlkə, onu gö-rə bilsin. Axırda, o, istəyinə çatdı; bir kərə bağın içində gəzirdi, birdən iki gö-zəlin ona sarı gəldiyini gördü. Bun-lar-dan biri

Gülgəz xanım, o biri isə onun rəfiqəsi Nazlı xanım idi. İkisi də bir boyda, bir biçimdə, bir geyimdə. İlk baxışda onları birbirindən seçmək o qədər də asan deyildi. Gözəllər Abbasa lap yavıq gəldilər. O, yuxuda gördüyü qızı o saat ta-nıdı. Ürəyi yerindən oynadı. Sazı sinəsinə sıxıb, öz butası ilə ilk görüşünə görək nə dedi:

Sallandı (yerindən) durdu, yeridi,
Canım aldı genə nazlı bəxtəvər.
Hər qıya baxanda yüz min qan eylər,
Özü nazlı, sözü nazlı bəxtəvər.

«Nazlı» sözünü eşidən Nazlı xanım elə bildi ki, aşığı ona işarə edir. Sevincək Gülgəz xanıma dedi:

-Eşitdin, Gülgəz, mənim barəmdə nə gözəl sözlər oxudu? Görünür, onun xoşuna gəlmişəm? Abbas isə sözünə davam edirdi:

Səhər-səhər mehman oldum onlara,
Geyinmiş, bəzənmiş yaşıl-allara.
Səhər-səhər cumar soyuq sulara,
Deyəsən, ördəkdi, qazdı bəxtəvər.
Gülgəz xanım Nazlının sözünə etiraz etdi:

– Yox, o mənim barəmdə deyir, sən özün yaxşı bilirsən ki, hər səhər soyuq suda çimirəm?!

Qızlar ecəşməyə başladılar. Onları maraqlı bürümüşdü; görəsən, aşığı sözü hansımsıza qoşub? Abbas da ara ver-mə-dən oxuyurdu:

Hər yana gedirəm; açıqdi, açıq,
Tökülübü tamam ellər alaçıq.
Qışın çilləsində bel-buxun açıq,
Məhlim, sənin üçün yazdı, bəxtəvər?!

Bu sözlər hər ikisinə aid idi; çünki onların həm sinəsi, həm də boynu açıq idi. Ancaq Nazlı xanım sözün hamısını özünə aid edirdi. Abbasın sonuncu qatar sözü qızların ecəşməsini kəsdi:

Tanımanam sultanımı, xanıma,
Buyur, Gülgəz, cəllad töksün qanıma!

Yüz min işvə ilən aldı canımı,
Abbas deyər, əlisazlı, bəxtəvər!

Bu görüş Gülgəzə Abbasla tanışlıq və ona olan sevgisini öyrənməyə kömək etdi.

Bundan sonra, Abbasa olan sevgisi birəmin artı, hansı da-xi-li bir gücsə, ona bağladı. Sizə kimdən deyim, Nazlı xa-nım-dan.

Elə ki, Abbasdan ayrıldılar, paxıllıq Nazlı xanımın içini doğram-doğram doğradı. Evə yetişən kimi, Gülgəzlə Ab-ba-sın sevgisini hamıya danışdı. Xəbər vəzirin qızı Nigar xa-nı-ma çatdı. O, bir qarının məsləhəti ilə ətirli güllərdən kum bağlayıb Abbasla Gülgəzin görüşdüyü yerə gəldi.

Abbas ağacın altında dayanıb, Gülgəzin yolunu göz-lə-yir-di. Nigar gülə-gülə ona yaxınlaşdı ki, gül kumunu ona ver-sin. Ancaq Abbas gülü almadı. Sazı köynəyindən çıxardı və çalib oxumağa başladı:

Payız olu, bağlar tökər xəzəli,
Bahar olsa, bağçamıza bar gəli.
Bir iyidin etiqadı düz olsa,
Cənnət bağçasından ona nar gəli.

Qara yerli, zərli kəmər belində,
Qızılgülü dəstə tutmuş əlində.
Nigar, sağ ol ulusunda, elində,
Mənim üçün Gülgəz kimi yar gəli.

Abbas deyər: uruf çanda bədəndi,
Ah çəkməkdən bağrım başı zədəndi.
Aman, Gülgəz, heç bilmirəm, nədəndi,
(Bu) gen dünya mənim üçün dar gəli.

Abbasın gül kumunu almadığını görən Nigar burnunun ucuna kimi qıpqırmızı qızardı. Özünü alçalmış hesab etdi, dala-qabağa baxmadan, birbaşa evə qaçdı. O, evdə bu əh-va-latı anasına danışdı, and içdi ki, anlamaz aşığından qisas

ala-caq. Bu məqsədlə ona yol göstərmiş qarını evə çağırırdı və on-dan məsləhət istədi.

Qarının belə işlərdə səriştəsi vardı. O, söz verdi ki, Gül-gəzlə Abbası ayrıca bir otaqda görüşdürəcək, bunu hamı bi-ləndən sonra, hər ikisi biabır olacaq.

Qarı evə gəldi və bu qurğunu necə qurmaq, necə hiylə iş-lətmək üçün gecə-gündüz baş sındırdı. Axırda, düz Gülgəzin yanına getməyi qət etdi. Gülgəzlə görüşüb, Abbasın ona olan sevgisindən söhbət açdı, dönə-dönə aşığı xeyli təriflədi.

Gülgəz bağçada Abbasla görüşəndən sonra, qəti fikrini açıqca söyləmişdi. Qarının gəlişindən ona qarşı heç bir xəyanət görmədi və Abbası sevdiyini çəkinmədən açdı.

Hiyləgər qarıya da elə bu lazım idi. İndi Gülgəz ovçunun içindəydi. O, yalandan xəbər verdi ki, Abbas onunla görüş-mək istəyir, güya qarını onun fikrini öyrənməyə göndərib.

Gülgəz bu xəbəri sevinclə qarşıladı və ən gözəl paltar-la-rından birini geyinib bəzəndi, qapının ağzında onu gözlə-mə-yə başladı.

Bir-birini odlu baxışlarla süzmək, əl-ələ tutmaq, sevişmək gənclərdə ilk görüşün əlamətləridir. Bu səbəbdən Gülgəz Ab-ba-sı gülrüzlə qarşılayıb, yanında oturmağa yer göstərdi. Bir-birini ürəkdən sevən iki gəncin şirin söhbəti uzun çəkdi. Qarı bu xəbəri Nigar xanıma çatdırmaq üçün getmək bəha-nəsilə dedi:

– Mən gedim, sizin üçün şərbət hazırlayım...

Hiyləni başa düşən Abbas qarını saxlayıb, üzünü ona tut-du:

Gülgəzimin qəmər hüsnü –
Ay, Gündü-tələti neylər?
Onun o ləbindən əmən
Şəkəri, şərbəti neylər?

Qarı ayaq saxlayır və Abbasla Gülgəzin söhbətinə ma-raq-la qulaq asır. Yarım saat keçəndən sonra, o yenidən dilləndi:

– Bəlkə, mən gedim. Siz ilk dəfədi, belə yerdə görüşürsüz, bu-rada mənən özgə heç kim yoxdu. Mən burada artıq ada-mam?!

Abbas qarının bu sözünü də cavabsız qoymadı:

Bülbül oldu, gülən oldu,
Göz yaşımı silən oldu,
Bir yar ki, dərd bilən oldu,
Qaş-göz, işarəti neylər?

Bu gözlər hiyləgər qarını bir az da karıxdırdı. Heç bil-mə-di, nə cavab versin, özünü doğruluğa çıxarmaq üçün təzə sözlər uydurdu:

– Mənə gəncləri bir-biri ilə görüşdürmək çox xoşdu, am-ma bir qadın kimi, bu görüş zamanı onların yanında ol-ma-ğım yaxşı düşməz...

Abbas genə onun sözünün üstünü aldı:

Süsən, sünbülü bitirən,
Ah çəkib, köksün ötürən.
Abbası yara yetirən
Kəbə ziyarəti neylər?

Qərəz, Abbasla Gülgəz üçüncü bir adamın iştirakı ilə ge-cəyariya qədər söhbət etdilər. Abbas qarına xəbərçilik et-məyə imkan vermədi. Onu da özü ilə saraydan çıxarıb apar-dı...

Bundan sonra, onlar saray bağında daha tez-tez gö-rüş-mə-yə başladılar. Bir dəfə yenə bağda gəzirdilər. Elə bu zaman Ab-ba-sa bir məktub gətirdilər. Məktubu Tufarqandan gön-dərmiş-dilər. Abbas məktubu açıb oxudu. Məktubda atası Salehin öldüyünü yazmışdılar. Bu xəbərdən o, yerində quruyub qaldı, bilmədi, nə etsin. Qayıdıb, Tufarqana get-mə-liy-di, orada özündən sonra, doğulmuş bacısı və kimsəsiz anası qalmışdı.

Abbas Gülgəzlə halallaşmış belə dedi:
Səlamət ol, Gülgəz, məni sal yola,
Görüm, allah səndən irazı ola.
Anam, bacım gözün tikibdi yola,

Gülgəzə, ay Allah, səbr ver, amandı!

Gülgəz acı xəbərdən qəm-qüssəyə batdı. Göz yaşı içində Abbasla görüşüb, belə cavab verdi:

Oğlan, söhbətdarsan damaqda, dəmdə,
Məni qoyub getmə möhnətdə, qəmdə.
Apar, gərdənbağım qoy qalsın səndə,
Yadına düşəndə tez gəl, amandı!

Abbas cavabında:

Mən Abbasam, bağçalarda barım var,
El içində namusum var, arım var.
Qayıdaram, burda intizarım var,
Gülgəzə, ay Allah, səbr ver, amandı!

Gülgəz Abbasın doğma yurduna getməyinə razılıq verdi və onun yolunu intizarla gözləyəcəyini bildirdi. Sonra belə dedi:

Mən Gülgəzəm, otaqda tut əlimi,
Barıngınan dodağımı, dilimi.
Yeddi il gözlərəm tamam yolunu,
Ondan artıq qalma, tez gəl, amandı!

Abbas yeddi gündən sonra, qayıdacağına Gülgəzi arxayın edib, elə həmin gün Təbrizdən çıxdı.

Abbas gedəndən az keçməmiş, Gülgəzin günü qara əsgiyə büküldü. O zaman İranın hökmdarı Şah Abbas idi. Şah öz saray hərəmxanasına qırx gözəl qız yığmaq fikrinə düş-müş-dü. Odu ki, xidmətçisi Becana göstəriş vermişdi ki, ölkənin hər yerini gəzsinlər. Harada gözəl-göyçək xanım varsa, onu hərəmxanaya gətirsinlər. El içində onu «insan dəllalı» kimi tanıyırdılar. Becan ölkənin başqa yerlərindən 39 gözəl tap-mışdı. 40-cı gözəli isə Təbrizdə aramaq fikrinə düşmüşdü. O, şəhərə girən kimi, vali xəbər vermişdi ki, Məhəmməd bəyin özü burada yoxdu, ancaq onun sarayında yeganə gözəl ba-cı-sı var. Ancaq o gözəl şaha layiq ola bilər.

Becan gözəlin barəsində məlumat alandan sonra, gördü ki, onu şahın hərəmxanasına aparmağa heç cür razı sala bil-məyəcək. Odu ki, qızı qaçırmaq qərarına gəldi. Bunun üçün o, yollar aramağa başladı. Bircə yol vardı; Abbasla Gülgəzi

görühdürən qarından başqa heç kəs şahzadənin yanına sərbəst gedib-gələ bilmirdi. Qarı gizli yolla Becanın adamlarını təyin olunmuş vaxtda saraya apardı. Qarı onları bütün gözət-çi-lə-rin gözündən yayındırmışdı. Onun işarəsi ilə adamlar Gül-gə-zin yataq otağına soxuldular evə onu sakitcə götürüb qa-çır-dılar. Təzə ələ keçirdiyi ov öz gözəlliyi ilə Becanı ovsun-la-mış-dı. Ona görə də, şahın hüzuruna birinci onu çıxarmaq barədə göstəriş verdi. Başda Gülgəz xanım olmaqla qırx gözəli pay-taxt şəhəri İsfahana aparırdılar.

Bu vaxt Abbas Tufarqanda idi. Təbrizdən ayrıldıqdan sonra, yeddi gün keçmişdi. Təbrizə qayıdanda qara xəbəri eşitdi. Göz yaşları içində qəm-qüssəyə qərq oldu. Saray bağ-çasına düşüb, Gülgəzlə ilk dəfə görüşdüyü ağacın dibinə gəl-di. Sazını inləyib, sızlaya-sızlaya oxudu:

Əyri, əyri, əyrinçələr,
Başına dönüm, bağçalar,
Qavış, yol vermə, küçələr,
Yar atlanıb gedər oldu.

Mən bülbüləm, dala səkdim,
Göz yaşımı yola tökdüm.
Cəfa çəkdim, bir yar seçdim,
Sahibi özgələr oldu.

Məsələdən hərtərəfli hali olan Abbas qırx gözəli aparan karvanın dalınca yollandı. İki gün yol gedəndən sonra, gəlib karvana çatdı. Güzgəzin gəcavəsini aparan dəvə lap qa-baq-da gedirdi. Abbas tələsik o tərəf, bu tərəfə qaçdı ki, bəlkə, onu görə bilsin. Başına gətirilən əhvəlatdan sonra, Gülgəz tanınmaz hala düşmüşdü, saçları dağınıq idi, yel vurduqca üzünü örtürdü. Abbas onu bu halda görəndə dözə bilmədi, sazını köksünə basıb, simləri inlətməyə başladı:

Ay qız, sənin zibə tellərin,
Yel vura, əsə tellərin.
Məhlim, məşuqun olubdu,
Batıbdı yasa tellərin.

Uca dağlar ucasıtək,
Şahmar ilan sücasıtək,
Yaşılbaş əyricəsıtək
Üzündə əsə tellərin.

Xəbər aldım o Becandan,
Başında dürlü tacından.
Abbası dar ağacından
Mənsürtək asa tellərin.

Gözəlləri aparən karvanın başçısı Becan, nədənsə, dəvə-lə-rin birdən dayandığını gördü. Bunun səbəbini soruşdu. Xə-bər verdilər ki, gəlmə bir adam karvanının qabağını kəsib, şahzadənin şəninə nəğmələr oxuyur. Bunu eşidən Becan Ab-basın yanına gəlib, qəzəblə soruşdu:

– Onun nə haqqı var, şahın hərəmxanası üçün gözəllər aparən karvanın qabağını kəssin?

Abbas çəkinmədən ona kəskin cavab verdi:

– Bu mənim butamdır, siz onu qardaşı Məhəmməd bəyin malikənəsindən qaçırmısınız?

Becan isə heç onu eşitmək belə istəmədi və tələb etdi ki, Ab-bas yoldan çıxıb tez buradan rədd olsun. Şahın hərəmi olacaq bir qız barədə danışmağa onun haqqı yoxdu.

Abbas isə Gülgəz haqqında öz sözünün üstündə bərk dur-muşdu:

Ağa Becan, sultan Becan, xan Becan,
Gülgəz hara gedər, mən də yanınca.
Alış Becan, tutuş Becan, yan Becan,
Gülgəz hara gedər, mən də yanınca.

Ağam Əli bana verüb butanı,
Yardan ayrı salma mən binavanı.
Ağa, görürsənmi dəli Becanı?
Gülgəzi aparır, mən də yanınca.

Yarın dərdi ürəyimi yandırır,
Ağam Əli qəribləri dindirir.
Götür Qənbəri sən, minə Düldülü,
Gülgəz hara gedər, mən də yanınca...

Bu sözlər Becanı heyrətə saldı. O, Abbası miskin bir aşıq he-sab edirdi. Ancaq onun özündən belə yekə-yekə danışma-sın--dan, Gülgəz barəsində təmənnada olmasından hiddət-lən-di...

Abbas isə Gülgəzin gəcavəsindən aralı durmur, onun şə-ninə saz çalıb, nəğmələr oxuyurdu.

Becan aşığın fikrindən dönməyəcəyini görüb, yalandan söz verdi ki, karvan dayanan kimi, Gülgəzi ona qaytaracaq. Karvan susuz, qumlu səhra ilə irəli gedirdi. Dəvələr yo-rul-muşdu. Mənzilə çatmaq üçün onların dincini alması vacib idi. Uzun və yorucu yolu keçəndən sonra, nəhayət, karvan İsfahan şəhəri yaxınlığındakı Mirzə Əyyub quyusunun ya-nında dayandı. Bu quyudan su çıxarmaq o qədər də asan de-yildi. Quyu çox dərin idi. Oradan su çıxarmaq üçün gərək, bir adamı quyuya sallayaydın. Becanın əlinə fürsət düş-müş-dü. O, Abbasa təklif etdi ki, sən quyuya düşüb, 40 gözəl və dəvələr üçün su çıxarmalısan. Ondan sonra, verdiyi vədə əməl eyləyər, şahzadə Gülgəzi ona qaytarar.

Abbas bu şərtə həvəslə razı oldu. Sonra ipi belinə bağ-la-yıb, quyunun dibinə düşdü. O, böyük su qabını doldurduqca Becanın xidmətçiləri onu yuxarı çəkib boşaldırdılar. Qu-yu-dan qədərincə su çıxdılar. Həm gözəllərə çatdı, həm də də-vələr doyunca içidi. Hələ mənzilə çatmağa çox qalmışdı. Ab-bas öz işini qurtarmışdı, onu çəkib quyudan çıxarmaq lazım idi. Ancaq aşığı yuxarı qaldıranda Becan ipi kəsdi. Abbas guppultu ilə fırlana-fırlana qaranlıq quyunun dibinə düşdü...

Beləcə, varlı tacir Salehin yeganə oğlu kimsədən kömək almadan quyunun dibində qaldı. O özü haqqında bir qırıq da düşünmürdü, fikri-zikri şah sarayına aparılan Gülgəz xa-nımın yanında idi. Abbas yeddi gün burada qaldı, əziyyət çəkdi. Bir

hala düşmüşdü ki, baxsan, tanımazdın. Ancaq xilas olmağa ümüdünü itirmədi. Ağına gəldi ki, yalvarıb, imam Əlidən kömək istəsin. Abbas üzünü göyə tutub, göz yaşını sel kimi axıda-axıda yalvarmağa başladı:

Yoxdur bərabərin, həm tayı, həm tab,
Behiştə maliksən, saqi-yi-gövsər.
Qurani-natiqsən, kəlami-bəyan,
Bir ismin Qul-kəfa, bir ismin Heydər.

Tifl ikən ağ devin bəndini çatan,
Adına qul deyib Bərbərə satan,
Məraşda Rəsulun yolunda yatan
Vəsiyi-Mustafa, qazi-yi-məhşər.

Yer, göy varlığından tutdu bir qərar,
On səkkiz min aləm, tamam hər nə var.
Sənə bəxş edibdi bir pərvərdigar,
Fatimə, Zülfüqar, Düldülü Qənbər.

Abbas deyər, – sirri tək bilir Allah,
Günbəzi-xızradə zikri illəllah,
Beytül-müqəddəsdə vallahi, billah,
Yoxdur sənin kimi zəti-pürhünər!

Bu sözləri deyəndən sonra, Abbas intizarla imam Əlinin gəlişini gözləməyə başladı. İmam Əli Abbası dərin quyuda boğulmağa qoymadı. Qəfildən divar yarıldı və qaranlıq ya-rıqda öz əzəmətli görkəmi ilə imam Əli göründü. O, gu-rul-tu-lu səslə danışdı. Abbasa tapşırı ki, gözlərini yumub, onun işarəsini gözləsin. Abbas gözlərini bərk-bərk yumdu, o saat hiss etdi ki, hansı görünməz qüvvə isə onu yuxarı qaldırır. Ona elə gəlirdi ki, quyunun içindən çıxıb, səmada uca-uca gedir, iki saata yaxın beləcə göydə uçdu. Birdən imam Əlinin gurultulu səsinə eşitdi. İmam ona torpağın üstə düşüb, göz-lə-rini açmağı əmr etdi. Elə ki, Abbas torpaba enib, gözlərini açdı, özünü İsfahan şəhərinin alaqaşında

gördü. Onu xilas edən ulu kişi, artıq yanında yox idi, qeyb olmuşdu.

Bununla da, Abbas 7 günlük yolu iki saata gəlmiş, hətta onu quyuya salanları qabaqlamışdı.

İsfahan əhli qırx gözəlin gətirildiyini eşidib, onları qar-şılımağa çıxmışdı. Gözəlləri şah Abbasa göstərəcəkləri bağın hər tərəfi rənglənmiş və bəzədilmişdi.

Aşiq Abbas saray bağına girməyi və fürsət düşən kimi, onun butası Gülgəzin zorla qaçırılmasından şaha şikayət et-məyi qərara aldı.

Karvan bağın yanına çatanda bir neçə fişəng atdılar. Gül-gəzi gətirən dəvə bağa birinci girdi. Onun ardınca o biri də-vələr gəldi. Şah Abbas gözəlləri seyr etməyə çıxdı. İlk ba-xış-da şahənşahın gözü Gülgəzi çaldı. Dalğın halı onun gö-zəl-li-yini daha da artırırdı; saçları üzünə dağılmışdı. Həyadan do-daqları əsirdi, ağ almaya bənzər yanaqları qıpqırmızı qı-zar-mışdı. Vəziri Allahverdi xanın müşaiyəti ilə gözəllərə ta-maşa edən şah Becana dedi:

– Bircə Gülgəz otuz doqquz gözəlin hamısına dəyər. On-ları satıb, pulunu bu gözələ sərf etmək lazımdır.

Bu vaxt Abbas Gülgəzə baxırdı, onun bu görkəmi içini odlayır, ürəyini yandırır-yaxırdı. Odur ki, sazını dilləndirib, oxumağa başladı:

Xəyyami barmaqlar, o nazik əllər
Tərpənmə, cıqqalar, tel inciməsin.
Sərində (titrəşən) o durna tellər
Tərpənmə, cıqqalar, tel inciməsin.

Nazik əldi, barmaqları hənəli,
Burun ucdan qulaqları tənəli.
Dörd tərəfi yaşılbaşdı, sonalı,
Elə (silkin), çalxan, göl inciməsin!

Başına döndüyüm, yaradan Tanrı,
Mən yarı sevmişəm üzündə xalı.

Şikəstə Abbasın gülüzlü yarı,
Gəlin, burdan köçək, yol inciməsin!

Şah Abbas, əvvəl, onu el-oba gəzən ara aşığı hesab edirdi. Sonuncu sözlərdən anladı ki, Abbasın Gülgəzlə nə isə mü-na-sibətləri var. O, üzünü Becana tutub soruşdu:

– Bu aşiq haradan gəlib bura çıxdı, onun şahzadəyə mü-nasibəti necədir?

Becan cavab verdi ki, Abbas yolda karvanın qabağını kəsib, Gülgəzi qaytarmağı tələb etdi. Onun dediyinə görə, güya şahzadə ona buta verilib.

Şah aşığın bu cəsarətindən qəzəbləndi və əmr etdi ki, onu yubanmadan bağdan çıxarsınlar.

Becan isə Abbasın Mirzə Əyyub quyusuna salındığını və orada 7 gün qaldığını şaha danışdı.

Şah buna xeyli təəccübləndi. Bu necə ola bilər ki, bir adam 7 gün quyuda qalsın, sonra isə sağ-salamat çıxıb, kar-van gəlməmişdən qabaq, özünü bir neçə saata İsfahana ye-tirsin? Ona görə, göstəriş verdi ki, Abbası tapıb saraya gətir-sinlər. Göstərişə əməl olundu.

Bəli, Abbası tutub saraya gətirdilər. Şah onu görən kimi, sorğuya başladı:

– De görüm, necə oldu ki, 7 günə sən nəm quyuda qaldın, çürümədin?

Abbas sazı köksünə basıb, şaha cavab verdi:
Sənin kimi şahı-xuban sevənin
Nə baki var, qala qəmlər içində.
Gözəl şahın üzün görən çürüməz,
Yüz il qalsa belə, nəmlər içində.

Şah, buyurdun, çəkdin məni fərmana,
Dəvasız dərdimi yetir dərmana.
Necə ki, şəmlərə yanar pərvana,
Yandı şirin canım şəmlər içində.

Gülgəz (öz) dilindən eyləsin ənam,

Qaymaq dodaqların göndərsin təam.
On iki pərdədə tutaram nəğam,
Sızıldaram mən zəməmlər içində.

Sonuncu ifadələr Gülgəzlə yaxınlıq əlaqələri qurmaq istə-yən qısqanc şahı təbdən çıxardı. Ancaq qəzəbli baxışları Gülgəzi ürəkdən-candan sevən Abbasi bir tikə də qor-xut-ma-dı və o oxumağında davam etdi:

Gülgəz ləbindən (izn) versə, əmərəm,
Keçən günü mən ömürdən sanaram.
Gecə od tutaram, gündüz yanaram,
Yarı gördüm naməhrəmlər içində.

Əvvəldən Abbasi məsnədi-sansan,
Süleyman hökmündə taxta tamkünsən.
Hər yanda əyləşib, sədri-nişansan,
Mülayimsən mahi-vəhmlər içində.

Şahənşah Abbasın bu sözlərindən qorxuya düşdü və əmr etdi Becana, onu zindana salsın. Haman dərin zindana şaha qarşı çıxan ən qorxulu adamlar salınardı.

Yazıq Abbasi qaranlıq zindana salıb, quyunun ağzını yüz pudluq daşla örtülər.

Gətirilən hərəmləri sarayın ayrı-ayrı otaqlarına payla-dı-lar. Gülgəz baş hərəm təyin olundu. Gözəllərə sərbəstlik verilməmişdi, onlar hər gün Gülgəzin müşaiyəti ilə saray bağına gəzməyə çıxar, cürbəcür oyunlarla əylənərdilər...

Bir dəfə Gülgəzin təklifi ilə qızlar Abbasa baş çəkməyə getdilər. Quyunun ağzında yekə daş vardı. Daşın ortasındakı kiçik deşikdən içəri baxmaq olurdu. Onlar Abbasın bu qaranlıq zindanda sağ qalıb qalmadığını öyrənmək istəyirdilər. Ona görə, deşikdən xırdaca daşlar salmağa başladılar. Daş-lar düz Abbasın başına düşürdü. Hamıdan çox Gülgəz daş töküdü. Abbas onun ağ əllərini görəni kimi tanıdı və altdan-yuxarı oxumağa başladı:

(Söylə, bəs) sevən sevənə
Necə etibar eyləsin?!

Zalım, bu qədər yanırım,
Qoy sana bir kar eyləsin!

Haşa, sevdiyim, haşa,
Yazılanlar gəlür başa.
Bir yandan özün bas daşa,
Bir yandan el car eyləsin.

Gəlib Abbasın məşuqi,
Aləmi tutar işığı.
Beylə zindanda aşiqi
Qoyma, ahüzar eyləsin!

Gülgəz Abbasın sağ-salamat olduğunu biləndən sonra, qızlarla birgə saraya döndü. Bu zaman şah xarici ölkələrdən gələn elçiləri qəbul edirdi. Onlara tapşırılmışdı ki, gediş-gəliş münasibətlərindən başqa, şahın da öz təbəələrinə necə qayğı göstərməsi barədə də maraqlansınlar.

Artıq çox yerdə Böyük Abbasın ədalətli şahlığı haqqında söz-söhbət gedirdi. Ona görə, bir sıra ölkələrin hakimləri bununla çox maraqlanır və bu məsələni yerində öyrənmək üçün bura elçilər göndərirdilər. Şah bu məqsədlə bir məclis düzəltmişdi. Məclisə yerli musiqiçilər də çağırılmışdı, ancaq ustad aşiq tapa bilməmişdilər. Onda, şah əmr etdi ki, Abbas sağ qalıbsa, onu zindandan çıxarıb məclisə gətirsinlər...

Becan quyuya yaxınlaşıb, deşikdən içəri baxdı. O, ye-rin-dəcə donub qaldı: Abbas hələ də sağ idi, yalnız paltarı nəm-dən didim-didim olmuşdu.

Abbası zindandan çıxardılar. Məclisə gedən yol sarayın yanından keçirdi. Gülgəz cırım-cındır içində onu görə bi-lər-di. Abbas Becandan xahiş etdi ki, onu başqa yolla apar-sın-lar. Gülgəz belə halda onu görməsin.

Becan Abbası eşitmək belə istəmədi. O, şahın fərmanını yerinə yetirməyə tələsirdi.

Xatalı kimi, onlar sarayın yanından keçəndə bədbəxt-lik-dən Gülgəz qızlarla bir yerdə qarşıdan çıxdı. O,

Abbası bu kökdə görən kimi, bərkdən şaqqanaq çəkdi. Onun bu kina-yəli gülüşü Abbasın ürəyinə dağ çəkdi və yol gedə-gedə oxu-mağa başladı:

(Adam var, çox iş də eylər arada),
Adam var, özündən dalı bəyənməz!

Adam var, nan tapmaz fani dünyada,
Adam var, qənd yeyər, balı bəyənməz!

Adam var ki, dağda gəzər sərsəri.
Adam var, şərbətdən yoxdu xəbəri.
Adam var, əyninə tapmaz bir dəri,
Adam var, mal geyər, şalı bəyənməz!

Adam var, dəstində tutmasan güllər,
Adam var gözünə çəkəsən millər.
Tufarqanlı Abbas, başına küllər,
Nə günə qalmısan, yarın bəyənməz!

Becan Abbası saray onbaşısının yanına apardı. O, aşığa pal-paltar verib, geyindirdi. Məclisdə Abbas əcnəbi qo-naq-la-rı öz çal-çağırı ilə əyləndirməliydi. O, məclisə girib, qonaq-lara baş əydi, sonra keçib onun üçün ayrılmış yerdə oturdu. Damın bir tərəfində pərdə asılmışdı. Pərdənin dalında başda Gülgəz olmaqla şahın hərəmləri əyləşmişdilər. Gülgəz pər-də-nin arasından bir gözlə qonaqlara baxa bilirdi. Onun gözləri və qalın qaşları Abbasın diqqətini o saat cəlb etdi...

Elə ki, İran hakimi aşığa mənalı sözlər oxumağı tapşırıdı, Abbas Gülgəzin qaşlarını yada salıb, söhbəti onlardan saldı:

Dəryayi-həbibdən mehrabın olmuş,
Məhəmməd-ül Mustafaya qaşların.
Dərs almamış ibran dili oxuyur,
Ehtiyacı yox bir ustaya qaşların.

Geyinibdi yaşılından, alından,
Göz çəkməyəm yarın məh cəmalından.

Tazə çıxmış ustasının əlindən,
Bənzəyir qurulu yaya qaşların.

Qaşların bəzircan, zülflərin xoca,
Ver, ləbindən əmsin mənim tək aca.
Abbasdım, qılmazdım şaha iltica,
Məni gətirdi ilticaya qaşların.

Maraqlı söhbətlər dinləmək istəyən qonaqlardan biri bu sözlərdən heyrətə düşüb, Becandan soruşdu:

– O kimin qaşları barədə danışır belə?

Becan cavab verdi:

– Şahın hərəmi Gülgəz barədə deyir, ona aşıq olub.

Şah Abbasın gurultulu səsi eşidildi:

– Bəli, o mənim qullarımdan birinin gözəlliyinə vurulub, güya, ona buta veriblər?

Bu sözlər aşıqə bərk təsir etdi. O, üzünü elçilərə tutub dil-ləndi:

Elçi bəylər, sizə ərz-hal eyləyim,
(Kəsib) qara bağrım közə tutarlar.
Bu dünyanın tamam mülkü malını,
Qiymət pərdəsini üzə tutarlar.

Dəvələr əsnəşər yanında köşək,
Ərənlər damına yetcək bir «hu» çək!
Ərbab yalan desə, yoxsul da gerçək,
Ərbabın sözünü sözə tutarlar.

Bülbül kimi dalda qonub oxuya
Hər barmağı min-min ətlas toxuya.
Yoxsul əgər ibran dili oxuya,
Onu mərkəb deyib bizə tutarlar.

Dərin-dərin dəryaları boylasan,
Gəncər alıb, bağrım başın teyləsən.
Abbas deyər: «-Yüz il qazanc eyləsən»,

Öləndə beş arşın bezə tutarlar!

Abbasın bu sözlərindən sonra, əcnəbi qonaqlar onun ta-mam ağı başında olduğu qənaətinə gəldilər. Onlar Şahdan xa-hiş etdilər ki, aşığın sevgilisi Gülgəz xanımı özünə qay-tar-sın. Ancaq Şah hörmətli qonaqların xahişini yerə saldı. Bə-ha-nəsi bu oldu ki, Abbas tamam başqa bir adamdı. Gülgəzi heç tanımır, onun oxuduqlarına o qədər də fikir vermə-sin-lər...

Abbas isə oxumağında davam edirdi:
Dövlətlinin heç salamın almazlar,
Yoxsul qapısına qədəm basmazlar.
Dindirib, (sözünə) qulaq asmazlar,
Danışdığı gövhər olsa, dürr olsa.

Yoxdur kasıblığın, əzəl, binası,
Dövlətluya sığınmaqdur çarəsi.
Çirkin zənən geysə fəxri libası,
Keçər işə, gedər, gözü kor olsa.

Abbas deyər: -Keçən günüm qəzadür,
Bu məclisin işi tamam məzədür.
Hər kəsin ki, doncuğazı təzədir,
Keçər yuxarıya əsli xər olsa!

Abbasın cəmiyyətin çirkinliklərini yamanlayan qoşmaları əc-nəbi qonaqları bir daha təsirləndirdi. Gülgəzin qaytarıl-ma-sını Şahdan xahiş etmək məsələsinə ciddi yanaşmağı qə-ra-ra aldılar. Onlar Abbasın elə-belə müğənni olmadığına, aşıq sənətinin kamil ustadlarından sayıldığına inandılar. Axır-da, etiraz əlaməti olaraq bildirdilər ki, onların xahişi ye-ri-nə yeti-ril-məsə, Şah Abbası təbələri ilə ədalətsiz rəftar et-di-yi barədə öz ölkələrinə xəbər çatdıracaqlar. Ancaq Şah aşığa bu-ta ve-rildiyinə inanmırdı. Bunun üçün Abbas sınaq-dan keç-məli idi.

Şahın əmri ilə Abbasın gözlərini dəsmalla möhkəm bağ-la-dı--lar. Molla iki cam gətirdi: birinə şərbət, o birinə isə

zəhər tök-müşdülər. Abbas zəhər dolu qabı tanıyıb, molladan al-ma-dı və yenə cavabını sözlə dedi:

Şahın otağında bir molla gördüm:
Tutubdu dəstində, var, ağuni, gör.
Necə dad çəkməyim qəmzən əlindən,
Doğruyur bağrımı, var, saqini gör.

Bundan sonra, Şahın göstərişi ilə Abbası 2-ci sınaqdan ke-çirməli oldular. Haman molla bir almanı zəhərləyib Ab-ba-sa verdi. Abbas almanı aldı, ancaq yeməyib, sözünü sazla da-vam etdirdi:

Dost bağında bitən canım alması
Niyə dərdin, qaldı, canım alması?!
Şah necə qıysın mənə canım alması?!
Doğruyur bağrımı, var, sağını gör!

Gülgəz pərdənin arxasından Abbasa göz qoyurdu. Onun sı-naqlardan uğurla çıxmasından xeyli təsirlənmişdi. Ona gö-rə, başını asta-asta tərpedir, gülümsəyirdi. Abbasın gözü bağ-lı olsa da, onun bu hərəkətlərini duyurdu. Odu ki, sazı kök-sünə basıb dilləndirdi:

Yaxşı olu, gözəllər də baş bular,
Hərcayi yar qaş oynadı, baş bular.
Qibləgahım sərimüstə baş bular,
Dilavər sırqanın var, sağını gör!

Kakilim bədəndə, bu cani təndə,
Can canana qurban bu cani məndə.
Abbasın ömrünə əcəl yetəndə
Üstünə salginən var, ağını gör!

Bununla Abbas şahın fikirlərini tapdı. Bundan sonra, əc-nəb qonaqlar aşığın sevgilisini qaytarmaq üçün Şaha daha ar-tıq təsir etməyə çalışdılar.

Axırda, Şah Abbas əlacsız qalıb, yumşaldı və əcnəbilərin xa-hişini yerinə yetirməli oldu.

Uzun və əzablı ayrılıqdan sonra, sevgililər yenidən gö-rüş-dü-lər. Bu görüş həmişəlik oldu...

Abbas Gülgəzi İsfahandan Tufarqana gətirdi. Atası Saleh öl-dükdən sonra, anası Səlbinaz da dünyadan köçmüşdü. Onun səfərdən uğurla qayıtması hamını sevindirdi.

Doğma kəndə dönməyindən az keçməmişdi Abbas çoxlu qo-naq çağırırdı və özünə bir toy elədi ki, hələ Yer üzündə heç kəs belə şənlik görməmişdi...

*Yelizavetpol quberniyası, Zəngəzur mahalı,
Xocahan cəmiyyətinin Əbilcə kəndində
Aşıq Abdulladan yazıya alınıb.
Gorus məktəbinin müəllimi F.Ağayev.*

Gedirdi Fərman,
Əlində dərman.
Yıxıldı Fərman,
Töküldü dərman...
Ağlama, Fərman,
Alaram dərman.

Gedirdi Mərcan,
Əlində fincan.
Yıxıldı Mərcan,
Qırıldı fincan.
Ağlama, Mərcan,
Alaram fincan.

Gedirdi Ayna,
Əlində ayna.
Yıxıldı Ayna,
Qırıldı Ayna.
Ağlama, Ayna,
Alaram ayna.

Gedirdi Çiçək,
Əlində dibçək.
Yıxıldı Çiçək,
Bölündü dibçək...
Ağlama, Çiçək,
Alaram dibçək.

Sərçə

Topu-topu sərçə,
Gül topu sərçə.
Anan dən gətirib,
Gəl, götür, sərçə!

Sərçə, söylə, hara getdin?
– Tülkü ilə nahar etdim...
Yedim qurdun payını,
Uçdum durnaya sarı,
Yedim sapsarı darı...

Dəvə

Əlimdə həvə,
Gedirdim evə.
Bir qozbel dəvə
Çıxdı qarşıdan.

Keçi

Əlimdə qamçı,
Sürürdüm köçü.
Bir ala keçi
Çıxdı qarşıdan.

Gürzə

Əlimdə güzə,
Gedirdim düzə.
Bir xallı gürzə
Çıxdı qarşıdan.

Maydan

Əlimdə çaydan,
Keçirdim çaydan.
Bir sarı maydan
Çıxdı qarşıdan.

Pələng

Əlimdə tüfəng,
Gedirdim ləng-ləng.
Bir xallı pələng
Çıxdı qarşıdan.

Acından öldüm,
Tağalağa döndüm.
Tağalağın bəndi,
İmaməli kəndi.
İmaməli çalar,
Dünyamalı oynar –
Dünyamalı çalar,
İmaməli oynar...

Babaş, Babaş
Gəllə-baş.
Yarı quru, yarısı yaş.

Babaş mindi danıya,
Sürdü həkimxanıya.
Həkimxana bağlıdı,
Babaşın başı yağlıdı...

«Eşşək beli» oyunu zamanı deyərlər:
«Eşşək beli» oyunu zamanı deyərlər:

Ay dili, dili,
Qarğa dili.
Sarımsağım,
Sarı yağım,
Çil ələyim,
Çiy əppəyim...
Atıl, min, düş.
Hop, hop, hop...

«Yoldaş, al bunu...» oyunu zamanı deyərlər:

İki alma, bir ərik,
İki xoruz, bir fərik.
İki ortağ, bir şərik,
İki yəhər, bir tərlik.
İki qovun, bir kəlik,
İki təpə, bir dəlik.
İki turac, bir kəklik,
İki maral, bir əlik.
İki xoca, bir məlik,
İki qoca, bir çəlik...

«Ləqəb qoşma» oyunu za-ma-nı deyərlər:

Mustafa-mısdıq, Qaraş-qırt-mıq, Südabə-Suquşu,
İmam--qulu-inquş, Kərəm-gərmə...

-İnir, inir kəhər at,
-İnir, inir kəhər at,
İniri gözəl kəhər at.
Ayağında qıl sicim,
Düyünü gözəl kəhər at.

(Arı)

Yük üstdə para fətir.

(Ay)

Nənəmin bir donu var, qatdamaq olmaz,
İçi dolu ağ abbası, sana-maq olmaz.

(Göy, ulduzlar)

Atdım atana,
Dəydi kotana.
Dəryada balığa,
Çöldə ceyrana. *(Çəltik)*

Bizdə bir kişi var,
Nənəmlə işi var. *(Cəhrə)*

Bizdə bir kişi var,
Ağzında üç dişi var.

(Sacayağı)

Bir pəyə malım var;
Hamısı bir girindəyə bağlı.

(Qarğıdalı)

Bir pəyə malım var;
Hamısı ala-bula.

(Lobyə, maş)

Paça arasında əl gəzər

(Əligi)

Dam dambıldar,
Su gumbıldar.
Heyva çalar,
Nar oynıyar.

(Dəyirman)

Yenimin (mintənə qolu) ağzı yüz tümən,
Yüz il qalsa, çürüməz.

(Ad)

Bir itim var; hürər-hürər, burnu şişər.

(Cəhrə iyi)

O nədi ki, nənəm səhər durar,
Göy oğlağı yerə vurar.

(Fırtıq)

O nədi ki, səhər durar, nənəmi minər.

(Səhəng)

Uzun qız uzanar,
Özünə köynək qazanar.

(Oxlov)

Qaşığı üstə oturur,
Əyaqların aşırar.

(Əriştə)

Ana mülayim,
Ata qəzəbli.
Oğlu ağlağan,
Qızı güləyən.

(Gün, göy, bulud, yağış)

Ay oğlan, oğlan,
Çəpərdən boylan.
Qız səni görsün,
Dərdindən ölsün.

Hara sarı sarmalı,
Qadası, balası almalı.

Tanrı, tayanda saxla,
Qara pəyəndə saxla.
Qoru mənim balamı,
Özün sayanda saxla.

* * *

Alnı Muğan yaylağı,
Oba qurmağım gəlir.
Gözləri dağ bulağı,
Əyilib içməyim gəlir.
Dodağı süd qaymağı,
Soyub yeməyim gəlir.

Burnu Gilan fındığı,
Soyub yeməyin gəlir.
Dişləri inci muncuq,
Yaxaya düzməyim gəlir.
Gözləri qaynar bulaq,
Əyilib içməyim gəlir.

Üzəriksən, havasan,
Hər bir dərdə davasan.
Balamda gözü olanın
Gözlərini ovasan.

Səni verənə qurban olum,
Könül görənə qurban olum.
Mən demişdim, fərik verə,
Xoruz verənə qurban olum.

Qızım, qızım, qırmızı qızım,
Bulaqların yarpız qızım!
Bu gün sənə nişan gələr,
Ənlik ilə kirşan gələr.

YANILTMAQLAR YANILTMAQLAR

A

Almalı almanı almalı olsan, almalı almanı al, almalı almanı
almalı almasan, almalı almanı alma.

B

Budaq-budaq budaqlanmış budaqları budaqlama, budaq-
budaq budaqlanmış budaqları budaqlasan, budaq-budaq
budaqlanmış budaqlar budanar.

Bildirçin bildirçinliyini bildir bildirdi, bildirçin
bildir-çin-li-yini bildir bildirməsəydi, bildirçinin bildirçinliyini
bildir bil-məzdilər.

Ç

Çobanaldadan çobanı aldada-aldada çobanaldadan adı aldı, çobanaldadan çobanı aldatmasaydı, adı cavan-al-da-dan qalmazdı.

D

Dana dingi dingildədə-dingildədə dingildədi, dana dingi dingildədə-dingildədə dingildəməsəydi, dingingil-də-yəməyəcəkdi.

Damcı damdan damla-damla damladı,
Damçı da damcını damda damladı.
Damda damcını ki, damladı damçı,
Damdan damla-damla dammadı damcı.

G

Göy göylünün göyərribdi göy otu,
Göy buludlar gömgöy göyün göy atı.
Göy göylükdə hörükləsən göy atı,
Göy göylükdə göy at otlar göy otu.

Güllükdə gülləri güllədi Güllü,
Güllüyün gülləri güllüdü güllü.
Güllü gülləsə də gülləri gül-gül,
Güllüyün-gülləri gülüdü gül-gül.

K

Kündəni Gündə kündələmə, kündəni
Gündə kündələsən, kündə kündələnməz.

Q

Qara qarğa «qarr-qarr» qarıldadı, qar yağsın, qara qarğa «qarr-qarr» qarıldamaqla qar yağmaz, qara qarğa «qarr-qarr» qarıldadı, qar yağmadı.

Qara Qarabağı qabaqladı,

Qara Qaraqabağı qabaqlamasaydı,
Qaraqabaq qara qabağı qoparacaqdı.

Qara pişik-qapqara pişik lapqara pişiyə dedi: – Ay qara pişik-lapqara pişik, balaca-lapbalaca balan qaraca-qap-qa-ra-ca balamı cırmaqlayıb...

Qara pişik– lapqara pişik qarapişik-qapqara pişiyə dedi: – Ay qara pişik-qapqara pişik, qaraca-qapqaraca balan balaca-lapbalaca balamı cırmaqlamasaydı, balaca-lapbalaca balam, qaraca-qapqaraca balamı cırmaqlamazdı.

T

Tülkü tüklü tülədi, tüklü tülkü tüləsə də, tüləmiş tülkü tüklənəcəkdiki...

U

Ucalıqdan ucalıq um, ucalıqdan ucalıq umsan, uca-lıqdan ucalıq uma-uma ucalarsan.

Y

Yayı yaylaqda yayla, yayı yaylaqda yaylasan, yayın istisindən yaymarsan.

OYUNLAR

ÇİLİK AĞACI

Bu oyunda ən azı iki adam iştirak edə bilər. Əksər oyunlar kimi, onun da hazırlıq mərhələsi iki bölüyə ayrılma, püşk at-ma, «əbə» yerinin, ağacın və çiliyin hazırlanması ilə baş-la-nar. İki başçı seçilər; onlar qoşa dayanarlar, o biri oyunçular cüt-cüt qol-qola tutub, «halay» gələrlər. Onlar başçıların önündə dayanıb deyərlər:

– Halay, halay!

Başçılar birgə cavab verərlər:

– Haldır, bildir!

Oyunçular soruşurlar:

– Kimə alma, kimə armud?

Başçılardan biri «armud» desə, alma o birisinə düşür. Beləliklə, hər başçının oyunçuları müəyyənləşər və iki bölüyə ayrılırlar. Yamacın ətəyində kiçik «əb» (çala) qazarlar. On-dan 10-20 addım yuxarıda bir daş qoyarlar. Ona da «tılıs», yaxud «ustuq» deyirlər.

Sonra kimin «dağa» çıxması, hansı bölüyün «aranda» qalması üçün püşk atılır. Püşkatma belə yerinə yetirilər: çi-liyi «əb»nin üstə qoyarlar. Başçılardan biri ağacla onu ha-vaya qaldırır və var gücü ilə vurur. Çilik hara düşsə, həmin yerdən ağacı ölçə-ölçə gələr. Ölçdükcə deyər: «sən ucu», «mən ucu» «əb»yə kimin adı düşsə, o bölük «dağa» çıxar. «Dağa» çıxanların hərəsinin əlində bir və ya iki ağac ol-ma-lı-dır.

Oyunun qaydası belədir: hər bir oyunçu üç «toxmaq» və üç «yanğu» vurmali, «pərvanal»a çıxmalıdır. Oyunçunu «pərvana-l»a çıxmağa qoymamaq üçün bir sıra üsullar var ki, onu da «dağa»çıxan bölüyün oyunçuları etməlidirlər. Oyundan çıxarmaqdan ötrü onu «yandı» -deyə «çürüt-mə»lidirlər.

Oyun «toxmaq»la başlanır. Oyunçu «toxmaq» vurmaq üçün ağacın başını möhkəm tutub, çiliyi onun üstünə qo-yar. Sonra havaya atıb, var gücü ilə rəqib oyunçulara sarı vur-ma-lıdır. Çilik «tılıs»dan aşağı düşsə, oyundan çıxar. «Dağ»dakı oyunçular vurulan çiliyi ağacla «çıqqıyıb» geri qaytarmalı-dırlar. «Çıqqıyıb», qaytara bilsələr, çilik düşdüyü yerdən atıl-malıdır. Oyunçu «əb»nin üstə qoyulmuş ağacı çi-liklə vur-mağa səy etməlidir. Vura bilsə, oyunu davam et-di-rər. Əgər çiliyi «çıqqı»yan zaman «əb»dən keçsə, «xos» oldu, de-yərlər və yenə oyunçu «çürümü» hesab olunur, daha oy-na-mağa ixtiyarı çatmaz «dirilənə» qədər. Üç- «toxmaq»ın heç birində oyunçunu saxlaya bilməsələr, «yanğu» vurmağa başlayar.

«Yanğu»nun vurulması «toxmaq»dan fərqlidir. Belə ki, çilik sol əllə tutulub, göyə atılır, sağ əldəki ağacla bərkdən

vurular. Çiliyin daha uzağa getməsi oyunçunun məha-rə-tin-dən və təcrübəsindən asılıdır. «Yanğu» vurularkən «çıqqı-yıb» salsalar, başqa birisi oyunu davam etdirər. Əgər oyun-çulardan biri və ya bir neçəsi «pərvanal»a çıxsın, «çürüyən» yoldaşlarını «diril»dər. «Dirilən» oyunçu isə üç «yanğu» vurub, qalan oyunçuları «ayağa» qaldırır. Məqsəd «dağ»da olan bölüyü daha çox orada saxlamaqdır... oyunda «cığal-lıq» olsa, başçılar məsələni «yoluna» qoyarlar.

Oyunçu «yanğu»nu vura bilməsə, yaxud çilik «tılıs»dan aşağı düşsə, o uduz.

«Yanğu» vurulandan sonra, rəqiblər çiliyi «əbə»yə yaxın yerə atmalıdırlar. Oyunçu isə çiliyi qaytarıb, uzaqlaşdırmağa çalışmalıdır. Çilik bir ağac boyundan az «əbə»yə yaxın düş-sə, oyunçu «çürümüş» hesab olunur. «Diriltmə » mərhələsi də «əbə»ni qoruyan oyunçunun çiliyi daha çox uzağa qay-tarmasından asılı olar. Çilik düşdüyü yerdən «əbə»yə qədər ağac boyu sayar, sonra isə çiliyi çiləyə-çiləyə üstünə gəlib, 21 sayını toplayırsa, oyunçu «dirilər» və oyuna qatılar.

AV-AV OYUNU

Bu daha çox Ay işığında, xırmanda oynanılır. Zəngəzur kəndlərində çox yayılmış oyunlardandır. Oyuna hazırlıq belə başlar: başçılar seçilər və oyunçular «halay» gələrlər. Onlar-dan iki bölük ayrılan kimi, püşk atılır. Belə ki, bir bölük «əbə»-də qalar, o biri bölüyün oyunçuları kum halında qaçıb gizlənərlər. Hansı başçı ovucda gizlədilən daşı tapsa, onun bölüyü qaçıb gizlənər. Başçılar hər bölükdən bir nəfər ayı-rarlar. Qaçan bölüyün oyunçusu rəqib oyunçunun gözlərini əlləri ilə bağlar ki, qaçanların hansı səmtə getdiklərini gör-məsin. Yoldaşları gizləninçəyə qədər çıxırar: «Av-av», «av-av»...

Elə ki, onların gizləndiklərinə əmin oldu, xəbərdarlıq edər: - «Gözlərini açdım!»

Gözü bağlanan oyunçu o tərəf, bu tərəfə qaçıb, gizlə-nən-ləri tapmağa çalışır. Gözü yuman isə onun dalınca qaça-qa-ça haradan keçsə, hara baxsa, nə hərəkətlər etsə, bircə-bircə yol-daşlarına xəbər verir. Həm də diqqət yetirər ki, rəqibin yol-daşları «himlə», «işarə ilə» ona kömək etməsinlər. Əgər belə bir «cığallıq» hiss olunsay, gizlənənlər çıxarlar və oyunun şərti pozular. Onda, başçılar bunu öz aralarında həll etmə-li-dirlər.

Gizlənənlər axtaranın gözündən yayınıb, «əbə»yə gələ bil-sələr, oyunu udmuş olurlar və başqa birisinin gözünü yu-marlar. Oyunçular tapılincaya qədər, oyun bu cür davam et-dirilər. Gizlənənləri tapsalar, bu qayda tərsinə icra olunur.

İKİDAŞ

Bu oyunda ən azı iki nəfər iştirak etməlidir. Onlar öz ara-larında «püşk» atarlar. Belə ki, biri ovcunda yumru daş-lar-dan birini gizlədib, o birisinə göstərir. Əgər o, sağ və ya sol əldə gizlədilən əşyanı tapsay, oyuna birinci o başlar. Əgər tapa bilməsə, haman oyunçu özü oynar.

Oyun bölüklərlə də aparıla bilər. Onda, «püşkatma» baş-çılar arasında keçirilər.

Oyunun şərti belədir: oyunçu yumru daşları yüz birə qə-dər çiləməlidir. Axıra qədər çiliyə bilməsə, daşları o biri oyunçuya verir.

Bölüklər arasında da oyun beləcə davam etdirilər. Bütün oyunçular axıra qədər çiliyə bilsələr, haman bölük oyunu udmuş olar. Bəzən yumru daşlar əvəzinə, iki cəviz də gö-tü-rülər. Cəvizlər udana qalar...

DÖRDDAŞ DÖRDDAŞ

Bu oyun üçün dörd yumru çay daşı, yaxud onun yerinə, dörd cəviz götürülər. İştirakçı ən azı iki nəfər olmalıdır. Bir neçə oyunçu da iştirak edə bilər.

«Püşkatma»dan sonra, birinci başlayan oyunçu daşları hamar bir yerə atar. Daşlar bir-birindən aralı düşməlidir. Bir-birinə yaxın düşsə (aradan bir barmaq keçməlidir), baş-qa oyunçu başlayar.

Şərt belədir: yerə atılmış daşları çirtmə ilə bir-birinə to-xundurmaq lazımdır. Bir-birinə toxunan iki daş (yaxud cə-viz) -10 xal, üç daş -100 xal, dörd daş isə 1000 xal qazan-dırar.

Sonuncu hədd 1010 xaldır. Kim bu miqdarda xalı tez toplasa, o da oyunu udar. Əlbəttə, cəvizlə oyun daha maraqlı olar. Axı cəvizləri udan oyunçu götürər...

BEŞDAŞ

Beş dənə fındıq boyda yumru daş yığılar. Bu oyunda iki və da ha çox oyunçu ola bilər. «Beşdaş» çox mürəkkəb oyun-dur. Onu hər kəs bacarmaz. Yalnız təcrübəsi olanlar oyna-yarlar.

«Püşkatma»dan sonra, ilk oyuna başlayan daşları əlinə gö-tü-rüb, yerə atar və birini əlində sazlayar. O, əvvəlcə, bir daşı ha-vaya atıb, daşları bir-bir, iki-iki, bir-üç və dörd sayda yerdən götürməlidir. Sonra beş daşı əlin üstünə atmalıdır. Əlin üstündə mümkün qədər çox daş saxlamaq vacibdir. Ne-çə daş saxlasa, onları atıb, yerə düşənlərlə bir yerdə gö-tür-mə-lidir. Sonra sol əli-nin baş barmağını «körpü» kimi saxlayıb, bir daşı havaya at-maqla qalanlarını növbə ilə; bir-bir, iki-iki, bir-üç və dörd sayda «körpü»dən keçirməlidir. Bu qayda ilə barmaqlar arasından daşlar ötürülməli, əlin iç tərəfinə də bu üsul tətbiq olunmalıdır. Oyunçu axırda bütün daşları yerə vurub, bir yerdə götür-mə-lidir. Bütün bu qaydaları yerinə ye-tirən bilən oyunçu udar. Yarı yolda qalanlar oyundan çıxar-lar, yaxud uduzmuş hesab olunurlar.

«Beşdaş» oyununu iki bölüm oyunçu arasında da keçir-mək mümkündür...

QARA KÖTÜK

Bir bölüm uşaq özlərinə «nənə» seçərlər. «Nənə» uşaqların sayına görə kağızlar yazıb, orada (1,2,3,4 və s.) göstərir. Saylardan birində «Qara kötük» sözü yazılır. Uşaqlar bü-kü-lü kağızları bir-bir çəkər, hərə öz sıra sayına uyğun «nənə»-nin ətəyindən tutub düzülərlər. «Qara kötük» sözü yazılı ka-ğız kimə düşsə, dizi üstə yerə oturur və başına bir örtük salar.

«Nənə»nin ətəyindən tutub düzülən uşaqlar onun ətrafında fırlanarlar və xorla soruşarlar:

– Ay nənə, bu nədi?

«Nənə» isə cavab verir:

– Qorxma, bala, qara kötükdü...

«Qara kötük» qəfildən qalxıb, uşaqlardan birini tutma-lı-dır. Hansı uşağı tutsa, o da «Qara kötük» olar. Bu qayda uşaqların sayına uyğun təkrar edilir. Ola bilər ki, «Qara kötük» rolunda çıxış edən uşaq bir də tutulsun. Oyunda uduzmaq elə «Qara kötük» olmaqdır. Daha çevik olanlar bu vəziyyətdən tez çıxıb bilərlər...

ÇİLƏMƏ

Bu, iki və ya daha çox oyunçu arasında keçirilə bilər. Oyunun keçirilməsi üçün bir qoyun dərisi qırığı götürürlər. Ağır olsun deyər, bu dəri qırığının üstünə qurğuşun parçası bərkidirlər. Əgər iki nəfər iştirakçı varsa, «püşkatma» öz aralarında keçirilir. İki bölüm uşaq oyunda iştirak edərsə, başçılar «püşkatma» qurarlar. Bölümdə kimin birinci oy-na-masını başçı təyin edər.

Şərt belədir: hər bir oyunçu dəri parçasını sağ ayaqla yüz bir dəfə çiləməlidir. Hansı bölümdə bu sayda çiləmə aparan çox olsa, o da udar və ikinci dəfə oyuna təzədən başlar...

TOPLAYICILAR BARƏDƏ QISA BİLGİLƏR TOPLAYICILAR BARƏDƏ QISA BİLGİLƏR

Əli Qara oğlu Vəliyev (1901-1983)

Zəngəzur mahalı, Sisyan bölgəsi. Ağudi kəndində anadan olmuşdur. Xalq yazıçısıdır. Əllidən çox kitabın müəllifidir. Folklor motivləri əsasında «Madarın dastanı» (1936) və bir sıra nağıllar qələmə almışdır. Topladığı folklor nümunə-lərin-dən bədii və publisistik əsərlərində bol-bol istifadə etmişdir. Daha çox nasir, jurnalist və ictimai xadim kimi tanınmışdır.

Fərhad Məşədirəhim oğlu Ağazadə (1880-1931)

Şuşa şəhərində anadan olmuşdur. Qori müəllimlər seminariyasını bitirdikdən sonra (1900), Azərbaycanın bir sıra bölgələrində, o cümlədən Zəngəzur mahalının Gorus şəhər məktəbində müəllim işləmişdir. Müəllim işləməklə yanaşı, folklor materialları toplamışdır. Daha çox pedaqoq, jurnalist və toplayıcısı kimi tanınmışdır.

Səməd Allahverdi oğlu Qarayev (1929)

Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Mahmudlu (Çaykənq) kəndində anadan olmuşdur. «Qazan göl həsrəti» (2003) və «Gərd» (2004) kitablarının müəllifidir. Topladığı folklor nümunələri həmin kitablarda dərc olunmuşdur. daha çox müəllim, ictimai xadim və folklor toplayıcısı kimi tanınmışdır. Hazırda Bakı şəhərində yaşayır.

Məmməd Elli

Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsindəki Sizinək kəndində anadan olmuşdur.

«Mənim tanrım» (2001), «Hamıya doğma insan» (2002), «Nağıllar» (2003), «Bir dünya sevgi» (2008) və s. kitabların müəllifidir. Daha çox tədqiqatçı, jurnalist və toplayıcı kimi tanınmışdır. Hazırda Bakı şəhərində yaşayır.

Musa Urud (Quliyev Musa İsa oğlu)-1961

Zəngəzur mahalı, Sisyan bölgəsindəki Urud kəndində anadan olmuşdur. Tibb elmləri namizədidir. «Nuh, gəminə götür bizi» (1994), «Tanrı şam yandırıb» (1995), «Ömürdən 101 şeir» (1997), «Üzü haqqa gedirəm» (1999), «Vətən and ye-ri-miz» (2003), «Zəngəzur» (2005) və b. kitabların müəllifidir. Daha çox həkim, şair, ictimai xadim və tədqiqatçı kimi tanınmışdır.

Elmira Fikrət qızı Məmmədova (1978)

Zəngəzur mahalı, Sisyan bölgəsindəki Dəstəgerd qəsəbə-sində anadan olmuşdur. Filologiya elmləri namizədidir. Bir sıra tərcümə və tərtib kitabları nəşr olunmuşdur. Daha çox tədqiqatçı, tərcüməçi və folklor toplayıcısı kimi tanınmışdır. Hazırda AMEA akademik Z.M.Bünyadov adına Şərqsü-nas-lıq İnstitutunda elmi işçi vəzifəsində çalışır.

Qüdrət Hüseynqulu oğlu Cəfərov (1938)

Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsindəki Sızək kəndində anadan olmuşdur. Filologiya elmləri namizədidir. Dilçiliyə aid bir neçə kitabın müəllifidir. Daha çox dilçi və tərcüməçi kimi tanınmışdır. Hazırda AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunda aparıcı elmi işçi vəzifəsində çalışır.

Əvəz Allahyar oğlu Rzayev (1938-2000)

Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsindəki Orta Yeməzli kəndində anadan olmuşdur. İxtisasca jurnalistdir. «Əmioğ-lunun sərgüzəştləri» (1996), «Bilməli, gülməli əhvalatlar» (1998), «O gecə» (1998), «Mənim ömür kitabım» (1999), «Zəngilan gülməcələri» (1997) kitabları nəşr

olunmuşdur. Daha çox jurnalist, ictimai xadim və folklor toplayıcısı kimi tanınmışdır.

SÖYLƏYİCİLƏR BARƏDƏ QISA BİLGİLƏR **SÖYLƏYİCİLƏR BARƏDƏ QISA BİLGİLƏR**

Abış Sədimalı oğlu Qocayev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Adil Namazqulu oğlu Qocayev – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Yeməzli kəndi

Ağaqlu Cəfərqulu oğlu Rzayev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Aşağı Girətağ kəndi.

Allahqulu Şərbətali oğlu Mehdiyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Azad Məhəmməd oğlu Bünyatov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Asya Mədət qızı Əzizova – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Allahverdi Qaraoğlu – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Mahmudlu kəndi.

Abdulla Fətulla oğlu İbrahimov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Şəhərcik kəndi.

Barat Qoşun oğlu Hüseynov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Oxdar kəndi.

Bahadır İsaq oğlu Xanməmmədov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Şəhərcik kəndi.

Bahadır Heydər oğlu Babayev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Bayramqulu İbiş oğlu Quliyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Bəxtiyar İbiş oğlu Quliyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Bəxtiyar Qüdrət oğlu Bəxtiyarov – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Bərxudar Mehralı oğlu Əzizov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Cəbrayıl Bayramqulu oğlu Qurbanov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Qovşuq kəndi.

Camal Məmmədqulu oğlu Məmişov – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Cavanşir Musa oğlu Əliyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Dadaş Xanqulu oğlu Əzizov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Əli Namazəli oğlu Orucov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Şəhərcik kəndi.

Əhməd Attıxan oğlu Hüsüyev – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Qıraq Müşilan kəndi.

Ərşad Kərim oğlu Fərəcov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Əli Kərim oğlu Fərəcov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Əziyyət Ramazan qızı Xanquliyeva – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Əziz Əliş oğlu Qarayev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Gərd kəndi.

Fərman Ramazanoğlu Xanquliyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Fatma Dadaş qızı Əzizova – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Gülüm Məmməd qızı Müsülova – Zəngəzur mahalı, Sisyan bölgəsi, Dəstəgerd kəndi.

Güllübəyim Hüseyn qızı Əzizova – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Hacalı Qərbalı oğlu Əzizov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Halay Süleyman oğlu Qarayev – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Həzi Musa oğlu Mehdiyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

İsrafil Nəbi oğlu İbrahimov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

İsrafil Süleyman oğlu Məmmədov – Zəngəzur mahalı, Mığrı bölgəsi, Vartanidzor kəndi.

Kərim Musa oğlu Kərimov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Kəklük Səməd qızı Qarayeva – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Kərim Fərəc oğlu Quliyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Qəzənfər Əbülfəz oğlu Qədimaliyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Baharlı kəndi.

Qüdrət İsmayıl oğlu Bəxtiyarov – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Qüdrət Məhəmmədəli oğlu Mehdiyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Mehralı Məhəmməd oğlu Əzizov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Məmmədqulu Nurəli oğlu Bünyatov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Məhəmməd Nağdalı oğlu Bünyatov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Mənsurə Hacı qızı – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Yeməzli kəndi.

Məhəmməd Hacı oğlu Əzizov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Maşallah İzzət oğlu Abışov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Mənzər Namazəli qızı – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Şəhərcik kəndi.

Mələk Şahvələd qızı Əzizova – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Müxəstə Qarayeva – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Mürsəl Nəbi oğlu İbrahimov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Musa Cəfərqulu oğlu Kərimov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Məmmədəli Məmmədhüseyn oğlu Hüseynov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Oxdar kəndi.

Məhəmmədəli Niyazalı oğlu Mehdiyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Nabat Ramazan qızı Muradova – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Əcili kəndi.

Nurəddin Həsənalı oğlu Həsənov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Pəri Hasan qızı Aliyeva – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Mahmudlu kəndi.

Ramazan Məmmədqulu oğlu Məmişov – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Rəfiqə Halay qızı Quliyeva – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Rəcəb Süleyman oğlu Bünyatov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Sona Təhməz qızı Kərimova – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Süleyman Mehdiyev – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Güddüm kəndi.

Sədət Seyfal qızı Eyvazova – Zəngəzur mahalı, Sisyan bölgəsi, Dəstəgerd kəndi.

Səmiyə Namazəli qızı Qocayeva – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Surxay Abış oğlu Həsənov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Baharlı kəndi.

Səməd Hüseyn oğlu Bəbirov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Səriyyə Mirzəxan qızı Həsənova – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Hünüt kəndi.

Səfi Fərəc oğlu Quliyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Şamaxı Qarayeva – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Şamama Təhməz qızı Məmişova – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Şahsuvar Qaraş oğlu Həşimov – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Əyin kəndi.

Şəmsəddin İsmixan oğlu Məmmədov – Zəngəzur mahalı, Zəngilan bölgəsi, Böyük Gilətağ kəndi.

Tamaşa Səfər qızı Rüstənova – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Sızək kəndi.

Vaqif Qara oğlu Abasov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Vidadi Səfi oğlu Quliyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

Vəli Əli oğlu Vəliyev – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Oxdar kəndi.

Yusif Hüseyn oğlu Məmmədov – Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsi, Yuxarı Girətağ kəndi.

**FOLKLOR NÜMUNƏLƏRİ (JANRLAR) ÜZRƏ
SÖYLƏYİCİLƏR VƏ TOPLAYICILAR
FOLKLOR NÜMUNƏLƏRİ (JANRLAR) ÜZRƏ
SÖYLƏYİCİLƏR VƏ TOPLAYICILAR**

I Atalar sözü və el deyimləri

Söyləyicilər: Abış Sədimalıoğlu, Allahqulu Şərbətali-oğ--lu, Bayramqulu İbişoğlu, Camal Məmməd-qulu-oğ--lu, Dadaş Xan---quluoğlu, Hacalı Qərbalıoğlu, Qüdrət İsmayıloğlu, Meh-ralı Məmmədoğlu, Məmmədqulu Nurəlioğlu, Məhəm-məd Nağ-da-lıoğlu, Məhəmməd Hacalıoğlu, Musa

Cəfərqu-luoğ-lu, Səmi-yə Qocayeva; **toplayıcılar:** Rəşid Təhməzoğlu, Əli Qaraoğlu.

II Acılamalar

Söyləyicilər: Kərim Fərəcoğlu, Hacı Qərbalıoğlu, Mə-həmmədli Niyazlıoğlu, Məmmədqulu Nurəlioğlu; **toplayıcı:** Rəşid Təhməzoğlu.

III Alqışlar, dualar-diləklər

Söyləyicilər: Asya Mədətqızı, Güllübəyim Hüseynqızı, Mənsurə Hacıqızı, Mələk Şahvələdqızı, Nabat Ramazan-qızı, Mənzər Namazəliqızı, Tamaşa Səfərqızı; **toplayıcılar:** Rəşid Təhməzoğlu, Əli Qaraoğlu, Qüdrət Cəfərov.

IV Qarğışlar

Söyləyicilər: Mələk Şahvələdqızı, Güllübəyim Hüseyn-qı-zı, Mənsurə Hacıqızı, Səmiyə Qocayeva, Şamaxı Qara-yeva; **toplayıcılar:** Rəşid Təhməzoğlu, Əli Qaraoğlu.

V İnanclar

Söyləyicilər: Fatma Dadaşqızı, Mənsurə Hacıqızı, Na-bat Ramazanqızı, Kəklik Səmədqızı, **toplayıcılar:** Rəşid Təhməzoğlu, Musa İsaoglu.

VI Bayatılar, ağılar

Söyləyicilər: Pəri Hasanqızı, Mənzər Namazəliqızı, Gü-lüm Müsülova, Sədət Eyvazova və b.; **toplayıcılar:** Rəşid Təhməzoğlu, Əli Qaraoğlu, Musa İsaoglu, Elmira Məmmədova, Səməd Allahverdiyev.

«Müəllifli bayatılar» yarım bölməsinə daxil olan nümunələrin müəllifləri barədə qısa bilgi:

Rəşid Təhməzoğlu (Rəşid Təhməz oğlu Quliyev) – 1939. May ayının 30-da Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsinin dək-i Yuxarı Girətağ kəndində anadan olub. Şair-tərcüməçi, alim-

tədqiqatçı, filologiya elmləri namizədidir. Bir sıra tərtib kitablarının (publisistik, elmi poetik və kütləvi), o sıradan 10-dan çox poetik toplusunun müəllifidir. Hazırda AMEA akademik Z.M.Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutu Türk filologiyası şöbəsinin aparıcı elmi işçisidir. Burada verilən bayatılar ilk dəfədir, nəşr olunur.

Dünyamalı Məftun (Dünyamalı Güllü oğlu Dünyamalıyev) – (1929-2000). Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsindəki Baharlı kəndində anadan olub. BDU-nun filologiya fakültəsini bitirib. Uzun müddət orta məktəbdə Azərbaycan dili və ədəbiyyatından dərs deyib. Bir neçə şeir kitabının müəllifidir.

İdris Cəlil oğlu Kərimov (1931-1993). Mart ayının 10-da Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsindəki Pü-rülü kəndində anadan olub. 1957-ci ildə Azərbaycan Dövlət Pe-daqoji İnsti-tutunu bitirdikdən sonra, uzun müddət orta mək-təb-də dərs deyib. 1980-1989-cu illərdə Mehdiabad qəsəbə sove-tinin sədri vəzifəsində çalışıb. «Çıraq sönmədi», «Rübailər», «Dünya belə dünyadı» və «Söz aydınlığı» kitablarının müəllifidir.

Pərvanə Zəngəzurlu (Pərvanə Hüsü qızı Mustafayeva) – 1958. Aprel ayının 14-də Zəngəzur mahalı, Qafan bölgəsindəki Acıbac kəndində anadan olub. Azərbaycan Yazıçılar bir-li-yinin üzvüdür. «Qayıt, gəl», «Dağlar yuxuma girir», «Zən-gə-zur həsrəti», «Tanrım, məni başdan yarat!», «Vətən qür-bətdə qaldı», «Lal haraylar», «Durnalar qayıdanda», kitab-larının müəllifidir. Hazırda «Məhsəti» jurnalının redak-torudur.

Camal Cabbar (Camal Haqverdi oğlu Cabbarov). Zəngə-zur mahalı, Qafan bölgəsindəki Şəhərcik kəndində anadan olub. Uşaq yaşlarından şeir yazmağa başlayıb. «Gün-lər o günlər», «Neçədir dünyanın yaşı», «Saç ağardı gəlmədin» və b. kitab-ların müəllifidir. Hazırda Mehdiabad qəsəbəsində yaşayır.

VIII Nağıllar, dastanlar, hekayətlər

Söyləyicilər: Fatma Dadaşqızı, Bəxtiyar İbişoğlu, Həzi Musaoğlu, Allahverdi Qaraoğlu, Aşıq Abdulla və b.;
toplayıcılar: Rəşid Təhməzoğlu, Əli Qaraoğlu, Səməd Allahverdioğlu, Məmməd Təhməzli, Fərhad Ağazadə.

1. «Şeh», «Qarğa» – söyləyici: F.Dadaşqızı; 2. «Qara öküz», «Tələyə düşən qurd» – söyləyici: B.İbişoğlu; 3.«Dəyirman daşı» – söyləyici: H.Musaoğlu; 4. «Tufarqanlı Abbas» (dastan-nağıl) – söyləyici: Aşıq Abdulla (rusca yazıya alanı Fərhad Ağazadə, Azərbaycan dilinə çevirəni Rəşid Təhməzoğlu); 5. Əli Qaraoğlu, Səməd Allahverdioğlu və Məmməd Təhməzlinin topladıqları nağıllar ayrı-ayrı nəşr-lərdən alınmışdır.

IX Dodaqqaçmalar

1. Tək səbr xeyrimdi..., Güllə məni tutub...,
Eşşəyin ölər, qatır alarsan!..., Gördüm, tökhatökdü...,
Qəndə görə içirəm..., Başımdan da qəlbi yerim var?!., Daşa
söyürəm... – söyləyici: D.Xanquluoğlu;
2. Qurd nə bilir, qatır bahadı..., At hardadı, ot hardadı... –
söyləyici: – Y.Hüseynoğlu;
3. Kişiliyini yoxlayırdım..., Hara canın qurtarır?!, Çox tez
başə düşmüşən... – söyləyici: M.Cəfərquluoğlu;
4. Quluna duz yükləyəcəm?! – söyləyici: A.Şərbətəlioğlu;
5. «Bağlı qapıları aç!», «Dik gedib, dik gəlırsən!» –
söyləyici: N.Nəsənəlioğlu;
6. Gəlinin ayağı, Çobanın dayağı, Az ye, lətif ye! söyləyici:
G.Hüseynqızı;
7. Arvad, şişək gətirmişəm..., Di ye! – söyləyici:
B.Meh-ralioğlu;
8. «Astavay» – dədəndi!..., Başlarını qatıram..., Dua
yazmağınan oğlan olsa..., Nağı, ye! – söyləyici: F.Dadaşqızı;
9. Özünü ayaza vermişən..., Arvad, qoyma, boğuldum...,
söyləyici: H.Qərbəlioğlu;
10. Öz xaraban yoxdu?, Pişik qollarımı qırdı... – söyləyici:
N.Ramazanqızı;
11. Mən təzə yellənmişəm... – söyləyici:R.Süleymanoğlu;

12. İnəyin quyruğu görünür... – söyləyici: M.Qarayeva;
13. Bizi tapmışam... – söyləyici: V.Səfioğlu;
14. Alababat stolüstü iş, Gözümü gözünə dikəram... – söyləyici: M.Hacalıoğlu;
15. Sən doğra, xalan yesin!, Arvad, gör, qıçım hanı? – söyləyici: R.Halayqızı;
16. Altısı sənə, altısı bizə, Eşşək satırsan, noxta? – söyləyici: M. Hüseyinov;
17. Bura yaxşı arxacdı..., Mən də «şana» ilə yeyərəm..., Görün, nə istəyir? – söyləyici: A.Məhəmmədoğlu;
18. Heç nə görünür axı? – söyləyici: Ş.Təhməzqızı;
19. Ancaq... ancaq, Niyə bunu çoxdan deməmişən?, Sən mən-dən qabaq gəlmisən..., Görən nə imiş... – söyləyici: K.Mu-saoğlu;
20. Gəvə gəvəyə yapışıb... – söyləyici: K.Səmədqızı;
21. Gedin, zurnaçılarım, gedin! – söyləyici: Ş.Qarayeva;
22. Qoçaqsan, tərsinə oxu! – söyləyici: S.Mehdiyev;
23. Biçib qurtardılar... – söyləyici: Ə.Namazəlioğlu;
24. Atı verdim ota, otu da verdim ata – söyləyici: C.Mu-saoğlu;
25. Altda daş, üstdə aş, Ölmədik, meymun yeməyi də yedik!..., Görmürsən, xəstəyəm? – söyləyici: S.Təhməzqızı;
26. Hərə öz işini görür... – söyləyici: İ.Süleymanoğlu;
27. Balta sapıynan döyməsin...,Xalxın uşaqları ocaq yandırarlar..., «Çarıq ayağını döymür ki?», «Bunun əməli nədi...» – söyləyici: B.Qosunoğlu;
28. Mənimki də noldadı... – söyləyici: Ə.Hüsüyev;
29. Pişiyin də bığı var... – söyləyici: Ə.Əlişoğlu;
30. Hədək yeyəndə bığı tərənirdi..., Mutal buraxmır... – söyləyici: Ş.Qaraşoğlu;
31. Eşşəyimin üstündə... – söyləyici: H.Süleymanoğlu;
32. Qatırın ayağı qara batar..., Gücü varmış, ha! – söyləyici: Ş.İsmixanoğlu;
33. Hərənin öz arşını, Onda, başını sal içəri, – söyləyici: Q.İsmayloğlu;

34. Zəli, zəli, nə zəli!.. – söyləyici: A.Namazquluoğlu;
35. Səməd Qarayevin və Əvəz Rzayevin topladıqları nümunələr nəşrlərdən alınmışdır.

X El şairlərindən deyimlər

1 – Şair Bəbir Girətağlı

1. «Bizim evdə aslandı...», «Özün çəkmə qazı kimi...» – söyləyici: H.Qərbahioğlu;
2. «Biçənəyin suçu nədi...» – söyləyici: S.Hüseynoğlu;
3. «Atdan düş, gir otağa...» – söyləyici: B.Heydəroğlu;
4. «Üç ay qışı sal buz olar...» – söyləyici: C.Bayram-qu-luoğlu;
5. «Bizə bir öküz göndərin...» – söyləyici: V.Qaraoğlu;
Toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu

2 – Şair Abış Sədimalioğlu

1. «Toğlu üstə qoç gəlir...», «Səndən şair olmaz!..», «Vallah, pır itib...» – söyləyici: M.İzzətoğlu;
2. «Bir az alçaqdan gəl...» – söyləyici: C.Məmmədqu-luoğ-lu;
3. «Ağla, bacım, ağlamalı günümdü!..» – söyləyici: S.Qo-ca--yeva;
4. «Oxu, bu məktəbin səfası çoxdu...» – söyləyici: B.Meh-ralioğlu;
Toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu

3 – Şair Nəbi Vəliməmmədoğlu

1. «Söylə görüm...» – söyləyici: İ.Nəbioğlu
2. «Nə kam aldım?», «Qaldı atlar...» – söyləyici: N.Ra-mazanqızı;
3. «Aparmağa gəlmişəm...» – söyləyici: M.Nəbioğlu;
4. «Nadan elə qanmadı...» – söyləyici: N.Nəsənalioğlu;
Toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu

4 – Şair Məmmədqulu Babaoğlu Qarabaşlı

1. «Gəl sənə söyləyim...» – söyləyici: S.Abişoğlu;
 2. «Şəkər ləblərində balı gözəlin», «Sənə qurban olum, Xustub...» – söyləyici: Q.Əbülfəzoğlu;
 3. «Görsün, belə vəfadarə nə deyir?», «Qorxuram, öldürə ahu zar məni!» – C.Bayramquluoğlu;
- Toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu**

5 – Şair Pəri Hasanqızı

«Yaz cavabın, Məmmədqulu!», «Gözüm səndə qalıb, Qa-fan dağları!», «Ürəyimi üzən dağlar!», Dağlar, Balam, da-rıx-ma!, Eşq olsun!, Sözə baxın! – söyləyici: Müəllif.

Toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu

6 – Fərhad Ağzadənin topladığı el şairlərinin şeirləri (Aşıq Va-leh, Ağalar Arasbarlı, Şair Əli, Şair Ağə) S.Mümtaz adına Res-publika Dövlət Ədəbiyyat və İncəsənət arxivindən alınmışdır.

XI El mahnılarından parçalar

1. **Söyləyici:** Ə.Ramazanqızı, **toplayıcı:** Rəşid Təhməzoğlu
2. Əli Qaraoğlunun topladığı el mahnılarından parçalar arxiv materiallarından və ayrı-ayrı nəşrlərdən alınmışdır.

XII Pirlər-tapım yerləri

Söyləyicilər: V.Səfioğlu, V.Qaraoğlu, M.Nəbioğlu, A.Cə-fər--qu-luoğlu, A.Fətullaoğlu, S.Allahverdioğlu, E.Məmmə-do-va və b.

Toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu

XIII Uşaq folkloru

1. **Deyimlər** – söyləyici: Ə.Ramazanqızı, F.Dadaşqızı, H.Musaoğlu; toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu;
2. Tapmacalar – söyləyici: F.Dadaşqızı, S.Təhməzoğlu, R.Halayqızı; toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu;

3. Laylalar, oxşamalar – söyləyici: R.Halayqızı, toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu;

4. Yanıltmaclar – müəllif Rəşid Təhməzoğlu;

5. Oyunlar – söyləyici: F.Ramazanoğlu («Çilik ağacı»), H.Musaoğlu («Av-av»), S.Təhməzqızı («İkidaş», «Dözd-daş», «Beşdaş»), Ş.Təhməzqızı («Qara kötük»), B.İbişoğlu («Çiləm»); toplayıcı: Rəşid Təhməzoğlu;

6. Əli Qaraoğlunun topladıqları uşaq folkloru nümunələri arxivdən və ayrı-ayrı nəşrlərdən alınmışdır.

ÇOXCİLDLİ "AZƏRBAYCAN FOLKLORU ANTOLOGİYASI" NİN (AFA) NƏŞR OLUNMUŞ KİTABLARI

1. AFA, I. Naxçıvan folkloru, tərtib edənlər: Təhmasib Fər-zə-li-yev, Mə-hərrəm Qasımlı, elmi redaktoru və “Ön söz”ün müəllifi İsrə-fil Abbasov, rəyçilər: Vəli Əliyev, Bəhlul Ab-dulla, Bakı, “Sa-bah” nəş-riyyatı, 1994.

2. AFA, II. İraqTürkman folkloru, tərtibçilər: filologiya elm-ləri dok-toru, professor Qəzənfər Paşayev, doktor Əbdül-lətif Bən-dəroğlu, redak-toru filologiya elmləri doktoru, pro-fes-sor Yaşar Qarayev, rəyçilər: filo-logiya elmləri doktoru, pro-fessor Azad Nə-biyev, filologiya elmləri dok-toru, professor İsr-afil Abbaslı, Bakı, “Ağrıdağ” nəşriyyatı, 1999.

3. AFA, III. Göyçə folkloru, toplayıb tərtib edəni, Hüseyin İsmə-yilov, redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Yaşar Qarayev, rəyçilər: filologiya elmləri doktoru, professor Qara Namazov, filolo-giya elmləri namizədi Oruc Əliyev, Bakı, “Səda” nəşriyyatı, 2000.

4. AFA, IV. Şəki folkloru, tərtib edənlər: filologiya elmləri nami-zədi Hikmət Əbdülhəlimov, Oruc Əliyev, Ramazan Qafarov, Vaqif Aslan, elmi redaktoru və “Ön söz”ün müəllifi filologiya elmləri dok-toru, pro-fes-sor Yaşar Qarayev, rəyçilər: filologiya elm-ləri namizədi Hüseyin İsmə-yi-lov, sənətsünaslıq namizədi Faiq Çələbi, Bakı, “Səda” nəşriyyatı, 2000.

5. AFA, V. Qarabağ folkloru, toplayanlar: İsrafil Abbaslı, Təh-ma-sib Fərzəliyev, Nəcəf Nazim (Quliyev), tərtib edəni və “Ön söz“ün müəllifi filologiya elmləri doktoru, professor İsrafil Abbaslı, redak-torları: filologiya elmləri doktoru, pro-fes-sor Yaşar Qarayev, filo-lo-giya elmləri namizədi, dosent Hüseyn İsmayılov, rəyçilər: filologiya elmləri doktoru Bəhlul Abdulla, filologiya elmləri namizədi Oruc Əliyev, “Bakı“, “Səda“ nəş-riyyatı, 2001.

6. AFA, VI. Şəki folkloru, tərtib edəni: Hikmət Əbdülhə-li-mov, elmi redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Ya-şar Qarayev, “Ön söz“ün müəllifi sənətsünaslıq namizədi Faiq Çə-ləbi, rəyçi filologiya elmləri namizədi Hüseyn İsmayılov. Bakı, “Səda“ nəşriyyatı, 2002.

7. AFA, VII. Qaraqoyunlu folkloru, tərtib edənlər: filolo-giya elm-ləri namizədi Hüseyn İsmayılov, Qurban Süleymanov, elmi redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Qara Na-ma-zov, rəy-çilər, filologiya elmləri doktoru İsrafil Abbaslı, filo-logiya elm-ləri namizədi Oruc Əliyev. Bakı, “Səda“ nəşriyyatı, 2002.

8. AFA, VIII. Ağbaba folkloru, toplayıb tərtib edənlər: filo-lo-giya elmləri namizədi Hüseyn İsmayılov, Tacir Qurbanov, re-daktoru filologiya elmləri doktoru, professor İsrafil Abbaslı, rəyçi filologiya elmləri namizədi Əziz Ələkbərli, Bakı, “Səda“ nəşriyyatı, 2003.

9. AFA, IX. Gəncəbasar folkloru, tərtib edənlər: filologiya elm-ləri namizədi Hüseyn İsmayılov, Raziyə Quliyeva, redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor İsrafil Abbaslı, rəyçilər filo-lo-giya elmləri namizədi Sərxan Xavəri, Ağaverdi Xəlil, Bakı, "Səda" nəşriyyatı, 2004.

10. AFA, X. İrəvan folkloru, toplayıb tərtib edənlər: filo-logiya elmləri namizədi Hüseyn İsmayılov, filologiya elmləri namizədi Əziz Ələkbərli, redaktoru prof. İsrafil Abbasov, rəy-çilər: AMEA-nın müxbir üzvü Teymur Bünyadov, prof. Qara Namazov.

11. AFA, XI. Şirvan folkloru, toplayıb tərtib edənlər: filolo-giya elmləri doktoru Hüseyn İsmayılov, filologiya elmləri

dok-toru Seyfəddin Qəniyev, redaktoru filologiya elmləri doktoru Hüseyn İsmayılov, rəyçilər: filologiya elmləri namizədi Oruc Əliyev, Ağaverdi Xəlil.

12. AFA, XII. Zəngəzur folkloru, toplayıcılar: f.e.d. Vəli Nə-bioğ-lu, f.e.n. Muxtar Kazımoğlu, f.e.n. Əfsələddin Əsgər, tər-tib edənlər: Əfsələddin Əsgər, Muxtar Kazımoğlu, redak-toru: f.e.d. Hü-seyn İsmayılov, rəyçilər: f.e.n. Təhmasib Fər-zəliyev, f.e.n. Oruc Əliyev.

13. AFA, XIII. Şəki-Zaqatala folkloru, tərtibçilər: filologiya elmləri doktoru, prof. İsrafil Abbashı, filologiya elmləri na-mi-zə-di Oruc Əliyev, fi-lologiya elmləri namizədi Mətanət Ab-dullayeva, elmi redaktoru: filo-lo-giya elmləri doktoru Hüseyn İsmayılov, rəyçilər: filologiya elmləri na-mi-zədi Təhmasib Fər-zəliyev, filo-logiya elmləri namizədi Ramil Əliyev.

14. AFA, XIV. Dərbənd folkloru, toplayıcılar: filologiya elm-ləri doktoru Hüseyn İsmayılov, filologiya elmləri namizədi Sa-milə Xurdamiyeva, tərtibçilər: filologiya elmləri doktoru, Hü-seyn İsmayılov, Tahir Orucov; elmi redaktoru: filologiya elmləri dok-toru Hüseyn İsmayılov, rəyçilər: filologiya elmləri namizədi Sərxan Xavəri, filologiya elmləri namizədi Ağaverdi Xəlil.

15. AFA, XV. Dərələyəz folkloru, toplayıb tərtib edənlər: filo-lo-giya elmləri doktoru, professor Həsən Mirzəyev, filolo-giya elmləri doktoru Hüseyn İsmayılov, filologiya elmləri namizədi Əziz Ələk-bərli, elmi redaktoru: filologiya elmləri dok-toru Hüseyn İsmayılov, rəyçilər: filologiya elmləri dok-to-ru, profes-sor İsrafil Abbashı, filologiya elmləri namizədi Oruc Əliyev.

16. AFA, XVI. Ağdaş folkloru, toplayıb tərtib edən: İlkin Rüs-təm-zadə, elmi redaktoru: filologiya elmləri doktoru Hü-seyn İsmayılov, rəyçilər: filologiya elmləri namizədi Əfzələd-din Əsgər, filologiya elmləri namizədi Muxtar İmanov.

17. AFA, XVII. Muğan folkloru, toplayanı: Bilal Hüseyn-ov; tərtib edəni və elmi redaktoru: filologiya elmləri doktoru Hüseyn

İsmayılov; rəyçilər: filologiya elmləri namizədi Sey-fəddin Rzasoy və filologiya elmləri namizədi Ağaverdi Xəlil.

18. AFA, XVIII kitab. Şəki folkloru, III cild, toplayanı və tərtib edəni: Hikmət Əbdülhəimov; elmi redaktoru: filologiya elmləri doktoru, professor Hüseyn İsmayılov; rəyçilər: AMEA mğxbir üz-vü, filologiya elmləri doktoru, professor To-fiq Hacı-yev, filologiya elm-ləri doktoru, professor İsrafil Ab-baslı.

KİTABA DÜŞƏNLƏR

ÖN SÖZ. Dodaqqaçmalardan dastana qədər
(R.Təhməzoğlu).....3

ATALAR SÖZÜ VƏ EL
DEYİMLƏRİ.....11

Açılamalar.....50

Alqışlar, dualar-diləklər.....52

Qarğışlar.....57

İnanclar.....61

Pirlər - tapım yerləri.....67

Bayatılar, ağılar.....75

Müəllifli bayatılar.....85

1. Rəşid Təhməzoğlu.....85

2. Dünyamalı Məftun.....89

3. İdris Kərimov.....92

4. Pərvanə Zəngəzurlu.....100

5. Camal Cabbar.....103

Nağıllar, hekayətlər

Şeh.....113

Qarğa.....114

Qara öküz.....115

Tələyə düşən qurd.....116

Dəyirman daşı.....117

Qorxuram, bu söz yalan ola.....120

Saksağanlının qurud məsələsi.....120

Molla və oğru.....	120
«Az təfəvütü var, ağa!».....	121
Bəyin kağızı.....	122
Şah Abbasın sualları.....	122
Eşq və Abdal əfsanəsi.....	123
Sən niyə oynayırısan?.....	124
Vəfalı dost hansıdır?.....	125
Şah Abbasın duzu.....	127
Şah Abbas və naxırçı.....	129
Şah Abbas və qadınlar.....	131
Şah Abbas və dəlilər.....	132
Padşahın quzuları.....	133
Padşahın quşu.....	134
Quştutan və sərçə.....	135
Dəvə və eşşək.....	135
Xan və qızları.....	136
At ocağa!.....	137
Arvad feli.....	138
Adil şahın nağılı.....	141
Daşbulaq.....	143
Diribaş damla.....	146
Hərflərin söhbəti.....	148
Fil və qarışqa.....	151
Qırxbulaq yaylağı.....	154
Teşti bəy.....	156
Falabaxan tülkü.....	159
Şəfalı göyərtilər.....	162
Çullu dovşan.....	164
Aslan, Şələquyruq və Uzunqulaq.....	167
Kimin adı gözəldir.....	170

Dodaqqaçmalar.....173

El şairlərindən deyimlər	
Şair Bəbir Girətağlı.....	324

«Bizim evdə aslandın...».....	324
«Özün çəkmə qazı kimi...».....	325
«Biçənəyin suçu nədi?...».....	326
«Atdan düş, gir otağa».....	327
«Üç ay qışı sal buz olar...».....	327
«Bizə bir öküz göndərin...».....	328
Şair Abiş Sədimalıoğlu	329
«Toğlu üstə qoç gəlir...».....	329
«Səndən şair olmaz!».....	329
«Vallah, pir itib!».....	330
«Bir az alçaqdan gəl!...».....	330
«Ağla, bacım, ağlamalı günümdü!».....	331
«Oxu, bu məktəbin səfası çoxdu...».....	332
Şair Nəbi Vəliməmmədoğlu	333
«Söylə, görüm!».....	333
«Nə kam aldın?».....	334
«Qaldı atlar...».....	335
«Aparmağa gəlmişəm...».....	335
«Nadan elə qanmadı...».....	335
Şair Məmmədqulu Babaoğlu Qarabaşlı	336
«Gəl sənə söyləyim...».....	336
«Şəkər ləblərində balı gözəlin».....	337
«Görsün, belə vəfadarə nə deyir?».....	337
«Qorxuram, öldürə ahu-zar məni!».....	338
«Sənə qurban olum, Xustub».....	339
Şair Pəri Hasanqızı	341
«Yaz cavabın, Məmmədqulu!».....	341
«Gözüm səndə qaldı, Qafan dağları!».....	342
«Ürəyimi üzən dağlar!».....	343
Dağlar.....	343
Balam, darıxma!.....	344
Eşq olsun!.....	345

Sözə baxın!.....	346
Aşıq Valeh.....	347
O nalan hanı?.....	347
Şair Ağalar Arasbarlu.....	348
Gözəlləmə.....	348
Şair Əli.....	350
Cəsədnamə (Vücutnamə).....	350
Şair Ağa.....	352
Qaçaq Mirzalı.....	352
Kolant.....	354
Günüdür.....	355
Qaçaq Mirzalıının başına gələnələr.....	356
El mahnılarından parçalar.....	358
Dastan.....	362
Tufarqanlı Abbas.....	362
Uşaq folkloru.....	385
Deyimlər.....	385
Tapmacalar.....	387
Laylalar, oxşamalar.....	388
Yanıltmaclar.....	389
Oyunlar.....	391
Cilik ağacı.....	391
Av-av.....	392
İkidaş.....	393
Dörddaş.....	394
Beşdaş.....	394
Qara kötük.....	395
Ciləmə.....	395

Toplayıcılar barədə qısa bilgiler.....	396
Söyləyicilər barədə qısa bilgiler.....	398
Folklor nümunələri (janrlar) üzrə söyləyicilər və toplayıcılar.....	403
AFA.....	409

**Azərbaycan folkloru antologiyası,
XIX kitab, Zəngəzur folkloru, II cild,
Bakı, “Nurlan“ nəşriyyatı, 2009.**

**Kompüterdə yığdı:
*Ruhəngiz Əlihüseynova***

**Korrektor:
*Tahir Orucov***

**Kompüter tərtibçisi və
texniki redaktoru:
*Ramin Abdullayev***

Kağız formatı: 60/84 32/1
Mətbəə kağızı: №1
əcmi: 416 səh.
Tirajı: 500
Qiyməti müqavilə ilə.

Kitab AMEA Folklor İnstitutunun
kompüter mərkəzində yığılıb səhifələnmiş,
“Nurlan” nəşriyyatında hazır diapozitivlərdən
ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.